

II

USTAŠKO - DOMOBRANSKA DOKUMENTA

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA U HERCEGOVINI I SARAJEVSKOJ
OBLASTI U VREMENU OD 4 DO 5 JANUARA 1942. GODINE**

ZAPOVJEDNI TVO
III. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 39/itaj.

5. siječnja 1942. godine
Sarajevo

O S O B N O

Predmet: Izvješće o stanju
etničko-komunističke akcije
u vremenu od 4. I. 8 sati
do 5. I. 8 sati.

1. — Ministarstvu hrvatskog domobranstva
(Glst. operativni i o evidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedništvu oružništva;
3. — Zapovjedništvu I. i II. domobran, zboru;
4. — „ III. dom. zbor. područja;
5. — „ Vojne krajine;
6. — „ 6. pješake divizije;
7. — „ 4. oružničke pukovnije;
8. — „ zračne luke Sarajevo;
9. — Velikom županu V. 2.¹ Vrhbosna; (izvorno²);
10. — Ravnatelju župskog redarstva Sarajevo (izvorno).

1. — U oblasti SARAJEVA:

a) Na položajima kod Pala, Stambula i Mokrog u toku
4. o. m. bilo je mjestimično puškaranja.

Istog dana naše ophodnje upućene u razvijanje prema rezervoaru Bistrica (oko 13 km. j. i. od Sarajeva) naišle su kod S. Vlahovića na jak otpor pobunjenika³. Gubitaka nije bilo.

b) 4. o. m. stiglo je u Pale iz Foče 38 izbjeglica muslimana, koji su upućeni Odboru za izbjeglice u Sarajevo.

c) 4. o. m. prilikom gađanja iz brdskog topa 6,5 cm. sa naših položaja kod Mokrog na jednu grupu partizana jedna gra-

¹ Velike Zupe

* Izvodno

³ Kod sela Vlahovića suprotstavili su se domobranima partizani Trebevićkog bataljona.

nata eksplodirala je odmah po izlasku iz cijevi i ubila nišandžiju, a ranila jednog astnika.

2. — U oblasti VISOKOG:

U selu Zlim a⁴ (oko 5 km. zap. od Visokog) no u 3./4. o. m. oko 3 sata pojavila se je jedna grupa od oko 18 pobunjenika pod vodstvom Sime Kukuruzaa⁵ u namjeri da odvedu sa sobom sve one seljake koji su bili etnici i pobjegli od njega predavši se našim vlastima.

Za ovom grupom odmah je upu ena potjera ispred koje su se pobunjenici povukli.

3. — U oblasti ZENICE:

4. o. m. jedan odjel oružnika i ustaša iz Zenice poduzeo je akciju iš enja oko s. Ponjihovo i Dra i i (oko 12 km. ist. od Zenice) naišavši kod Didova⁶ (sjev. od s. Dra i i) na odpor jedne grupe od oko 150 pobunjenika⁷. Sa ovom grupom vodio je borbu od 8—12,30 sati poslije ega se povukao.

O ovoj akciji još nema detaljnijih podataka. Za sada se zna da je poginulo oko 25 pobunjenika. Naši gubici: oko 6—8 poginulih i oko 4 ranjena.

4. — U oblasti JAJCA i VARCAR VAKUFA:

Kod Jajca stanje je ostalo uglavnom onako kako je javljeno u izvješ u Op. Br. 32/taj. od 4. o. m. stime da se vrše pripreme za širu akciju protiv pobunjenika i ponovno zauzimanje položaja kod Jezurina i Majdana, što e uslijediti 6. o. m.

Pobunjenici su vratili dva domobrana koje su zarobili u borbama kod Jezurina i po njima poslali pismeni zahtjev da im se do 11. o. m. vrate svi taoci i zarobljenici Srbi, kao i svi oni koji se nalaze po zatvorima, jer e ina e navedenog dana postreljati 40 zarobljenih domobrana.

5. — U oblasti BUGOJNA:

3. o. m. oko 22 sata došlo je u sela Zijamet i Masli i (oko 8 km. s. i. od Bugojna) oko 60 pobunjenika i pozivalo gr koisto njake na ustanak. Ovom prilikom odveli su prisilno sa sobom oko 5 gr koisto njaka u pravcu Mravinjca (oko 9 km. j. z. od Travnika).

⁴ Zim a

⁵ Odnosi se na partizana Simu Kokoruša, tada vodnika Visoke ete NOP odreda »Zvijezda«.

⁶ idova

⁷ Ovu borbu protiv ustaša i žandarma vodili su partizani Zenikog bataljona.

6. — U oblasti TRAVNIKA:

4. o. m. opažena su kretanja pobunjenika u planini Komar, gdje ih navodno ima oko 400 naoružanih.

7. — U oblasti GACKA:

4. o. m. odlazi u Gacko jedna talijanska preselica⁸ sa kojom idu naša tri samovoza⁹ nose i potrebe za posadu u Gackom. Ako ova preselica u redu stigne u Gacko riješeno je, za relativno dulje vrijeme, pitanje opskrbe posade Gacka.

8. — U oblasti STOLCA:

3. o. m. oko 15 sati do ekali su pobunjenici na putu Ljubinja—Stolac (oko 5 km. od Ljubinja) samovoz natovaren sa 80 bala duhana prodatog njema koj državi i sobom odnijeli¹⁰.

Ovom prilikom odveli su i državnog brzoglasni ara Šari a, koji je putovao gornjim samovozom.

Drugih žrtava nije bilo.

9. — VRIEME: 4. o. m. povremeno magla, ali dosta povoljno za rad zrakoplovstva.

Zrakoplovstvo je izvršilo ove zadatke.

Izvi anje: u oblasti Sarajeva; pravca Sarajevo—Trnovo—Kalinovik; puta Sokolac—Han Pijesak; želj. pruge Han Pijesak—Olovo i oblasti oko Jajca, Varcar Vakufa, Jezera, Žep a i Olova.

Bombardiranje: stožerske¹¹ stanice na Romaniji, manastira Ozren, Sokolca i Han Pijeska.

Krilaš Potez¹² koji je izvi ao oko Jajca spustio se zbog kvara motora u Banjaluci, pa se nakon popravke vratio u luku u Rajlovac oko 17 sati.

10. — GUBITCI: Po do sada nedovoljno sigurnim podacima ima oko 7—9 palih i oko 4 ranjena domobrana i 1 ranjen astnik (nesretan slu aj).

Na strani pobunjenika ima oko 25 poginulih.

Z A K L J U A K :

U oblasti isto no od Bugojna i D. Vakufa konstantira se pri-kupljanje odmetnika i pozivanje i prisiljavanje do sada mirnog i lojalnog gr koisto nog pu anstva na ustanak.

(M.P.)

Zapovjednik general

Luki

⁸ Kolona motornih ili zaprežnih vozila

^{*} Kamion

¹⁰ Akciju su izvršili partizani Sitni kog bataljona.

¹¹ Stražarske

¹² Avion marke »Potez«

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA NA PODRUJU SARAJEVSKE OBLASTI,
BOSANSKE KRAJINE I HERCEGOVINE 5 i 6 JANUARA 1942
GODINE**

ZAPOVJEDNI TVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 86/taj.

OSOBN0

6. sije nja 1942. godine
Sarajevo

Predmet: Izvješe o stanju
etni ko-komunisti ke akci-
je u vremenu od 5. I. 8 sati
do 6. I. 8 sati.

1. — Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva
(Glavni stožer-Oper. i o evid, odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedni tvu oružništva;
3. — Zapovjedniku I. i II. Domobranskog zbora;
4. — „ III. dom. zbornog podru ja;
5. — „ Vojne krajine;
6. — „ 6. pješa ke divizije,
7. — „ 4. oružni ke pukovnije;
8. — „ Zra ne luke Sarajevo;
9. — Velikom županu V. Z. Vrhbosna (izvodno);
10. — Ravnatelju župskog redarstva Sarajevo
(izvodno).

1. — U oblasti SARAJEVA:

a) U toku 5. o. m. kod Pala i Stambul i a slabije puškaranje
preko dana.

Kod Mokrog pokušalo je napad oko 30 partizana od s. Si-
njeva na našu posadu na Bljuštovcu¹ (oko 3 km. zap. od Mokrog).
Napad je odbijen bez gubitaka.

b) Od izbjeglica doznaje se da je 5. o. m. došlo u Srednje
i Cevljanovi² (oko 15—20 km. sjev. od Sarajeva, na želj. pruzi
Semizovac—Cevljanovi) oko 1500 naoružanih etnika Crnogo-
raca u namjeri da 6. o. m. napadnu Vareš³.

¹ Bljuštavcu

² Cevljanovi i

³ Odnosi se na Prvu proletersku brigadu.

Stanovnike koji nemaju hrane tjeraju iz Srednjeg i evljani a. U Srednjem imadu, navodno, tvornicu bombi.

Poduzete su mjere opreznosti i provjera podataka.

OPASKA: Prema naknadno prikupljenim podacima od izbjeglica, u napadu na Pale, izvršenom od 10. do 14. prosinca 1941. god. u estvovalo je oko 1500 partizana i etnika. Navodno su u ovim napadima imali oko 800 mrtvih i ranjenih i to najviše od topni kih naboja⁴.

Izbjeglice izjavljaju, da se pobunjenici ponovo prikupljaju za napad na Stambul i i Pale, koji bi, navodno, imao po eti 8. o. m.

2. — U oblasti TRAVNIKA:

No u 5-/6. o. m. oko 20 sati napadnut je osobni vlak na postaji Komar (oko 20 km. zap. od Travnika). Vlak je izmakao bez gubitaka. Brzoglasna veza sa Komarom je prekinuta.

Iz Travnika su 6. o. m. u svanu e upu ena 3 voda na Komar u cilju ponovnog zauzimanja želj. postaje Komar i iš enja zemljišta.

3. — U oblasti JAJCA i VARCAR VAKUFA:

O akciji poduzetoj u cilju ponovnog zauzimanja položaja kod Jezurina i Majdana i protjerivanje pobunjenika nema još podataka.

Sa V. Vakufom nema nikakve veze. Saznaje se, da su pobunjenici spalili neka okolna katoli ka sela, da u V. Vakufu ima oko 3000 izbjeglica, i da je naša posada (1 vod) razmještena po privatnim ku ama, gdje se i hrani, jer je ostala bez hrane.

4. — U oblasti ZAVIDOVICA:

Od pouzdanih osoba doznaje se, da se pobunjenici utvr uju kod s. ardak (oko 7 km. juž. od Zavidovi a), gdje ih ima oko 300 i gdje im se u osnovnoj školi, nalazi i zapovjedništvo. Od ovih pobunjenika⁵ manje skupine od oko 30 upadaju u muslimanska i katoli ka sela vrše i plja ke i šire i svoju promi bu.

5. — U oblasti ZENICE:

U toku 5. o. m. nije bilo osobitih doga aja.

O akciji iš enja kod s. Ponjihova i Dra i a⁸ (vidi ta . 3 izvješ a Op. Br. 39/taj. o# 5. o. m.) dobiveni su podatci, da ista nije uspjela zato što se grupa oružnika i ustaša odvojila, pa bez veze sa ostalim našim dielovima mnogo ranije i sa daljine od 20—30 m. upustila u borbu sa daleko nadmo nijim, dobro ušan-

* U ovom napadu na Pale, koji nije uspio, u estvovale su slijede e partizanske jedinice Romaniskog NOP odreda: Paljanski, Pra anski i Glasina ki bataljon, kao i Gu evljanska eta.

⁵ Na ovom terenu djelovali su partizani Zeni kog bataljona NOP odreda »Zvijezda«.

⁸ Ustaše su vršile akciju protiv partizana Zeni kog bataljona NOP odreda »Zvijezda«.

enim i zakrinkanim neprijateljem ne pridržavaju i se odre enog plana akcije kao i zbog toga što pojedine starješine nisu imale sposobnosti da samostalno rade u duhu plana.

Osim toga neuspjehu ove akcije treba pripisati još i nepotpunom i nedovoljno savjesnom izvršenju izdatih zapoviedi od nekih starješina, kao i prenošenju naloga za povla enje po nekom domobranu koji nisu bili izdati. Krivci po ovome uzeti su na odgovornost.

OPASKA: U to . 3 izvješ a Op. Br. 39/taj. od 5. o. m. treba u prvom redu izme u rie i »odjel oružnika« umetnuti: »domobrana Zeni kog zdruga« što je bilo slu ajno izostavljeno.

6. — U oblasti KALINOVICA:

a) Zapovjednik naše posade Kalinovik izvjestio je da sa dvije bojne pobunjenika 5. o. m. ujutro prošle pokraj Kalinovika u pravcu s. Obalj (oko 10 km. j. z. od Kalinovika) vjerojatno u akciju prema selu Bora u (u gornjem toku r. Neretve).

Talijanima je ovo poznato.

b) Vrši se utvr ivanje, postavlja se bodljikava žica i poduzimaju i druge mjere uz punu suradnju Talijana.

7. — U oblasti GACKA:

4. o. m. oko podne otišla je talijanska preselica u Gacko. Sa njim su pošla 2 naša teretna samovoza za obskrbu posade Gacka i samovozi Velike župe Dubrava za obskrbu pu anstva.

8. — U oblasti FOCE:

Putem naše krugovalne postaje u Mostaru preuzeta je 3. o. m. brzojavka zapovjednika njema ke transportne kolone u Mostaru, koja glasi:

»Njema kom poslanstvu — Zagreb.

Njema ki pripadnici (Reichsdeutsche) iz Fo e dne 21. XII. 1941. odputovali za Plevlje.«

9. — VRIEME: 5. o. m. Hladno a popustila (jugo) i uglavnom vedro i dosta pogodno za rad zrakoplovstva, koje je izvršilo ove zadatke:

— **Izvi anje** puta Sokolac—Rogatica, okoline Sarajeva, Rogatice, Višegrada, Goražde i Fo e.

Izvi anje puta Sokolac—Han Pijesak, želj. pruge Han Pijesak—Olovo, okoline Jajca, Jezera i Varcar Vakufa, Trnova i Kalinovika, nije dalo nikakovih rezultata zbog niskih oblaka.

, — **Bombardiranje** sto arske postaje na Podromaniji i bombardiranje i mitraljiranje kolone na putu Sokolac—Rogatica.

10. — GUBITCI: U akciji kod s. Ponjihova i Dra i i bilo je 10 mrtvih i 1 ranjen ustaša, kao i 1 ranjen domobran.

(M.P.)

Zapovjednik general

Luki

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA U CENTRALNOJ BOSNI I HERCEGO-
VINI 7 i 8 JANUARA 1942 GODINE**

ZAPOVJEDNICTVO
III. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 114/taj.

8. sije nja 1942. godine
Sarajevo

Predmet: Izvješ e o stanju
etni ko-komunisti ke akci-
je u vremenu od 7. I. 8 sati
do 8. I. 8 sati.

1. — Ministarstvu hrvatskog domobranstva
(Glavni stožer-Operativni i o ev. odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedni tvu oružništva;
3. — Zapovjedni tvu I. i II. domobranskog zbora;
4. — „ III. Dom. zbor. podru ja;
5. — „ Vojne krajine;
6. — „ 6. pješa ke divizije;
7. — „ 4. oružni ke pukovnije;
8. — „ Zra ne luke Sarajevo;
9. — Velikom županu V. Z. Vrhbosna (izvodno);
10. — Ravnatelju župskog redarstva Sar.¹ (izvodno)

1. — U oblasti SARAJEVA:

a) 7. o. m. na položajima kod Pala i Mokrog bilo je samo
mjestimi nog puškaranja.

Zapovjednik 5. pješa ke divizije obišao je ovog dana posadu
u Mokrom.

b) 7. o. m. oko 13,30 sati krstare i odjel oružnika sukobio se
sa jednom grupom odmetnika u s. Bio i (oko 8 km. j. i. od Viso-
kog i istom prilikom ubio jednog odmetnika, a 2 zarobio s pu-
škama.

2. — U oblasti ZENICE:

No u 7./8. o. m. pobunjenici su napali oružni ku zasjedu
kod Berinog Hana² (škola u G. Vraci — oko 4 km. uzvodno od
Zenice na d. obali r. Bosne). Zasjeda se povukla, a 6 milicionera
nestalo. Na lice mjesta upu en je jedan vod domobrana iz Ze-
nice. Drugih podataka (to njih) još nema.

¹ Sarajevo

² Akciju su izveli dijelovi Zeni kog bataljona NOP odreda »Zvi-
jezda«.

3. — U oblasti TRAVNIKA i D. VAKUFA:

a) No as 7./8. o. m. odmah iza pola no i pobunjenici su napali želj. postaju Oborci (oko 6 km. sjev. od D. Vakufa). Napad je odbijen bez gubitaka. Kod napada a bilo je ranjenih i mrtvih; zarobljen je jedan ranjeni odmetnik.

b) U trokutu koga ine cesta Turbe (zap. od Travnika)—Jajce; želj. pruga Travnik—D. Vakuf i rieka Vrbas kao i na dielu južno od gornje želj. pruge i isto no od r. Vrbasa zadnjih dana zapaža se prikupljanje odmetnika i njihova ve a aktivnost, što je imalo za posljedicu napad na želj. postaju Komar i Oborci.

Usljed ovoga priprema se akcija iš enja gornjeg podru ja etama iz Travnika i Donjeg Vakufa. Ovu akciju podpomagat e i Talijani, koji su 7. o. m. pozvali u Bugojno zapovjednika 9. p. ³ pukovnika Šimi a radi dogovornog ustanovljenja plana. Akcija bi imala po eti 9. o. m.

c) Zelj. promet Travnik—Jajce (Bugojno) kao i brzoglasna veza na ovom potezu su sada u prekidu uslijed napada izvršenih na želj. postaju Komar 6. o. m. i Oborci 7./8. o. m.

Prema naknadno dobivenim podacima na želj. postaji Komar izgorila je stambena zgrada i uredovnica postaje, a posjeeno nekoliko brzoglasnih stubova.

4. — U oblasti GACKA:

a) U toku 4. o. m. vo ene su borbe sa pobunjenicima izme u Gacka i Bor a⁴. Uništeno je srbsko selo G. i D. Bodežište (oko 16 km. s. z. od Gacka) i muslimanska sela Bahori i Mr enovi i (oko 10 km. s. z. od Gacka).

6. o. m. poslie podne pobunjenici su napali i zapalili muslimansko selo Ravni⁵ (3 km. ist. od Fojnice — na putu Gacko—Nevesinje). Mještani nisu dali nikakav otpor, ve su selo ve im dielom ranije evakuirali.

U okolici Gacka, pobunjenici komunisti su grupirani na prostori s. Vrba—s. emerno—s. Dražljevo (sve s. i. od Gacka)⁶, a

³ Pješa ke pukovnije

* Ovu borbu protiv ustaša vodili su partizani Pivske ete Nikši kog NOP odreda i dijelovi Prvog gata kog bataljona.

Jedna ustaška grupa sastavljena od ustaša iz sela Bor a, Baori, Gra anice i Kule Fazlagi a u ja ini od 800 boraca sa 3 teška mitraljeza i oko 12 puškomitraljeza u zoru 4 januara blokirala je sela Bodežište i Vratio, te je u 6 asova ujutro izvršila ja i napad. Borba je trajala cijeli dan. Ustašama je uspjelo da oko 16 asova zauzmu i zapale ova dva sela. U borbi je poginulo 9 partizana i 28 mještana — staraca, žena i djece, a ranjeno je 12 partizana i 18 mještana. Poginulo je 54 ustaše, i više ranjeno.

⁵ Ova sela su oplja kali i zapalili etnici Boška Todorovi a.

⁶ U to vrijeme u selu Vrbi bilo je oko 120 etnika Milorada i Marka Popovi a a u ostalim selima nalazili su se dijelovi Prvog gata kog bataljona.

kod s. Korita (juž. od Gacka) zapažena je jedna skupina od oko 6—700⁷.

U samom Gacku, prema do sada dobivenim podatcima, situacija je nepromjenjena.

b) Preselica hrane i municije upu ena iz Mostara u Gacko 4. o. m. stigla je i vratila se 5. o. m. bez incidenta.

5. — U oblasti TREBINJA:

a) Zapovjednik 14. p. p. izvjestio je, da ga je zapovjednik talijanske posade Trebinje dopisom br. 2733 Pres, od 29. XII. p. g. izvjestio, da svi brzojavi koji stižu u Trebinje ili odlaze iz Trebinja podležu cenzuri talijanskog posadnog zapovjednika u Trebinju. Cenzura se ima vršiti po nalogu viših zapovjedništava i da se odnosi i na vojne brzojavke.

b) 6. o. m. po podne napali su komunisti-Crnogorci kod Klenka⁸ (oko 9 km. sjev. od Trebinja na putu Trebinje—Bile a) jednu talijansku preselicu od 5 samovoza sa hranom i 1 privatni samovoz. Talijanska osiguraju a satnija djelomi no uništena i zarobljena.

6. — U oblasti NEVESINJA:

a) 5. o. m. izvjestio je zapovjednik oružni ke postaje Ulog da se u okolnim selima Fo e, kao i u s. Jelašca i Borija⁹ (ist. od Kalinovika) prikupilo oko 1000 etnika, te postoji vjerojatno a napada na Kalinovic ili Bora . etnici su pod srbskom zastavom.

Ovo zapovjedni tvo poduzelo je mjere da se gornja postaja oja a sa 150 oružnika.

b) 6. o. m. pobunjenici su napali Talijane kod Bišine (na putu Nevesinje—Mostar). Napad su Talijani odbili bez vlastitih gubitaka.

Talijani su navodno popalili sve ku e u Bišini i na putu objesili jednog pobunjenika.

Sve ovo je još u provjeri, jer nema detaljnijih podataka.

7. — U oblasti LIVNA:

3. o. m. posle podne pobunjenici su napali talijanski samovoz na Trnovim poljanama¹⁰ (oko 12 km. s. i. od Sinja) te je došlo do borbe koju su podpomogli naši oružnici. Po do sada prikupljenim podatcima palo je oko 20 Talijana i 1 naš oružnik.

⁷ Na ovoj prostoriji tada se nalazio bataljon »6 juni« koji je formiran 29 decembra 1941 god. od partizana Gornjeg Gata kog Polja. Glavni zadatak ovoga bataljona tada je bilo dejstvo, u zajednici sa Prvim gata kim bataljonom, protiv okupatorskih snaga i ustaša u Kuli i Avtovcu.

⁸ Ovaj napad izvršili su crnogorsko-hercegova ki partizani. Vidi dok. br. 10.

⁹ Na terenu oko Kalinovika djelovao je Kalinovi ki NOP odred.

¹⁰ Trnovoj Poljani

8. — U oblasti JAJCA i VARCAR VAKUFA:

Naše ete drže položaje zapadno od Jajca na liniji Carevo Polje— usine. Protuakcija u pravcu Jezera i Varcar Vakufa zapovje ena od moje strane nije još poduzeta zbog toga što zapovjednik zone još nije uspio završiti potrebne pripreme.

O ovome je dostavljeno brzoglasno izvješ e pod Op. Br. 111/taj. od 7. o. m.

9. — VRIEME: 7. o. m.: Maglovito, padala kiša i snijeg, te zbog toga zrakoplovstvo nije moglo raditi.

10. — GUBITCI: U borbi kod Livna poginuo je 1 naš oružnik.

Zapovjednik general
Luki

BR. 137

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG ZBORA O BORBAMA U SARAJEVSKOJ OBLASTI I HERCEGOVINI 8 JANUARA 1942 GODINE

ZAPOVJEDNI TVO
III. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 127./taj.

9. sije nja 1942 godine
Sarajevo

Predmet: Izvješ e o stanju
etni ko-komunisti ke akci-
je u vremenu od 8. I. 8 sati
do 9. I. 8 sati.

1. — Ministarstvu hrvatskog domobranstva
(Glavni stožer-operat. i o evidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedništvu oružništva;
3. — Zapovjedni tvu I. i II. Domobranskog zbora;
4. — „ III. Dom. zbor. podru ja;
5. — „ Vojne krajine;
6. — „ 6. pješa ke divizije;
7. — „ 4. oružni ke pukovnije;
8. — „ Zra ne luke Sarajevo;
9. — Velikom županu V. 2. Vrhbosna (izvodno);
10. Ravnatelju žup. redarstva Šaraj.¹ (izvodno).

¹ Sarajevo

1. — U oblasti SARAJEVA:

a) 8. o. m. jedna naša ophodnja od 3 domobrana, upu ena u razvi anje od Sumbulovca (oko 5 km. j. z. od Mokrog) prema s. Sinjevu (sjev. od Sumbulovca) bila je iznena ena od pobunjenika². Ovom prilikom je 1 domobran teško ranjen (prevezen je u bolnicu), a 1 nestao.

b) 8. o. m. oko 15,15 sati pobunjenici su kod s. Vojkovi a (oko 5 km. j. i. od Ilidže) napali seljake koji su gonili drva. Ovom prilikom bilo je puškaranja te je slu ajno ranjen jedan domobran, koji je bio stražnik na mostu preko r. Željeznice u blizini gornjeg sela.

c) Na položaju kod Pala i Stambul i a bilo je 8. o. m. mjestimi nih puškaranja.

Ovog istog dana nestao je sa Pala djelatni poru nik Klamfer Vladislav iz 4 sata 13. p. p. i do sada nije prona en.

2. — U oblasti ZAVIDOVICA:

8. o. m. od 8 do 14 sati vršena je akcija iš enja zemljišta u prostoru izme u želj. pruga Zavidovi —Olovo i Zavidovi —Klanac (šumska željeznica juž. od Zavidovi a) do linije Klanac (k. 764 na oko 6 km. od Zavidovi a na prvoj pruzi) i s. ardak (oko 6 km. od Zavidovi a na drugoj pruzi).

U akciji sudjelovali 2 njema ka sata i 1 naš. Ja ih sukoba nije bilo. Akcija je uspjela. Gubitaka nije bilo.

3. — U oblasti GACKA:

a) Po dobivenim podacima kod Gacka i bližoj okolini 8 o. m. nisu vo ene borbe. Me utim je utvr eno sve ve e i ve e prikupljanje pobunjenika oko Gacka, te se pripremaju za napad na Gacko.

Svi Srbi iz oblasti Bor a odmetnuli su se a neki su došli i sa strane. Sela u izvornom dielu Neretve su zapaljena odakle su posljednji muslimani pobjegli u Gacko, sela Šipovica i Jabuka odsje ena su od Gacka.

O svemu ovom obaviješteni su Talijani, ali ništa ne poduzimaju.

b) 17. o. m. oko podne obavijestilo je zapovjedništvo 22 divizije stožer naše 6. pješa ke divizije u Mostaru, da e 8. o. m. oko 9 sati ponovno i i njihova preselica u Gacko, te je bilo sve pripremljeno da sa njom idu i naša 2 samovoza za obskrbu posade. Me utim preselica nije išla, a kada su Talijani pitani za razlog odgovorili su, da je viest o odlasku preselice u Gacko pogrešno data.

Odlaganje odlaska ove preselice izgleda da je posljedica stanja kod Gackog.

² Akciju je izvršila jedna patrola Romaniskog partizanskog odreda.

c) 7. o. m. oružnici postaje Fojnica (oko 15 km. s. z. od Gacka) napustili su Fojnicu u 19 sati i otišli u Gacko. Prema dobitnim podacima ovo je uslijedilo po ultimativnom zahtjevu pobunjenika po kome su Talijani pregovarali sa pobunjenicima i otišli da evakuiraju oružnike ne preduzimaju i nikakvu akciju.

Oružni ka postaja Klinja (5 km, ist. od Uloga) i Rilje (oko 15 km. ist. od Nevesinja) opkoljene su pobunjenicima.

4. — U oblasti KONJICA:

6. o. m. oko 7 sati odmetnici su napali sela: Turija (3 km. j. z. od Konjica) i Zaslavlje (3 km. zap. od Konjica) puš anom i strojni kom vatrom. Pucnjava je trajala do mraka. O gubitcima nema podataka.

Istom prigodom odmetnici su pripucali na talijansku stražu (ja ine 2 roja) kod Tuš ice — 1 km. južno od Konjica, ma da nije bilo nikakvih žrtava niti borbe, ova straža odmah je povu ena u Konjic. Istog dana izašla su na teren 2 talijanska sata, na njih odmetnici nisu otvarali vatru. Talijani su ispucali nekoliko naboja u pravcu odmetnika i potom se vratili u Konjic.

5. — U oblasti BILECA:

U selu Plani (oko 10 km. sjev. od Bile a) obkoljena je jedna talijanska bojna od strane pobunjenika-komunista³. Talijanski zapovjednik u Bile u smatra da je zajedni ka snaga u Bile u nedovoljna za ma kakvu akciju izvan Bile a.

6. — U ostalim OBLASTIMA:

Nema podataka o nekim osobitim doga ajima.

Brzglasna veza sa Mostarom još je u prekidu.

7. — VRIEME: 8. o. m. — maglovito sa snijegom, te zrakoplovstvo nije moglo raditi.

8. — GUBITCI: Po do sada prikupljenim podacima 2 ranjena domobrana i 1 poru nik nestao.

Za ta nost:
Zast. Glavara stožera
bojnik Hasandedi

Zapovjednik general
Luki v. r.

(M.P.)

³ Planu su blokirali dijelovi partizanskog bataljona »Vladimir Ga inovi«, partizani sa terena Fatnica — Padani i dijelovi Banjskorudinskog partizanskog bataljona, no nisu uspjeli osloboditi ovo mjesto zbog jakog otpora neprijatelja.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 15 JANUARA 1942 GOD. O STANJU U SARAJEV- SKOJ OBLASTI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

VELIKA ZUPA VRHBOSNA

O. V. T. broj 17/42

= = = = ^ = =

Sarajevo, 15. sie nja 1942.

Predmet: Stanje pobunjeni ke
akcije na osnovi izvještaja
primljenih u vremenu od 13.

I. 8 sati do 14. I. 8 sati.

PODPREDSJEDNICTVU VLADE
na ruke gosp. Dr. Džafera Kulenovi a

Z a g r e b

Zapovjedni tvo III. domobranskog zbora Op. br. 330/taj.
od 14. o. mj. dostavlja sliede e:

»1. — U oblasti SARAJEVA:

Kod posade na pravcu Pale—Stambul i u toku 13. o. mj.
primje en je pokret pobunjenika od Tarije (1081) u selo Vardi i
i s. Gradina. Na oba sela otvorena je vatra iz gorskih topova 7,5
cm. sa uspjehom tako da je ku a u koju su se pobunjenici najviše
sklanjali razorena punim pogodcima.

Na ostalim dielovima ove oblasti bez promjene.

2. — U oblasti VAREŠA:

Kako je u izvješ u ovog zapovjedni tva Op. br. 271/taj. od
13. o. mj., to . 2. javljeno o prikupljanju pobunjenika u okolici
Vareša te se prema naknadno primljenim podacima vidi da se
vjerojatno priprema napad na Vareš — tako:

a) Oko Vareša pobunjenici su formirali 7 eta. ete su jake
od oko 50—150 ljudi. Sve ove ete podpadaju pod komandu koja
se nalazi u s. Okruglici (oko 10 km. j. i. od Vareša). U ovom selu
nalaze se magacini hrane i municije, kao i bolnica;¹

b) Ove ete, kao i vjerojatno još neke druge za koje se za
sada nema to njih podataka, formirane su vjerojatno od 1500 pobu-
njenika **Crnogoraca**, koji su 5. o. mj. došli u sela: Srednje, evlja-
novi e i Bartole i smjestili se u tim selima privremeno.² Sa ovom
grupom pobunjenika treba dovesti grupu od 300 pobunjenika³ o

I

¹ U to vrijeme na ovoj teritoriji su bile jedinice NOP odreda
»Zvijezda«.

² Odnosi se na jedinice Prve proleterske brigade.

* Muslimanski bataljon Romaniskog NOP odreda

kojoj je javljeno u izvješ u od 13. o. mj. i grupu od oko 400 pobunjenika u s. Prži ima (oko 3 km. j. i. od Vareša). Ove dvije posljednje grupe vjerojatno su se odvojile od glavne grupe — 1500 pobunjenika.

c) Pomenuta grupa od 1500 pobunjenika Crnogoraca, kada je došla u sela: Srednje, evljanovi i i Bartole (oko 10—12 km. sjev. od Semizovca duž želj. pruge), istjerali su katoli ki živalj, a muslimane ostavili u selima.

3. — U oblasti ZENICE:

Prema dobivenim podacima:

a) Dne 5. o. mj. došlo je oko 30 pobunjenika u selo Crkvicu (2 km. s. i. od Zenice) i odveli jednog mještana, koji je bio milicionar kod oružni ke postaje Zenica. Istoga su svezali i uzeli od njega pušku sa oružnim priborom i 90 naboja i odveli ga prema s. Babinu (oko 6 km. s. i. od Zenice).

b) Dne 7. o. mj. došlo je u s. Babino oko 20 pobunjenika sa 10 natovarenih konja. Kod mejtefa⁴ odmah su postavili stražu od 6 naoružanih pobunjenika. Ostali su se udaljili u nepoznatom pravcu.

Ova grupa pobunjenika navodno prikuplja mladi e grko-isto ne vjere, kao i ostalih vjera, koji se dobrovoljno jave iz okolnog sela.

c) Prema naknadno dobijenim podacima u akciji iš enja 4. o. mj. prema s. Dra i i i s. Ponjihovu, a kako je to ovo zapovjedni tvo ve izvjestilo pod Op. br. 39/taj. od 5. o. mj. i 86/taj. od 6. o. mj. sudjelovala je i grupa od 80 pobunjenika iz Bobovca (Logor, oko 5 km. ist. od Vranduka), kao i navodno grupa od 70 pobunjenika iz s. Bijela Voda (oko 5 km. ist. od Vranduka).

Iz ovih naknadno dobivenih podataka može se razumjeti zašto akcija kod s. Dra i a i Ponjihova nije uspjela⁵, pošto se vidi da su pobunjenici bili brojni.

d) U s. G. Vrace (oko 4 km. j. i. od Zenice) u školi smještena je naša ophodnja (2 oružnika i 11 milicionara). Na dan 8. o. mj. oko 3 sata došla je u ovo selo grupa od 100 pobunjenika i napala našu ophodnju, koja je u to vrijeme bila u zasjedi iznad škole[^]. Ophodnja se pod ja im pritiskom povukla u pravcu Zenice. Po povla enju ophodnje, pobunjenici su demolirali školu i oplja kali neke radnje u samom selu. Prilikom plja kanja izjavili su, da e za mjesec dana zauzeti Zenicu.

Po plja ki povukli su se u dva pravca prema s. Dra i i (oko 8 km. ist. od s. G. Vrace).

⁴ Muslimanska vjerska škola

⁵ Na ovom sektoru se u to vrijeme skoro svaki dan pripucavalo. Ovdje su ustaše pokušale da se dokopaju partizanskih položaja, ali su bile odbijene od Kraljeva kog bataljona Prve proleterske brigade.

Kada je zapovjednik posade u Zenici dobio viest o pojavi pobunjenika u s. G. Vrace uputio je istog dana u 6,30 sati jedan vod (46 domobrana) i 2 strojne puške pod zapovjedni tvom poru nika Vidmara — svi iz polusatnije Travni ke nadoknadne⁶ bojne koja se sada nalazi u Zenici. Kada je sa osiguranjem došao u s. G. Vrace nije više našao ondje pobunjenike, ve je od stanovnika obaviešten da su se isti povukli prema s. Dra i i.

Kako poru nik Vidmar nije imao ja u snagu, to nije pošao u dalju potjeru, ve se oko 12, 30 vratio u Zenicu.

Ja a snaga nije [se] mogla uputiti sa poru nikom Vidmarom iz Zenice, jer polusatnija Travni ke nadoknadne bojne daje i sve straže u Zenici, a drugih raspoloživih snaga nije bilo.

e) Pobunjenici u s. Dra i i mobiliziraju sve pu anstvo gr ko isto ne vjere od 18—50 godina u selima: Drali i⁷, Subotinje, Pobjihovo, Danci, Kondžile, Moš anica (sve oko s. Dra i a) i u još nekim drugim selima kotara Zenice.

U s. Brizniku (oko 7 km. od Zenice) skupljaju pobunjenici mladi e muslimane-Hrvate i ove organiziraju za muslimansku etu. Sli no ine i u drugim selima op ine Brizni ke. Ko ne e od muslimana drage volje stupiti u muslimanske ete, pobunjenici nasilno uzimaju i drže u ropstvu. Pronosi se glas da neki od muslimana pobunjenika pokretu prilaze drage volje.

Iz sela Dra i a izselili su se svi stanovnici u obližnja sela a u isto se uselili pobunjenici.

Ovo zapovjedni tvo izdalo je zapovjed Zra noj luki Sarajevo, da bombardira: s. Dra i e, Bijeje Vode, Bobovac (logor), s. Sagovi i⁸ i s. Kovani Rijeku.

f) Jedna ja a grupa odmetnika pokušala je 13. o. mj. oko 21 sat prebaciti se na lijevu obalu r. Bosne preko želj. mosta kod Begovog Hana. Ovaj prelaz je sprije en vatrom. Sa mosta su skinute daske u dužini od 20 m. Oklopljeni vlak upu en je odmah u Begov Han. Gubitaka sa naše strane nije bilo, a na strani pobunjenika se nezna.

g) Stanje u ovoj oblasti iznio sam malo detaljnije, jer akcija pobunjenika u kotaru Zenica zauzima sve ve i zamah, te e se morati im prilike budu dozvolile preduzeti ja e vojne mjere radi suzbijanja ove akcije pobunjenika.

4. _ U oblasti TRAVNIKA:

Dne 12. o. mj. poslie podne došla je jedna pobunjenika grupica u s. Gori i⁹ (kod D. Vakufa) i odvela iz istog sela 4 konja. Sa naše strane upu ena je potjera, ali nije uspjela da ih na e.

" Dopunske

¹ Dra i i

⁸ Sagovi i

⁹ Kori i

Na ostalim dielovima ove oblasti mir.

5. — U oblasti JAJCA:

Kod Jezera (oko 10 km. zap. od Jajca) naišla je jedna naša ophodnja iz 9. p. p. na jednu manju grupu odmetnika, me u kojima je bilo i konjanika. Vatrom iz baca a ova grupa odmetnika, odmah je rastjerana.

Na ostalim dielovima ove oblasti mir.

6. — U ostalim OBLASTIMA:

Nema naknadno dobivenih podataka o situaciji.

7. — VRIEME: 13. o. mj. razvedravanj'e, te je zrakoplovstvo izvršilo sliede e zadatke:

a) Bombardirano je:

— Srednje (oko 10 km. sjev. ist. od Semizovca ria šumskoj pruzi). Ba eno je 5 bombi od 100 kgr. Jedna bomba razrušila je želj. prugu, a ostale su eksplodirale izme u ku a s. Srednje;

— s. evljanovi i (oko 5 km. sjev. od s. Srednje). Ba eno je 24 bombe od 24 kgr., koje su sve pale na skladište drva kod pilane;

— s. Zeki i (oko 10 km. s. i.¹⁰ od Vareša na šumskoj želj. pruzi). Ba ene su tri bombe od 12 kgr., od kojih su dvije pale u s. Zeki e, a jedna u šumu pored s. Zeki a;

— s. Naši i (oko 5 km. ist. od Breze na šumskoj pruzi). Ba ena je jedna bomba od 100 kgr. koja je pala oko 20 m. ist. od crkve u pomenutom selu.

— Manastir Ozren. Ba ene su 4 bombe od 100 kgr., koje su pale u blizini manastira. Primje eno je da su zgrade oko manastira ošte ene. Manastir Ozren tu en je i strojni kom paljbom.

b) Prilikom izvi anja okolice Manastira Ozrena opažena je jedna kolona konja ist. od Manastira Ozrena za 7—8 km. Tri kolone konja primje ene su na brdu Greben pored Krivaje.

8. — GUBITCI: Zarobljen je jedan milicioner u s. Crkvici (2 km. s. i. od Zenice).«

Prednje dostavljam na znanje.

Za dom spreman!

(M.P.)

Veliki Župan:
Kapetanovi

¹⁰ Selo Zeki nalazi se jugoisto no od Vareša, a ne sjeveroisto no.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA U BOSANSKOJ KRAJINI I TUZLAN-
SKOJ OBLASTI U VREMENU OD 1 DO 15 JANUARA 1942
GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO II. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavnostožerni odjel
Br. 520/tajno

U Brodu n/S, dne 22. sije nja 1942.

PREDMET: Doglasno izvješ e
za vrijeme od 1. do 15. sije nja
1942. godine.—

SPOJ: O ev. br. 4163/Taj. -41.

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA
(O ev. odjel)
ZAPOVJEDNI TVU I. DOMOBRANSKOG SBORA
ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
ZAPOVJEDNI TVU VOJNE KRAJINE
Sastavak. —

Prema zapovjedi O ev. br. 4163/tajno od 17. studenog 1941. godine dostavlja se slijede i doglasni izvještaj za vrijeme od 1.—15. sije nja 1942. godine sastavljen iz prikupljenih podataka i primljenih dopisa.

I. — OBICA UNUTARNJA SITUACIJA:

1. — Raspoloženje naroda, obzirom na vanjske i unutarnje prilike:

a) Hrvati: na podru ju s.[jeverno] od rijeke Save raspoloženje hrvatskog naroda nije se promijenilo od posljednjeg izvješ a.

Južno od r. Save me utim hrvatski narod iz dana u dan postaje sve više potišten i zabrinut za svoju sudbinu, jer se pobunjeni ka akcija sve više poja ava, a mi nismo u stanju i pored svih poduzetih mjera —pružiti mu dovoljnu zaštitu od napadaja i plja ke pobunjenika, jer se svako selo ne može braniti sa ovim snagama koje imamo.

Na taj na in, a pošto se velik dio podru ja južno od r. Save nalazi u pobunjeni kim rukama, to mnogim selima prijete stalna opasnost da budu oplja kana i popaljena, a stanovnici istih poubijani, što se u stvari svakodnevno i dešava.

Hrvatski narod me utim ne buni se radi današnjih ratnih prilika, ve sa optimizmom gleda u budu nost za koju mora trenuta no da podnaša žrtve i to vrlo teške, osobito u priradnom¹ pogledu.

0 raspoloženju kod jednog dijela Hrvata islamske vjere vrijeti izvješteno ovd. br. 1684/Tajno—41. god. i broj 160/Tajno—1942.

Muslimani kotara Bijeljina izdali su letak: »Rije muslimana grada i kotara Bijeljina na dan 2. prosinca 1941 godine izre ena povodom pokolja izvršenog nad nedužnim stanovnicima Korajax, iji su intelektualni za etnici bivši ustaški logornik za kotar Bijeljinski Muratbeg Paši i profesor Enver Pozderovi iz Bijeljine, istaknuti separatist. Letak su potpisali i 4 imama, kao i Alija Salihagi zaklete ustaše. (Vidi ovd. br. 366/tajno — 1942. u vezi sa ovd. izvješ em broj 1319/tajno — 1941.)

Prema obaviještenjima od izbjeglica iz Banja Luke i bivše Vrbaske banovine, koji imaju svoj stožer u beogradskoj restauraciji »Lira« doznaje se, da je Handija Afgan iz Banja Luke, zet pokojnog vo e muslimana iz Bosne Dr. Mehmeda Spahe, poslao ovim izbjeglicama pomo od 15.000 Kuna. Izbjeglice drže, da ovu svotu nije poslao sam Handija Afgan, ve da je istu prikupio od potpisnika poznate rezolucije², koju su muslimani iz Banja Luke uputili hrv. ministrima u Zagreb. Izbjeglice nisu odlu ile da li e ovaj poklon primiti, jer prevladava mišljenje ve ine, da se ova svota vrati pošiljaocu, jer oni od muslimana, koje krive za najve a »zvijerstva« ne žele primati nikakve poklone.

U posljednje vrijeme mnogo interesa pokazali su Hrvatski muslimani držanju Turske prema silama osovine i moglo se razabrati da su njihove sveop e simpatije na strani Turske.

b) Srbi:

U zadnjem izvještaju je ve javljeno, da je u krajevima s. od r. Save veliki broj grko-isto njaka prešao na rimo-katoli ku vjeru, ali da se ti grko-isto njaci kao i oni koji još nisu prešli mogu smatrati nepouzdanim i da je više nego sigurno da bi svaka eventualna promjena na ratištima koja bi za sile Osovine bila nepovoljna, pa savezno s time i za nas, utjecala na sve Srbe uop e.

Kao dokaz ovome naveden je i slu aj u kotaru Naši kom, da su seljaci koji su prešli na rimo-katoli ku vjeru i nadalje održavali veze i pomagali pobunjenike (u planini Krndiji), a sada je stiglo i provjereno izvješ e, da su seljaci iz sela Liješ a i Poloja (kod Bos. Broda) i ako ve predali molbe za prelaz na rimo-katoli ku vjeru naro ito sve ano svetkovali 7. sije anj, kao dan njihovog Boži a.

¹ Privrednom

² Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 164.

Nadalje sve iznijeto u zadnjem izvješ u ostaje i nadalje nepromjenjeno; ukratko ogromna ve ina grko-isto nog živilja digla se na ustanak i udružila sa odmetnicima, plja kašima i razbojnicima.

Prema izvještaju zapovjedni tva 3. oružni ke pukovnije J. S. Br. 11 od 3. sije nja 1942.:

Ustanovljeno je, da se svi seljaci grko-isto njaci iz okolnih sela Banja Luke po no i organiziraju i dižu u plja ke i vrše napadaje, dok se po danu nalaze kod svojih ku a i vrše redovne poslove.

Nadalje zapovjedni tvo 3. oružni ke pukovnije dopisom svojim J. S. Br. 98 od 9. sije nja tek. godine dostavilo je me u ostalim i slijede e:

»Pobunjeni ke bande u okolici Bos. Gradiške uzimaju sve ve ega maha. Okolna sela su ve inom naseljena grko-isto nja kim živiljem, te su njihovi redovi svakoga dana ja i. Grko-isto njaci ih potpomažu u svakom pogledu a od našeg hrvatskog pu anstva nemilosrdno plja kaju sve što je za njih potrebno i odvoze u svoje logore.

Ve im dijelom pu anstvo a po gotovo Hrvati i njema ke manjine iz okolnih sela Bos. Gradiške evakuišu iz svojih domova i dolaze u Bos. Gradišku, usljed pritiska pobunjenika.«

c) Židovi: Stanje od zadnjeg izvještaja ostalo je nepromjenjeno. Židovi, koji su se odmetnuli ve inom su postali politički komesari u partizanskim odredima.

I nadalje o ekuju sa zabrinutoš u riješenje njihovog pitanja u N. D. H.

Opravdano se sumnja da i nadalje financiraju sadašnji ustanak.

d) Manjine:

Nijemci su lojalni. Sura uju sa našim vlastima, a u svojim organizacijama veoma agilno rade.

Ma ari se drže rezervirano.

2. — etni ka akcija i poduzete mjere:

Predvi anja, da e se etni ko-komunisti ka akcija nastupom ja e zime — ako ne obustaviti — a ono barem smanjiti nisu se obistinila.

Naprotiv ta akcija, koja svakim danom postaje sve šira i snažnija i koja postiže sve zna ajnije uspjehe i u prvoj polovici mjeseca sije nja u nekim kotarevima poprimila je upravo znake pobune, te se i nadalje može govoriti o »Narodnom ustanku«. Osobito se ispoljila jaka komunisti ko- etni ka akcija na jugu podru ja koja je povedena iz Han Pijeska pravcem Olova, dalje rijekom Krivajom u pravcu Zavidovi a, te prema Varešu.

Nadalje je naročito živost pokazala pobunjenici kao skupina koja se nalazi u planinama Kozari i Prosari³. Akcija ove skupine usredotočena je sada u glavnom na željezničku prugu Banja Luka—Bos. Novi i cestu Banja Luka—Bos. Gradiška, sa težnjom, da se presječe željeznički i cestovni promet, a zatim da se izvrši potpuno opkoljavanje samog grada Banja Luke, onemogućujući mu prehranu i prisilivši ga time na kapitulaciju.

Glavni centri pobunjenika ostaju i nadalje oni navedeni u ranijim izvješćima, te osim onih izvješćenih ovd. br. 481/tajno—1942. postoje još i slijedeći:

1. — Više Leskovih Voda⁴ (kod škole Kitanovića) na mjestu zvanom »Uler« (kotar Doboj).

2. — U području kojim školi u s. Kadinjanima (8 km istočno od Klačnica).

3. — Kod s. Čista Njiva (kotar Doboj) pobunjenici imaju utvrđene položaje na duljini od 400 m, te barikade od stabla.

4. — U s. Zeljavi (kotar Doboj) oko 350 dobro naoružanih odmetnika.

Za proljetnu ofenzivu etnici vrše velike pripreme. Naređeno je nova enja mladi ljudi od 18. do 40. godina, a i mladih i starijih za pomoćne službe. Novaci iz Bijeljinskog i Zvorničkog kotara upućuju se u novačke centar na Bratunac (put Srebrenica—Zvornik) i u Vlasenicu, radi obuke.

Savezno izvještaju zapovjedništva 5. pješačke pukovnije iz Doboja saznaje se sa pouzdanosti strane, da je zapovjedništvo od strane zapovjedništva iz Ozrena (zapovjednik Ing. Tošo Vujasinović⁸) da se u najkraćem roku ima mobilizirati 3000 osoba sa područja oružnički postaja: Osjeani, Modrići, Gradac i Graničnica u svrhu proširenja sadašnje akcije obuhvaćajući i cijelu desnu obalu rijeke Bosne uključivo sa Modrićem i Graničnicom kao i područje kotara Graničnica.

Kao važnije momente u ovoj etničko-komunističkoj akciji iznosim slijedeće događaje:

1. I. 1942. Kod željezničke postaje Bosanski Novi sudario se osobni i teretni vlak, 4 poginula i oko 20 ranjenih.

Napadnuto i opljačkano s. Klišiće (kotar Sanski Most⁸).

Napadnuta sela Čavac i Grice⁷ (kotar Brčko).

³ Na ovoj teritoriji nalazio se Drugi krajiški NOP odred.

⁴ Leskova Voda

⁵ Na Ozrenu je djelovao Ozrenski partizanski odred, čiji je komandant bio Todor Vujasinović.

⁸ Akciju na neprijatelja u selu Klišiće izvršili su partizani Prvog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda.

* Grice

Izvršen napadaj u s. Šušnjari (kotar Banja Luka) te streljano nekoliko seljaka grko-isto njaka, koji su prije nekoliko dana molili intervenciju kod naših vlasti.

Prilikom izvršene akcije iš enja pobunjenika na eno je u s. Tuholj (kotar Kladanj) u staji Mehmeda Meškovi a 29 muških lješeva, koje su pobunjenici zaklali zatim ih povezali i staju zapalili⁸.

2. I. 1942. Izvršen napadaj na Prijedor (odbijeni su). Pruga između stražare br. 15 i Prijedora razorena. Tu je iskliznuo i oklopni vlak⁹.

Izvršen napadaj na naše predstraže kod Prnjavora. (Odbijeni su).

Cijelo selo Romanovci (22 km s. od Banja Luke) diglo se na ustanak.

Kod s. Teo aka (kotar Bijeljina) napadnuta pratnja povoza¹⁰, koja se razbježala.

Pobunjenici odjeveni u domobranska i gra anska odijela upali u s. Ališ e¹¹ (kotar Sanski Most), koje oplja kali.

Napadaj na teretni samovoz između u Gredica i Brezovog Polja kotar Br ko, u kojem se vozio zapovjednik 3. divizije — odbijen.

Izvršena plja ka u s. Opsi ko¹² (kotar Banja Luka).

Na pruži između u Prijedora i Kozarca napadnuta domobranska straža. 17 domobrana zarobljeno sa oružjem¹³.

3. I. 1942. Pokvarena b. b. linija Prnjavor—Derвента (posje eno 15 brzoglasnih stubova). Porušeni mostovi na r. Ilovi (kotar Prnjavor) i 1 most na putu Prnjavor—Šibovsko¹⁴.

Prepadi kod Maglaja i kod Musi. Celinac (11 km j. i od Banja Luke) — odbijeni.

Oplja kano s. Popovi (kotar Bijeljina).

4. I. 1942. Odmetnici u domobranskim odorama napali našu posadu (ja ine 1 sata) u s. Vrbaška (9 km jugozapadno od Bos. Građiške) — odbijeni.

5. I. 1942. Kod s. Teo aka (19 km j. z. od Janje) napadnut i oplja - kan povoz.

⁸ Ova zvjerstva po inili su etnici pod komandom zloglasnog etni kog komandanta Rajka Celonje.

* Željezni ku prugu je razorila Prva eta Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹⁰ Kolona prevoznih sredstava

¹¹ Ališi e

¹² Opsje ko

¹³ Domobransku stražu likvidirala je Prva eta Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹⁴ Ove diverzije izvršila je Motaji ka eta Tre eg krajiškog NOP odreda.

Oko s. Popovi (6 km i. od Bijeljine) i s. Koraja (19 km j. i. od Br kog) odmetnici plja kaju narod.

Napadaj na željezni ku postaju Ivanjska (19 km s. z. od Banja Luke) i Piskavicu (20 km s. z. od Banja Luke) — odbijen. Zaseoci Stoj evi i i Peji i (selo Komšina¹⁵, kotar Tesli) oplja kani.

Napadnuto selo Stanovi (kotar Doboju), gdje su se grko-isto njaci do sada pokoravali odredbama naših vlasti.

6. I. 1942. G a Maslo pozvala je lije nika Domobranske bolnice u Banja Luci, dr. Kleinhapla, da tobože pregleda jednog bolesnika u s. Sitari kod Banja Luke — i pošto ga je tamo odvela predala ga je odmetnicima (Sveza ovd. br. 278/tajno—1942).

Seljaci iz s. Zabar i Bukvik (kotar Br ko) digli se na ustanak. Minirana i prekinuta željezni ka pruga izme u željezni ke postaje Svodna (15 km s. z. od Prijedora) i Dragotinja (9 km s. z. od Prijedora). Oklopni vlak upu en u pomo , ali posada vlaka prevarom (odmetnika u domobranskim odorama) zarobljena. Oklo-
pni vlak spašen prisebnoš u loža a i vra en u Prijedor¹⁶.

Ja i napadaj na Prnjavor, odbijen.

Ja i napadaj na Klju , odbijen.

7. I. 1942. Kod sela Bešenova (14 km s. i. od Hrvatske Mitrovice) napadnuta oružni ka ophodnja. Napadaj odbijen.

Napadnuta željezni ka postaja Modran (kotar Bijeljina) i zarobljeno 45 domobrana. Postaja demolirana, brzoglasna linija posje ena.

8. I. 1942. Tri napadaja na Ugljevik — odbijena.

Zapaljena pu ka škola u s. Rogulje¹⁷ (kot. Bos. Gradiška).

9. I. 1942. Napadaj na s. Musi. Janjari (ist. od Ugljevika) — odbijen.

10. I. 1942. Napadnut sat, koji je sprovodio hranu iz Banja Luke u Han Kola. Naši gubitci 4 mrtva, 4 ranjena i 30 nestalih. Hrana i materijal uništeni, sve saonice razlupane. Odnešeno 200.000 Kuna, namjenjenih za posadu Han Kola.¹⁸

Napadaj na s. Musi. elinac (na putu Banja Luka—Kotor Varoš) — odbijen.

Napadaj na Ugljevik — odbijen.

11. I. 1942. Vojna posada Površnica—Majeвица napadnuta sa sviju strana.

¹¹ Komušina

¹⁰ Pomenute akciie izveli su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP <->reda. Vidi dok. br. 38.

¹⁷ Osnovnu školu u Roguljama zapalili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda zato što je bila odre ena za smještaj domobranske vojske.

¹⁸ Pomenuta eta domobrana napadnuta je od dijelova Tre eg krajiškog NOP odreda.

Uporište Površnica (10 km s. od Tuzle) zauzeto od pobunjenika¹⁹.

Straža kod s. Breži ani (na pruzi Prijedor — Bos. Novi) napadnuta. Posada od 8 domobrana razoružana i zarobljena.²⁰

12. I. 1942. Napadaj na željezni ku postaju Trnjaci (10 km s. i. od Bijeljine) — odbijen.

Kod s. Obarska (kotar Bijeljina) napadnut obskrbni povoz, 5 domobrana pratioca poginulo — povoz zaplenjen.

Odbijen napadaj na Hadžimehti (na željez. pruzi Banja Luka — Prijedor).

Napadaj na 3. sat. dobrovolja kog odjela narodnog ustanka u s. Turiji (kotar Tuzla) odbijen uz gubitke po neprijatelja.

13. I. 1942. Željezni ka postaja Dragotinja (na pruzi Banja Luka—Prijedor) zapaljena²¹.

Odbijen napadaj na domobrasku posadu u s. Vršani (ispod Brezovog Polja na Savi).

Prekinuta brzoglasna veza sa Tuzlom.

14. I. 1942. Porušena željezni ka pruga na 2 mjesta izme u Prijedora i Svodne. Od oklopnog vlaka, koji je upu en na lice mjesta prevrnuo se jedan vagon²².

15. I. 1942. Izvršen napadaj na oružni ku postaju u s. Tavna (j. i. od Bijeljine), koja je od odmetnika zauzeta, oplja kana i zapaljena. Zarobljena su zapovjednik postaje i 2 oružnika.

Odbijen napadaj na naš oklopni vlak kod sela Vrela (kod Tesli a).

Prnjavor opkoljen sa sviju strana, osim sjevera²³.

Napadaj na s. Vršani (18 km j. i. od Br kog) odbijen.

Detaljniji izvještaji o tome, kao i odgovaraju e akcije naših snaga iznijeti su u svakodnevnim izvještajima o radu operativnih jedinica.

U prvoj polovici mjeseca sije nja poduzete su slijede e ve e akcije iš enja i to:

2. sije nja izvršena akcija iš enja na prostoru Br ko—Brezovo Polje. Prema dobivenim podatcima žrtve kod pobunjenika 50 poginulih sa vo om grupe. Naši gubitci: 2 mrtva i 2 nestala.

¹⁹ Ustaško uporište Površnicu likvidirali su partizani Majeve kog odreda.

²⁰ Ovu akciju izvršio je jedan vod Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

²¹ Željezni ku stanicu u Dragotinji zapalili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

²² Željezni ku prugu izme u Prijedora i Svodne rušili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

²³ Prnjavor su blokirali partizani Tre eg krajiškog NOP odreda, ali zbog tadašnjeg rovarenja etnika na ovom terenu, uspješan napad na grad nije bilo mogu e izvesti.

3. sije nja poduzeta akcija iš enja iz Bijeljine prema s. Zagoni (10 km j. z. od Bijeljine), gdje je pružen ja i otpor. Uhi-eno 12 seljaka, za koje se sumnja da su jataci.

4. i 13. sije nja izvršeno bombardiranje manastira Ozrena, koji služi kao logor pobunjenika. Postignut je pun pogodak jednom bombom od 100 kg u zgradu južno od manastira u kojoj je po svoj prilici bilo smješteno streljivo, što se zaklju uje po dvostrukoj eksploziji, koja je uslijedila.

7. sije nja izvršena akcija iš enja sa linije: s. Babi i (14 km j. i. od Banja Luke) — s. Karanovac (7 km j. od Banja Luke) pravcem ka Banja Luci, zonom izme u r. Vrbanje i r. Vrbasa.

Rezultat: pohvatano je nekoliko odmetnika sa i bez oružja, a ku e iz kojih je otvarana vatra zapaljene su.

15. sije nja izvršena akcija iš enja pobunjenika južno od Save na prostoru: Bos. Gradiška — Orahovo — Dubica — Jasenovac.

Prelaz Une sa 50 domobrana i 50 ustaša izvršen je kod Tanaca. Oko 70 ustaša prešlo je Savu kod Košutarice. II./5.p.p.²⁴ (6. i 8.sat) prešla je kod Trimuži evog salaša.

Ove grupe naišle su na otpor južno od uklinca. Otpor je savladan. Zauzeto je s. Drakseni i zapaljeno.

Neprijatelj je ostavio prema prikupljenim podacima 200 mrtvih. Kod naših bilo je gubitaka 1 mrtav i 1 ranjen.

Od Dubice je bio upu en 1 sat Požeške doknadne bojne i ustaški sat. Ovi su naišli na jak otpor isto no od Dubice, gdje su imali 7 mrtvih i 9 ranjenih²⁵.

3. — O komunistima:

Komunisti ka akcija od posljednjeg izvještaja ostala je nepromjenjena. Primje uje se samo, da se i nadalje sve ve i broj grko-isto njaka, muslimana pa i Hrvata katolika priklju uje toj akciji.

Komunisti ka partija, koja se kod svih ovih nereda i pobuna koristi u svoje partijske svrhe i ako se idejno ne slaže, stavlja se na elo etnika, sa kojima u cjelosti sura uje.

I jednima i drugima naime za postignu e njihovih kona nih ciljeva najve a smetnja je N. D. H., a zatim države sila osi, za ije rušenje su i jedni i drugi spremni podnijeti najve e žrtve.

Nesporazumi i nesuglasice koje se me u njima i nadalje po- iavliuju mogu se, za razliku od ja ih nesporazuma, koji su nastali izme u komunisti i etnika na podru ju III. D. S.²⁸, ozna iti samo kao pitanje prestiža, jer se komunisti u ve ini slu ajeva, kao intelektualno ja i žele nametnuti pobunjeni kim masama za vo e, što

²¹ Drugi bataljon Pete pješa ke pukovnije

" Pomenutu borbu protiv ustaša i domobrana vodili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

²⁶ Tre eg domobranskog zbora

3.- O komunistima:

Komunistička akcija od posljednjeg izvještaja ostala je nepromjenjena. Primjećuje se samo, da se i nadalje sve veći broj srbo-istočnjaka, muslimana pa i Hrvata katolika priključuje toj akciji.

Komunistička partija, koja se kod svih ovih nereda i pobuna koristi u svoje partijske svrhe i ako se idejno ne slaže, stavlja se na čelo četnika, sa kojima u cjelosti suradjuje.

I jednima i drugima naime se postignuće njihovih komšunih ciljeva najveća svotnja je N.D.H., a zatim države uila ovi, sa čije rušenje su i jedni i drugi spremni podnijeti najveće žrtve.

Nepopravnosti i nesuglasice koje se među njima i nadalje pojavljuju mogu se, sa realnom od jačih nepopravnosti, koji su nastali između komunisti i četnika na području III.D.S., označiti samo kao pitanje prestiža. Jer se komunisti u većini slučajeva, kao intelektualno jači žele nametnuti pobunjeničkim masama za vođe, što im u većini slučajeva uspijeva. U pravom takozvani nacionalni četnici gube svuda na terenu, a komunistička ideja uzima sve više maha.

Nevedno, grupa komunisti koja se nalazi na Crnom Vrhu (s. i. od Banja Luke) pod vodstvom Milana Radmana odvojila se od četnika, koji se sa svojim štabom nalaze u s. Kadinjanima. Između ovih grupa nastao je nesporazum i jedna druga više ne pomaže.

Službene partizanske sastave su nacionalne sastave sa velikom crvenom petokrakom svijetlom preko sva tri polja.

O promišli komunisti vrijedi izrijet ono u ovd. izvješću broj 1127/tajno-1941.

Komunisti Pošto imaju u svojim redovima intelektualno jakih ljudi, to se sa predobivanjem pristalica služe veoma vješto raznim promišbenim sredstvima, kojima neki svijet lake nasjeda i pada pod njihov utjecaj, a ovo tim više što su većina sela daleko van domašaja naših vlasti i naše promišbe, te neki svijet po tim selima slijepo vjeruje i prima se potovo sve što mu komunistički agitatori serviraju. Ta još dolaze kazne nedaće, koje pristalica kao prirodna posljedica ratnog stanja, a koja komunisti veoma vješto iskorišćuju za svoje promišbene ciljeve.

Za ilustraciju toga navodjem samo slučaj gdje je politički komesar Sanske čete uputio zapovjedniku 4. zata Sanske pojedine bojne pismo i među ostalim naveo:

"Fračam Vas Vaše vojnike, našu braću Hrvate i Muslimane, sirtinju, jer nju ne smatramo krivom za fašistička zlodjela.

To su naši živi letci koji najviše postavljaju temelje te tako zvane N.D.H."

im u ve ini slu ajeva uspjeva. U glavnom takozvani nacionalni etnici gube svuda na terenu, a komunisti ka ideja uzima sve više maha.

Navodno, grupa komunista koja se nalazi na Crnom Vrh (s. i. od Banja Luke) pod vodstvom Milana Radmana²⁷ odcijepila se od etnika, koji se sa svojim štabom nalaze u s. Kadinjanima. Izme u ovih grupa nastao je nesporazum i jedna drugu više ne pomaže.

Službene partizanske zastave su nacionalne zastave sa velikom crvenom petokrakom zvijezdom preko sva tri polja.

O promi bi komunista vrijedi iznijeto ono u ovd. izvješ u broj 1127/tajno—1941.

Komunisti pošto imaju u svojim redovima intelektualno jakih ljudi, to se za predobivanje pristalica služe veoma vješto raznim promi benim sredstvima, kojima neuki svijet lako nasjeda i pada pod njihov utjecaj, a ovo tim više što su ve ina sela daleko van domašaja naših vlasti i naše promi be, te neuki svijet po tim selima slijepo vjeruje i prima za gotovo sve što mu komunisti ki agitatori serviraju. Tu još dolaze razne neda e, koje proisti u kao prirodna posljedica ratnog stanja, a koje komunisti veoma vješto iskoriš uju za svoje promi bene ciljeve.

Za ilustraciju toga nava am samo slu aj gdje je politi ki komesar Sanske ete²⁸ uputio zapovjedniku 4. sata Sanske posadne bojne pismo i me u ostalim naveo:

»Vra am Vam Vaše vojnike, našu bra u Hrvate i Muslimane, sirotinju, jer nju ne smatramo krivom za fašisti ka zlodjela.

To su naši živi letci koji najviše postavljaju temelje te tako zvane N. D. H.«.

Nadalje intenzivno rade na izazivanju muslimanskog elementa protiv Hrvata-katolika. Tako šire pjesme u kojima se govori kako e poslije Srba na red do i Muslimani. Agitira se i sa tobožnjom namjerom pokatoli enja muslimana.

Iz pouzdanog vrela dobiveni su sliede i podatci o stanju u Prijedoru:

a) U Prijedoru je opreznost vrlo slaba. Ne vrši se legitimiranja osoba koje dolaze u hotel i putevima u grad, te je na taj na in omogu en ulaz komunistima- etnicima, koji šire promi bu i nabavljaju potrebe kao sol, petroleum, baterije i t. si.

b) Vuka Miodrag, ranije namještenica tvrtke Gaši sa stanom u Prijedoru, kao vrlo lijepa i koketna djevojka druži se sa našom omladinom i širi razne neto ne vijesti u korist komunista, te ih na taj na in truže i obeshrabruje za našu hrvatsku prvobitnost.

¹⁷ Jedan od organizatora Narodnooslobodila ke borbe u centralnoj Bosni. Poginuo 1942 godine.

²⁸ Sanska eta Prvog krajiškog NOP odreda, iji je politi ki komesar u to vrijeme bio Petar Mora a.

Ona je jedna od vođa komunista, te je uzela toliko slobode u svome radu, da to gotovo ni na oči svih građanskih vlasti u Prijedoru.

c) Zorica Drena, namještenica kod advokata Pintera u Prijedoru potpomaže gore navedenu i radi po njezinim uputama.

d) Stojni Suka (Cuka), predstavlja se kao učiteljica i kao takvu je svi poznaju; suradnica je Vuke Miodrag. Radi po njezinim uputama. Ljubavnica je Duška Vulić iz Prijedora.

e) Stojanović Nada, navodno namještena u knjižari Stjepana Kuglija u Zagrebu, a sada se nalazi u Prijedoru, radi po dosluhu sa Vukom Miodrag. Navodno je komunisti koji kurir izmeću u Zagreba i Prijedora.

f) Zorica Ruža, krojačica u Prijedoru, koja i oružni kogaš narednika u mirovini, doseljenog iz Ključa prije 3—4 godine, radi kao kurir izmeću u Prijedoru i komunista, koji se nalaze u šumama blizu Prijedora, jer je do sada već dva puta bila kod istih. Suradnica je Vuke Miodrag.

g) Zorica Nada iz Prijedora, koja i Luke Zorica, bravara uposlenog u rudniku Ljubija, suradnica je Vuke Miodrag.

h) Stojanović Nada, koja i Zorica Stojanović iz Prijedora, jedna je od glavnih suradnica gore navedenih.

i) Stevo Radić, gostioničar sa gostionom preko puta željeznice postaje u Prijedoru, ima brata u Orlovačićima. Oba brata navodno u dosluhu su sa komunistima. Tako je prije 40 dana pred njegovom kućom u Orlovačićima opljačkano gradski knez Prijedorске općine od strane etnika sa službenim spisima.

j) Radoševići Gliša, gostioničar na periferiji grada Prijedora dozvoljava, da se kod njega sastaju pravoslavne porodice. U suradnji je sa etnicima i komunistima.

k) Rajilić Duško, stolarski pomoćnik, sada bez posla, radi u zajednici sa navedenim osobama pod i) i j) i njihov je dobar prijatelj.

l) Vukić Stevo i Duško, dva brata koji su povjerenici tvrtke Tivar, rade u zajednici sa Stojanovićkom.

m) Stojanović Boško, sin Marijana — vlasnika hotela »Šport« u Prijedoru, jedan od najopasnijih komunista.

n) U kotarskom predstojništvu nalazi se kao vojni referent Sveto Marjanović, koga je namjestio sadanji kotarski predstojnik. Isti je bio ranije izgnan u Srbiju, ali se je vratio. Ovaj referent izdaje vojne tajne pobunjenicima.

o) Zorica inoćnik u istom predstojništvu Trubajić unaprijed je obavijestio sve Srbe u Prijedoru za napadaj na dan 2. siječnja 1942. g. kako bi se isti blagovremeno mogli skloniti.

p) U Prijedoru se nalazi Židov Levi sa suprugom, koji je ranije bio u Bihaću, odakle je protjeran. Njegova žena širi komunističku promidžbu.

r) U selu Kozarac nalazi se kao inovnik u zdravstvenoj ambulanti Softi Niro. Isti je komunista.

s) Za osobe pod b) — m) zaključno kao i za njihov rad zna predstojnik kotarskog suda u Prijedoru g. Cikota, koji je prešao na islam sa pravoslavne vjere, a pošto ne poduzima ništa, dokazuje da je i on sa njima u suradnji, kao i njegov pomoćnik sudija Sadiković Muhamed bivši beogradski dvorski pitomac, a koji je oženjen sa Srkinjom.

t) Za sve ovo zna kotarski predstojnik, Butorajac Stjepan, oženjen sa Srkinjom u Italijom, koja se kreće stalno u društvu srpskih porodica, ali do sada prptivu naprijed navedenih osoba još ništa nije poduzeo. Ovo dokazuje, da je i on sa njima u suradnji, a naročito slijedeći slučaj: uhićen je bio jedan etnički kurir i zatvoren u kotarski zatvor odakle je pušten kući i poslije 5 dana. Istome je rekla žena kotarskog predstojnika, da neka se pravoslavni strpe jedno vrijeme — do i jednog dana kada će se osloboditi.

Kotarski predstojnik Butorajac nadalje daje razne artikule trgovcima u selima (Jelovac, Dragotinja, Crna Dolina), koja su udaljena od Prijedora preko 15 km i gdje nitko od naših ne smije doći. Svrha ovoga je jasna.

Nadalje Ismet Kapetanović, istaknuti komunista iz Kostajnice (kotar Doboje) provodi agitiranje među muslimanskim življem, da se prihvata odazivaju na vojnu dužnost sa zadatkom da u danom trenutku imaju pobijati vojne zapovjednike.

4. — O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata:

Nema podataka.

5. — O stranoj propagandi u narodu:

Stranu propagandu i promjebu vrše i nadalje u najjačoj mjeri komunisti kao i etnici rije ima i leta ima u korist Rusije, Engleske i Amerike. Još uvijek ima podataka da građani slušaju krugovalne postaje Triglav, Zrinjski i Šumadija, London i Moskva, a naročito grčkoistojnički živalj i Zidovi, koji sve vijesti rado prihvataju i dalje šire.

Utjecaj strane izvještajne i neprijateljske propagande jako se razgranjava i širi. Pozitivan je utjecaj postupak pobunjenika sa našim zarobljenicima, koje i nadalje samo razoružavaju i vraćaju svojim kućama, držeći im prethodno vatrene i uvjerljive govore: »da se ne bore za kruha i 5 Kuna mazde i u slaboj opremi, koja je u ostalom još uvijek Jugoslavenska«.

Nadalje leta i velika agilnost etnika na raznim mjestima i u sve većem broju, a koje pored toga uvijek uspješno svršavaju.

London i Moskva još i dalje zavaravaju neuki svijet i navlače u svojim letama, da je sve laž, što naše novine donose o situaciji na istom ratištu, jer da su Njemci potisnuti na svim

linijama i da se svaki as o ekuje prodor fronte. Ta promi ba ima me u grkoisto njacima dobar rezultat. Ovd. br. 713/tajno dostavljen je u vezi toga Glavnog stožera domobranstva (O ev. odjel) jedan protupromi beni letak o situaciji na isto nom ratištu.

6. — O prilikama prehrane i prometa:

Prehranbene prilike na podru ju ovog sbora su veoma teške, naro ito u predjelu južno od r. Save, a sve ve i broj izbjeglica u gradovima otežava situaciju.

Velika je oskudica u svim živežnim namirnicama.

Me utim skoro svi artikli se mogu dobiti za skupi novac, zaobilaznim putem. («Verižna trgovina«).

Osim ve navedenih cijena u ovd. izvješ u br. 1684/tajno — 1941., za ilustraciju toga navodim, da se 1 kg še era pla a po 60 Kuna, jedno jaje 8 Kuna, 1 kg kukuruza 30 Kuna, 1 kg krumpira 10 Kuna, jedno pile 100 Kn., i da npr. u Brodu n/S., ve skoro mjesec dana uop e nema mesa.

Sve ove cijene strahovito poga aju u prvom redu inovništvo i radništvo, koje e se uskoro sa svojim berivima na i u vanredno teškom položaju.

Pitanje kako je riješena organizacija prehrane i nadalje kod naroda izaziva nepovjerenje prema državnim vlastima; ukratko maksimiranih se cijena nitko ne pridržava, a pojedini se artikli za prehranu i ogrijev mogu dobiti pla aju i za njih nesrazmjerno visoke cijene, koje naravski ve ina (naro ito inovništvo) ne može podnijeti.

Skoro svi artikli (za prehranu i ina e) dnevno poskupljuju; u svakom se gradu i po ve im naseljima sedmi no pojavljuje po neki novi »ratni bogataš« — a šverc je dosegao takav vrhunac : prouzro io takove posljedice, da ti ratni bogataši i proturaju sa uspjehom krilaticu »o bezvrijednosti naše nacionalne valute«.

U novo osnovano gospodarsko redarstvo za suzbijanje nelegalne trgovine narod polaže velike nade.

Pitanje podjele brašna još uvijek nije riješeno i vrijedi i nadalje iznijeto ono u ovdašnjem izvješ u br. 160/tajno—1942.

Promet: Ostaje nepromjenjeno od ovd. izvješ a br. 1127/tajno—1941.

7. — O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima:

Mogu se smatrati dobrim.

8. — O odnosima sa savezni kim vojskama iji se dijelovi nalaze na našem podru ju:

Odnosi sa njema kom vojskom su najsrda niji, a talijanskom korektni.

Savezno izvješ u zapovjednika 3. oružni ke pukovnije J. S. br. 72/42. 4. sije nja tek. godine u Klju u morao je biti pušten na

slobodu iz zatvora etnik Ostoja Nikoli , koji je trebao biti predan prijekom vojnom sudu u Banja Luci — na osnovu zapovjedi Zapovjednika savezni ke talijanske vojske u Klju u.

II. — STANJE U VOJSCI:

Moral i vojni ki duh kod domobrana, nije se popravio od posljednjeg izvještaja.

I nadalje postoje kod podre enih postrojbi slu ajevi odricanja poslušnosti i nedovoljno zalaganje u borbi. Razlozi ovome su mnogostruki.

Iako vidimo, da mnogo toga što smo mi trebali pružiti domobranima, nismo im mogli dati, ipak kod ovakvih i sli nih slu-ajeva mora se pristupiti drasti nim mjerama, a kao prva mjera trebalo bi odmah zavesti na cijelom podru ju **vojne prijeke su-dove, jer smo u ratu.**

IV. — OP I ZAKLJU AK:

Op a situacija na ovom podru ju je za sada još u našim rukama.

Stanje javne sigurnosti na cijelom podru ju južno od rijeke Save u najve oj mjeri je ugroženo, uslijed stalne etni ko-komun-isti ke djelatnosti.

Name e se potreba, koja više ne bi mogla trpjeti odlaga-nja za:

1. — Ja om promi bom (naši neprijatelji u tom pogledu su ja i od nas) — a pošto nijedan ustanak nije ugušen samo silom, trebalo bi pokušati i ve im nov anim sredstvima. Ovo tim prije, što prema svim znacima izgleda da e ovo stanje trajati sve dok se ne završi rat u Rusiji.

2. — Upotpunjavanje opreme po svim granama, i

3. — **Mobilizacija potrebnog broja najmla ih godišta.** Ovo je neminovno i krajnje je vrijeme za to.

Pri tome i nadalje svu brigu trebalo bi posvetiti tome, da se mir i red održi uporabom samo legalnih gra anskih i vojnih vla-sti, onemogu uju i kod toga samovoljne postupke pojedinaca.

Z A P O V J E D N I K

general,

Iser

IZVJEŠTAJ KRILNOG ORUŽNICKOG ZAPOVJEDNIŠTVA U BANJOJ LUCI O BORBAMA NA TERITORIJI BOSANSKE KRAJINE U VREMENU OD 5 DO 25 JANUARA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
KRILNO ORUŽNICKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Broj 125/Tajno

PREPIS!

Izvješ e o unutarnjoj situaciji
od 5. do 25. sije nja 1942.

VELIKOM ŽUPANU ŽUPE »PLIVA I RAMA«
25. sije nja 1942.
Banja Luka.

JAJCE

Na osnovi zapovjedi J. S. Broj 212/Taj. od 14. kolovoza 1941.,
Zapovjednika 3. oružni ke pukovnije, dostavljam:

IZVJEŠ E

o vanjskoj i unutarnjoj situaciji od 5. do 25. sije nja 1942., sa-
stavljen po primljenim dopisima.

I. OPCE UNUTARNJE STANJE

Unutarnje politi ko stanje od zadnjeg izvješ a nepromenjeno je,

II. RASPOLOŽENJE NARODA

Stanovni tvo hrvatskog dijela naroda vjere rimo-katoli ke, odano je i naklonjeno Poglavniku i vlastima u državi. Kod stanovni tva muslimanske vjeroispovjesti, primje uje se kod jednog dijela ne-naklonjenost i ne odanost napram Nezavisne Države Hrvatske, a naro ito kod seljaka, kod kojih se opaža ve a naklonjenost i simpatije prema pobunjenicima. U posljednje vrijeme ne pojavljuju se nikakovi napadi na muslimanski živalj, a to se naro ito isti e u prijedorskom kotaru. 13. sije nja 1942. napali su pobunjenici na selo Gor. Puharsku, kotara Prijedor, gdje je bilo naoružano 30 muslimana gra ana, 2 ob inska stražara i jedan oružni ki razvodnik, koji je bio zapovjednik tih naoružanih ljudi. Tom prilikom pobunjenici su oplja kali i zatim zapalili op insku zgradu u Gor. Puharskoj. Vrlo je zna ajno, što su tom zgodom zarobili samo oružni-ke, do im naoružanim mještanima nisu u inili ništa, dapa e nisu im oduzeli ni oružje.¹

Osim toga kod mirnog stanovni tva bez razlike na vjeru, osje a se negodovanje. Jer da e pobunjenici do i u premo i sa-

¹ Napad na Gor. Puharsku izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

vladati vojne i građanske vlasti u Bosni, a takova pojava ide sve više u korist pobunjenika. Pobunjenicima pridružuju se komunistu naklonjena lica po vjeroispovještima i to grko-istočnjaci sa 100%, muslimani sa 20—25%, a rimokatolici 2 do 3%.

etni ko-komunisti ka akcija svakim danom sve se to više širi, te ovi svakim danom ine sve veće i češće ispade, a naročito na državna dobra. Ubijaju lica koja su svojevremeno bila u ustasčkoj službi, ili su ovima inačice pomagali.

Samo oružni tvoj još je uvijek nemoćno da uspostavi red i mir na području krila, a i vojne vlasti stalno rade na iščupanju terena, ali bez povoljnog rezultata. Kod izvjesnog dijela domobranstva, a naročito kod pribojnika primjećuje se neborbenost.

Zidovi, koji su još samo u gradu Banja Luci drže se povučeno, ali je više nego vjerovatno, da vode potajnu akciju protiv našeg današnjeg uređenja Države.

Njemačke manjine drže se lojalno i podpomažu nas u suzbijanju etni ko-komunističke akcije.

ETNIČKA AKCIJA I PREDUZETE PROTIV MJERE

etni ko-komunisti ka akcija od posljednjeg izvještaja u porastu je a osobito njihova promišljena uzela je više maha i esto se dešava, da se nalaze promišljeni plakati, većinom komunističkog sadržaja. Posljednji plakat koji je pronađen na putu kod Krmarice prema Stjepanovoj glavi kotara Banjalu kog poziva hrvatsku vojsku da se ne bore, već da preuzimaju i da se zajednički bore protiv današnjeg poredka u Državi Hrvatskoj i protiv okupatora kako oni nazivaju Njemce i Talijane.

14. prosinca 1941. god. održali su etnici i komunisti zajedničku sjednicu u selu Javoranima kotara Kotor Varoš u narodnoj školi². Istu je sazvao bivši učitelj Tešanovi Simo³. Na toj sjednici došlo je do svađe, a kasnije i do tuče od strane etnika i komunističke. etnici su vikali dolje komunizam, dolje izdajica Staljin, koji nam je obećavao pomoć, koju mjesecima nijesmo mogli dobiti. etnici su vikali živio kralj Petar. Prije 10 dana pronijeli su etnici kroz sela Javorane, Zaselje, Vagani, Radiće, ukovac, Stol i Zivinice jugoslovensku zastavu sa natpisom Živio kralj Petar II., pozivaju i narod od 15 do 50 godina na ustanak.

Kako je došlo do razdora i nesuglasica između etnika i komunističke to su osnovali i zasebne logore. Manji etnički logor nalazi se u Tisovcu gdje je do sada bio zajednički logor. Jedan se nalazi u Stolu, a jedan u Vranjem Brdu, kotara Kotor Varoš. Je-

² Sastanak, koji nije pružio pozitivne rezultate, organizovao je Rade Ličina, jedan od organizatora ustanka u centralnoj Bosni.

³ Tešanovi Lazo a ne Simo, zloglasni etnik, ubijen poslije rata od strane organa narodne vlasti kao odmetnik.

dan komunisti ki logor u Skender Vakufu⁴, jedan u emernici" isto kotara Kotor Varoš. Jedan u selu O auši⁶, kotara Tesli kog. U komunisti kom logoru u Skender Vakufu nalaze se odvedeni iz Banja Luke Dr. Kneihapl, sa još jednom gospo om zlatnih zuba. Komunisti su u svojim logorima brojno ja i od etnika.

U poslednjih 14 dana dogodili su se slijede i slu ajevi:

5. sije nja 1942. došla je ve a grupa komunistu u selo Berek kotara Bos. Gradiška i porušila most na potoku Borna. Isti je nakon kratkog vremena popravljen.

6. na 7. sije nja 1942. no u oko 12 sati došla je jedna ja -i grupa pobunjenika u selo Berek u Osnovnu školu, u iteljicu Vasku Periši istjerali, dozvolivši joj da si nešto od svojih stvari uzme. Nakon toga su osnovnu školu zapalili, koja je do temelja izgorila.

7. sije nja 1942. u 8.30 sati zapaljena je od grupe pobunjenika škola u Rogoljima, kotara Bos. Gradiška.

7. 8. i 9. sije nja 1942. pobunjenici održavali su zborove u selu Marini, kotara Bos. Novi, kod tamošnje grko-isto nja k.3 crkve. Ovom prilikom održao je u pomenutoj crkvi i službu jedan sve enik, za ije se ime nije moglo saznati.

9. sije nja 1942. no u, pobunjenici koji su se ugnijezdili po selima Berek, Maši i, Vilusi i Romanovci, prouzrokovali su 4 požara privatne i državne imovine i to: u selu Bereku zapalili su ku u Petra Cukleka i Nikole Pištare. U selu Maši ima Gor. zapalili su ardak Branka Gjuri a, grko-isto njaka, koji je oženio Hrvaticu i navodno prešao na rimo-katoli ku vjeru. Istoga dana odveli su sa sobom u selo Turjak, kotara Bos. Gradiška težaka Petra ukleka iz sela Beka.

9. na 10. sije nja zapalili su narodnu osnovnu školu u selu Maši ima, koja je do temelja izgorila.

Od 10. na 11. sije nja zapalili su narodnu osnovnu školu u selu Vilusima, koja je tako er izgorjela.

10. sije nja 1942. obhodnja ispostave Lepenica kotara Prnjavor vodila je borbu sa 30 etnika" kod mosta izme u sela Sr evi a i Cukala⁸ op ine Neži ka i ovom prilikom ranjena su 3 etnika, a kod obhodnje nije bilo gubitaka.

10. sije nja 1942. obhodnja oružni ke postaje Bos. Svinjar uhvatila je u selu Noži koj 3 etnika bez vatrenog oružja, koji su držali stražu na raskrsnici. Isti su sprovedeni kotaru Bos. Gradiška.

* Odnosi se na ete Dujke Komljenovi a i Miše Stupara koje su pripadale Banjalu kom bataljonu Tre eg krajiškog NOP odreda.

⁵ Tamo se nalazila bolnica Banjalu kog bataliona.

⁶ Blatni ka eta Tre eg krajiškog NOP odreda.

⁷ Motaji ka eta Tre eg krajiškog NOP odreda.

⁹ Cukare

10. sije nja 1942. u mjestu Babi i, kotara Banja Luka napali su pobunjenici ko ijaše koji su vozili 12.000 kg. soli iz Banja Luke u Kotor Varoš. Oružnici i domobrani stupili su u borbu sa odmetnicima, pak su iste rastjerali i nije im uspjelo da odvedu so.

11. sije nja 1942. u 12 sati krenula je sa postaje Piskavica jedna obhodnja od 26 oružnika i pri uvnika sa hranom prema Bronzanom Majdanu kotara Banja Luka. U 14 sati kada su stigli u šumu Slavika⁸ i Jeli ka, bili su napadnuti od oko 300 komunista¹⁰ i to oko 180 naoružanih puškama i mitraljezima, a ostali sa sjekirama i vilama. U borbi koja se vodila od 14 do 14.30 sati poginuli su: oružni ki razvodnik Viktor Tvrtkovi sa još tri oružnika, a 4 su ranjena, koje su komunisti zadržali na lije enju. Svi ostali bili su zarobljeni, a drugi dan pušteni ku i. etni ka banda oduzela je od pomenutih svu hranu kao i novac što je bio odre en za pla u pri uvnim oružnicima, koje je oružnik Gju. . . Ra doševi imao kod sebe.

12. sije nja 1942. oko 23 sata grupa od 30 pobunjenika napala je na domobransku stražu kod željezni ke postaje Breži ani. Vo a ovih pobunjenika bio je Omanovi Hamdija¹¹ biv. željezni ki inovnik sa želj. postaje Bos. Novi, koji je poslije sudara vlakova na pruzi Bos. Novi—Blagaj, kao krivac ovoga sudara pobjegao i pridružio se pobunjenicima. Prigodom tog napada jedan je komunist poginuo a jedan tj. Krneta Dušan iz sela Marini, kotar Prijedor, teže je ranjen i uhva en i otpremljen u bolnicu u Banja Luku. Od naše strane poginula su dva domobrana¹².

12. sije nja 1942. pobunjenici u ja ini od 100 ljudi napali su na željezni ku postaju i stražu u Donjoj Dragotinji. Tom prilikom pobunjenici razoružali su i zarobili 30 domobrana sa jednim nadporu nikom, jednog vlakovo u i jednim ko ni arem, koje su idueg dana pustili na slobodu, osim ko ni ara, kojega su ubili¹³.

12. sije nja 1942. jedna brojno nepoznata grupa pobunjenika napala je na stražu kod željezni ke postaje u Hadžimehti ima, koja je straža bila od 18 domobrana. Straža primila je borbu, koja je trajala oko 2 sata i to od 4 do 6 u jutro. Napad je bio odbijen, bez da su postigli ma kakav cilj. Ljudskih žrtava od naše strane nije bilo, do im su banditi imali ranjenih, jer se poslije borbe vidjelo krvavih tragova po snijegu¹⁴.

⁸ Slavi i

¹⁰ Dijelovi Drugog krajiškog NOP odreda

¹¹ Omanovi Hamdiia je tada bio komandir Prve ete Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

¹² Ovaj napad izvršili su partizani Prve ete Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹³ Na željezni ku stanicu i doimbransku stražu u D. Dragotinji napali su partizani Prve ete Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

¹⁴ Prepad na željezni ku stanicu u Hadžimehti u izveli su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

13. sije nja 1942. oko 20.30 sati, napala je jedna grupa pobunjenika u ja ini oko 30 ljudi, selo Gor. Puharska, op ina Palan ište, kotara Prijedor¹⁵. Tom prilikom zarobili su pobunjenici oružni kog razvodnika Dajo Franju koji se u pomenutom selu nalazio kao zapovjednik seoske straže, sastoje i se od 32 naoružana ovjeka. Osim toga pobunjenici su oplja kali ob insku zgradu, razbili kasu i odnijeli nešto malo novaca i zatim zgradu zapalili, koja je do temelja izgorjela. Zarobljeni oružnik pobjegao je od pobunjenika 14. I. i vratio se u oružni ku postaju, bez oružja i odijela. Došao je u gra anskom odijelu.

14. sije nja 1942 no u ponova je jedna komunisti ka banda pokušala napad na željezni ku postaju Hadžimehti , ali kako su domobrani njih 17 na broju dali otpor banda se nakon borbe od 2 sata povukla. Žrtava nije bilo.

13. sije nja 1942. oko 1 sat no u ubijen je jedan etnik kod ku e Petra Vrani a u Noži koj, kotara Prnjavorskog.

14. sije nja 1942. napala je jedna pobunjeni ka banda njih oko 40 na ustašku stražu, koja uva most i prugu na potoku Strižna. Napad je bio odbijen¹⁶.

14. sije nja 1942. jedna banda od 100 ljudi napala je ustašku stražu, koja uva željezn. prugu kod Ravnica. Napad je odbijen¹⁷.

14. sije nja 1942. no u, pobunjenici su posjekli 5 b.b. stupova na putu Banja Luka — Bos. Gradiška na 103. km. izme u Trapista i Sibi Hana.

17. sije nja 1942. pobunjenici su ponova napali na stražu jaku od 17 domobrana kod željezni ke postaje Hadžimehti i, kotar Prijedor, i tom prilikom banditi su svladali posadu, razoružali je i otjerali sa sobom. Žrtava na licu mjesta nije na eno¹⁸.

No u izme u 18. i 19. sije nja napali su pobunjenici na domobransku stražu na željezni koj postaji Kozarac, kotara Prijedor. Tom prilikom savladali su napada i domobrane njih 21, razoružali ih i odveli sa sobom. Pored toga napada i odnijeli su 3 strojne puške i svo streljivo koliko ga je na licu bilo. Zatim su zapalili zgradu željezni ke postaje Kozarac, kao i skladište. Iz blagajne odnijeli su 1.500 Kuna¹⁹.

18. sije nja 1942. pobunjenici razrušili su most na državnoj cesti u selu Lamovita, kotar Prijedor. Istoga dana odveli su po-

¹⁵ Akciju na selo Gor. Puharsku izveli su dijelovi Drugog krajiškog NOP odreda.

" Ovai napad na ustaše izvršili su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

Navedenu akciju protiv ustaša izveli su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹⁸ Domobransku stražu u Hadž meht "u razoružali su partizani Tre eg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

" Domobransku posadu u Kozarcu zarobili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

bunjenici ekonomista iz Kozarca, Derviša Kadunica, koji se do danas nije povratio.

21. siječnja 1942. u jutro krenula je jedna ophodnja od privatnih oružnika i oružnika sa zapovjednikom postaje Piskavica pod vodstvom pri. pješ. poručnika Miroslavom Mikun iz Piskavice u pravcu Brončanog Majdana²⁰, sa namjerom, da potraže mrtve i ranjene oružnike, koji su na 11 siječnja o.g. u borbi kod sela Jeli ke²¹ izginuli.

Kada je ophodnja stigla do sela Jeli ke (kota 189) bila je iz zasjede napadnuta. U borbi koja se vodila vrlo kratko vrijeme poginulo je 7 oružnika i pri. pješ. poručnika, do im ranjeno je bilo 4, koji su pobjegli i došli u Piskavicu. Svi ostali bili su zarobljeni. Nakon dva dana pušteno je iz ropstva 43 pri. pješ. poručnika. Po njihovom pri. pješ. poručniku je strijeljan, jer je svojevrjeme jednom od bandita zaplijenio duhan.

Zarobljenici povratili se u gra anskom odijelu, jer im je sva vojna oprema, kao oružje i municija bila od pobunjenika oduzeta. U ruke pobunjenika pale su i dvije strojnice²².

KOMUNISTI I AKCIJA

Komunisti se u sve ve ojoj mjeri pojavljuju na cijeloj teritoriji krila. Promi bu vrše na sve mogu e na ine t.j. oni, koji su van domašaja vlasti imadu i dosta uspjeha u svom podvigu. Mnoga sela priklju ila se pobunjenicima, ali imade i sela, koja se nikako ne dadu nagovoriti, da pre u pobunjenicima, kao što je n.pr. selo Karanovac.

Kod pobunjenika opaža se neko nezadovoljstvo. U Kadinjanima, gdje im je jedan štab došlo je i do tu e izme u komunista i etnika. Po saznanju došlo je i do oružanog sukoba.

O RADU I KRETANJU SUMNJIVIH OSOBA, TU INSKIH ELEMENATA I ANTIDRŽAVNIH ELEMENATA

Kretanje sumnjivih lica sa strane nije primjenljivo. Primjenljivo je se ali, življe kretanje doma eg življa naro ito seljaka, koji imadu nekoga od rodbine u odmetni tvu, te ovi bez sumnje vrše doglasnu službu u korist etnika i komunista. Na ova lica skrenuta je najozbiljnija pažnja, te su mnogi pod sumnjom jatačovanja uhapšeni i predani vlastima.

STRANA PROMICBA

London i Moskva još i danas zavaravaju neuki svijet, te u svojim promi benim letcima nava aju, da je sve laž što naše no-

Bronzani Maidan

" Jeli i

" Pomenutu borbu protiv žandara vodili su partizani Tre eg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

vine donošaju, te neka bace oružje i neka se ne bore. Osim toga nava aju, da se Nijemci na svim linijama na isto nom bojištu povla e i da se o ekuje svaki dan prodor fronta. Ta promi ba imade me u življem grko-isto njaka dobar rezultat.

PREHRANA I PROMET

Stanje, u kojem se glede prehrane nalazimo upravo je zdvojno. Ovo treba najozbiljnije svatiti. Narod nema brašna, a da se i ne govori o drugim živežnim namirnicama, kao što je mast, ulje, še er i t.d.

Narod sve to manje dovaža na dnevnu pijacu živežnih namirnica, jer im to zabranjuju pobunjenici. Kako je velika potražnja namirnica, to im i cijene dnevno ska u. Isto tako je i sa gorivim drvom pak jedan kubni metar drva stoji 600 do 800 kuna, a i to se ne može dobiti, jer se nitko od seljaka ne usudi i i u šumu po drva, [u] kojim imade dovoljan broj kubika nasije en.ih.

Uzevši sve to u obzir, riarod je vrlo nezadovoljan sa prehranom.

Željezni ki saobra aj je ve preko 10 dana obustavljen radi opravka željezni ke pruge i radi sniježnih smetova.

Autobusni saobra aj obustavljen je na svim linijama radi napadaja etnika na iste, pak **Se** redovan saobra aj vrši samo na pruzi Banja Luka — Bos. Gradiška.

ODNOSI VOJSKE SA USTASKIM ORGANIZACIJAMA

Odnosi vojske i ustaških organizacija dobri su, a vojske i gra anstva vrlo dobri i u potpunom skladu.

ODNOSI SA SAVEZNI KIM VOJSKAMA

Na podru ju krila nema savezni kih vojski, kako Njema kih tako i Talijanskih.

STANJE U VOJSCI

- 1.) Raspoloženje duh i disciplina u oružni tvu na dostojnoj visini,
- 2.) Incidenata i nereda od strane vojske nije bilo.
- 3.) Utjecaj strane izvještajne službe u vojsci nije primje en.
- 4.) Ponašanje astnika, do astnika i oružnika van vojarne, jest po propisu.

VANJSKA SITUACIJA

Pošto podru je ovog krila ne grani i ni sa jednom susjednom državom, to se za ovo nema podataka. Stranih vojnih bjegunaca na podru ju ovog krila nema.

OP I ZAKLJU AK

Javna sigurnost na području krila nije povoljna, jer ona nije potpunoma zagarantovana žiteljima, uslijed etni ko-komunisti ke akcije.

Što se ti e doglasne službe, u posljednje vrijeme nešto se je poboljšala. Premda je doglasna služba oteš ana, što su oružni ke postaje sa malim brojem oružnika, te su u nemogu nosti da se održavaju veze i dodir sa gra anima svog postajnog područja. Osim toga mnogi gra ani uskra uju se organima vlasti ma šta prokazati bez da ih ko progoni, jei* se narod boji osvete pobunjenika.

U pogledu sre ivanja unutarnjih prilika opaža se izvjesna poteško a, jer se u zadnje vrieme opaža neko razmimoilaženje izme u Hrvata rimokatolika i muslimana. Prije nekoliko dana izašla je jedna rezolucija muslimana Bos. Dubice, koja je u suštini — samo nešto skra ena — suglasna sa rezolucijom sarajevskom i banjalulu kom²³.

(M.P.)

Dostavljeno:	Zapovjednik satnik
3. oružni koj pukovniji	(Broz)
Svima nadležnim Velikim Županima	Podpis ne itljiv s.r.
Svima susjednim oružni kim krilima	
2. Domobranskoj diviziji Biha	
II. Domobransko Zborna Podru je Brod n/S	
Banjalu ko popunidbeno Zapovjedni t*o	
Banjalu ki Zdrug.	

To nost prijepisa ovjerava
Jajce, dana 3-11-1942

Tajništvo
Tajnik župe
Jusufahi

(M.P.)

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ZUPA PLIVA I RAMA
JAJCE

Primljeno dne 3-velja e 1942

Broj 111-Taj. Prilozi

²³ Vidi tom IV, knj. 2, dok. br. 164.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ETVRTE ORUŽNICKE PUKOVNIJE O BORBAMA NA TERITORIJI ISTO NE BOSNE I HERCEGOVINE U VREMENU OD 11 DO 26 JANUARA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNI TVO
4. ORUŽNICKE PUKOVNIJE
Taj. J. S. Br. 287

U Sarajevu, dne 26. sije nja 1942.

Predmet: Izvješ e doglasno.

1. — VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNI TVU,
  2. — ZAPOVJEDNI TVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA,
  3. — ZAPOVJEDNI TVU II. DOMOBRANSKOG ZBORNOG PODRU JA BANJA LUKA,
  4. — ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA,
  5. — ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG ZBORNOG PODRU JA TRAVNIK,
  6. — ZAPOVJEDNI TVU VOJNE KRAJINE,
  7. — ZAPOVJEDNI TVU 1. ORUŽNICKE PUKOVNIJE,
  8. — ZAPOVJEDNI TVU 2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE,
  9. — ZAPOVJEDNI TVU 3. ORUŽNICKE PUKOVNIJE,
  10. — RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
  11. — RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST KRIMINALNI ODSJEK — ZAGREB
- Križani eva ul. 3.

Prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe i zapovjedi Vrhovnog Oružni kog zapovjedni tva Taj. J. S. Br: 320 od 31. srpnja 1941. podnosim sliede e izvješ e, za vrieme od 11. sije nja 1942. do zaklju no 26. sije nja 1942.

I. OP A UNUTARNJA SITUACIJA:

1. — Raspoloženje naroda obzirom na vanjske i unutarnje prilike i doga aje:

Raspoloženje Hrvata prema državi dobro je.

Akcije njema kih oružanih i domobranskih snaga, te oružni tva, preduzete na terenu drugom polovicom ovog mjeseca u svrhu iš enja i upokorenja pobunjenika, te gonjenje i uništenje raznih skitnica i agenata, doma ih i stranih, dobro je primljeno. Sa radoš u narod i izbjeglice primaju postignute uspjehe.

Vidi, da i ako je Nezavisna Država Hrvatska mlada, znade i imade sredstva i na ina, da uvede red, rad i sigurnost.

Grko isto ni živalj to isto vidi, a ovom akcijom, koja još traje i u punoj mjeri osje a. Pobunjenici u koliko nisu uništeni predali su se, zarobljeni ili su se razbježali po šumama, i peinama, gdje ih je ekala sigurna smrt, [od] velike zime i snijega. Još imade pojedinih pobunjenih grupa i grupica, koje bi se predale, no nedaju im vode¹.

Tako je na isto nom podruju pukovnije. Na sjeveru i sjevero istoku, još drže pojedina gnjezda — Krivaja — Vozu a kotar Zep e, Okruglicu kotar Visoko, Srednje, Kijevo, Trnovo, Ledi i kotar Sarajevo, podruje krila Sarajevo.

Majevicu — Lopare — Površnjicu, te odmetnici — skitnice — plja kašive ih i manjih grupa na podruju voda Bijeljina i Brko krila Tuzla. Dok su pobunjenici u kotaru Srebrenica i Vlasenica, podruje istog krila te Olova upokoreni, zarobljeni i uništeni — razbijeni a teren se postepeno vraća u naše ruke i isti.

Na liniji Šekovi i — Vlasenica u brdskim i sada uslijed velikog i neprohodnog snijega i lavina nepristupa nim predjelima još drže sela, nepokorni su.

Židovi, internirani. Oni, koji se nalaze me u odmetnicima, sa istima aktivno rade.

Manjine, njemačke, maarske i ostale, u koliko ih ima, lojalne su.

2. — etni ka akcija i preduzete mjere:

Popustila je na isto nom podruju pukovnije. etnici ostavili pobunjenike i razbježali se. Navodno etni ki vo a i jedan od organizatora ustanka Jezdimir Dangi utekao je sa 4—6 žena i svojim drugovima u Srbiju.

No još imade grupa i grupica pobunjenika, koji se nakon prvih udara saveznih njemačkih i naših domobranskih i oružnih snaga, prikupljaju pod vodstvom skitnica i probisvjeta; nebi li još grko isto ni živalj, koji je poderan, više go nego odjeven, bos, gladan i žedan, natjerali, da krvari, za njihov račun.

Gnjezda i podruja koja još drže pobunjenici, navedena su pod 1.

Kao važnije iznosim sljedeće događaje:

Dana 24. prosinca 1941. u 11 sati odmetnici su napali na cestu Bišina — Grebak kotar Nevesinje, vojni ki samovoz. Ranjen je jedan pomoćni oružnik i jedna žena².

Dana 30. prosinca 1941. u 10 sati oko 300 odmetnika i nenaoružanih pljačkaša napalo je selo Tursanovo Brdo, kotar Zvornik.

¹ Ovdje se misli na Drugu neprijateljsku ofanzivu. Ustaše i domobranci su od te ofanzive o ekivali velike i odlučne rezultate u borbi protiv NOP i DV Jugoslavije.

* Na ovom terenu djelovali su partizani Bišinskog bataljona.

Ubili 5 seljaka, zapalili 6 ku a i 27 ku a demolirali. Oteli 27 volova i 15 ovaca.

Dana 2. sije nja 1942. odmetnici su na željezni koj prugi Hum — Trebinje km 13—14 razorili eksplozivom most tako, da je neupotrebljiv za promet.

Dana 3. sije nja 1942. odmetnici su napali na cesti kod Vrduš³ kotar Ravno, samovoz natovaren sa 1970 kg duhana, duhan-ske stanice Ljubinje. Duhan oplja kali i zarobili jednog gra a nina, a šofera sa samovozom pustili.

Dana 7. sije nja 1942. odmetnici su napali na željezni ku postaju Modran⁴ i na most Modran. Postaju i most osiguravalo je 40 domobrana.

Postaju su odmetnici demolirali, razbili brzoglas i razlupali namještaj. 40 domobrana zarobili i razoružali. Palo u ruke odmetnika 40 pušaka, oko 1500 naboja, 3 lake strojnice i 30 ru-nih bombi.

Dana 7. sije nja 1942. postaja Fojnica krila Bile e na ultimatum etnika i zahtjev Talijana povu ena u Gacko. Muslimanska sela nemaju zaštite Talijana evakuiraju.

Dana 8. sije nja 1942. u 6.30 sati etnici su napali na postaju Klinja krila Bile e. Borba trajala cjeli dan. Dva oružnika ranjena. Pod pritiskom ostali oružnici povukli se u Ulog vod Nevesinje. etnici zapalili hrvatska sela Dolnjeg Bor a, Donje Kova ice⁵, Jablanicu⁶, Toli e⁷, Cerovo⁸, Tomislav⁹, Trnovicu, Dubravu, Krupac i Klinju. Zapalili oružni ku vojarnu.

Dana 8. sije nja 1942. odmetnici su kod sela Vojkovi i kotar Sarajevo, zarobili dva dje aka i oteli im 4 konja.

No u 8/9. sije nja 1942. ophodnja postaje Kalinovik, krila Fo a, naišla je kod sela Mjehorine¹⁰, kotar Fo a na odmetni ku busiju. Poginuo jedan oružnik.

Dana 9. sije nja 1942. napali su odmetnici samovoz u selu Potoci, kotar Sarajevo, na cesti Pale — Sarajevo. Ubili jednog putnika, a šofera zarobili.

Dana 9. sije nja 1942. odmetnici su otvorili vatru iz sela Vojkovi a, na odjel od 40 ustaša, kada se je odjel nalazio na mostu u istom selu. Ranjen jedan ustaša¹¹.

¹ Varduse

* Modrani

⁵ D. Kova i i

⁶ Jablani i

⁷ Tobi i

⁸ Cerova

⁹ Tomišlie

¹⁰ Mjehovina

¹¹ Prepad je izvršila Krupa ka eta Kijeviskog bataljona Kalinovi kog NOP odreda.

Dana 9. sije nja 1942. odmetnici i nenaoružani plja kaši njih oko 300, napali su selo Turske Janjare¹², kotar Bijeljina. Upu en odjel oružnika poja an sa 1/2 satnijom domobrana i milicijom, prihvatio je borbu sa odmetnicima, razbio ih i natjerao u bjeg, te Janjare vratio.

Poginulo: 4 odmetnika, više njih ranjeno. Zarobljeno 26 odmetnika.

Naši gubici: poginuo jedan milicioner.

Dana 10. sije nja 1942. odmetnici su napali na domobranksu stražu u selu Trnjacima, kotar Bijeljina. Poginuo i razoružan jedan domobran. Napad odbijen.

Dana 11. sije nja 1942. odmetnici su napali odjel od 9 domobrana u selu Vel. Obalska¹³, kotar Bijeljina. Poginulo 5 domobrana, a 2 zarobljena.

Dana 12. sije nja 1942. prigodom akcije iš enja u selu Sinjevu kotar Sarajevo, poginulo je 6 odmetnika. Poginula su 2 domobrana, a jedan ranjen.

Dana 13. sije nja 1942. odmetnici su napali na uporište Bu je — Šibošica, kotar Br ko, krilo Tuzla. Upornom odbranom oružnika i legionara svi napadi odmetnika na uporište odbijeni su¹⁴.

Gubici odmetnika, više ranjenih i poginulih. Poginuo je jedan legionar.

Dana 14. sije nja 1942. odmetnici su napali na oružni ku postaju Tavna, krila Tuzla. Zapovjednik postaje i dva oružnika zarobljena. Vojarna oplja kana i spaljena¹⁵.

Dana 16. sije nja 1942. u 23 sata odmetnici su napali selo Zabrane i Brezu, kotar Visoko. Iste no i napali su u selu Zup e¹⁶ kotar Visoko, domobranksu stražu. Poginuo jedan domobran a ranjena 2 i uvar pruge. Zarobljen jedan domobran. Zatim dinami tom razorili prugu. U istom selu upali su u pu ku školu, zarobili upravitelja škole, ženu njegovu i jednu u iteljicu i odveli ih sobom¹⁷.

Dana 16. sije nja 1942. u 1 sat odmetnici su napali Semizovac, kotar Sarajevo, kako mjesto tako i oružni ku postaju Semizovac. Napad odbijen bez gubitaka¹⁸.

Dana 17. sije nja 1942. na cesti Nevesinje — Mostar odmetnici su ubili jednog putnika i njegova dva konja.

¹² Musi. Janjari

¹³ Vel. Obarska

¹⁴ Prepad na pomenuto uporište izvela je Prva eta Majeви kog' NOP odreda pod komandom Ratka Gaji a.

¹⁵ Zandarmerisku stanicu u Tavni zapalili su partizani Majevi- kog NOP odreda.

¹⁶ Zup a

¹⁷ Ove akcije izvršili su partizani NOP odreda »Zvijezda«.

¹⁸ Na Semizovac su napadali partizani NOP odreda »Zvijezda«.

Dana 17. sije nja 1942. vratio se je iz odmetni kog zarobljeni tva zapovjednik oružni ke postaje Tavna, krila Tuzla i dva oružnika.

Dana 18. sije nja 1942. u 2.45 sati odmetnici su dolaze i iz Dra i a kotar Visoko, napali na stalnu oružni ku ophodnju na osiguranje elektri kog dalekovoda. Napad odbijen. Ranjen je jedan milicioner.

Dana 19. sije nja 1942. u Varešu kotar Visoko, predalo se je 20 etnika i položili oružje.

Dana 20. sije nja 1942. poslije podne vodila se borba izme u odmetnika u selu Vojkovi i, kotar Sarajevo i domobranske posade iz Kotorca kotar isti. Odmetnici su razbijeni te povukli se na kosu više Kotorca. Grko isto ni živalj iz Vojkovi a iselio je u Kijevo.

Preduzete su mjere i upu ene potjere.

3. — O komunistima:

Propagandu — promi bu, komunisti vode me u grko-isto -nim življem, muslimanima a djelom i me u katolicima. Na podru ju krila Bile e, uspjeli su podi i na oružje i ona sela koja su do zadnjih akcija bila mirna. Služe se krugovalom i tekli ima¹⁹. U ostalom rad im identi an, kao kod etnika.

4. — O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tu inskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata:

Nije ništa opaženo. Sva sumnjiva lica drže se pod nadzorom i kontrolom.

5. — O stranoj propagandi u narodu:

Stranu propagandu i promi bu vrše etnici i odmetnici rje-ima i letcima u korist Engleske i Rusije.

6. — O prilikama prehrane i prometa:

U zastoju je željezni ki promet Pra a — Višegrad — Vardište, Pra a — Ustipra a — Fo a, na istoj relaciji i putni ko-kolski promet; te Sarajevo — Kalinovik, Sarajevo — Vlasenica — Srebrenica — Tuzla — Lopare — Br ko, Tuzla — Zvornik, Tuzla — Kladanj, te na relaciji željeznice Zavidovi i — Olovo.

Prehrana slaba.

7. — O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i sa gra anskim vlastima:

Odnosi su dobri.

8. — O odnosima sa savezni kim vojskama, iji se dijelovi nalaze na našoj teritoriji:

Odnosi sa Njema kom vojskom su srda ni, a sa talijanskom korektni.

II. AKCIJA NAŠIH SNAGA

Drugom polovicom mjeseca sije nja 1942. preduzete su akcije iš enja, ve ih razmjera sa ja im savezni kim njema kim oru-

¹⁹ Kuririma

žanim snagama, domobranstvom i oružni tvom i to na isto nom i sjeverno isto nom podru ju pukovnije.

Odmetnici su na liniji Pale — Mokro — Podromanija — Sokolac odba eni, razbijeni i rastepeni²⁰.

U naše ruke vra a se postepeno, po odmetnicima zauzeti teren Pra a — Mokro — Romanija — Sokolac — Rogatica.

Na sjevero istoku: Njema ke oružane snage nadiraju i na liniji Zvornik, Drinja a i Kladanj — Olovo razbijaju obru e i uporišta etni ka, odbacuju etnike i rasturaju. Veliki ih broj zarobljenih, poginulih i ranjenih.

Njema ke trupe zauzele su Novu Kasabu, Vlasenicu, Han Pijesak, a one iz Kladnja, Olovo.

Manje akcije sa domobranskim oružanim snagama i oružništvom, preduzete su: Zavidovi i — Krivaja. Nije uspjela. Zenica — Dra i i — Prži i potpuno uspjela. Staro hajdu ko — etni ko gnijezdo selo Dra i i popaljeno. Odmetnici razbijeni i protjerani²¹.

Krupac — Vojkovi i akcija uspjela. Odmetnici razbijeni. Ostatak prisiljen na povla enje u snježni Igman. Selo Vojkovi i vatrom našeg topni tva i baca a mina razoreno.

Akcija oružni kih snaga Umoljani —• Ledi i u toku je. Pomagana izdašno po Zapovjedni tvu III. domobranskog zbora, bombardiranjem krilaša, Ledi i — Mo evi i — Umoljani.

V. OP I ZAKLJU AK:

Preduzetim akcijama iš enja, ja im njema kim savezni kim oružanim snagama, domobranstva i oružništva, na podru ju krila Sarajevo i Tuzla, kako je navedeno pod II., drugom polovicom mjeseca sije nja 1942. pobunjenici su slomljeni, razbijeni i rastepeni. Ve i broj pao je u ropstvo, poginuo ili ranjen; ili pak po gorama punih snjega zaglavio.

Na podru ju Zvornik — Drinja a — Bratunac zarobljeno je oko 1.800 pobunjenika, me u njima i vo e²².

Poslije snažnih udara po ele su se manje grupe i grupice odmetnika prikupljati.

Raspršeni

^{s1} Pomenute akcije izvodili su ustaše, domobrani i žandari protiv jedinica NOP odreda »Zvijezda«.

" Nikakve partizanske jedinice i njihovi rukovodioci nisu zarobljeni za vrijeme Druge neprijateljske ofanzive. Najve i partizanski gubitak u ovoj ofanzivi bila je pogibija komandanta Romaniskog partizanskog odreda Slaviše Vajnera-Ci e. komandanta i politkomesara Sumadiskog bataljona Prve proleterske brigade Milana Ilica i Dragana Pavlovi a, kao i 59 boraca istog bataljona. Ta no je da su etni ke jedinice zajedno sa svojim komandantima napuštale položaje i veliki broj poštenih boraca — seljaka koji su tada bili u etni kim redovima, kao i naroda, izru en je na ovaj na in neprijatelju.

Stanje javne sigurnosti je bolje nego ranije, no još uvijek ugroženo.

VI. ORUZNICKE POSTAJE KOJE SU ZAUZELI POBUNJENICI:

a) Krilo Sarajevo: Oružni ku postaju Trnovo, Ledi i, Jahorina, Ozren, Krivaja i Vozu a³.

b) Krilo Tuzla: Sve postaje oružni kog voda Srebrenica. Postaja Mili i ponovo uspostavljena, sa sjedištem u Novoj Kasabi. Lopare, Šibošica, Koraj demolirana i Tavna demolirana i zapaljena²⁴.

c) Krilo Bile e: Oružni ka postaja Divin, Zmijanac, Jasen, Krsta a, Vlahovi i, Jasenik, Kazanci, Lukavac, Grab — Zubci, Dobromani i Lastva²⁵.

d) Krilo Višegrad na terenu u akciji iš enja i nastupanju u svoje sjedište.

e) Krilo Fo a na terenu u akciji iš enja i nastupanju u svoje sjedište.

VII. KOJE SU ISELILE POD PRITISKOM POBUNJENIKA U DRUGA MJESTA I KAMO?

Oružni ka postaja Fojnica²⁶, krila Bile e u Gacko, Klinja istoga krila u Ulog. Vojarna spaljena.

VIII. KOJE SU VRA ENE U NASE RUKE I OBNOVLJENE:

Krilo Tuzla: Papra a i Drinja a.

Krilo Višegrad: Pra a, Sokolac, Zljebovi, Stijenice, Rogatica i vod Rogatica.

(M.P.)

Zast. zap; podpukovnik
Gjebi -Maruši

²¹ Vozu u su držali partizani sa Ozrena, a ostale žandarmeriske stanice likvidirali su partizani Romaniskog i Kalinovi kog odreda.

* Pomenute žandarmeriske stanice likvidirali su partizani Majjevi kog NOP odreda.

²⁵ Ove žandarmeriske stanice likvidirali su hercegova ki ustanici prvih mjeseci ustanka 1941 godine.

" Zandarmerisku stanicu u Foinici likvidirali su dijelovi Prvog udarnog, Bišinskog bataljona i bataljona »Nevesinjska puška«.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ETVRTE ORUŽNI KE PUKOVNIJE OD 27 JANUARA 1942 GOD. O BORBI IZME U ITALIJANA I PARTIZANA NA PUTU TREBINJE — BILECA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

Z A P O V J E D N I Š T V O

4. ORUŽNICKE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 270

Sarajevo, 27 sije nja 1942

Predmet: Borba sa odmetnicima
izme u Jesena i Mosko.

VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNI TVU RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST

Oružni ki vod Trebinje pod Taj. Br. 76 od 24. sije nja 1942. javlja:

»Dne 23. sije nja 1942. u 6 h. krenula je iz Trebinja za Bile e 56. pukovnija talijanske vojske, koja pripada diviziji »Marce«¹. Usput je naišla na otpor odmetnika, njihova pozadina sa kuhinjama i namirnicama izme u sela Moska i Vra evice². Bilo je nešto ranjenih Talijana³.

Dne 24. sije nja 1942. u jutro rano krenula su 2 bataljona pješaka tako er u pravcu Bile a. Ova dva talijanska bataljona naišla su na otpor izme u sela Jasena i Moska i vode borbu sa Komunistima. Borba traje preko itava dva dana do ovog sata (15 h)⁴. Neki civili i oružnici koji su krenuli za Bile e na privatnim samovozima vratili su se natrag u Trebinje, jer ih Talijani nisu pustili napred.

I danas je pun kamion Talijana došao u Trebinje, mrtvih i ranjenih.

Od oružnika nije nitko nastradao. Jedan naš šofer-Civil Zeko Hadži iz Trebinja, odnosno iz Bile a, zarobljen je na putu izme u Jasena i Vra evice, zajedno sa auto-taksi.

To njih podataka o svemu još nemamo, jer su ovo prvi podatci koje su donieli vra eni putnici.«

Dostavlja se na znanje.

Zast. zap. podpukovnik:

Gjebi -Maruši

¹ »Marche«

² Vra evica

³ Ovu akciju izvršili su partizani iz Gluminja i Bile e.

⁴ Pomenutu borbu protiv Italijana vodili su dijelovi partizanskih bataljona »Luka Vukalovi«, Grahovskog i Ljubomirskog.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA NA TERITORIJI ZAPADNE BOSNE U
JANUARU 1942 GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA
Br. 1988/Taj.

U Sisku, dne 12. III. 1942

I. DIO.
OB E BOJNE RELACIJE I.D.S.¹ ZA MJESEC SIJE ANJ 1942.

Operacije, iskustva i nedostaci sa griješkama.

I. DIO.
OPERACIJE I AKCIJE

**U kojima su u estvovale pojedine ete na podru ju I DS. u toku
mjeseca sije nja 1942 sa ste enim iskustvima i uo enim nedostat-
cima i griješkama.**

1. I. 1942. Novski posadni sat iz Suha e: akcija radi oslobo-
enja posade u Budimli Japri. Uslijed premo i pobunjenika akcija
nije uspjela.

Naši gubici 5 domobrana poginulo i 2 ranjena.

2. I. 1942. Odred Ljubije i Novski posadni sat iz Suha e: po-
novna akcija radi oslobo enja posade Budimli Japre. Akcija pre-
duzeta istodobno iz B. Novog i Ljubije. Odred iz Ljubije zaustav-
ljen kod Antoni Brda (2 km i. od Bud. Japre) i zbog premo i
pobunjenika se morao vratiti. Novski posadni sat po povratku iz
Bud. Japre napadnut sa Crnog Vrha².

Akcija uspjela djelomi no.

Naši gubici 5 mrtvih i 2 ranjena.

Protivnik oko 20 mrtvih.

2. I. 1942. Petrinjska doknadna bojna: napadnuta straža na
željezni koj postaji Vlaovi , te je navedena bojna pružila pomo ,
ali bez osobitog uspjeha, jer su se napada i razbježali. Napada i
se povukli u pravcu Šamarice.

Naši gubici 2 mrtva i 12 ranjenih.

3. I. 1942. Petrinjska doknadna bojna: akcija radi iš enja
u pravcu s. Drenovac — Bijele Vode i u pravcu Malog Gradca.
Pobunjenici dali otpor jedino u s. Drenovcu.

¹ I domobranski zbor

² Blokadu Budimli Japre vršio je Drugi bataljon Prvog krajiškog
NOP odreda.

Pobunjenici odbijeni gubitaka nije bi'o.

4. I. 1942.

Zapovjedni tvo osiguranja željezni ke linije: Izvršen vatreni napad na željezni ku postaju Rudice. Napad odbijen intervencijom oklopnog vlaka i uspostavljen mir.

5. I. 1942. Jedan vod 10. sata 3 pješ. pukovnije: kao posada u s. Krnjaku bila opkoljena i uspjela pod vatrom se probiti i povu i u s. Barilovi .

5/6. I. 1942. 7. sat 12. pješ. pukovnije: od strane odmetnika izvršen napad na stražu, koja je uvala željezni ku postaju Blagaj. Napad izvršen sa svih strana. Ja ina napada oko 500 naoružanih bandita sa 4 teške strojnice i više od 10 strojopušaka i 1 baca em mina.

Borba je kratko trajala, ali žestoko oko 40 minuta u kojoj su se domobrani hrabro držali, ali uslijed velike nadmo nosti napada a podlegli³.

Naši gubici 3 mrtva, 2 ranjena, zarobljeno 26. koji su se vratili, osim 1.

Pobunjenici imali su oko 40 koje mrtvih koje ranjenih, koji su sa pobunjeni kom komorom, koja je išla neposredno pozadi napada a, odvu eni.

Naši domobrani su se hrabro borili do posljednjeg naboja.

9. I. 1942. 1. sat Petrinjske doknadne bojne: napadnuta straža u Gre anima sa više strana. Jakom vatrom straže napadaj odbijen.

Gubitaka nema.

10. I. 1942. Udarni vod Bjelovarske doknadne bojne i koturaška bojna: u s. Šemovcu⁴ (5 km j. od sela Virje — kotar ur e vac) oružni tvo i redar[st]vene vlasti vršile su pretres sela, te su navedene jedinice u estvovale u toj akciji.

Gubitaka nije bilo.

11. I. 1942. Odjeljenje sastavljeno iz 21. i 24. sata V. bojne 2. p.p.⁵: cilj-obskrba hranom posade Ripa . Povoz hrane napadnut kod Bijelog Brda od strane ja ih pobunjeni kih snaga i povoz uništen.

Naši gubici 2 poginula, 2 ranjena, 4 nestala.

Odmetnici su zatim krenuli u manjim skupinama od s. Hrgari® preko Tihotine za Bijelo Brdo u cilju napada na Ripa . I ova posada je dala otpor⁷.

³ Željezni ku stanicu Blagaj napao je Prvi bataljon Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

* **Semovci**

⁵ Druga pješa ka pukovnija

¹ Hrgar

¹ Napad su izvršili partizani Šeste ete Tre eg bataljona Prvog krajiškog NOP odreda.

11. I. 1942. Djelovi 12. p.p. — ponovni pokušaj obskrbe hranom posade Ripa . Povoz napadnut i opet uništen.

Naši gubitci 1 astnik poginuo, domobrana 5 poginulo, 6 ranjenih i 3 nestala.

12. I. 1942. 7. i 8. sat 2. p.p. i III. bojna 3. p.p.: — Napad na posadu Vojni . Koncentri ni i dobro pripremljeni napad, kojom prilikom je posada zarobljena i razoružana.

Naši gubici: poginuo 1 astnik, 3 domobrana ranjena.

12. I. 1942. Štrafunski vod 12. p.p. — U cilju opravke bb⁸. linije Biha — Ripa .

Akcija uspjela i popravak linije izvršen i ako je bilo odsjeno 5 bb. stupova.

14. I. 1942. III. bojna 2. p.p. — Jak napad na željezni ku postaju Ravnice i okolinu. Pobunjenici rušili nekoliko bb. stupova. Na našoj strani 2 ranjena domobrana.

14. I. 1942. V. bojna 2. p.p. — u cilju obskrbe hranom posade u Rip u. Napad na povoz iz Biha a kod s. Golubi a (j. od Biha a). Povoz uništen i ako sa ja im osiguranjem⁹.

Pobunjenici se utvrdili na položaju iznad Bijele Vode i Pritoke i kod Lahovskih Brda¹⁰ sa dovoljno strojnica i strojpuški.

16. I. 1942. Slunjski dobrovolja ki sat — Izvršen napad na našu ophodnju na putu Slunj — Rakovica kod mjesta Bro anac¹¹ — V. Prisjeka. 3 domobrana poginula.

17. I. 1942. Oruž. nau . bojna, poluvod s strojnicama V. bojne 2. p.p. štrafunski vod 12. p.p. polubitnica¹² III. top. sklopa, 13. i 14. sat 12. p.p. — akcija u cilju oslobo enja i povla enja posade iz Rip a.

Naše snage nastupaju u dvije kolone i to desnom i lijevom stranom r. Une. Pobunjenici daju snažan otpor, naro ito jakom strojni kom vatrom iz s. Rip a i s. Bijelo Brdo, tako da svaki pokušaj probijanja ne uspjeva.

Upu ivanjem jednog brdskog i jednog protuoklopnog topa u sam strelja ki lanac ušutkaju se djelomi no strojnice i na taj na in uspjeva posadi Ripa oko 17,30 sati prebaciti se jednim amcem na lijevu obalu Une.

Na ovaj na in izvu ena je posada iz Rip a.

17. I. 1942. 10. sat III. bojne 2. p.p., 5. sat Bjelovarske doknadne bojne i 9. sat III. bojne 2. p.p. — u cilju obskrbe hranom posade u Lješljanima —

⁸ Brzglasno-brzobjavni, tj. telefonsko-telegrafski

⁹ Napad na domobrane kod sela Golubi a izveli su partizani Seste ete Tre eg bataljona Prvog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 31.

¹⁰ Lohovska Brda

¹¹ Bro anac

¹² Pola baterije

Kod sela Kalini a sa ekani i opkoljeni. Obasuti vatrom sa svih strana i pošto su bili opkoljeni se morali povući.

Upu eno poja anje (5. sat Bjelov. dok. boj. i 9. sat III. bojne 2. p.p.) i pomo u pravcu lijevog krila. I ovo poja anje do ekan[o] je sa vatrom, ali se je ve ina napada a, po prilici oko 60, ve daleko povukla u isto nome pravcu.

Na licu mjesta na en je mrtav nadporu nik Ben i i 5 domobrana, 6 ranjenih, i 3 nestala¹³.

18. I. 1942. 2. vod 5. sata Petrinjske doknadne bojne — izvršen vatreni prepad na Banski Grabovac¹⁴ (12 km južno od Petrinje) Napad odbijen, gubitaka nije bilo.

18. I. 1942. 5. sat Varaždinske doknadne bojne — Napad na stražu na željezni koj postaji Hrastovac (4 km južno od Sunje) Željezni ka postaja zapaljena, straža zarobljena, 1 ranjen.

19. I. 1942. 2. vod 5. sata Bjelovarske doknadne bojne sa 6. ustaškim satom — u cilju ponovnog pokušaja dotura hrane u Lešljane — povoz napadnut sa svih strana jakom vatrom i povoz se morao povući i¹⁵.

Pokušaj nije uspio. Naši gubitci 3 poginula, 8 ranjenih, 26 nestalih.

20. I. 1942. Zapovjedni tvo osiguranja željezni ke linije Sunja — Svodna, B. Novi — Biha , —.

Oklopni vlak koji je išao od Biha a prema B. Novom po izlasku iz postaje Blatne na km 12.300 nailazi prvi (štitni) vagon na prvu minu, koja eksplodira. Osim male štete, koju je prouzrokovala ova eksplozija (na štitnom vagonu) drugih kvarova nije bilo. Vlak je krenuo dalje i na 300 m od mjesta prve eksplozije, dolazi do druge eksplozije. Poluoklopni vlak rastrgan je u dvije polovice i razmrskan. Ljudstvo u njemu ranjeno, poubijano i raznešeno u komadima. 7 mrtvih izvu eni su iz krhotina vagona, 13 ranjenih. Me u ranjenima je bio i zapovjednik osiguranja linije pukovnik Metzger, satnik Weber, satnik Husein Biš evi i poru - nik Stiviševi . Odmah po eksploziji pobunjenici otvaraju žestoku vatru iz automatskih oružja na oklopni vlak. Oklopni vlak kroz cijelu no paljbom držao je pobunjenike na odstojanju, jer su se pobunjenici dovukli u no i sasma blizu oklopnom vlaku i dovizima¹⁰ tražili da se predaju.

Istoga dana dolazi u pomo oklopni vlak Br. II iz B. Novog i vra a se sa ranjenima i poginulima.

" Pomenute bebe protiv domobrana vodili su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹¹ Krajiški Grabovac

Napad ie izvršio Prvi bataljon Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

" Dozivima

21. I. vraća se oklopni vlak Br. II na mjesto nesreće sa potrebnim radništvom za popravak pruge i dizanje unesrećenog vlaka, ali na 2 km ispred mjesta unesrećenog vlaka Br. I. pošto je pruga bila porušena, isklizne sa tračnica. Lokomotiva, koja je gurala oklopni vlak, pošto je ostala na tračnicama, vraća se u B. Novi, da javi novu nesreću¹⁷.

22. I. ruše pobunjenici željeznu prugu na 5 km od B. Novog prema Rudicama na duljini oko 100 m.

23. I. ruše pobunjenici željeznu prugu na 5 km od B. Novog prema Rudicama na duljini od daljnjih 200 m. Ukupno porušeno oko 300 m pruge. Istovremeno miniran je otvoreni propust 15 m duljine na km 7,357.

24. I. vrši se popravak pruge na km 5 cijeli dan. Pobunjenici stalno napadaju vatrom unatoč jakom osiguranju. Osiguranje stupa u borbu. Topnička paljba iz B. Novog podpomaže ovu akciju.

26. I. Radnička tvornica sa jakim osiguranjem kreće na propust Rudica da ga popravi.

Pruga kod km 5 stavljena je podpunoma u red i pristupa se izvlačenju oklopnih vlakova u emu se i uspješno.

b). ISKUSTVA

Kod akcija protivu pobunjenika najveći izgled na uspjeh se ima pri iznenadnim noćnim prepadima ili u ranu zoru, ali je pokret težak.

Svaki napadaj mora imati obuhvatni karakter.

Zima je bila najpogodnije vrijeme za ofanzivne akcije, jer su pobunjenici bili prikupljeni po selima i logorima.

Za svaku akciju se moraju upotrebljavati jače snage, a ne pojedini rojevi ili vodovi.

Nije preporučljivo upotrebljavati novake, jer isti nisu još dovoljno borbeno izobraženi.

Pobunjenici izbjegavaju borbu sa jačim jedinicama. Imaju jako dobro razvijenu obavještajnu službu i široku podršku kod pučanstva, tako da su uvijek i o svemu blagovremeno obavješteni.

Strojnicima vatra ima na pobunjenike jak moralni utjecaj, ali osobito poštovanje imaju od topničke vatre.

Najveći strah imaju od bombardovanja iz zraka, te isto bi se moralo što češće upotrebljavati i u svakoj prilici, pa i u okviru manjih akcija.

Pobunjenici su obično raspoređeni po manjim skupinama, koje su međusobno vatreno jako dobro povezane.

Pri napadaju pobunjenici uvijek teže obuhvatu i opkoljavanju.

¹⁷ Ove diverzije izvršili su partizani Prvog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 31.

Uvijek napadaju iz zasjede ne prihvataju i borbu do odluke, ve se blagovremeno povuku sa položaja na položaj pod zaštitom mraka i pogodnog terena.

Uob e uzevši pobunjenici su jako vješti i izvanredno iskoristiš uju teren.

Njihova djelatnost se u najviše slu ajeva ispoljava u napadajima na pojedine straže, ophodnje, posade, a tako e su vrlo vješti u rušenju željezni kih pruga, mostova, propusta, prekopaivanju cesta i t. si.

Potrebno je da se akcije preduzimaju sa ja im snagama, jer manji delovi bivaju zarobljavani i uništavani iz zasjeda.

Za akcije protivu pobunjenika, obzirom na njihov na in operiranja, kao i obzirom na teren, bile bi zgodnije za uporabu bitnice lakšeg kalibra, kao gorske bitnice 65 mm 0.06 i 75 mm Obr. 15 i 28 i 80 mm Obr. 5/8, kao lakše pokretljive, pa makar se gorske bitnice i vozile. Haubi ke bitnice nisu podesne za ovakve akcije, jer su preteške. Ovo e se naro ito pokazati opravdanim onda, kada uslijed otapljanja ovih silnih naslaga snijega, tlo postane uslijed meko e za haubi ke bitnice skoro sasvim neupotrebljivo.

Uob e pokazalo se, da je uporaba topni tva u svima akcijama, dalo odli nih rezultata i treba težiti, da se svaka akcija podupre topni kom vatrom.

Obzirom da pobunjenici raspolažu sa prili nim brojem strojnica i strojopušaka, potrebno je da pješa ke jedinice raspolažu sa daleko ve im brojem protuoklopnih bitnica (37 mm i 47 mm), radi uništenja strojni kih gnjezda, a naro ito onda, kada se u toku napredovanja do e do neprijateljskih utvr enja, koja su u mnogo slu ajeva prili ne ja ine. Za ovo moraju p.o. topovi raspolagati razornim granatama.

C). NEDOSTATCI I GRIJEŠKE.

Zimi gorski topovi treba da se prenose specijalnim saonicama.

Ogroman manjak na astnicima veoma loše uti e na tok i rezultat svake akcije.

Oprema ljudstva u zimskom periodu treba da je naro ito pripremljena. Nedostaje toplog rublja, bunde, rukavice, skije, bijeli plašteviti itd.

Uvijek je priželjno da svaki odred bude naoružan i topni tvom.

Na svaku bojnu ili barem pukovniju treba imati po 2 lake prenosne krugovalne postaje.

Komunikacije treba osiguravati stalno i ja im snagama. Pokazalo se da su sadanje snage za osiguranje željezni kih komunikacija nedovoljne i da nisu u stanju izvršiti namjenjeni im zadatak.

Pri vo enju operacija treba obratiti osobitu pozornost na krila i zale e, a samo napredovanje izvršiti obuhvatom.

Izme u pojedinih djelova je skoro u svima prilikama slabo održavanje veza. Na ovo treba obratiti naro itu pozornost.

Domobrani otvaraju vatru i onda kada ne treba, pa ovakvim radom ne samo da odaju protezanje lanca i položaja uob e, ve i uzaludno troše streljivo.

Domobrani su skloni brzom napuštanju položaja i pred slabijim napada em.

Osim toga pojedine usamljene straže nisu dovoljno oprezne i zbog toga bivaju esto razoružane i zarobljene.

Za ve i uspjeh poželjno je da sve jedinice raspolažu sa ve im brojem strojnica i strojopušaka, nego što je to sada slu aj.

Pri izvo enju akcija iš enja nije samo dovoljno nastupati i napredovati, ve je potrebno izvršiti detaljno iš enje terena, pa makar i napredovanje bilo zbog toga sporije.

Radne kolone Velikih Župa trebale bi da rad oko evakuacije pojedinih naseljenih mjesta izvrše na vrijeme, te kako se ne bi zbog toga zadržavao tok same operacije, ete morale zadržavati i time dovele u pitanje iznena enje i uspjeh same akcije.

(M.P.)

Zapovjednik, general,
Rumler

**IZVJEŠTAJ BANJALU KOG ZDRUGA O BORBAMA NA POD-
RU JU BOSANSKE KRAJINE U MJESECU JANUARU
1942 GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
BANJALU KI ZDRUG
Op. Broj 530/taj.

Dne 7. II.-1942.

BANJA LUKA

**PREDMET: Ob a bojna
relacija za sie anj.**

**ZAPOVJEDNI TVU II DOMOBRANSKOG SBORA,
(Glavnostožerni odjel).**

Savezno zapoviedi M. H. D.¹ — Glavni stožer Op. br. 1242/
taj. od 9. prosinca 1941. godine, dostavljam OB U BOJNU RE-
LACIJU BANJALU KOG ZDRUGA za mjesec SIECANJ, — u
sliede em:

2. sie anj 1942. god.

a) U 20.45 sati izvršen je napadaj pobunjenika na želj. prugu
izme u Prijedora i Kozarca². — Napadaj je izvršen na uvarne br.
15 i 16 iznenadnom vatrom iz strojnica i pušaka, uz veliku galamu.
Domobrani na straži nisu izdržali napadaj nego su se povukli i
dielom razbježali, a pobunjenici su obje uvarne zapalili. — u-
var pruge Himzo Hadži sa uvarne br. 16, i ako teško ranjen u
ruku, prvi je dotr ao u Priedor i javio o napadaju.

Odmah je upu en na licu mjesta oklopni vlak. Me utim, u-
varne su ve bile u plamenu. Putem je pronašao i poveo sobom 7
domobrana, koji su se bili razbježali sa straže. — Pri povratku,
oklopni vlak je naišao na razrušenu prugu, koju su pobunjenici
poslie njegovog prolaza razrušili, — i iskliznuo.

Jednovremeno, pobunjenici su pokidali i sve b. b. linije, tako
da je veza Priedora sa Banja Lukom prekinuta.

Poslie napadaja na uvarne, pobunjenici su izvršili napadaj
i na sam Priedor sa pravca od Kozarca i sa sjevera³. — Napadaj

¹ Ministarstvo hrvatskog domobranstva

² Željezni ku Drugu izme u Prijedora i Kozarca napadali su par-
tizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

* Demonstrativnu akciju na Prijedor izvršili su partizani Dru-
gog krajiškog NOP odreda.

je bio upravljen na kolodvor, i prema naknadno primljenim podacima, imao je za cilj uništenje bunkera i ostalih ure aja na kolodvoru.

Pobunjenici su otvorili na kolodvor vatru iz baca a. Dvije bombe pale su na 100 m od kolodvorske zgrade, ne u inivši skoro nikakvu štetu.

Haubi ki vod (1. vod 1. bitnice VIII top. sklopa) odmah je otvorio vatru, kao i baca i, koji su bili na položaju. — Granate iz haubica pale su u neposrednu blizinu pobunjeni kih baca a, pa su pobunjenici naglo odstupili, ostavljaju i veliku koli inu puš anog streljiva i ispucanih ahura.

Njemci, obavješteni od zapovjednika posade o napadaju odmah su poja ali naše straže kod kolodvora i u estvovali u odbrani.

Zapovjednik želj. linije u B. Novom, bojnik Vuksan, uputio je iz B. Novog oklopni vlak, koji je po dolasku u Priedor primio stru no želj. osoblje i izašao sa istima radi podizanja iskliznulog oklopnog vlaka.

Gubitaka na našoj strani nije bilo, a na strani pobunjenika nisu poznati, pošto svoje mrtve i ranjene nose sobom. Na eni su samo tragovi krvi.

b) Ovog dana u jutro povedena je akcija za oslobo avanje posade u Budimli -Japri⁴, koja je obkoljena od pobunjenika i ostala bez svake vanjske veze i mogu nosti snabdjevanja.⁶

Iz Suha e upu en je 1 sat (spada pod I D. S.⁶), oja an sa 1 baca em iz Priedora, a iz Ljubije upu en je dio 11. sata 11. p.p. oja an sa 60 ustaša iz Ljubije i okolice, kao i 5 strojopušaka iz Priedora.

Kolona iz Suha e dobila je jaku vatru sa ele i Crnog Vrha, i poslie 3 sata vo ene borbe izgubila je 4 mrtva i 2 ranjena, pa se povukla opet u Suha u.

Kolona iz Ljubije doprla je sve do Antoni a Brda (iznad Budimli -Japre), ali je ovdje do ekana jakom vatrom te se poslie 3 sata borbe tako er morala povu i. — Gubitci 6 domobrana.

Tako je pokušaj oslobo enja Budimli -Japre propao, a posada ostala podpuno izolirana.

Prema izvještaju astnika, obje kolone su se hrabro borile, ali su naišle na neprijatelja koji se je dobro ukopao i maskirao.

Zdrug je naknadno snabdjeo posadu zrakoplovom. —

⁴ Budimli Japri

⁵ Budimli Japru su opsjedali partizani Prvog krajiškog NOP odreda.

⁸ Prvi domobranski zbor

3. siječnja 1942. g.

a) Kod s. Vrbačke⁷ (zapad, od B. Gradiške) primijećena je jaka aktivnost pobunjenih ophodnji⁸, koji su izvišali mjesta i raspored domobranskih straža.

b) Prilikom sječe šume od strane domobrana kod G. Sanice, naišlo se na grupu od 7 odmetnika. U borbi koja se razvila, jedan odmetnik je ubijen, a ostali su pobjegli.

4. siječnja 1942. g.

a) U 3 sata u jutro, pobunjenici su izvršili napadaj na posadu u Vrbaški (kod B. Gradiške⁹). Posada je hrabro primila borbu. Iz B. Gradiške upućena je 1 satnija u pomoć, a stupila je i haubičarska bitnica u akciju.

Pobunjenici, u pokušaju da se probiju ka školi u Vrbaškoj, podпали su pod unakrsnu vatru posade i pristiglog pojačanja (koje je put od B. Gradiške do Vrbaške većim dijelom prešlo u trećem koraku), — pa su bili prinuđeni na odstupanje.

Progonjeni su do s. Trebovljani. Borba je završila oko 14 sati.

Na našoj strani poginula su 4 domobrana, a od pobunjenika na našu stranu su 3 mrtva, i mnogo tragova krvi.

b) Ovoga dana provedena je akcija posade iz Klačnica, pojačane sa oružnicima iz Adolfstahla, prema s. Romanovcima, i pobunjenici su odbačeni od komunikacije na zapad, — bez gubitaka na našoj strani.

5. siječnja 1942. g.

a) U toku noći 4/5. siječnja napadnuta je uvarna na željezničku prugu između Omarske i Piskavice¹⁰, — ali intervencijom oklopnog vlaka pobunjenici su protjerani.

b) U 19.20 sati napadnuta je bila postaja Ivanjska¹¹ i zatražila je pomoć oklopnog vlaka. — Zapovjednik posade Priedor odmah je naredio da se spremi vlak, i ovaj je krenuo u 19.35 sati ka Ivanjskoj. U toku pokreta javljeno je da je i Piskavica napadnuta. — Dok je oklopni vlak stigao u Piskavicu i Ivanjsku, borba se već bila utišala. Za svaki slučaj oklopni vlak se zadržao u Piskavici.

⁷ Vrbačke

⁸ Patrola

⁹ Domobransku posadu u Vrbaškoj napali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹⁰ Napad na željezničku prugu Omarska—Piskavica izvršili su partizani Trećeg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹¹ Željezničku stanicu Ivanjsku napali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

Me utim, u 23.35 sati b. b. linije sa Svodnom su prekinute od strane pobunjenika. Zapovjednik posade Priedor odmah je naredio da oklopni vlak ode ka Svodni, izvidi tamo situaciju i napadnutima pritekne u pomoć .

Vlak je krenuo iz Piskavice u 0.10 sati, prošao kroz Priedor i uputio se ka Svodnoj, pošto se prethodno raspitao o situaciji u Brezi anima i D. Dragotinji.

Po dolasku pred postaju Svodna, dobio je iznenada znak »opasnost«, a potom »slobodan prolaz«. — Ušavši u postaju zapovjednik vlaka, poru nik Fetahovi primjetio je nekoliko »domobrana« i 1 željezni ara, na postaji pa je sišao zajedno sa strojovo om na peron. ak je tom prilikom grdio »domobrane«, koji su izjavili da su pred napadajem pobunjenika pobjegli sa straže.

Potom je poru nik Fetahovi upitao prisutnog željezni ara da li može telefonirati u Priedor, i na potvrđan odgovor ušao je u postaju zajedno sa strojovo om.

U me uvremenu, »domobrani« su po eli ulaziti u oklopni vlak. — Me utim, loža na lokomotivi, Tasim Burazerovi , primjetio je kako su t. zv. »domobrani« uperili samokres na poru nika Fetahovi a i strojovo u, shvatio je da su to u stvari pobunjenici, pa se zatvorio u lokomotivi i punom parom krenuo vlak ka Priedoru.

U toku pokreta, pobunjenici su napali domobrane u oklopnom vlaku, izvadili zatvara e iz nekih strojnica i poskakali iz jure eg vlaka. U borbi koja se razvila u vlaku ranjen je 1 domobran u trbuh, i poginula 2 pobunjenika, koje su ostali pobunjenici tako er zajedno sa ote tim puškama izbacili iz vlaka. — Puške i mrtvi pobunjenici su na eni drugog dana duž pruge.

U 2. 45 sati uletio je oklopni vlak u želj. postaju Priedor sa velikim zviždanjem. — Me utim, pobunjenika ve nije bilo, jer su svi poiskakali.

Ošte ene strojnice su odmah zamijenjene sa novima i popunjen novim osobljem, — pa vra en u Svodnu, ali ve tamo nije bilo nikoga.¹²

c) U 19 sati javila je Ivanjska da se sprema napadaj na nju i da je puškaranje ve po elo.

Upu en je odmah specijalnim vlakom 1 sat 10. p. p. i u 22 sata stigao je na želj. postaju Ivanjska. Posada u s. Ivanjska bila je napadnuta od s. Veri a i Piskavice¹³. Pod pritiskom pobunjenika bila se povukla, ali je sa poslatim poja anjem vra ena na svoje mjesto. Zapovjednik sata iz Banja Luke, poru nik Star e vi krenuo je po svojoj inicijativi ka s. Veri ima i tu naišao na

¹² Narad na oklopni voz izvršili partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹³ Borbu protiv domobrana u selu Ivanjskoj vodio je Prvi bataljon Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

jak otpor 6. sie nja ujutro, kojom prilikom je poginuo vodnik Medi Muslija. U ve e 6. sie nja vra en je sat u Banja Luku.

6. sie anj 1942. g.

a) Slabiji napadaj na posadu u s. Vrbaška kod B. Gradiške. Napadaj odbijen.

b) U no i 5./6. sie nja ule su se iz Priedora jake detonacije u pravcu Svodne i Dragotinje. — Upu en oklopni vlak utrdio je, da je pruga izme u G. i D. Dragotinje porušena. — U 5.30 borba se je utišala.

c) Posada u G. Sanici pvela akciju ka s. Jelašinovcu. Uspjeh vrlo dobar. Uništen jedan pobunjeni ki stožer zajedno sa pobunjenicima, koji su se u njemu zatekli¹⁴. Prona en popis pobunjenika, oružje i razne naredbe kako se imaju vladati.

Poginuo jedan dobrovoljac i tri domobrana ranjena.

d) Iz Banja Luke, u 6,30 sati prevarom odveden Dr. Kleinhappel, lije nik Domobranske bolnice. Odvela ga je k erka biv. kotarskog predstojnika iz Kotoriš a, iji je sin kao istaknuti komunista odbjegao u šumu još prvih dana prevrata.

e) Oko 17.30 sati jako napadnuta 28. satnija (dobrovolja ka) u Debeljacima, jugo-isto no od Banja Luke¹⁵.

7. sie nja 1942 g.

a) Sa I bojnomo 1. p. p. i kombiniranom bojnomo od 2 sata oružni kog poja anja i 1 ustaškog sata, povedena je akcija sa linije: s. Podbr e (j. i. od T. elinca) — s. Lipovac — s. Karanovac, izme u rieke Vrbasa i Vrbanje, radi raš iš avanja prostorije prema Banja Luci.

Kombinirana bojna preba ena je vojnim i rekviriranim samovozima do s. Podbr e, a I bojna 1. p. p. došla je na polazni položaj pješke.

Kombinirana bojna naišla je kod s. Lipovca na jak otpor, koji uslied velikog sniega nije mogla savladati, pa je krenula prema T. elincu i odavde se uve ei: prevezla u Banja Luku. — I Bojna 1. p. p. nije naišla na otpor.

Banjalu ka doknadna bojna i 28. sat iz Debeljaka, koji su imali zada u sprie avanje bjegstva pobunjenika na liniji Star evica — Ponir — Debeljaci, uhvatili su 1 naoružanog i nekoliko nenaoružanih etnika.

Gubitaka na našoj strani nije bilo. —

" Prepad ie izvršen na dijelove Prve ete Prvog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda. Ustaše su upale u Jelašinovce, ali su se partizani na vrijeme povukli. Na strani partizana nije bilo gubitaka.

¹⁵ Borbu protiv domobranske sa'n'je u Debeljacima vodili su dijelovi Tre eg krajiškog NOP odreda.

b) Izolirana posada u Krupi na Vrbasu poduzela je inicijativno lokalnu akciju u pravcu s. Mal i a, razbila jednu pobunjeniku grupu i ubila seljaka Marka Vukovića, čiji brat Slavko, zrakoplovni narednik vodi jednu od pobunjeničkih grupa.

8. siječnja 1942. g.

a) Jedan sat, upućen kao osiguranje transporta hrane, od Sanskog Mosta ka Starom Majdanu, napadnut je putem u s. Brdarima, te je 1 domobran poginuo, a 5 ih je ranjeno. — Napadaj je odbijen. — Pobunjenici su imali veće gubitke.¹⁶

b) Talijani izvjestili da će poduzeti veće akciju u području Sanskog Mosta i da se s toga naše čete ne upotrebljavaju za akcije u tom području, — međutim, do dana pisanja ove relacije Talijani nisu ništa poduzeli, niti ima izgleda da to urade u skorom vremenu.

9. siječnja 1942. g.

a) Zbog prekida b. b. linija na dielu pruge Priedor — Bos. Novi, obustavljen je promet na tom dielu pruge. — Radovi preduzeti sa obje strane, radi uspostavljanja prometa.

b) Pobunjenici napravili zamke u Podgradcima pa ovog dana pokušali [pre i] preko r. Jablanice kod Vrbaške, ali je napadaj odbijen.

10. siječnja 1942. g.

a) Na putu od T. Celinca prema Kotorišu (kod s. Babi¹⁷) napadnut je transport saonica, koje su vukle sol za potrebe stanovništva. Sa transportom je bilo jedno odjeljenje domobrana, kao osiguranje.

Poslije borbe od 3 sata, u čemu je učestvovao i krilaš ovog zdruga, pobunjenici su suzbijeni i transport je produžio za Kotoriš. — Ranjena su 2 domobrana.

b) 1 sat, upućen kao smjena posadi u Han Kolima, koji je ujedno sprovodio sobom i hranu potrebnu za mjesec dana, — napadnut je između u G. Šehera i Han Kola, kod s. Rakovića.

Sat nije imao dovoljno osiguranje, napadaj je iznenadno izvršen strojnicama i uz veliku buku, pa se sat pokolebao i u neredu odstupio, ostavivši 12 saonica punih hrane, kao i 5 sanduka ručnih bombi.¹⁸

¹⁶ Napad su izvršili dijelovi Prvog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda. Na strani partizana nije bilo gubitaka.

¹⁷ Domobranski transport kod sela Babića napali su partizani Trećeg krajiškog NOP odreda.

¹⁸ Domobranski komoru koja je nosila namirnice i materijal za posadu u Han Kolima zaplijenili su partizani Trećeg krajiškog NOP odreda.

Poginula su 4 domobrana, 6 ih je ranjeno, a 12 nestalo.

Zapovjednik sata je tako er lakše ranjen. —

Odmah po odstupanju domobrana pobunjenici i seljaci iz najbližih sela porazbijali su sjekirama saonice, hranu dielom odvukli a dielom razsuli, a mrtve domobrane svukli i oplja kali. Po- red navedenog palo im je u ruke i 200.000 Kima, koje je zapo- vjednik nosio u torbi, ali je as prije bio stavio na saonice. U po- metnji koja je nastala nije ih više mogao uzeti. 6 konja je pogi- nulo a 14 nestalo.

Odmah je upu ena I bojna 1. p. p. sa 1 haubi kim vodom na mjesto prepada, ali su se pobunjenici ve bili razbjegli.

11. sie nja 1942. g.

a) Oko 8 sati, straža kod želj. mosta zapadno od Brezi ana napadnuta ja om snagom, savladana, razoružana i zarobljena. Od 8 domobrana spasio se samo 1.¹⁹

b) U 19.30 napadnut Priedor, ali napadaj odbijen.²⁰

c) Kod Dragotinje razrušena pruga na tri mjesta, i 94 b. b. stupa posje ena, a žica pokidana i odnešena.²¹

13. sie nja 1942. g.

a) U 0.05 sati ponovno napadnuta pruga kod Brezi ana. Prvo su se ule jake detonacije, a potom se razvila jaka vatra.

Za vrieme primanja izvještaja iz Brezi ana, na jednom je prekinut razgovor na brzoglasu, ali je brzoglas ostao otvoren, pa se kroz njega ula paklena vatra. — Interveniralo je odmah top- ni tvo i poslan je oklopni vlak radi podizanja morala, ali uslied mraka i nesigurnih (na brzu ruku popravljenih) mostova, nije se mogao približiti.

Borba se vodila do 5 sati ujutru kada su se pobunjenici po- vukli. Pruga je prekinuta, ali su b. b. linije ostale itave.

Gubitaka nije bilo. —

b) Kod Brezi ana ponovno napadnuta posada u 16 sati. Upu- en je oklopni vlak. Napadaj je odbijen.

No u se ponovio napadaj. Oklopni vlak je opet pošao na lice mjesto, ali je putem naišao na prekinutu prugu i štitni vagon je ispao sa pruge. Vlak se vratio bez štitnog vagona.²²

¹⁹ Domobransku stražu kod Brezi ana zarobili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

²⁰ Ovaj demonstrativni napad na Prijedor izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

²¹ Prugu su porušili partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

²² Akciju kod Brezi ana izveli su partizani Prvog bataljona Dru- gog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

14. sie nja 1942. g.

a) Ovog dana povedena je akcija za raš iš avanje prostora gdje se je 10. sie nja desio napadaj na satniju koja je išla za Han Kola.

U akciji je u estvovala I bojna 1. p. p., 1 sat iz 10. pješ. pukovnije, 1 sat oružnika i 1 ustaški sat, a od topništva i 1 vod habica VIII top. sklopa.

Akcija je uspjela. — Pobunjenici su samo u povla enju primili borbu, ali su progonjeni i tu eni iz zrakoplova ubrzoo napustili borbu i razbježali se na sve strane.

Posada u Han Kolima je smijenjena, a potom su se jedinice vratile u vojarne. — Gubitaka nije bilo.

b) Ovog dana su prvi put posje ene b. b. žice pored puta Banja Luka — B. Gradiška.²³

c) U D. Dragotinji pokidane su skretnice.²⁴ Pruga neupotrebljiva. — Osiguranje pruge poja ano sa 2 sata. 1 sat upu en iz G. Sanice u Priedor.

15. sie nja 1942. g.

a) Ovog dana preduzeta je akcija od strane posade B. Gradiška preko r. Jablanice ka s. Trebovljanima. — Pobunjenici su protjerani. — Gubitaka nije bilo.

b) Kod Breži ana opet napadnuta pruga u 0.05 sati. Ule su se dvije jake detonacije. — Oklopni vlak, koji je bio u patroliranju kod Piskavice i Omarske, pozvan je da se vrati. Ali kad se približio Brezi anima ispao je iz šina, osim lokomotive koja se je vratila.

Razlog za ovo je najviše to, što oklopni vlak nije imao reflektora.

Sljede eg dana je izvu en.

16. sie nja 1942. g.

Napadnuta i popaljena želj. postaja Hadžimehti, a pruga prekinuta.²⁵

Upu en oklopni vlak zaglavio se u snijegu i ostao na pruzi, u estvuju i i dalje u borbi.

Iz Banja Luke upu en 1 sat za poja anje osiguranja pruge u Omarsku i Piskavicu.

18. sie nja 1942. g.

a) Radi raš iš avanja prostora kod Omarske i Hadžimehti a, gdje su u estali napadaji na prugu, povedena je ovog dana akcija

" Fomenute diverzije na putu Banja Luka — Bos. Gradiška izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

" Željezni ku prugu u Donjoj Dragotinji porušili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

⁸⁵ Željezni ku stanicu Hadžimehti zapalili su partizani Tre eg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

sa I bojnomo 1. p. p., 2 sata oružni kog poja anja, 1 satom Blu ke²⁶ doknadne bojne i 1 vodom haubica VIII top. sklopa.

Akcija je djelimi no uspjela. — Naime, pobunjenici nisu ni primili borbu, ve su se povukli, — a uslied kratko e dana akcija je bila u 17 sati prekinuta, da bi se ete mogle ukrcati i blagovremeno sti i u Banja Luku.

b) 11. sat 11. p. p., koji je ranije bio u Ljubiji pa je po nalogu Glavnog stožera morao napustiti svoje mjesto radi odlaska u Sisak, došao je u Priedor. Ovog dana stiglo je nare enje II. D. S.²⁷ da navedeni sat ostane u Ljubiju, me utim uslied sniega i prekida pruge sa Ljubijom uslied sniega, — nije se mogla vratiti, pa je upotrebljena za osiguranje pruge.

Jednovremeno nare eno je iz zdruga da se 7. sat iz Kozarca povu e i uputi u Ljubiju, a na njegovo mjesto da se naoružaju dobrovoljci i ostave kao zaštita Kozarca.

19. sie nja 1942. g.

a) Postaja Kozarac napadnuta, sve veze prekinute²⁸. Posada savladana, a postaja upaljena. Skretnice zaklju ane.

Pobunjenici bacali raketle.

uvarna br. 19 uništena.²⁹

Zarobljeno 17 domobrana.

Upu en 1 sat I bojne 1. p. p. za poja anje Omarske, a iz Priedora na želj. postaju Kozarac.

b) Pobunjenici ja ine oko 100 ljudi napali u no i kod Šibi Hana (Topola — Windhorst) i srušili 10 b. b. stupova. Kada su stigle naše ophodnje, pobjegli su ne otvaraju i vatru.

20. sie nja 1942. g.

a) Kozarac izvještava o pripremama pobunjenika za napad na njega.

Oklopni vlak, zaglavljjen u sniegu, podignut i odguran u Priedor.

b) 2 grupe etnika, svaka ja ine oko 80 ljudi, upale u s. Mahovljani³⁰ (juž. od B. Aleksandrovca — Adolfstahla), oplja kali 2 trgovine i zapalili župni stan i školu. To je bilo u vremenu od 12 do 13.

²⁶ Banjalu ke

²⁷ Drugi domobranski zbor

²⁸ Domobransku posadu u Kozarcu napali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

²⁹ Stražaru br. 19 likvidirali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

³⁰ Akciju u Mahovljanima izvršili su partizani Tre eg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

Zapovjednik posade u Klašnicama po svojoj inicijativi poslao 1 vod sa strojnicama u pomoć, ali stigao prekasno.

21. siječnja 1942. g.

a) I bojna 10 p. p. iz B. Gradiške sa njemačkom bojnom domobranom iz Windhorsta³¹, poduzela je akciju ispuštanja ka s. Mašićima, odakle su dolazili pobunjenici i kvarili b. b. linije i vršili ispuštanje na cestu.

Poslije kraćeg otpora ubijen je 1 etnik,³² i uzeto je 11 taoca.

b) Zapovjednik 6. sata 11. p. p., nadporučnik Mikana, koji je sa svojim satom osiguravao prugu, a sjedište mu je bilo u Piskavici, uzeo je svojih 25 domobrana i poveo sobom još 50 domobrana (pojačanje oružništva — upućeno za pojačanje osiguranje pruge) i krenuo ka Bronzani Majdanu, u cilju kupljenja poginulih oružnika, koji su već nekoliko dana ležali u sniegu, opljačkani od pobunjenika. Izgleda da je ovo uradio na nagovor oca jednog poginulog oružnika, koji mu se obratio sa molbom da mu pomogne do i do mrtvog tiela njegovog sina.

Kod škole u s. Slavi i našli su poginule, ali je odjednom cijeli odjel potpao pod jaku unakrsnu vatru; 4 domobrana i zapovjednik oružničkog odjela su poginuli, 4 domobrana ranjeni uspjeli su da pobjegnu, a svi ostali pali su u ropstvo.³³

Pobunjenici -su ih skinuli (novac im nisu oduzeli!) i vratili nazad, osim nadporučnika Mikana, koga su zadržali.

Naknadno je naen još 1 ranjeni domobran smrznut pored pruge.

Prema iskazu nekih vojnika moglo bi se zaključiti da je nadporučnik Mikana namjerno doveo domobrane u tešku situaciju, tako da su bili primorani da se predaju. — Nadporučnik Mikana predao je pobunjenicima oko 48.000 Kuna državnog novca, kojim su trebali biti isplaćeni domobrani. Npr. Mikana bio je navodno i ranije komunist.

Još istog dana upućeno je 1 vod domobrana pod zapovjedništvom časnika u Piskavicu, za osiguranje iste od napadaja.

c) I ovog dana, kao i ranijih dana prenošena je hrana i streljivo za Budimlje -Japru, Krupu na Vrbasu i Bronzani Majdan, — pomoć u zrakoplova.

Osim toga, isti je vršio svakodnevno izviđanje, a u akcijama učestvovao bombardiraju i mitraljiraju i pobunjenike. Detalji se nalaze u dnevniku rada zrakoplovnog odjela Banjalule kog zdruga.

³¹ Nova Topola

³² Na pomenutom terenu nije bilo etnika. Tu su djelovali partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

** Borbu protiv domobrana u selu Slavi i vodili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

22. sie nja 1942. g.

a) Posada iz B. Gradiške sa oružništvom i njema kom bojn-
om iz Windhorsta poduzela je akciju ka s. Elezagi ima, protje-
rala pobunjenike i vratila se u vojarne.

23. sie nja 1942 g.

a) Prema izvještaju zapovjednika posade u Klju u, komuni-
sti su ovog dana do ekali 1 talijansku satniju kod Medenog Polja
(kod Bos. Petrovca), napali ih i obkolili. Talijani su imali velike
gubitke.³⁴

b) Posada iz B. Gradiške ponova preduzela akciju u pravcu
s. Elezagi a, naišla na jak otpor i po padu mraka povukla se
nazad.

25. sie nja 1942. g.

a) U 3 sata (no u) napadnut je Kozarac kod Priedora, od po-
bunjenika ja ine oko 800 ljudi³⁵. Sa sobom su povezli i saone u
koje su namjeravali natovariti plien. Isto tako nosili su sobom i
tri kante petroleuma, kojima su namjeravali paliti ku e.

Me utim, posada je hrabro primila borbu, i u bliskoj borbi
uspjela pobunjenicima nanieti velike gubitke, tako da su svoje
mrtve i ranjene prevezli na 12 saonica u Kozaru.

Pobunjenici su upalili kotarsku ispostavu i školu, uzeli 500
Kuna i prekinuli b. b. linije sa Priedorom i Banja Lukom.

Posada je imala svega 2 ranjena.

Borba je trajala do 6 sati.

Prije podne upu en je zrakoplov, koji je bombardirao pobu-
njenike u povla enju. Iz Priedora upu en je 1 sat sa vodom hau-
bica a iz Banja Luke 1 sat na želj. postaju Kozarac.

26. sie nja sat sa želj. postaje Kozarac upu en je u mjesto
Kozarac.

b) U Kotoriš u pobunjenici oplja kali bolnicu. Odniali naj-
više zavojnog materijala i neke instrumente. — Izgleda da je ovo
u vezi sa odvo enjem lije nika Dr. Kleinhappla iz Banja Luke,
koji je odveden u Skender Vakuf, a koji im nije mogao koristiti
bez lijekova i instrumenata.

26. sie nja 1942. g.

a) Ovog dana povedena je akcija iz Adolfstahla³⁶ i Ivanjske
(sa Krndije) ka s. Romanovcima, radi odbacivanja pobunjenika od

³⁴ Italijansku etu kod Medenog Polja napali su partizani Prvog
krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 31.

³⁵ Nacud na Kozarac izvršio je Drugi bataljon Drugog krajiškog
NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

Bosanski Aleksandrovac

komunikacije za Gradišku. — U estvovao je 1 sat I bojne 1. p. p., oružništvo posade iz Klašnice i vod haubica od Adolfstahla, a od Krndije 1/2 posade iz Ivanjske i Mišinhana.

Pobunjenici su poslije ja eg otpora odba eni. Zaplijenjeno je nešto hrane i stoke.

Naši gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena.³⁷ —

27. sie nja 1942. g.

Zbog situacije u Priedoru, na koji se o ekuje napadaj, zapovjednik posade Priedor naredio je da sat iz I bojne 1. p. p. pre e iz Kozarca u Priedor.

28. sie nja 1942. g.

a) Kod s. Babica (prema Kotoriš u) napadnuta je grupa ana pra ena vojnicima. U borbi koja se razvila domobrani su bili pritešnjeni pa je zapovjednik posade T. elinac tražio pojaanje. Pošto domobranske postrojbe nisu imale više ni jednog vojnika u Banja Luci, upu en je 1 vod ustaša, koji su se dobrovoljno stavili na raspolaganje.

Intervencijom zrakoplova u me uvremenu su pobunjenici rastjerani.

Me utim, ustaše se nisu vratile ve je njihov zapovjednik rekvirirao još 2 autobusa i sa njima dovezao oko 40 ustaša, da izvede akciju iš enja oko T. elinca.

Iz zdruga mu je nare eno da to može uraditi samo kod s. Babi i, gdje se stalno dešavaju napadaji. Me utim, on to nije poslušao.

b) pruga izme u Banja Luke i Priedora, kod Kozarca, prekinuta. U 21 sat prekinuta i kod Brezi ana.

Kod D. Dragotinje desio se sudar radni kog i teretnog vlaka.

c) Bombardirana crkva i škola u s. Slavi ima, gdje se desio napadaj na domobrane i oružnike.

29. sie nja 1942. g.

a) Radni ki vlak, upu en sa radnicima ka D. Dragotinji radi popravke porušene pruge, naišao je na tempirnu minu, pri emu je stradao vagon u kome su bili radnici. — 26 radnika je usmr eno a 15 ranjeno.³⁸

Zrakoplov bombardirao i mitraljirao pobunjenike koji su se zadržavali u neposrednoj blizini mjesta nesre e.

b) Zapovjednik ustaškog sata preduzeo je u okolici T. e-

" Ovu akciju domobrani i žandari u preduzeli protiv partizana Drugog krajiškog NOP odreda.

³⁸ Diverziiu su izvršili partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

linea na svoju ruku t. zv. iš enje okolice, koje se sastojalo u tome da su sve živo poubijali, a odneli ono što su mogli nositi. — Poslie podne naišli su na otpor.

Kada su u 20 sati krenuli autobusima za Banja Luku, i ako je strogo zabranjeno kretanje no u — naro ito samovozima, — bili su iznenada napadnuti jakom vatrom u klancu na 1 km. od T. elinca, pri emu je ubijen šofer 1 autobusa (ujedno i vlasnik), i 5 ustaša. Ostali su pobjegli u T. elinac pod zaštitu posade domobrana.

30. sie nja 1942. g.

a) U 9 sati krenuo je ostatak ustaškog sata iz Banja Luke samovozima u T. elinac da sprovede posadu (ustaše) u Banja Luku. Istovremeno upu en je i 1 sat domobrana da im osigura put. Domobrani su išli pješke.

Kamioni sa ustašama su bez zapreka stigli do uništenih autobusa i odvezli ih u Banja Luku, a ustaše su produžile za T. elinac. — Me utim, uskoro su bili napadnuti i priklješteni. U sli nu situaciju dospjela je i domobranska satnija, koja je išla za njima.

U borbi koja se razvila, ustaše su imale još 5 mrtvih i nekoliko ranjenih, i jedva uspjeli probiti se sa domobranskim satom u T. elinac. — Prili no demoralisani tražili su pomo da bi se spasli iz T. elinca i da bi im se omogulo dolazak do Banja Luke.³⁹

Radi toga, morala je biti povedena akcija svih ostalih snaga iz Banja Luke radi oslobo avanja ustaša i domobranskog sata iz T. elinca. Uslied ovoga izostala je akcija prema Bronzanom Majdanu, koja je bila u projektu, — a koja je poslie podpuno onemogu ena jer su iza toga pobunjenici porušili prugu kod Piskavice.

b) Pruga kod Dragotinje opet porušena.—

31. sie nja 1942. g.

Ovog dana povedena je akcija radi spašavanja ustaša i domobranskog sata iz T. elinca. U estvovala su 2 sata oružni ke školske bojne, dio I bojne 1. p. p., Izvi a ki sat na skijama i 1 bitnica VII top. sklopa.

Navedene snage izašle su na greben V. Ponir — Jeli i — Lipovac, da tako sprije e pobunjenike i za u im za le a. Ustaškom i domobranskom satu nare eno je da iza u iz T. elinca i pravcem preko k. 677 i Jeli i spoje se sa ostalim snagama i do u u Banja Luku.

Ustaški sat nije to poslušao ve je krenuo putem ka Banja Luci i sretno stigao (jer su se pobunjenici pobojali za zale e i na-

" Ove borbe protiv ustaša vodili su partizani Tre eg krajiškog NOP odreda.

pustili svoje položaje), a domobranski sat pokušao je probiti se do k. 677, ali je naišao na jaku vatru i vratio se u T. elinac.

Snage na grebenu bile su tako er ja e napadnute, ali su bez gubitaka izvršile svoj zadatak.

Domobranski sat došao je nakon 3 dana sam u Banja Luku. U pitanju je dakle bila samo demoralizacija, koja se sa ustaša preniela na domobrane. —

II

U toku ovih akcija ste ena su sliede a iskustva:

a) Snieg u velikoj mjeri otežava pokret. Stoka (konji) se uop e ne mogu upotriebiti, a pokret i za ljude van puta je vrlo težak, naporan i spor.

Pobunjenici, kojima su poznate staze (prtine) vješto ove koriste, dok su domobrani primorani kretati se izvan staza usled ega je napredovanje vrlo sporo.

Ovaj zdруг rekvirirao je saonice za nošenje strojnica i baca a, ali one ne odgovaraju namijenjenoj svrsi, pošto su uzane i propadaju u snieg. Radi toga, dato je da se naprave specijalne saonice za nošenje strojnica i baca a sa širom podlogom (skijama).

Jedina dobra strana sniega je u pogledu rada zrakoplovstva, jer se pobunjenici lako odkriju u sniegu.

b) Upotreba topnijta mogu a je samo sa puteva, jer bi izvan puteva upali topovi u snieg i ne bi se mogli izvu i niti djelovati.

c) Izvi a i na skijama i ako još nedovoljno obu eni, pokazali su dobre rezultate, naro ito u pogledu izvi anja i zaštite krila i bokova jer su jedini u stanju kretati se stranama i grebenima na kojima nema utrtih staza).

d) Obskrba udaljenih i izoloranih posada usled sniega je nemogu a, doturom po zemlji.

Posada u Han Kolima, Krupi na Vrbasu, Bronzanom Majdanu i Budimli -Japri snabdjeva se pomo u zrakoplova. Me utim, ovo stavlja osobite teške zadatke zrakoplovnom odjelu, koji raspolaže starim strojevima, i nema potrebnog smještaja, alata i td. Krilaši⁴⁰ su i po najžeš oj zimi stalno na sniegu (na otvorenom), tako da se ulje mora nekoliko sati grijati i potom uliti u motor, da bi se ovaj mogao upaliti.

III

Uo eni su sliede i nedostatci i pogreške:

a) Vojnici ni do danas nisu dobili drugi par rublja. Ima ih ak koji nemaju ni jedan par nego nose odielo na golo tielo.

⁴⁰ Avioni

Zimskog rublja u ob e nema. — Treba me utim imati na umu da je bila temperatura — 30°C.

I dok su pobunjenici u toplim domovima, neuznemiravani, dotle domobrani moraju biti dano-no no na straži i oprezi, izloženi najve oj zimi. — Pobunjenici pak, iza u iz ku a samo kad idu "u akciju.

Ovakve prilike zahtjevaju da se na cieli hrvatski narod stavi imperativan zahtjev da pruže pomo domobranima u zimskom odielu, rublju, ogrta ima i td.

b) Ni do danas nisu dobivene obe ane krplje i skije, koje su pod ovakvim sniežnim okolnostima naro ito potrebne.

c) Nedostatak brdskog topni tva jako se osje a. Haubice su teške i nepokretljive. Osim toga, VIII top. sklop u ob e nema stoke za vu u, pa se haubice moraju prevoziti kamionima i biti samo na putu.

d) Po satovima⁴¹ nedostaje 80% lakih strojnica, od broja predvi enog ustrojbenim sastavom.

Ostali podatci dostavit e se naknadno, — pošto stožer ni do danas nije dobio dodi[e]ljeno osoblje. —

Zapovjednik,
pješa ki pukovnik,
Brozovi

Po satnijama, tj. etama

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA U BOSNI U VREMENU OD 16 DO 31
JANUARA 1942 GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO II. DOMOBRANSKOG ZBORA
Glavnostožerni odjel
Br. 1069/tajno

U Brodu n/S, dne 5. II 1942

Predmet: Doglasno izvješ e za vrijeme
od 16. do 31. sije nja 1942 godine. —
Spoj: O ev. br 4163/Taj. — 41.

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA (O ev. odjel)
ZAPOVJEDNI TVU I. DOMOBRANSKOG SBORA
ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
ZAPOVJEDNI TVU VOJNE KRAJINE.
Sastavak.—

Prema zapovjedi O ev. br. 4163/tajno od 17. studenog 1941. godine dostavlja se slijede i doglasni izvještaj za vrijeme od 16 do 31. sije nja 1942. godine satavljen iz prikupljenih podataka i primljenih dopisa.

2. — etni ka akcija i poduzete mjere:

etni ka akcija, koja se u drugoj polovici mjeseca sije nja osobito ispoljila u okolici Prnjavora, Banja Luke te u kotaru Bijeljina, ostala je nepromjenjena u pogledu aktivnosti od posljednjeg izvješ a.

Glavni centri pobunjenika i njihovi vo e ostaju i nadalje oni navedeni u ranijim izvješ ima, a kao nove pored onih dostavljenih ovd. br. 481/tajno od 20. sije nja t.g., nava aju se još i slijede i:

a) Zvorni ki odred etnika bio je pod zapovjedni tvom pri-
uvnog poru nika Ljubomira Anti a. U kotaru Zvorni kom nalazio se je ranije i etni ki odred bivšeg glavnostožernog kapetana Stevana Damjanovi a.

b) U Drinja i se je nalazio prije poduzete akcije odred bivšeg oružni kog narednika Jandrije Rastovi a sa oko 60 etnika. Tu je bio i Guteša Andrija, bivši u itelj kao vodnik i Jakov Petkovi kao zapovjednik mjesta.

c) U selu Osinje (kotar Derventa) nalazi se logor sa oko 200 pobunjenika.

d) U selu Pojezna (kotar Derventa) nalazi se navodno oko 1000 pobunjenika. Ovaj se podatak provjerava.

e) Kotarska oblast u Doboju dopisom svojim Br. 692/42 me u ostalim izvjestila je i slijede e:

»Saznaje se, da etnici iz Ozrena namjeravaju obrazovati novu komandu na podru ju oružni ke postaje Osje ani pod nazivom »Trebavski odred«. Za sada je sjedište ovoga odreda u s. Paležnici, kotara Gra ani kog, ovaj odred sada broji 70 lanova, ali se svakodnevno poja ava novacima.«

f) Miloš Popovi je komandant udarnog bataljona »Ozren« (sa petokrakom zvijezdom na kapi).

g) Dragi Popi je jedan od zapovjednika udarnih eta »Ozren«.

Kao važnije momente u ovoj etni ko-komunisti koj akciji iznosim slijede e doga aje:

16. I. 1942. Pobunjenici zauzeli s. Rogulje, Berek, Cerovljane, Jurkovice¹, Maši e, Viluse i Romanovce (sve kotar Bosanska Gradiška)².

Kod s. Me aši (10 km s. i. od Bijeljine) odbijen napadaj na našu zasjedu.

U kotaru Br kom napadnuta je ophodnja pri popravku brzoglasnih linija.

Oplja kano s. Velika So anica (kotar Derventa).

Zapaljene 4 ku e u s. Königsfeld (kotar Bos. Gradiška).

17. I. 1942. Manji prepad na Tesli — odbijen.

Željezni ka pruga kod Hadžimehti a (10 km ist. od Prijedora) porušena na dva mjesta, a postaja zapaljena. Zarobljeno 17 domobrana⁸.

Izvršen napadaj na željezni ku stražaru broj 19 na 3. km od Omarske prema Prijedoru. Zarobljeno 10 domobrana sa 1 strojnom puškom. Stražara zapaljena⁴.

Zapaljena baraka Naši ke pilane i 1 ku a u s. Vrbaškoj (kotar Bos. Gradiška).

Porušen most kod s. Lamovito⁵ (Kotar Prijedor).

Oplja kano s. Gornji Detlak (kotar Derventa).

19. I. 1942. Posje eno 9 komada b.b. stubova na 103. km na cesti Banja Luka — Bosanska Gradiška.

Pruga Prijedor — Banja Luka porušena na tri mjesta⁶.

¹ Jurkovic

² Ova mjesta oslobodile su jedinice Drugog krajiškog NOP odreda.

^a Akciju su izvršili partizani Tre eg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

⁴ Domobrane kod Hadžimehti a napali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

⁵ Lamovita

* Željezni ku prugu Prijedor — Banja Luka rušili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

Izvršen napadaj na domobransku posadu, koja je vršila osiguranje željezni ke postaje Kozarac (na pruži Prijedor — Banja Luka) 17 domobrana zarobljeno, zapljeno 17 pušaka, 3 strojne puške i oko 3.000 naboja. Željezni ka postaja zapaljena⁷.

20. I. 1942. Pobunjenici zlostavljali i plja kali seljake u s. Kalenderovci Donji (kotar Derвента).

Zapaljena pu ka škola i župnikov stan, te oplja kane 2 trgovine u s. Mahovljani (kotar Banja Luka).

21. I. 1942. Napadnuto s. Donja Kr ina (kotar Bijeljina) tom prilikom uništen mlin i odvedeno 22 seljaka.

22. I. 1942. Protivno zapovjedi, zapovjednik sata u Piskavici (na pruži Prijedor — Banja Luka) uputio je oružnike poja ane sa 20 domobrana u Bronzani Majdan (18 km z. od Banja Luke) radi prenosa mrtvih oružnika, koji su u zadnjem sukobu⁸ poginuli. Od odjela koji je bio zarobljen vratilo se 43 domobrana i oružnika, a poru nika Mikanca su etnici zadržali. Zapovije ena je istraga.

24. I. 1942. U Vrbaškoj (kod Bos. Gradiške) napadnuta naša posada⁹. Od domobrana jedan je poginuo, a jedan ranjen.

25. I. 1942. Odmetnici napali Kozarac¹⁰ (10 km isto no od Prijedora) i zapalili, pored nekoliko ku a, i zgradu ispostave kotarske oblasti i školu.

Brzglasna veza izme u Kozarca i Banja Luke prekinuta.

Odmetnici provalili u državnu bolnicu u Kotorištu¹¹ (22 km jugo isto no od Banja Luke) i oplja kali je. U ovoj plja ki sudjelovao je kao vo a odmetnika sin Dr. Ze i a iz Kotorišta.

Odmetni ki napadaj na s. Topolu (na putu Bos. Gradiška — Banja Luka), — odbijen.

Napadnuto s. Poljanska kod Stražemana (13 km sjevero-zapadno od Požege). U borbi poginuo jedan, a ranjena etiri seoska stražara. Od etnika dva poginula.

Napadaj na Ugljevik (kotar Bijeljina) — odbijen.

26. I. 1942. Oplja kano s. Meljani Gornji (kotar Podravska Slatina).

Ja i napadaj na oružni ku postaju Omarska (kotar Prijedor) odbijen.

⁷ Napad na Kozarac izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

⁸ Radi se o borbi partizana Tre eg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda protivu domobrana kod sela Jeli ke. Vidi dok. br. 38.

⁹ Napad su izvršili partizani Tre eg bataljona Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹⁰ Napad na Kozarac izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 38.

¹¹ Domobrane u Vrbaškoj napali su partizani Tre eg krajiškog NOP odreda.

27. I. 1942. Napadnuta 2 autobusa sa ustašama kod Musi. elinca (10 km jugo isto no od Banja Luke). Poginuli 5 ustaša i civilni šofer, a autobusi djelimi no razbijeni¹².

28. I. 1942. Kod s. Babici (15 km isto no od Banja Luke) intervencijom krilaša i ustaša odbijen je odmetni ki napada j na povoz hrane.

Kod željezni ke postaje Dragotinja (9 km sjevero zapadno od Prijedora) sudar radnog i putni kog vlaka. Bilo je 26 mrtvih radnika i 15 ranjenih.

30. I. 1942. Porušen most na 2. km od Kozarca prema Omarskoj.

Detaljni izvještaji o tome, kao i odgovaraju e akcije naših snaga iznijeti su u svakodnevnim izvještajima o radu operativnih etnih postrojbi.

U drugoj polovici mjeseca sije nja poduzete su slijede e ve e akcije iš enja i to:

20. sije nja dva milicionerska sata poduzela su akciju u pravcu s. Nurkovi — Banovi i (23 km jugo zapadno od Tuzle). Poslije duže borbe pred nadmo nim neprijateljem povukli su se na polazni položaj. Gubitci kod milicionera: jedan mrtav i etiri ranjena, a kod odmetnika 8 mrtvih¹³.

20. sije nja izvršena je manja akcija iš enja sa 10. satom 4. p.p.. Cilj akcije bio je razvi anje puta Tesli — Gornji Tesli sa rejonom sjeverno i južno 500 metara. Rezultat akcije: veza sa 5. satom u Gornjem Tesli u uspostavljena. Sat bio napadnut puš anom vatrom od pobunjenika iz šuma oko kote 264. Vlastitih gubitaka nije bilo, kod protivnika se nije moglo ustanoviti.

21. sije nja izvršena manja akcija iš enja sa vodovima štrafuna¹⁴ 1. i 5. p.p. Cilj akcije bio je razvi anje s. D. Paklenice (kotar Dobo j) radi utvr ivanja da li tamo ima pobunjenika, hrane ili kakvog materijala.

Rezultat akcije: Ništa nije prona eno, bez gubitaka.

, 21. sije nja sa jednim dobrovolja kim satom, izvršeno je nasilno izvi anje u pravcu: s. Borovac (23 km jugozapadno od Tuzle) — s. Pribitkovi i (26 km jugo zapadno od Tuzle) — Vis — k 747 — Oštri .

U borbi poginulo 5 odmetnika a 1 je zarobljen, dok vlastitih gubitaka nije bilo.

" Akciju na ustaške autobuse kod elinca izveli su partizani Tre eg krajiškog NOP odreda.

¹⁵ Ustaškoj miliciji suprotstavili su se partizani Ozrenskog NOP odreda.

¹¹ Kazneni vodovi, tj. specijalne jedinice koje su imale zadatak da vrše represalije protiv stanovništva u krajevima gdje se narod dizao na ustanak.

26. sije nja povedena je manja akcija u svrhu odbacivanja odmetnika od komunikacije Banja Luka — Gradiška iz Bos. Aleksandrovca prema s. Romanovci (20 km južno od Bos. Gradiške). Na našoj strani bilo je jedan mrtav i tri ranjena, dok su gubitci neprijatelja nepoznati¹⁵.

29. sije nja pro iš ena je neposredna okolica s. Musi. elinac (10 km jugo isto no od Banja Luke) povedenom akcijom tamošnje posade i jednog ustaškog sata uz saradnju zrakoplovstva.

31. sije nja izvršena je akcija za raz iš avanje prostora Banja Luka — Bjeljevine — k. 677. U akciji u estvovali su jedna kombinovana bojna od domobrana i oružnika i 19. ustaški sat i 2. bitnica VIII. topni kog sklopa.

Da bi se neprijateljsko djelovanje u isto nom dijelu Hrvatske obustavilo izvršena je akcija iš enja ve eg stila u vremenu od 15. do 25. sije nja t.g. u glavnom u prostoru izme u r. Drine i r. Drinja e i južno¹⁶.

U toj akciji u estvovale su 718. i 342. njema ka pješa ka divizija i dijelovi 4. hrvatske pješa ke divizije pod zajedni kim zapovjedništvom general-majora Hoffmana, zapovjednika 342. njema ke pješa ke divizije.

Detalji o toku te akcije dostavljeni su Operativnom odjelu glavnog stožera domobranstva zasebnim izvješ em, kao i izvješ em zapovjedništva III. domobranskog sboru.

Prilikom te akcije gubitci bili su:

a) Kod neprijatelja:

— mrtvih	736
— ranjenih	33
— zarobljenih	1.471

Ukupno: 2.240

b) Vlastiti gubitci:

Kod Nijemaca:

— mrtvih	25
— ranjenih	125
— nestalih (zarobljenih)	1
— ozlije enih i bolesnih	64
— slu ajevi smrzavanja	337

¹⁵ Borbu protiv domobrana na ovoj teritoriji vodili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

¹⁶ Ova »akcija iš enja ve eg stila« poznata je pod imenom Druge neprijateljske ofanzive.

Kod hrvatskog domobranstva:

— mrtvih	15
— ranjenih	35
— nestalih (zarobljenih)	5
— ozlije enih i bolesnih	24
— slu ajeva smrzavanja	167

c) Plijen:

— topova	4
— topovskih naboja	343
— baca a	1
— granata za baca e	24
— teških strojnica	6
— lakih strojnica	17
— pušaka	949
— pješa kog streljiva	72.783+13 sanduka.
— ru nih bombi	228
— vojni kih noževa	134
— nagaznih mina	72

d) Oslobo eni zarobljenici:

— Hrvata — domobrana	168
— Talijana	104

Za vrijeme operacija zarobljeni su etni ki zapovjednici odsjeka Zvornik i Šehovi i, a u borbi kod Han Pijeska poginuo je vo a komunista iz isto ne Bosne »Ci a«¹⁷.

Izgleda, da se je ve i dio odmetnika prebacio u Srbiju odnosno prema Sandžaku za Crnu Goru; za vrijeme njihovog odstupanja, a i ina e za vrijeme ove akcije sa strane etnika po injena su mnogobrojna zvjerstva. Ve inom su stradali Muslimani.

Jedan talijanski krilaš (uslijed pogrešne orijentacije) bombardirao je Vlasenicu, koja je bila u našim rukama. etiri njema ka vojnika poginula a 12 ranjeno. Od gra anstva jedna osoba poginula a 11 ranjeno.

Planine, visina, snijeg i jak mraz zahtjevali su od eta u ovom bezputnom podru ju sa osobito teškim i siromašnim nastanbenim prilikama osobito naprezanje i izdržljivost.

Rad i raspoloženje naših eta bilo je dobro.

¹⁷ Slaviša Vajner - Ci a, zajedno sa komandantom i politkomesarom Šumadiskog bataljona Prve proleterske brigade poginuo je kod Pjenovca 21 januara 1942 godine. Svi važniji etni ki komandanti (D'anđi . Ra i i dr.) pobjegli su za vrijeme ofanzive u Srbiju izdavši nare enje etni kim jedinicama da se neprijatelju, Nijemcima i ustašama, ne suprotstavljaju.

Novo odre eni kotarski predstojnici u oslobo ene krajeve za kotareve Zvornik, Srebrenicu i Vlasenicu trebali su 25. sije nja sti i u svoje kotarske oblasti i nastupiti dužnost.

iš enje u oblasti Bratunca, Srebrenice i Vlasenice izvršeno je ipak nedovoljno, jer je veliki broj pobunjenika pobjegao u planine i sada se opet vra a i napada naše posade koje se nisu mogle probiti u Vlasenicu.

Dangi evi etnici navodno su na desnoj obali Drine u visini Drinja e.

3. — O komunistima:

Komunisti ka akcija od poslednjeg izvještaja ostala je nepromjenjena. Primje uje se pove anje broja komunista, pa i sjeverno od r. Save.

Postepeno i na podru ju ovog sbora pojavljuju se ja i nesporazumi i nesuglasice izme u komunista i etnika.

Tako je npr. primljeno izvješ e od zapovjedni tva 3. oružni ke pukovnije u kojem se navada, da su pobunjenici održali zajedni ku sjednicu u pu koj školi u selu Javoranima, kotar Kotoriš e, kojom je prilikom došlo do me usobne sva e i tu e izme u etnika i komunista. etnici su vikali: »Dole komunizam, živio Kralj Petar, dole izdajica Staljin, koji je obe ao pomo , a ve mjesecima je nema, ne emo sa komunistima imati ništa zajedni kog«.

O promi bi komunista vrijedi iznijeti ono u ovd. izvješ u br. 1127/tajno — 1941. i br. 520/tajno — 1942.

Primje uje se i nadalje da intenzivno rade na izazivanju muslimanskog elementa protiv Hrvata-katolika.

Agitira se i nadalje sa tobožnjom namjerom pokatolienja muslimana.

O komunisti kom ja em djelovanju, kao i o poduzetim našim protivmjerama iznosim slijede e:

a) U Vukovaru presudio je pokretni prijeki sud do sada 19 osoba na smrt, što je 18. I. i izvršeno. Daljnje osude o ekuju se sa zebnjom po pravoslavicima.

b) Komunisti u podru ju Bijeljine u posljednje vrijeme u ja ojoj mjeri sura uju sa etnicima. U svakoj akciji nastoje uvijek da kontroliraju rad etnika.

c) Istraga proti uhi enim komunistima iz kotara Br ko još je u toku, te se sada približava kraju. Do sada je uhi eno 57 osoba muškog i ženskog spola u glavnom iz Br kog, a nešto iz okolnih sela, od ega su 28 muslimana, 26 grkoisto njaka (koji su najavili prelaz na katoliku vjeru), 1 grkokatolik i samo 2 rimokatolika.

Grko-isto njaci sela podržavali su veze izme u komunista u Br kom i odmetnika u Majevidi planini, te su prenosili novac, odjevne predmete, lijekove i poštu.

U samom gradu Br kom osim skupina, koje su bile spremne za teroristi ku akciju, bile su i tako zvane odgojne grupe, koje su vršile komunisti ku promi bu me u školskom omladinom i uglavnom širile list »Borba«. Me u uhi enim imade sasvim mladih osoba od 15 godina. Posebna grupa bila je obrazovana za sakupljanje dobrovoljnih priloga u gotovu novcu te odjevnih predmeta. Ovu je skupinu organizirao bivši inovnik Zemaljske banke u Br kom Branko Milkovi , koji se nalazio u Mostaru. Njegovo uhi enje zatraženo je brzo i glasno od redarstva u Mostaru, a i sam veliki župan Velike župe Posavje je to osobno tražio, no isti nije još u Br ko dopremljen.

Priloge sakupljale su sestre Nada, supruga Božidara Mileusni a bivšeg posadnog zapovjednika u Br kom, koji je sada pred vojnim sudom i Jula, supruga dra Koštica odvjetnika iz Zvornika, koji se sada nalazi u zarobljeni tvu u Njema koj. One su odje u i novac sakupljale me u grko-isto njacima u Br kom, te su svi koji su priloge davali uhi eni.

Od ženskih je najglavniju ulogu igrala Tamara Begovi , njezin otac Jusuf Begovi , geometar iz Br kog sada se nalazi kao pri uvni nadporu nik kod Krilnog oružni kog zapovjedni tva u Tuzli, pa je ve kod Ministarstva Hrvatskog domobranstva poduzeto potrebno, da se istoga iz Tuzle premjesti.

Od vojnih lica uhi en je domobran Suljagi , koji je rodom iz Br kog i kojega uhi eni terete da im je davao puške i vojnu odje u. Suljagi koji se je nalazio u uzima kod vojnih vlasti, na traženje velikog župana Velike župe Posavlje predan je u uze kotarske oblasti, radi vo enja daljeg postupka.

U vezi sa ovom aferom uhi ena su i tri astnika proti kojih se vode izvi aji. Njih tereti Suljagi .

d) No u 31. XII. na 1. I. 1942 g. bacani su komunisti ki leta i u ob inama: Ba inci, Berkasovo, Gibarac i Ilinci. Vo enim izvidima ustanovljeno je, da su ove letake raspar avali Kiš uro i njegovi drugovi iz Šida. Kiš je uhi en i kod njega je prona en komunisti ki materijal, uputstva za osnivanje organizacije i ilegalni list »Naša borba«. Osim toga razni koncepti komunisti kih letaka, jedna kama i jedan samokres.

e) Komunisti ka akcija na podru ju isto nog Srijema svodi se do sada u glavnom u dijeljenju letaka. Uhi eno je 6 osoba za koje se imade dokaza, da su dijelile komunisti ke letake. Na ulici ubijen je jedan komunist imenom Miki uro, grko-isto ne vjere koji na poziv stražara nije htio stati. Svi znaci govore da u Zemunu vjerojatno postoji jedna komunisti ka centrala.

f) Prema izvještaju velike župe Baranja Prs. 144/1942. od 13. sije nja o.g. napadnuta je redovna ustaška ophodnja 12. sije nja kod sela Kometnik (kotar Podrav. Slatina). Ovom prilikom

u borbi poginulo je 5 ustaša i 7 komunista me u kojima i glasoviti odmetnik Petar Stojnovi iz sela Lisi ine. Komunisti ka organizacija znatno se je razširila u jugozapadnom dijelu kotara Slatinskog, koji grani i sa kotarevima Pakracom i Požegom.

12. sije nja kod s. Turiije (kotar Tuzla) poginuo je u borbi Miloš Kupres, jedan od komunista kih vo a.

Uhi en je Derviš Kapetanovi , brat istaknutog komuniste Ismeta Kapetanovi a, koji se spominje u ovd. izvješ u Br. 520/ tajno od 22. sije nja t.g.

or e Luki , gra evinski poduzetnik iz Boljani a prebjegao je pobunjenicima.

IV. — OP I ZAKLJU AK

Op a situacija na ovom podru ju je za sada još u našim rukama.

Stanje javne sigurnosti na cijelom podru ju južno od rijeke Save u najve o j "mjeri je ugroženo, uslijed stalne etni ko-komunisti ke djelatnosti.

Name e se potreba, koja više ne bi mogla trpjeti odlaganja za:

1. — Ja om promi bom (naši neprijatelji u tom pogledu su ja i od nas) — a pošto nijedan ustanak nije ugušen samo silom, trebalo bi pokušati i ve im nov anim sredstvima. Ovo tim prije, što prema svim znacima izgleda da e ovo stanje trajati sve dok se ne završi rat u Rusiji.

2. — Upotpunjavanje opreme po svim granama, i

3. — Mobilizacija potrebnog broja najmla ih godišta. Ovo je neminovno i krajnje je vrijeme za to.

Pri tome i nadalje svu brigu trebalo bi posvetiti tome, da se mir i red održi uporabom samo legalnih gra anskih i vojnih vlasti, onemogu uju i kod toga samovoljne postupke pojedinaca.

ZAPOVJEDNIK
general,
Iser

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE E ORUZNICKE PUKOVNIJE OD 13 FEBRUARA 1942 GOD. O BORBAMA NA PODRUJU SJEVERNE BOSNE U VREMENU OD 20 JANUARA DO 8 FEBRUARA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
3. ORUZNICKE PUKOVNIJE
J.S.Broj 160/Tajno

TAJNO

Banja Luka, 13. veljače 1942.

PREDMET: Doglasno izvješće dostavlja.—

1. — VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNI TVU ... ZAGREB,
2. — POVJERENS. ZA USPOSTAVU JAV. REDA I PORETKA, ZAGREB,
3. — ZAPOVJEDNI TVU I. DOMOBRANSKOG SBORA ... SISAK,
4. — ZAPOVJEDNI TVU II. DOMOBRANSKOG SBORA ... BROD na/S.,
5. — ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG SBORA ... SARAJEVO,
6. — ZAPOVJEDNI TVU 1. ORUZNICKE PUKOVNIJE ... ZAGREB,
7. — ZAPOVJEDNI TVU 2. ORUZNICKE PUKOVNIJE ... KNIN,
8. — ZAPOVJEDNI TVU 4. ORUZNICKE PUKOVNIJE ... SARAJEVO
- i
9. — Kopija u spise.—

U smislu Privremenog Uputa za organizaciju i rad izvještajne službe u vojsci, izdanog po Glavnom Stožeru Vojskovoje pod V.T.Broj 1123 od 22. srpnja 1941. dostavljam doglasno izvješće, prema prikupljenim podatcima od podređenih mi oružnika jedinica u vrijeme za posljednjih 15 dana u slijedećem;

I. — OPCA UNUTARNJA SITUACIJA:

1. Raspoloženje naroda:

Od posljednjeg izvješća pa do danas u raspoloženju hrvatskog naroda nije bilo nikakvih osobitih promjena. Hrvatski je narod i nadalje zadovoljan političkim stanjem i poretkom u ze-

mlji i odan je Poglavniku, osim neznatnog broja, koji naginje komunizmu, ili je orijentiran jugofilski ili slavenofilski. Na ovo dobro raspoloženje hrvatskog naroda nepovoljno uti u u prvom redu neizvjesnost zbog sve ja e etni ko-komunisti ke akcije, a zatim zabrinutost zbog nedovoljne zaštite od strane naših vlasti.

Grko-isto nja ki živalj stalno, bilo milom bilo silom (pod pritiskom pobunjenika) stupa u redove pobunjenika, i sada zajedni ki svim silama rovaru protiv Nezavisne Države Hrvatske i njenih probitaka. Izuzetak ine grko-isto njaci sa podru ja oružni kog voda Derventa, gdje ve ina prelazi na rimo-katoli ku vjeru, nadaju i se, da e kao prelaznici biti ostavljeni na miru i biti zašti eni od progona bilo sa ije strane.

Zidovi, u koliko se još nalaze u pojedinim ve im mjestima na podru ju pukovnije, žive povu eno i pokorni su, ali je više nego vjerojatno, da su isti neprijateljski raspoloženi prema našoj državi i novom poretku, koji se stvara u Evropi pod vodstvom sila osi, kao i da simpatiziraju sa pobunjenicima i anglosaksonskim i sovjetskim narodima i njihovim državama.

Manjinski živalj, koji obitava na podru ju ove pukovnije, u glavnom je lojalan prema našoj državi i novom poretku.

2. etni ko-komunisti ka akcija i preduzete protu-mjere:

etni ko-komunisti ka akcija na podru ju ciele pukovnije i pored vremenskih nepogoda (Velikog sniega) sve je ja a i zauzima sve širi opseg. Sada su najugroženiji oni krajevi pukovske teritorije, gdje nema saveznih vojnih snaga. Ovo u prvom redu važi za podru je oružni kog krila Banja Luka, gdje je za posljednjih 15 dana usredoto en najja i pobunjeni ki napadaj na željezni ku prugu Banja Luka — Prijedor — Bos. Novi¹. Ova pruga je na mnogim mjestima razorena, mostovi na istoj porušeni, zgrade spaljene, a domobransko — ustaško — oružni ke posade i straže djelomi no su razbijene i raspršene tako, da o skorašnjoj uspostavi prometa na ovoj pruzi ne može biti ni govora sve dok se cijeli ovaj kraj temeljito ne pro isti sa ja im snagama te pobunjenici ne unište, naro ito ona skupina u planinama Kozari i Prosari, koja je najja a i koja je najve ma pomenutu željezni ku prugu napadala i razorila. Ovim žestokim napadajima pobunjenika na pomenutu željezni ku prugu i njezinim razaranjem domobranske i ustaške posade i straže koje su se nalazile po pojedinim željeznim postajama i stražarnicama kao i oružni ke postaje i stalne ophodnje (Svodna, Kozarac, Piskavica i Omarska) odjednom su ostale odsje ene jedna od druge, kao i od svojih obstrukcijskih izvora, te su zbog nestašice hrane i streljiva morale kapitulirati, ili se

¹ Partizani Drugog krajiškog NOP odreda sistematski su napadali na željezni ku prugu Banja Luka — Prijedor — Bos. Novi.

pod teškom borbom povu i. Ovime su gradovi Banja Luka, Prijedor i Bos. Novi odrezani jedan od drugoga, te se blokadni obru pobunjenika oko istih još više suzio tako, da prijeti bojazan, da e uskoro biti sasvim opkoljeni i prisiljeni na kapitulaciju u koliko im nebi sa strane pristigla pravovremeno ja a pomo . Grad Banja Luka sada ima još jedino slobodan, ali dosta nesiguran, izlaz prema sjeveru t.j. cestu prema Oku anima, ali se je bojati, da e pobunjenici, presjekavši željezni ku prugu Banja Luka — Prijedor — Bos. Novi, nastojati sada svima snagama i silama, da presjeku gradu Banjoj Luci i ovu jedinu vezu. Akcija opkoljavanja ostalih gradova i ve ih mjesta (kotarska i Župska sjedišta) na području pukovnije tako er se sistematski sprovodi te prijeti bojazan, da e sva ova mjesta u veoma kratkom vremenu biti sasvim opkoljena i odrezana od svoje bliže i dalje okolice, te prisiljena na kapitulaciju u koliko se pravovremeno ne preduzmu opsežnije mjere iš enja terena i to sa jakim i neprijatelju nadmo nijim snagama.

Nakon provedenog iš enja terena isto no od rijeke Bosne od strane naših i savezni kih njema kih vojnih snaga po etkom ovoga mjeseca situacija se na tom malom dielu pukovske teritorije nešto malo poboljšala, i ako uspjeh ove akcije prema do sada prikupljenim podacima uslied vremenskih nepogoda nije onakav, kakav se je o ekivao. U ovoj akciji², u kojoj su naše snage u glavnom imale zadatak zatvaranja prelaza preko rijeke Bosne i Spre e, nalaze i se duž desne obale rijeke Bosne i duž lijeve obale rijeke Spre e, do im su njema ke snage, nadiru i od Tuzle prema jugo-zapadu, imale zadatak, da prokrstare, pro iste Ozrenski sektor izme u rijeka Bosne i Spre e. Prilikom krstarenja njema ke trupe kretaju i se ve im dielom samo putevima, koji su bili prohodni, prošle su Ozrenski sektor po am od Tuzle pa sve do Doboja, ali su pri tom nailazile na slabi otpor pobunjenika, jer su pobunjenici ispred njema kih trupa se sklonili ne primaju i borbu, a po prolasku istih opet su zauzeli svoje stare položaje i stupili u akciju protiv naših snaga. Na strani pobunjenika bilo je tokom borbi dosta poginuli, ali se za sada to an broj nezna. Broj zarobljenih pobunjenika prema do sada primljenim podacima kre e se preko 500. Gubitaka na našoj i njema koj strani bilo je manje, ali se za sada nezna to an broj. Borbe se i dalje nastavljaju.

Na onom dijelu teritorije krila Doboja, gdje niesu vršene operacije naših i njema kih vojnih snaga, pobunjenici i nadalje u manjim skupinama krstare selima grko-isto njaka, odakle ove nagovorom ili silom postepeno odvode u svoje redove.

Ina e plja ke, zlostavljanja, i ubijanja pojedinih građana bez obzira na vjero-ispovjest, napadaji na komunikacije, komunika-

² Misli se na Drugu neprijateljsku ofanzivu protiv partizanskih jedinica u Isto noj Bosni.

ciona prometala, brzozjavne-brzoglasne linije, domobranksko-ustaške posade i straže te oružni ke postaje i ispostave od strane pobunjenika na dnevnom su redu na cijeloj pukovskoj teritoriji.

Kao važnije iznosim sliede e dog a aje:

24. sije nja 1942. oko 12 sati pobunjenici su iz ku a u selu Orahovica³, kotar Dvor na Uni, napali puš anom vatrom ustašku ophodnju ja ine od 9 momaka, koja je išla iz sela Zrinja⁴ u Dvor n/U.. Ustaše su odmah uzvratili vatrom iz svoga oružja, ali su se uslied nadmo nosti pobunjenika morali povu i. U borbi poginula su tri ustaše a jedan je ranjen. Pobunjenici su sa mrtvih ustaša skinuli odore i uzeli oružje i streljivo. Još istoga dana upu en je u isto selo odred od 60 momaka što domobrana, što ustaša i oružnika radi gonjenja pobunjenika. Po dolasku odreda u pome nuto selo otvorena je puš ana vatra od strane pobunjenika na od red. Odred je primio borbu i protjerao pobunjenike bez vlastitih gubitaka, do im je na strani pobunjenika ubijeno 20 osoba⁵.

24. sije nja 1942. ophodnja oružni ke postaje Ljupljanica⁶, Dobojskog oružni kog krila u ja ini od 26 momaka sukobila se je izme u sela Vojkovca", Velike So anice i Cerana, kotar Derventa, sa jednom skupinom od 30 pobunjenika. Ophodnja je pobunjenike rastjerala bez vlastitih gubitaka.

25. sije nja 1942. ophodnje, sastavljene od oružnika postaje Ljupljanica te od domobrana i milicionera, sukobile su se u selima Ceranima⁸, Ljupljanici Gor., So anici Vel. i Mišincima, kotar Derventa sa pojedinm etni ko-komunisti kim skupinama, koje im je uspjeo bez vlastitih gubitaka rastjerati.

26. sije nja 1942. ophodnja oružni ke postaje Ljupljanica, sastoje a se od 8 oružnika i 16 milicionera, skupljala je vi enije grko-isto njake u reonu postaje po nalogu kotarske oblasti u Derventi kao taoce radi sproveda u Derventu. Ovom prilikom ophodnja se sukobila sa pobunjenicima kod sela So anice, kotar Derventa i nakon kra e borbe natjerala je pobunjenike u bjegstvo bez vlastitih gubitaka.

27. sije nja 1942. pobunjenici su puš anom vatrom napali domobranksku polu-satniju pod zapovjedni tvom poru nika Muhameda Derviševi a, koja je iz Varcar Vakufa pošla u pravcu sela Rogulja⁹, kotar Varcar Vakuf, radi dovoza drva za ogrijev. Na-

⁵ Oraovica

* Zrin

⁵ Naoad na ustaše kod s. Oraovice izvršili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

⁶ Ljupljanica

⁷ Baljkovac

* Ceran

" Rogolji

kon polu-satne borbe polu-satnija morala se je povu i u Varcar Vakuf. Gubitaka na strani polu-satnije nije bilo¹⁰.

29. sije nja 1942. došli su pobunjenici u selo Baljevine, kotar Varcar Vakuf, gdje su pokupili sve muškarce i otjerali u selo Bo ac, kotar Banja Luka. Ovom prilikom seljacima su oplja kali sve pokretne stvari.

30. sije nja 1942. oko 12 sati jedna ja a etni ko-komunisti - ka banda izvršila je napadaj na ustašku stražu ja ine od 10 momaka, koja je uvala prugu i most na potoku zvanom Strižna, kotar Bos. Novi. Straža je primila borbu i istu vodila punih 6 sati. U ovoj borbi poginula su 5, a teško su ranjena dvojica ustaša, do im je trojici ustaša uspjelo iznijeti žive glave¹¹.

30. sije nja 1942. u toku no i pobunjenici su zapalili željezni ku stražarnicu broj 14, koja se nalazi nedaleko od željezni ke postaje Dobrljina, a u kojoj je bila smještena ustaška straža. Pošto su pobunjenici bili znatno nadmo niji, to su se ustaše pravovremeno povukli prema Dobrljinu bez vlastitih gubitaka¹².

30. sije nja 1942. oko 24 sata došlo je oko 200 naoružanih pobunjenika u selo Veliku So anicu, kotar Derventa, te su ovom prilikom zlostavljali tamošnjeg glavara sela i još neke seljake, kojima su oplja kali razne stvari.

30. sije nja 1942. oko 3 sata pobunjenici naoružani sa puškama došli su u stan državnog cestara na Trome i (na sastavu rijeke Ukrine i potoka Jadovice), kotar Derventa, i od istog zahtjevali, da im otvori vrata kada im je cestar po imenu Stipe Tomi otvorio vrata, tražili su od istoga oružje, pa kada isto nisu našli, odnijeli su mu jendu kišnu kabanicu i zatim se udaljili.

31. sije nja 1942. jedan odred oružnika postaje Tešani prilikom gonjenja pobunjenika bio je na brdu zvanom Husar¹³, kotar Tešanj, napadnut od strane pobunjenika puš anom vatrom, ali je odredu uspjelo pobunjenike potisnuti iza jednoga brda, odakle su pobunjenici otvorili ponovno vatru na odred iz svojih utvr enja i iz ku e Kristifora Petrovi a srpskog dobrovoljca. Odred je Petrovi a i njegovog 20-godišnjeg sina Peru uhitio i sproveo sa prijavom oružni ke postaje Tešanj, kotarskoj oblasti Tešanj radi daljeg zakonskog postupka¹⁴.

31. sije nja 1942. oko 10 sati pobunjeni ke skupine izvršile su napadaje sa puš anom i strojni kom vatrom sa više strana na

¹⁰ Na **Domenutu domobrasku polusatniiu (pola ete, oko 50 vojnika) napali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.**

¹¹ Ovu akciju na ustaše izveli su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

¹² Pomenutu željezni ku stražaru zapalili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

¹³ Kusar

¹⁴ Na ovom terenu djelovali su partizani Boleti ke ete Tre eg krajiškog NOP odreda.

dobrovolja ku posadu u selu Mahovljanima, kotar Banja Luka, Posada je borbu prihvatila i pobunjenike, koji su bili brojno nadmojni, uz pristiglo joj pojačanje iz Klačnica i Kobatovaca, kotar Banja Luka, natjerala u bjeg bez vlastitih gubitaka. Pošto je na mjestu borbe ostalo tragova krvi, zaključe se, da je na strani pobunjenika bilo mrtvih i ranjenih, koje su pobunjenici saoniscama odvezli¹⁵.

1. velja e 1942. oko 13 sati jedan odred od 30 naoružanih pobunjenika iznenada je pripučao na Adema Arizovi a, trgovca iz sela Novoselijem, kotar Banja Luka, i još dvojicu njegovih drugova, koji su se nalazili u lovu na divlje patke u neposrednoj blizini istoimenog sela i zatim iste pozvao na predaju. Trgovac Arizovi odmah se je predao sa lova kom puškom, do im je ostaloj dvojici uspјelo pobje i u selo. Za sudbinu Arizovi a za sada se ništa nezna.

1. velja e 1942. no u jedna obhodnja od' 6 ustaša koja je sprovodila iz Prnjavora u Derventu 17 grko-isto njaka, bila je kod sela Lužana, kotar Prnjavor, napadnuta pušanom vatrom od strane pobunjenika¹⁶, koji su pokušali sprovo ene grko-isto njake osloboditi. Kada su pobunjenici izvršili oružani napadaj na ustašku ophodnju, sprovodnici¹⁷ su pokušali bjegati, našto je vo a ophodnje zapovjedio pušanu paljbu na bjegaju e sprovo enike, te je na samome mjestu napadaja po ustašama ubijeno 11 sprovo enika, do im je 6-rici uspјelo pobje i.

1. velja e 1942. oko 22 sata došla je jedna skupina od oko 600 pobunjenika djelimi no naoružanih, na željezni ku prugu izme u željezni ke postaje Tesli i Jelah, kotar Tesli . Ovom prilikom pobunjenici su istrgnuli sa pruge jednu tra nicu, do im od daljeg rušenja pruge uslied studeni i mraz[a] odustali. Istom prilikom pobunjenici su porušili nekoliko b.b. stupova¹⁸.

No u izme u 1. i 2. velja e 1942. etni ko-komunisti ke bande razvalile su mostove i posjekli b. b. stubove na željezni koj pruzi Usora — Pribini i, kotar Tesli to izme u 17. i 22. km.. Ovaj kvar odmah je doveden u ispravnost.. —

No u izme u 1. i 2. velja e pobunjenici su porušili 7 komada b. stupova na liniji, koja vodi cestom Tešanj — Jelah, kotar Tešanj.

No u izme u 1. i 2. velja e 1942. došlo je oko 37 naoružanih pobunjenika u selo Radušu, kotar Tešanj, te od Avde Brke otje-

¹⁵ Ovaj napad su izvršili partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

¹⁶ Odnosi se na partizane Motaji ke ete Tre eg krajiškog NOP odreda.

¹⁷ Sprovo eni

¹⁸ Na terenu Tesli kog sreza djelovali su partizani Rastuške i Cevske ete Tre eg krajiškog NOP odreda.

rali su 2 konja, 1 vola i jednu konjsku opremu odnijeli, pri inivši mu štetu od 33.000 Kn.

2. velja e 1942. oko 2 sata došlo je 16 naoružanih pobunjenika u ku u Halila Omerovi a u selu Gornji Tesli , kotar Tesli , gdje su tražili njegove sinove, da ih ubiju radi osvete, ali kako ih kod ku e nisu našli to su pobunjenici otišli u nepoznatom pravcu.

No u izme u 2. i 3. velja e 1942. pobunjenici su zapalili željezni ku postaju Ravnice, kotar Bos. Novi, koju su ustaše istoga dana prije zapaljenja napustili, uslied nemanja namirnica za prehranu i prekida željezni kog prometa izme u Dobrljina i Bos. Novoga¹⁹.

No u izme u 3. i 4. velja e 1942. došlo je oko 12 naoružanih pobunjenika u ku u Dušana Mikerevi a u selo iv ije, kotar Dobo, te od istoga odnijeli jedno kompletno službeno (policijsko) odijelo, službeni revolver, jedan gunj i jedne hla e, a zatim ga bosog po snijegu tjerali. Mikerevi je bio op inski stražar u op ini Rudanka, kotar Dobo.

4. velja e 1942. cijelo selo Detlak, kotar Derventa, naoružano sa vilama, sjekirama i drugim oru em diglo se na ustanak²⁰.

4. velja e 1942. pobunjenici su prekinuli b.b. vezu na željezni koj pruži izme u željezni kih postaja Omarske, Piskavice, Ivanjske i Prijedora, a istovremeno su mase pobunjenika otpo ele sa rušenjem željezni ke pruge sa jedne i druge strane željezni ke postaje Omarska a pod zaštitom vatre svojih zasjeda, tako da uslied jake puš ane vatre pobunjenika naša posada na željezni koj postaji Omarska nije mogla ništa preduzeti protivu akcije pobunjenika, osim što je posadi uspjelo prije prekida b.b. linije javiti u Prijedor o doga ajima kod Omarske. Ovom prilikom pobunjenici su razrušili oko 1.500 m. željezni ke pruge i b.b. linije pored pruge, kao i mostove izme u postaja Omarske i Piskavice²¹.

4. velja e 1942. upali su naoružani pobunjenici iz planine Janj u selo Bali e, kotar Bugojno, i ovom prilikom sa sobom odveli iz sela 6 muslimana. Ovom prilikom pobunjenici su iz istog sela otjerali 3 konja i 14 koza.

5. velja e 1942. pobunjenici su zarobili kotarskog lije nika kotara tešanjskog Dr. Slavka Hišlera u selu Radiši, kotar Tešanj, kod ku e Dede Srkalovi a, kuda je išao radi ukazivanja pomo i nekom bolesniku.

" Željezni ku stanicu Ravnice zapalili su partizani Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

²⁰ Tom prilikom je Rastuška eta Tre eg krajiškog NOP odreda formirala na ovom terenu svoj Ljeskova ki vod.

²¹ Pomenute diverzije izvodili su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

5. velja e 1942. oko 19 sati jedna skupina pobunjenika, nao- ružanih vojni kim puškama i bombama, a odjevena u domobran- sku odoru, 'došla je pod zapovjedni tvom jednog maskiranog sat- nika cestom do zgrade sekcije za gradnju željezni ke pruge u mjestu Vrbanji, kotar Banja Luka, u kojoj je bilo smješteno 50 oružni kih pri uvnika kao stalna posada. Maskirani satnik na lu- kav na in ušao je sa izvjestnim brojem bandita u zgradu pod iz- govorom, da je doveo smjenu. Kada je ušao u zgradu me u pri- uvnike odmah je bio od istih legitimiran i kada je primje eno da je sumnjiv, u zgradi je došlo do ogor ene borbe izme u ban- dita i pri uvnika. Prilikom ove borbe poginula su 4 pri uvnika a dva su ranjena. Poginuli i ranjeni pri uvnici dopremljeni su u banjalu ku bolnicu gdje su ranjeni zadržani na lije enju, do im su poginuli sahranjeni na banjalu kom vojni kom groblju. Ovom prilikom pobunjenicima je uspjelo posadu razoružati i zarobiti. Pobunjenicima je palo u ruke 39 pušaka, 2 strojne puške i iz- vjestna koli ina streljiva i bombi. Pobunjenici su zatim zgradu sekcije zapalili koja je dosta ošte ena²².

6. velja e 1942. u 19 sati došlo je do borbe kod mjesta Krnete, kotar Banja Luka, izme u pobunjenika i jednog našega sata oru- žni ke pri uve, koji je stajao pod zapovjedni tvom oružni kog nadporu nika Begi a. Ovom prilikom ranjen je jedan domobran, do im su tri zarobljena.

6. velja e 1942. oko 3 sata pobunjenici su izvršili napadaj na ku u Joze Ma arevi a u selu Trnu, kotar Banja Luka. Ušavši u prizemlje zgrade zatražili su od služavke klju eve prostorija, pa kada im je služavka rekla da se klju evi ne nalaze kod nje ve kod poslodavca Ma arevi a, koji se nalazi na prvome katu ku e, banditi su istu sa tri pištoljska naboja ubili, a zatim pošli u gornji kat, gdje je Ma arevi sa suprugom spavao. Kada su banditi Ma- arevi a kroz vrata pozivali da ih otvori, isti to nije u inio ve je bandite sa puš anom i pištoljskom vatrom kao i bombama rastje- rao. Banditi su se zatim povukli u donji dio ku e i u prizemlju iste prouzrokovali požar uslied kojega je ku a znatno ošte ena.

7. velja e 1942. pobunjenici su izvršili žestok napadaj na po- sadu oružni ke pri uve u Omarskoj tako, da je posada, bila pri- morana napustiti Omarsku i povu i se u Piskavicu, kotar Banja Luka. Prilikom borbe poginula su dva pri uvnika, jedan je teško ranjen a 6 ih je nestalo²³.

7. velja e 1942. došlo je u Bos. Dubicu 119 domobrana 10. sata 11. p. pukovnije, koji su bili na osiguranju željezni ke pruge

²² Posadu u Vrbanji napala je i razoružala jedna za tu akciju specijalno formirana grupa partizana Tre eg krajiškog NOP odreda. Grupom je komandovao Drago Mažar. Vidi dok. br. 93.

²³* Omarsku su napadali partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

u Svodnoj, kotar Bos. Novi. Svi ovi domobrani došli su u civilnom odijelu i bez oružja cestom od Bos. Kostajnice. Prema njihovim izjavama Oni su bili 4. veljače 1942. na veće napadnuti od strane pobunjenika te su sa istima vodili borbu punih 5 sati kada su usljed nestanka streljiva bili prinuđeni predati se pobunjenicima, koji su ih razoružali, oduzevši im 113 komada pušaka i 6 strojno-pušaka. Pobunjenici su tako ier sa svih domobrana skinuli vojnu odoru i dali im stara civilna odijela, u kojima su došli u Bos. Dubicu²⁴.

8. veljače 1942. oko 3 sata došla su tri naoružana pobunjenika u selo Gornje Mokrice²⁵, kotar Bos. Gradiška i istomjesnom trgovcu Ibri Juranovi u iz njegovog dućana odnijeli veće u kolinu duhana i šibica. Sve napried su pri polasku platili po cieni koštanja.

8. veljače 1942. no u jedna grupa pobunjenika došla je u selo Bukvik, kotar Bos. Gradiška, odakle su sa sobom odveli rimokatolike: Antu i Nikolu Krnjaića i Peru Ljevara i 8 grkoisto njaka.

U svima napried iznijetim pobunjenicima akcijama preduzete su protu-akcije od strane naših domobransko-ustaško-oružničkih snaga.

3. Akcija komunista:

Komunisti kao akcija zauzima na području pukovnije i nadalje sve više maha. Ovo pogotovu važi za krajeve, koji se nalaze u rukama pobunjenika i van domašaja naših vlasti, gdje komunisti kao agitatori svim mogu im promidžbenim sretstvima obmanjuju i zavaravaju neuki svijet o općoj politici u našoj državi, Evropi i cijelom svijetu, kao i o stanju na ratištima, koriste i pri tome sve negativne pojave, koje rađaju ratno i revolucionarno doba. Može se reći, da u pobunjenicima pokretu komunisti i nadalje igraju glavnu ulogu, uspjevši se etnicima nametnu za vođe, sa kojima su pristali saradivati, jer, i ako se idejno razilaze, jedni i drugi su solidarni u borbi protiv Nezavisne Države Hrvatske. Nu i pored ove solidarnosti u borbi protiv Nezavisne Države Hrvatske i nadalje se u redovima pobunjenika primjećuju znaci neslaganja i razilaženja u na elnim pitanjima borbe, jer se kod etnika ispoljava sve jača sklonost velikosrpskoj nacionalnoj ideji i dinastiji Karaorevića, do im su komunisti kao pravi i odlučni internacionalni partizani tome sasvim protivni.

Primjera radi za postojanje nesuglasica između komunista i etnika navodim sljedeće slučajeve:

²⁴ " Napad na domobrane u Svodnoj izvršili su dijelovi Drugog krajiškog NOP odreda.

²⁶ Gornja Mokrica

27. sije nja 1942. došlo je u tako zvanj »Crnovrškoj eti« izme u etnika i komunista do sukoba, tako, da su istoga dana od strane komunista streljani: Ratko Stojanovi , bivši banovinski lugar iz Slatine, kotar Banja Luka, Branko Kurija, seljak iz Pavlovaca, Vasilije Šipka, seljak iz Drago aja, kotar Banja Luka, Dušan Gotovac seljak iz Milosavaca i Strahinja Popovi , bivši op inski bilježnik iz kotara Prnjavorskog.

Od posljednjeg izvješ a pa do danas zapaženi su na podru ju pukovnije još i sliede i slu ajevi komunisti ke akcije, i to:

31. sije nja 1942. ophodnja oružni ke postaje Osje ani, dobojskog oružni kog krila, zapovjednik postaje narednik Mate Raos i drugovi, u selu Kostajnici, kotar Dobo, uhvatila je komuniste Ivana Fafleta, kroja kog pomo nika i Vladimira Suputa, u enika III. razreda gimnazije, oba iz Dervetne, koji su bili kao partizanski tekli i²⁶, te Milenka Paji a iz sela Kostajnice, kotar Dobo, koji je bio putovo a pomenutih tekli a. Premeta inom kod pomenutih prona eno je jedno pismo Ismeta Kapetanovi a poznatog komuniste, koje je bilo upu eno Zdenki Star evi ustaškoj logornici u Derventi u kojem pismu istu podsje a na njihovo ranije poznanstvo i prijateljstvo kao i to, da e do i vrijeme kada e se slobodno pogledati u o i. Zatim je još prona ena jedna knjižica pod naslovom »Antifašisti ke pjesme« i jedna propusnica za komunistu Jovana Simi a. Imenovani su uhi eni i sa prijavom oružni ke postaje Osje ani predani kotarskom sudu u Doboju.

31. sije nja 1942. seljak Ibro Šesti iz Piskavice, kotar Banja Luka, nalaze i se u ropstvu pobunjenika, donio je iz pobunjeni -kog logora dva letka komunisti kog sadržaja, koje su mu pobunjenici dali sa zadatkom da ih preda zapovjedniku oružni ke postaje Piskavica, što je isti i u inio. U jednom letku ispisan je sadržaj ve poznate Rezolucije potpisane po uglednim dubi kim muslimanima²⁷, do im sadržaj drugog letka sadržava radio izvještaj sovjetskog informacionog biroa za 24. I. 1942., u kojem se na tendenciozan na in prikazuju borbe na isto nom frontu. Oba letka su pisana pisa im strojem i umnožena na šapirograf.

31. sije nja 1942. seljak Stipo Gota iz Šurjan²⁸ Bo ca, kotar Varcar Vakuf donio ie i predao kotarskoj oblasti u Varcar Vakufu jedan komunisti ki letak, kojega je dobio od pobunjenika. U letku se pozivaju, radnici seljaci i gra ani na ustanak i prikljuenje komunisti koj borbi. Letak je pisan pisa im strojem i umnožen na šapirograf.

" Kuriri

²⁷ Vidi tom IV. kn.i. 2, dok. br. 164. Sli ne rezolucije posiate su ustaškoj vladi iz skoro svih važnijih gradova Bosne i Hercegovine (Sarajeva, Banje Luke, Mostara, Bos. Dubice, itd.).

Šurjan

5. velja e 1942. oružnik Muharem Heri na službi na postaji Banja Luka, prigodom povratka iz službe našao je u gradu Banjoj Luci jedan komunisti ki letak, u kojem se na tendenciozan na in iznosi rezultat borbe na isto nom frontu. Letak je pisan na pisa em stroju i umnožen putem šapirografa.

U no i 6. velja e 1942. došla su iz Doboja u Derventu dva detektiva, koji su izvršili premeta ine privatnih stanova kod Drage Begi a i još petorice drugova. Prilikom primeta ine kod istih pro na en je razni kompromituju i materijal zbog ega su svi uhi eni i po istim detektivima odvedeni u Doboj radi vo enja dalje istrage.

4. — Akcija rad i kretanje sumnjivih osoba, tu inskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata:

Osim iznijetih podataka pod to kom 2. i 3. ovoga izvješ a za posljednjih 15 dana nije zapažen niti jedan slu aj akcije, tu insko-neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata.

5. — Strana promidžba u narodu:

Osje a se i nadalje veoma jaka englesko-sovjetska promidžba, putem krugovalnih postaja, koju grko-isto ftja ki živalj i Židovi veoma rado prihvaaju i dalje šire, do im hrvatsko pu anstvo, naro ito ono rimokatoli ke vjeroispovijesti, ova promidžba manje osvaja, izuzev onih, koji su komunisti ki-anglofilski i jugofilski orijentirani.

6. Prehrana i promet:

Stanje u prehrani, svakim danom je teže, tako da je nastala nestašica najelementarnijih živežnih namirnica i potreština za život (kao brašno, ulje, mast, meso, ogrijevno drvo i t.d.) ovo se naro ito oertava u ve im gradovima i ve im mjestima (sjedištima kotarskih oblasti), u koja pobunjenici ne dozvoljavaju selja kom pu anstvu dovoz nikakovih živežnih potreština. Uslied ove nestašice kao i velike potrošnje živežnih namirnica, istima svakim danom i u koliko se gdje na u ska u nevjerojatno visoke cijene. Ove pak velike cijene najviše pogaaju siromašne slojeve naroda i niži inovni ki stališ u op e, koji tako reku životari ili se zađužuje, jer su mu sadašnja beriva nedostatna za podmirenje najelementarnijih potreba za život. Ove loše pojave u prehrani potenciraju se još u nekim krajevima pasivnim ili neagilnim postupkom pojedinih organa kojima je stavljeno u dužnost staranje i nadzor nad prehranom pu anstva. Kao posledica ovakvog rada, ili bolje re i nerada, mjerodavnih organa i faktora šverc uzima sve ve ega maha, i špekulanti prave svoj posao i zara uju ogromne svote novaca bez velikih muka i poteško a. Uzevši sve ovo u obzir pu anstvo je bez obzira na vjero-ispovješt nezadovoljno sa

dosadašnjom organizacijom prehrane i veoma zabrinuto za budućnost pred kojom opravdano strahuje.

Željezni ki promet u koliko se još negdje na teritoriji ove pukovnije odvija, uslied sve žeš e akcije pobunjenika sve je teži i nemogu niji. 31. sije nja 1942. u 21.45 sati došlo je do sudara izme u teretnih vlakova' na željezni koj postaji u Maglaju, kotar Maglaj. Do sudara teretnih vlakova došlo je na taj na in, što je teretni vlak broj 165, dolaze i od Sarajeva ušao u postaju preko zatvorene štitnice i tako naletio na vlak koji je u postaji vršio manevriranje. U jednom vagonu teretnog vlaka bilo je 5 konja njema ke vojske i jedan njema ki vojnik. Ovom prilikom su 2 konja teže povre ena, do im su loža i njema ki vojnik lakše povre eni. Svima je ukazana odmah lije ni ka pomo . Ošte ena su 2 stroja (lokomitive) i teretnih vagona. Od strane želj. ustaške bojne vode se izvidi.

Cestovni promet na svima cestama na teritoriji ove pukovnije je sasvim ugrožen uslied svakodnevnih pobunjeniki h napadaja. Autobusni promet odvija se, ali neredovno, još jedino na liniji Banja Luka — Okru ani²⁹, ali uz velike poteško e sve zbog pobunjeniki h prepada. Brzozjavni i brzoglasni promet, u kolikoj još postoji, esto je u prekidu i odvija se uz velike poteško e jer pobunjenici stalno uništavaju b.b. linije.

7. — Odnosi vojske sa ustaškim organizacijama i gra anskim vlastima:

Ovi su svagdje dobri i korektni. Ovo važi i za oružni tvo.

8. — Odnosi sa savezni kim vojskama, iji se dielovi nalaze u našoj zemlji:

Odnosi sa savezni kom njema kom vojskom u koliko se još negdje nalazi na teritoriji ove pukovnije su korektni i srda ni, do im sa talijanskom savezni kom vojskom, ovi su odnosi korektni, ali ne i srda ni.

II. STANJE U VOJSCI:

1. — Raspoloženje, duh i stega u vojsci:

Raspoloženje, moral i vojni ki duh kod domobrana i priuvnika i nadalje je dosta slab, što se o ituje u pojedinim ja im sukobima sa pobunjenicima, kada ili uzmi u borbu, ili se bez borbe predavaju. Stega je prili na. Vojni ko držanje je slabije.

Raspoloženje, moral i duh kod oružnika kao i stega su u glavnom dobri, izuzev pojedinih slu ajeva, koji se odmah uzimaju u postupak i nastoje od strane pozvani h starješina odkloniti.

2. — Incidenti, neredi i izgredi ve ega stila:

Od posljednjeg izvješ a pa do danas nije bilo incidenata, nereda i izgreda ve ega stila. Kako kod domobranstva tako ni kod oružni tva.

3. — Utjecaj strane izvještajne službe i neprijateljske pro- midžbe u vojsci:

Od posljednjeg izvješ a pa do danas nije primje eno kod vojske a niti kod oružni tva.

4. — Bjegstva iz vojske:

Od posljednjeg izvješ a pa do danas, zbio se je sliede i slu- slu aj bjegstva iz vojske odnosno oružni tva i to:

29. sije nja 1942. pri uvnici iz sastava ovog zapovjedni tva. bili su upu eni iz Banja Luke vlakom krilnom oružni kom zapo- vjedni tvu Doboj sa ostalim pri uvnicima na raspored, ali se dole imenovani niesu javili upu enoj jedinici ve su iz vlaka pobjegli u nepoznatom pravcu, i to: Josip Draženovi , ro en 1913. u Du- boresu, kotar Daruvar, Ivan Razumovi , ro en 1916. u Kutijevu, popunidbeno zapovjedni tvo Požega i Franjo Miškulin, ro en 1916. u Starom Petrovom selu, kotar Nova Gradiška, istog popunidbe- nog zapovjedni tva.

Ravnateljstvo za javni red i sigurnost (Kriminalni odsjek) pod ovdašnjim brojem J.S. Broj 297 od 10. velja e 1942. izvješteno je radi raspisa tjeralice.

5. — Ponašanje astnika, do astnika, i mom adi van vojarne i u gradu:

Op enito u svemu je po propisima, osim manjih neispravno- sti kod pojedinaca, koje se na vrijeme uklanjaju.

III. VANJSKA SITUACIJA

1. — Prilike u pograni nim oblastima susjednih država:

Podataka nema, pošto teritorija pukovnije ne grani i ni sa jednom od susjednih država.

2. — Strani vojni bjegunci:

Na teritoriji ove pukovnije strani vojnih bjegunaca, nije se pojavljivalo a niti se gdje zadržavaju.

3. — Nedozvoljeni prelazi na granici, šverc i tome sli no:

Podataka nema, pošto ova pukovnija ne grani i ni sa jed- nom od susjednih država.

4. — Odnosi sa pograni nim vlastima susjednih država:

Ova pukovnija državne granice nema.

IV. OPCI ZAKLJU AK:

Op e prilike na podru ju pukovnije iz dana u dan sve se više pogoršavaju, do im prilike javne sigurnosti su veoma slabe uslied stalne etni ko-komunisti ke djelatnosti. Za potpuno likvi- diranje pobunjeni ke akcije potrebne su jake vojne snage koje bi bile dobro naoružane sa modernijim oružjem i koje bi mogle ope- rirati istodobno u svim pravcima, za progon pobunjenika.

Neophodno je potrebno, da se im prije preduzme temeljito iš enje terena oko Banja Luke (naro ito planine Kozare) i to sa ja im i dobro opremljenim snagama, kao i da se banjalu ke do-mobransko-ustaške posade, odmah poja aju i opskrbe sa moder-nijim i efikasnijim oružjem (koji zrakoplov modernijeg tipa i tenk), jer je situacija za grad Banja Luku u zadnje vrijeme postala na-dasve kriti na te joj prijeti opasnost i od najgoreg udesa t.j. pot-punog opkoljavanja i kapitulacije. Eventulsna³⁰ kapitulacija grada Banja Luke zna ila bi istodobno kapitulaciju i ciele Hrvat-ske krajine, a ovo bi bilo kobno i za ostalu Bosnu.

U rukama pobunjenika do sada se nalaze sliede e podru ne mi oružni ke postaje, i to: Glogovac, Šipovo, Gerzovo, Grkovci, Preodec³¹, Prekaja, Trubar, Resanovci, Bos. Grahovo, Drvar, Oštrej, Gornji Ribnik, Sitnica, Krnjeuša, Vrto e, Kulen Vakuf, Rmanj Manastir, Potoci i Mlinište³² — Sve Bos. Petrova kog oru-žni kog krila; Lipa, Drenovo Tijesno, Benakovac, Lušci Palanka, Glodina, Johovac i Ravnice, sve Biha kog oružni kog krila; Kne-žica, Gornje Sreflije, Zirovac, Rujevac, Kadina Voda, Drakseni i, Orahovo, Turjak, Skender Vakuf, Mari ka, Piskavica, Krupa na Vrbasu i Šiprage, sve Banjalu kog oružni kog krila; Hrva ani, — Dobojsko oružni ko krilo³³. Nadalje su radi što efikasnije obrane od pobunjenika izvršena preseljenja pojedinih oružni kih po-staja kako sliedi: Oružni ka postaja Ilidža kod Sanskog Mosta u Vrh Polje³⁴ (Biha ko oružni ko krilo), oružni ka postaja Bravsko u Sanicu Gornju (Bos. Petrova ko oružni ko krilo), oružni ka po-staja Klupe u Gor. Tesli (Dobojsko oružni ko krilo) i oružni ka postaja Dragalovci u Jelah (Dobojsko oružni ko krilo). —

Ekonomsko stanje, veoma je teško. Prehrani pu anstva tre-balo bi žurno posvetiti najve u pažnju, kako nebi došlo do teških posljedica po državne probitke.

Mjere protivu sumnjivih osoba kao i onih kojih su neprija-jateljski raspoložena prema našoj državi trebalo bi pooštriti, kako bi se svaki njihov destruktivni³⁵ rad mogao odmah još u po-etku osujetiti.

Izvjestajna služba vrlo teško se razvija, osobito na podru ju gdje se kre u i zadržavaju pubunjeni ke horde, jer su na istom nastanjeni ve inom grko-isto njaci, iji su podatci u pogledu javno sigurnostne službe redovno neto ni i nesigurni. Osim toga

⁵⁰ Eventualna

" Preodac

" Mliništa

³³ Sve navedene žandarmeriske stanice likvidirali su partizani Prvog, Drugog i Tre eg krajiškog NOP odreda.

³⁴ Vrhpolje

³⁵ Destruktivni

pu anstvo se ustru ava ma što prokazati o pobunjeni kim namje-
rama i kretanjima, pošto se boje osvete pobunjenika koji se sva-
kim danom pojavljuju po selima bez da im tko može stati na put.

I pored svih iznijetih neda a nastojim uz pripomo podru -
nih mi oružni kih organa doglasnu službu što bolje organizirati
i razviti.—

Podatci sa podru ja krilnih oružni kih zapovjedni tava Bi-
ha i Bos. Petrovac ne dostaju, jer stožer ove pukovnije sa jedi-
nicama ovih krila, kao i sa samim krilnim zapovjedni tvima nema
u posljednje vrijeme nikakve veze. —

(M.P.)

19. n.

ZAPOVJEDNIK, PUKOVNIK:
Novak, puk.

BR. 147

IZVJEŠTAJ ORUŽNI KE POSTAJE NEMILA OD 16 FEBRUARA
1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA BEGOV HAN

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ORUŽNI KA POSTAJA NEMILA
Br. 191

16 — II — 1942 god.

U NEMILOJ (kotar Zenica)

Predmet: Napad na Begov Han
od strane etnika i
komunista izvještava.

ZAPOVJEDN[IK]U 5 ORUŽNI KE PUKOVNIJE SARAJEVO.

No u izme u 12 na 13 velja e oko 24 sata t.g. napalo je na
Begov Han etni ko komunisti ka banda sa svih strana desne
obale rijeke bosne¹ tako da su napada i u roku 3 sata zarobili,
svu vojsku i oružnike koji su se nalazili u pilani Naši koj a je-
dan vod vojnika koji je osiguravao željezni ku postaju napustio
je sam i otišao u Nemilu, istom prilikom napada i prekinuli su
sve brzojavne i brzoglasne veze kao i železni ku prugu sa obje
strane tako da se nije znalo pravo stanje kakvo se nalazi u samom
Beg. Hanu.

¹ Bosne

Iz Nemile upu ene su izvidnice koje su ustanovile da se u samom Begovom Hanu nalazi ve i broj odmetnika koji su okupirali cijelo mjesto i železni ku postaju i zapalili pilanu Naši ku. Nakon povratka izvidnica zatražena je pomo od Zenice da se ja im snagama udari pošto u Nemiloj je svega bilo 40 domobrana i 20 oružnika i samo se mjesto Nemila nije smjelo ostaviti da nebi napada i ovu priliku iskoristili i napali kod napuštanja Nemile i napada na Begov Han.

Iz Nemile se vojska uputila železni kom prugom a oružnici sa milicijom državnim drumom i istovremeno prispela je pomo iz Zenice od domobranstva i oružništva te je tako napadnut Begov Han i bez ijedne naše žrtve oduzet od etnika i komunista, a napada a bilo je 2 zarobljena i oko 20 ubijenih, a preko no i poginula su naša 4 domobrana kod odbrane Begov Hana.

Odmetnici su zapalili pilanu i šteta je ogromna još neprocenjiva, iz pošte su odnijeli 30.000 kuna, od domobranstva 30.000 kuna od pilane 130.000 kuna i oko 1000 kuna sa železni ke postaje, na postaji su zapalili jedan mali magacin sa 300 kg. gasa i poništali postajne aparate brzoglavne i brzoglasne, iz magacina pilane odnijeli su oko jedan [i] po vagon kukuruza i narodnog brašna².

Prema prikupljenim podacima odmetnika je bilo preko 500 i otišli su u pravcu sela Pepelara i Bijeli— Voda³, te je potrebno da se sa ja im snagama ponište u ozna enim selima ina e ako se odmah mjere nepreduzmu i to sa ja im vojnim snagama preti opasnost od napada na Nemilu, Vranduk i Vrace a svakako e prije pokušati prekinuti železni ku prugu da bi spre ili dolazak pomo i sa strana a što ovo uvijek rade kada napadaju na neko mjesto ili objekt.

O prednjem slu aju i napadu obaviješten je naslov brzo-
glasni[m] putem.

Dostavljeno:

5 Oružni koj pukovnji, Zapovjedniku
mjestu Zenica, Župskom ravnateljstvu
Travnik, Oružni kom krilu Sarajevo,
Kotarskoj oblasti Zenica i oružni kom
vodu Zenica.

Zapovjednik narednik,
(potpis ne itak)

² Akciju na Begov Han, u kome je kao posada bilo 120 domobrana, 20 žandara i 10 Nijemaca, izvele su dvije ete Ozrenskog NOP odreda i jedna eta odreda »Zvijezda«. Partizani su ovom prilikom zarobili 116 domobrana, ostali neprijateljski vojnici su bili pobijeni ili ranjeni. Zaplijenjeno je 3 mitraljeza, 12 puškomitraljeza, oko 100 pušaka, mnogo municije i ostalog ratnog materijala.

³ Bijela Voda

IZVJEŠTAJ VELIKE ZUPE VRHBOSNA OD 16 FEBRUARA 1942
GOD. O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA U SARAJEV-
SKOJ OBLASTI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ZUPA VRHBOSNA
O.V.T. broj 57/42

Sarajevo, 16. velja e 1942.

Predmet: Stanje pobunjeni ke
akcije na osnovi izvještaja
primljenih u vremenu od 13. II.
8 sati do 14. II. 8 sati.

- 1) UREDU POGLAVNIKA,
- 2) Podpredsjedni tvu vlade na ruke g. Dr. Džafera Ku-
lenovi a,
- 3) Gosp. Dr. Andriji Artukovi u, minist, unut. posi
- 4) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost — Zagreb

Zapovjedni tvo III. domobranskog zbora Op. br. 935/taj. od
14.o.mj. dostavlja sliede e:

»ZONA GRADA SARAJEVA: Bez promjene.

I. Z O N A : Bez promjene.

II. Z O N A :

1. — Cestovni promet Trebinje — Bile e otvoren je. 11. o.m.
a 12. o.m. krenula je naša preselica sa 3 samovoza hrane iz Tre-
binja. Koliko je i kakve hrane poslato nije još poznato.

2. — U dane 9. i 10. o. m. vladalo je neвриeme, te je nekoliko
gromova udarilo na stražarnicu na utvrđi Kli anje (k. 791 sjev.
od Trebinja) gdje se nalazi straža — jedan vod 14. p.p. Zgrada je
potpuno izgorjela, 3 domobrana manje ozlie ena i ošte eno— upro-
paš eno 2 strojne puške, 10 pušaka, 23 defanzivne bombe i 806
puš anih naboja.

U blizini uništene zgrade gradi se ve nova baraka za stražu.

3. — Preselica za Gacko još nije krenula.

4. — Uskoro e krenuti iz Nevesinja za Ulog talijanska pre-
selica te e se tom prilikom prebaciti hrane i za oružnike u Ulogu.

5. — Jedna grupa Hrvata— iz Hercegovine je Njema kom
generalu u Zagrebu Glaise-Horstenau uputila memorandum, iji
se prepis prilaže. Uz pismo je i prepis sprovednog pisma Velikog
Župana u Mostaru.

(Priepis pisma samo za Glavni stožer Domobranstva— Ope-
rativni odjel).

6. — Dne 13. o.m. od 16 sati vode se u neposrednoj blizini Stolca (kod Dola— oko 5 km. ist. od Stolca) borbe izme u pobunjenika iz Berkovi a i talijanske posade. U akciji je i topni tvo iz grada. Potankosti još nisu poznate.

III. Z O N A :

1. — Pobunjenici su 12. o.m. u 7 sati napali na oružni ku postaju Knežina. Napad je bio jak i trajao je do 21 sat, kada su se oružnici i milicioneri sa pu anstvom po eli povla iti prema Sokolcu. U Sokolac su stigli 13. o.m. oko 4,30 sati¹.

Prilikom povla enja ranjeno je: 2 oružnika (jedan od ovih zarobljen). Pet milicionera zarobljeno.

2. — Zagreba ka konjani ka pukovnija (sa 1 haubi kom bitnicom) stigla je 13. o. m. poslie podne u Podromaniju.

3. — Izme u Naromanije i Podromanije (oko 1 km. zap. od Han Obo aša) grupa od oko 30 pobunjenika napala je na radnike i dužnostnike tehni ke organizacije rada. Radnike su oplja kali i pustili, tako isto i goni e sa zapregom i saonicama. Sobom su odveli nadzornika puta, Juzbaši a i pri uvnog satnika Hadžihalilovi a Avdu iz II. radni ke bojne tehni ke organizacije rada.

4. — Ve i broj pobunjeni kih grupica pokušavale su se primaknuti našim posadama u Sokolcu i Gromilama, ali su vatrom odbijene.

5. — Radi iš enja zemljišta s.i. od Korana (k. 923, oko 2. km. sjev. od Pra e), poduzeo je zapovjednik posade u Pra i dne 13. o.m. jednu akciju. Ova akcija nije uspjela, jer se je naišlo na jak otpor pobunjenika. Naši su se dielovi morali povu i. Pobunjenici su produžili za našim i protunapadom zauzeli Koran (k. 923). Uz potporu topni tva naši su se zadržali na padinama Korana, sjev. od puta.

U ovoj borbi ranjeno je više domobrana i milicionera, ali toan broj još nije poznat. Zna se, da je ranjen nadporu nik Hajrovi ².

6. — Na pravcu Sokolac — Rogatica stanje nepromjenjeno. Sa Rogaticom se ima samo krugovalna veza³.

U toku 14. o.m. Zagreba ka konjani ka pukovnija sa 1 haubi kom bitnicom, poduzima akciju iš enja u pravcu Sokolac — Rogatica. Tom prilikom prebaciti e se preselica sa hranom u Rogaticu.

IV., V., VI. i VII. Z O N A : Bez promjene.

VIII. Z O N A :

U no i 12./13. o.m. oko polno i oko 500 pobunjenika (partizana) izvršili su napad na Begov Han, koji su zauzeli. Tom prilikom zarobili su u pilani 1 sat 15. p.p. sa 1 strojnicom, 9 strojo-

¹ Knežinu je zauzeo etni ki Knežinski bataljon. Vidi dok. br. 85.

² Koran su zauzele jedinice Romaniskog NOP odreda.

* Putem radia

pušaka i oko 75 pušaka, pilanu zapalili, željezni ku postaju demolirali a na 105 km. razrušili željezni ku prugu u dužini od 20 m., i prekinuli brzoglasnu i brzozavnu liniju⁴.

Na željezni koj postaji bila je posada 1 vod 11. sata 6 vinkova ke pukovnije. Ovaj se je vod povukao u Nemilu (na pruzi juž. od Begov Hana).

Po saznanju o ovom napadu, zapovjednik posade u Zavidovi ima (Krivajski zdruge) poslao je 13..o.m. u 3 sata poja anje od 50 ljudi. Ovi su stigli do mosta (oko 2 km. juž. od Zele e) i po eli otklanjati barikade sa tra nica, ali su se zbog jake vatre morali povu i.

U 9 sati upu ena su iz Zavidovi a dva sata, poja ana strojnicama i za njima, u 13 sati, oklopni vlak br. 2 iz Doboja. Jednovremeno poslani su i odjeli za popravku pruge i brzozava.

U 18 sati, poslije žestoke borbe, ovi dielovi stigli su u Begov Han i zauzeli ga. Akcija je produžena u pravcu Nemile radi popravke pruge i brzoglasne— brzozavne veze. Pobunjenici su se povukli ka s. Šagovi i i Pepeljari.

Od posade u Zenici tako isto u 9 sati upu eno je bilo poja anje u ja ini: jedan sat domobrana, odjel oružnika i oklopni vlak. Na 5 km. od Nemile ka Begovom Hanu, pobunjenici su prekinuli prugu iza prolaska vlaka.

Poslije podne upu eno je iz Zenice još pola sata domobrana.

Podrobniji podatci o radu poja anja iz Zenice još nisu poznati.

Do sada poznati gubitci jesu: ranjen 1 satnik, 1 domobran, 1 ustaša i 1 željezni ar.

Sada u Begov Hanu postaja od posade: 2 sata 15. p.p. i oko 1 sat ustaša.

Poja anje iz Zenice povuklo se u Zenicu. U me uvremenu, na zamolbu naših Niemci su držali stražu u željezari. Zapovje eno je, da osiguranje željezni kog prometa od Nemile do Zele e, vrši oklopni vlak s tim, da prati sve vlakove na tom dielu pruge.

Željezni ki i brzoglasni promet je uspostavljen. •

OB ENITO:

Zapovjednik III. domobr. zbora i zapovjednik 5. pješ. divizije sa glavarom stožera nalaze se u Sokolcu na obilasku posade.

VRIEME: Vrieme je bilo liepo sa djelomi nom maglom.

Zrakoplovstvo je vršilo sliede e zadatke:

1. — Razvi anje prostorije: Sokolac — Košutica— dolina Rakitni kog potoka — Rogatica — lievo i desno od puta Rogatica — Sokolac (Gromile).

Uspjeh: Nije primje eno ništa naro ito. U cilju razvi anja bombardirana su sela: Pariževi i, Karaula, Rakitnica, Senkovi i,

⁴ O akciji na Begov Han vidi dok. br. 147 primjedba 2.

Kusa e, i Smrti i. Ni poslie bombardiranja nije primje eno ništa naro ito. U nekim selima lutala je stoka.

2. — Zbog doga aja kod Begov Hana razvi ana je pruga na dielu Nemile — Zep e a naro ito Begov Han.

Uspjeh: Vrlo dobar. Primje eno je u 16,15 sati kretanje oklopnih vlakova u oba pravca. Pilana gori. Naši u Begovom Hanu i oko pilane.

GUBITCI:

— ranjeno: 2 astnika, 1 domobran, 2 oružnika, 1 ustaša i 1 željezni ar;

— zarobljeno: 1 astnik, 1 cestar, 5 milicionera i 1 sat kod Begov Hana ija je brojna ja ina za sada još nepoznata.«

Prednje dostavljam na znanje.

Za dom spremni!

(M.P.)

Veliki Župan:
Kapetanovi

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ETVRTE ORUŽNI KE PUKOVNIJE OD 17 FEBRUARA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA BEGOV HAN

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Z A P O V J E D N I Š T V O
4. ORUZNICKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 455

U Sarajevu, dne 17. velja e 1942.

Predmet: etni ko-komunisti ki napad na Begov Han.
Spoj: naš J.S. Br. 428-42.

VRHOVNOM ORUŽNI KOM ZAPOVJEDNI TVU,
ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA,
ZAPOVJEDNI TVU KRIVAJSKOG DOMOBRANSKOG
ZDRUGA ZAVIDOVI I (ZONA VIII.),
ZAPOVJEDNI TVU ZENI KOG DOMOBRANSKOG
ZDRUGA UENICA¹ (ZONA V.),
RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA SUZBIJANJE KRIMINALITETA ZAGREB.

Predlažem slijede e izvješ e:

Zapovjednik oružni ke postaje Žep e, krila Sarajevo, javlja: »Dne 12. velja e 1942. u 24 sata etni ko-komunisti ke bande napale su poduze e Begov Han. Napadaj je jednovremeno izvršen sa tri pravca i to: Pepelarski potok, koji izlazi ispod željezni kog mosta pred pilanom, ispod sela Fati a iznad šupa poduze a i na Mrajski most u ijoj se blizini nalazi i jedan bunker. Pobunjenika koji su izvršili napad sa tri strane bilo je oko 500 i svi su bili naoružani sa puškama, strojnicama i bombama.

Prije nego je na'pad izvršen na Begov Han, banditi su izvršili napad na željezni ku prugu izme u Begov Hana i Zele e izvađivši nekoliko klinaca (avala) i oborili su nekoliko hrastovih stabala iznad same pruge i poprije ili ih preko pruge, a istodobno su prekinuli i željezni ku i poštansku brzoglasnu i brzojavnu liniju, te sa ovim prekinuli promet i vezu.

U mjestu Begov Hanu nalazila se je posada 1. satnija II. bojne 15. pješ. pukovnije. Ova posada držala je zasjede u bunkeru kraj

¹ Zenica

mosta na Mra ajskom potoku, više firminih šupa, u bunkeru pokraj kantine na samom ulazu u pilanu i u pilani — placu. Pobunjenici im su izvršili napad razoružali su re ene zasjede — domobrane, a potom su munjevitom brzinom sa sviju strana ušli u plac pilane gdje su naišli na otpor domobrana i oružnika, koji su se nalazili u pilani i Begov Hanu. U ovoj borbi poginula su 3 domobrana i 3 pobunjenika, a ranjeno je više pobunjenika. Pobunjenicima je uspješno da re enu posadu razoružaju i zarobe, zaplijenivši im 9 strojnica, jednu tešku strojnicu, ve u koli inu vojni kih pušaka i naboja. im su pobunjenici razoružali domobrane zapalili su pilanu i plac na kome je bila ve a koli ina raznog gra evinskog materijala, okolne šupe i nuzzgrade. Pobunjenici su se nakon izvršene paljevine uputili prema oružni koj ispostavi i na ispostavi su razvalili vrata, koja su bila zaključana, jer su se oružnici nalazili u pisarnici poduze a, odaklen su se borili. Pobunjenicima je uspješno pisarnice sa sviju strana opkoliti, ušli unutra u pisarnice i razoružali zapovjednika ispostave vodnika Ahmeta Sijer i a, razvodnika Mirka Raji a, pokusnog oružnika Husu Husiku, pomo nog oružnika Ejuba Šehovi a i od istih oduzeli puške i svu ubojnu opremu. U kancelariji sa oružnicima razoružan je i zarobljen zapovjednik satnije nadporu nik Klarin Stanko sa još nekoliko domobrana, koji su se borili sa oružnicima protivu pobunjenika iz kancelarije.

im su pobunjenici razoružali domobrane i oružnike, razbili su skladište poduze a »Naši ke« u kome se je nalazila ve a količina brašna, graha, masti, slanine i drugih živežnih namirnica. Zatim su razoružane domobrane, oružnike i mještane iz Begov Hana natjerali da im ove namirnice prenesu iz magacina u Pepelarski potok udaljeno 3 km. od Begov Hana.²

Kada je ova postaja putem željezni kog brzoglasa bila izvještena da je na Begov Han napad izvršen, odmah je postaja obavjestila zapovjednika mjesta u Zep u bojnika g. Ivana Mari i a, koji je preduzeo akciju, uputivši se sa dvije satnije domobrana u pravcu Begov Hana, a sa domobranima krenuli su i oružnici postaje Žep e, ustaše iz Zavidovi a i Zep a.

13. velja e oko 13 sati zapovjednik postaje Zep e je sa oružnicima i ustašama kod Begov Hana na Mra ajskom mostu naišao na otpor pobunjenika. U borbi su poginula dva pobunjenika, a više ih je ranjeno jer se je primjetilo kroz šumu, kako su nosili ranjenike prilikom povla enja prema selu Pati ima i Mra aju. Oružnici i ustaše uputili su se prema Begov Hanu, gdje je ponovno do borbe došlo. U ovoj borbi poginula su ponovno dva etnika. Nakon ovoga zapovjednik postaje je doznao, da se na štali Mustafe Ajanovi a nalazi jedan naoružani etnik. Štala je opkoljena i na tavanu u sijenju prona en jedan naoružani etnik sa puškom, Ve om koli inom

* O akciji na Begov Han vidi dok. br. 147 primjedba 2.

naboja i bombom. Cim se je zapovjednik postaje sa oružnicima i ustašama popeo na štalu etnik je potegao oružje u pravcu zapovjednika i ustaša, ali ga je zapovjednik preduhitrio i sa ustašom, ubio. Ustanovilo se je da se ubijeni zove or o Bilanovi iz Begov Hana sa stalnim stanovanjem u selu Šagovi ima, gdje su nalazi i komanda pobunjenika, koji je sa ostalim vo ama pobunjenika predvodio iste i davao im upute, kako e plja kati i nare ivao je domobranima i pobunjenicima, da se živežne namirnice iz magacina imaju što prije nositi u Pepelarski potok kod ku e njegovog oca Dor a, koji skupa sa njime mjesec dana prebjegao pobunjenicima, koji se nalaze u Pepelarima, Šagovi ima i Bijeloj Vodi, kotar Zenica.

Kada su domobrani sa oružnicima i ustašama stigli u Begov Han pobunjenici su se odmah povukli u pravcu Pepelara, Šagovi a i sela Mra aja u Bijele Vode, kamo su prenijeli i oplja kane živežne namirnice, a zarobljene domobrane i oružnike su pustili.

Prilikom razoružavanja oružnika pobunjenici su od istih odnijeli 4 puške, oko 140 naboja, 4 noža, 4 opasa a, 4 viska, 4 nabojnja e, 1 samokres, 3 kabanice, 1 kapu i 1 cipele, kao i privatne stvari razvodnika Raji a, a tako isto plahte i deke (ebadi) iz vojarne, a tako er djelimi no od domobrana poskidali obu u i odijelo.

Zapovjednik postaje Žep e pozvao je seljake i radnike, koji su zajedno sa vatrogascima iz Begov Hana i Zavidovi a pristupili gašenju požara. Uspjelo je spasiti ve u koli inu gra evinskog materijala, do im pilana sa strojevima i raznim materijalom je potpuno izgorila. Šteta nije mogla biti po stru njacima procjenjena, ali se ra una da je šteta ovom poduze u nanijeta u milijunskim ciframa. Poduze e je bilo osigurano kod osiguravaju eg društva »Sava«.

13. velja e oko 13 sati došao je oklopni vlak iz Zenice sa domobranima i oružnicima koji su tako er stupili u borbu sa pobunjenicima na gvozdenom mostu pri samom ulazu u pilanu, pa je i ovom prilikom od strane pobunjenika bilo mrtvih i ranjenih.

Prilikom dolaska oružnika i ustaša te domobrana u Begov Han, gdje se je kod Mra ajskog mosta u neposrednoj blizini pilane borba vodila, pored ubijenih i ranjenih pobunjenika, poginula su i dva ustaše, a jedan je ranjen, svi su iz Zavidovi a. Osim njih je ranjen željezni ar Pero Cubela kao i jedan satnik.

Poginuli domobrani preveženi su u Zep e gdje e se danas sahraniti do im su ustaše preveženi u Zavidovi e, gdje e pokopani biti. Od strane oružnika nije bilo ni mrtvih niti ranjenih.

Zapovjednik postaje je ponovno uspostavio ispostavu u Begov Hanu i oružnike naoružao i dao im manjkaju u opremu u koliko je iste bilo na ovoj postaji, a ispostava je poja ana sa jednim oružnikom.

Pruga kao i željezni ka i poštanska linija odmah je opravljena i promet je uspostavljen.

Prilikom upada pobunjenika u Begov Han pobunjenici su pljaкали stanovni tvo pa su pored ostalih stvari opljaкали i odnijeli i dva krugovalna aparata tamošnjih namještenika.

Napominjem da se u Begov Hanu ponovno nalazi jedna satnija vojnika za uvanje poduze a i pruge.«

Za Zapor³:

Zamolio sam III. domobranski zbor, da se krilašima bombardiraju 'odmetni ka gnijezda u selima Pepelari, Sagovi i i Bijele Vode, kotar Zenica, odnosno da se preduzme akcija iš enja ja im oružanim snagama uz sudjelovanje oružni tva.

Zapovjedio sam da se pohvali oružni ki stožerni narednik Franjo Jelen, zapovjednik postaje Zep e i predloži za odlikovanje, a tako isto i ostali oružnici postaje Zep e, koji su se u borbi istakli.

Za III. dom. zbor:

Molim, da po krilašima date bombardirati odmetni ka gnijezda u selima Pepelari, Segovi i i Bijelim Vodama, odnosno, da se preduzme akcija iš enja ja im domobranskim oružanim snagama, uz sudjelovanje oružni tva.

Zapovjednik pukovnik
Gero

³ Vrhovno oružni ko zapovjedništvo

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 26 FEBRUARA 1942 GOD. O BORBAMA OKO MR-
KONJI GRADA, SARAJEVA, TREBINJA I ROGATICE

ZAPOVJEDNI TVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 1127/taj.

U Sarajevu, dne 26. velja e 1942. g.

Predmet: Stanje pobunjeni ke
akcije na osnovi izvještaja
primljenih u vremenu od 25.
velja e 8 sati do 26. velja e
8 sati.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (Operat.
i O evid, odjel),
2. — Vrhovnom zapovjedni tvu oružništva,
3. — Zapovjedni tvu: I. i II. dom. sbora,
4. — „ • III. dom. sbor. podru ja,
5. — „ Vojne Krajine,
6. — „ 6. pješa ke divizije,
7. — „ 5. oružni ke pukovnije,
8. — „ zra ne luke Sarajevo,
9. — Velikom žup. V. 2. Vrhbosna (izvodno),
10. — Ravnatelj, žup. redar. Sarajevo (izvodno).

ZONA GRADA SARAJEVA:

Bez promjene.

I. ZONA:

Oblast Varcar Vakuf¹.

O posadi u V. Vakufu nema nikakvih viesti.

Prilikom lieta našeg krilaša dne 25. o. m. oko 12 sati, sa za-
datkom da baci hranu posadi u V. Vakufu, krilaš nije primietio
nikakva platna, koja ozna avaju mjesto bacanja. Nesporazumjeva-
nje nije moglo i ovog puta da usliedi, jer je predhodni dan (24.
o. m.) krilaš bacio posadi u V. Vakufu zapovjed za rad te posade
kao i znake za sporazumjevanje sa krilašem.

Istom prilikom (25. o. m.) krilaš nije opazio u V. Vakufu ni-
jednog našeg domobrana, ve samo jednu ve u grupu talijanskih

¹ Mrkonji Grad

vojnika. Dalje je opazio u sjevernom dielu grada više lievkova od topni kih zrna, a u južnom dielu grada dvie ku e u plamenu. Ovo razvi anje krilaš je vršio u niskom lietu te njegova opažanja mogu biti to na.

Kako je ovo stanje za krilaša bilo sumnjivo, te je isti poletio za Banja Luku i tamo se spustio u namjeri da dozna za pravo stanje posade u V. Vakufu. U Banja Luci nije mogao o tome ništa saznati te se je vratio u Rajlovac, bez da je bacio hranu u V. Vakufu.

Oružni ke ophodnje iz postaje Barevo (8 km sjev. od Jajca) javljaju da su 25. e. m. prije podne vidile vatru iz s. Kopljevici- (3 km ist. od V. Vakufa) i da se uje jaka topni ka i strojni ka paljba oko i u V. Vakufu.

Dalje iz Jajca upu ena naša ophodnja u pravcu s. Mile i Magandola (na pravcu za V. Vakuf) nigdje nije naišla na otpor i da je Magaljdol sada podpunoma prazan, i ako su kod tog sela prie tri dana vo ene jake borbe sa pobunjenicima.

Na osnovi ovakvih podataka ovo je zapovjedni tvo zaključilo, da su se pobunjenici najvjerojatnije koncentrisali oko V. Vakufa i izvršili na isti napad u toku 25. o. m.³

Zbog ovakvog (vjerojatno to nog) stanja kod V. Vakufa, ovo je zapovjedni tvo tražilo preko Glavnog stožera sa Op. Br. 1115/taj.-42., da se isto provjeri, a sa Op. Br. 1121/taj.-42., da se ishodi od talijanskih vlasti, da njihova posada u V. Vakufu podpomogne bojnika Rataja, da se probije iz V. Vakufa ka Jajcu. Za ovu akciju i i e u susret jedan dio posade iz Jajca. (O ovome je upoznat u stožeru ovog zapovjedni tva osobno i pukovnik Šimi , koji je došao da podnese referat o stanju u V. Vakufu.)

Drugog utjecaja na tok situacije kod V. Vakufa ovo zapovjedni tvo ne može pokazati, jer nema nikakvih raspoloživih snaga za tu akciju.

II. ZONA:

Oblast Trebinje.

Od zapovjednika rizni ke straže u Trebinju (Gr evi Stjepan), koji je dana 7. o. m., prilikom napada pobunjenika na vlak kod s. Zaplanika (vidi izvješ e ov. zapovjed. od 9. o. m.), bio od pobunjenika zarobljen i bio 4 dana u njihovom zarobljeni tvu, dobijeni su sliede i podatci o pobunjenicima:

Kada se je vlak zaustavio, pobunjenici su vikali: »Ovdje je narodna vojska, napolje svi.« Svi smo morali iza i i potom sjesti. Odmah su postrojili talijanske vojnike (njih 32) i razoružali ih.

* Koplievi i

³ Na Mrkonji Grad su napadali partizani Prvog. Drugog i e- tvrtog bataljona Tre eg krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 93.

Nas nekoliko gra ana su pretresli oduzeli nam sve dragocjenosti i potom **nas odveli u s. Slivnicu** (8 km j. z. od Trebinja).

Razoružane **talijanske vojnike** (njih 32) kao i one, koje su zarobili (njih 40) 9. o. m. (pri ponovnom napadu na vlak, vidi izvješ e ov. zap. od 11. o. m. pod II./2.) **odveli su u Lastvu** (11 km ist. od Trebinja).

Pobunjenici su odjeveni u razna odijela. Jedni imaju zna ku crvenu zvijezdu a drugi srp i eki .⁴

Protestvuju protiv etnika i kažu da su oni isto što i ustaše, a zarobljenicima su **držali predavanje o životu** i o njegovanju ideje komunizma i o stanju u Sovjetskoj Rusiji, nagovarali ih da ruše javna postrojenja, da bi se okupatoru naniela šteta.

Kod njih vlada **jaki zapt i posluh**. Oslovljavaju se sa druže, pozdrav je »smrt fašizmu« a odpozdrav »sloboda narodu«.

Pri uvnog oružja i streljiva imadu dosta.

Njihov **glavni štab je u Lastvi, a neki drugi u Grabu** (13 km. j. i. od Trebinja).

III. ZONA:

Oblast Pale.

1.) Savezno izvješ u ov. zap. od 25. o. m. pod III., doznaje se, **da oružni ki vod** koji je bio upu en u potjeru za pobunjenicima a koji su se pojavili kod drugog tunela na pruzi Pale—Sarajevo, **nije naišao nigdje na pobunjenike** jer su se razbježali u šumu.

2.) **Dne 25. o. m. po podne stigao je iz Mokrog na Pale II. konjani ki sklop** (Zagreba ke konjani ke pukovnije).

Kako je **ovaj sklop** izdržao posljednje vrieme nekoliko napornih hodova i nekoliko teških borbi, **to je sada jako iscrpljen** i trebati e nekoliko dana odmora.

Oblast Pra a.

Dne 24. o. m. oko 21 sat grupa pobunjenika pucala je sa Pogleda (k. 1120, oko 3 km j. i. od Pra e) **na našu posadu**, koja osigurava dio **pruge Pra a—Razvaline — Pavlovac**. Uz paljbu vikali su: »Došli su nam Crnogorci.«

Na ovu paljbu odgovoreno je sa 6 topovskih naboja, poslije ega je paljba odmah prestala.

Oblast Sokolac—Rogatica.

1.) Savezno izvješ u ov. zap. pod III. od 25. o. m. doznaje se, **da oružni ka postaja u Han Stienici⁵ nije uspostavljena**. Upu eni

⁴ Napad na voz kod s. Zaplanika izvršili su paitizani Sume i Površ i dijelovi Grahovskog NOP bataljona.

⁵ Han Stijenica

astnik i 100 oružnika i milicionera nisu ni stigli do nje, ve su se vratili u Rogaticu, jer su, navodno, dobili jaku paljbu kod Krämer Sela (2 km j. i. od Han Stienice).

2.) Naši osmatra i sa k. 1074 (oko 2 km. zap. od Sokolca) osmotrili su, da se je u s. Pediše (3 km s. z. od Sokolca) povratilo 100—150 pobunjenika.

3.) **Ustaška preselica** samovoza **napadnuta** je 25. o. m. kod **Ljeljena** (na pl. Romaniji). Ustaška pratnja otvorila je odmah paljbu. Na pucanj krenule su odmah u pomo po jedna naša ophodnja iz Naromanije i Han Obodjaša. **Pobunjenici su odbijeni bez gubitaka.**

4.) **Dne 25. o. m. upu ena je preselica iz Sokolca za Rogaticu.** Kao pratnja do Han Stienice, bio je jedan sat iz Sokolca. Na putu od Han Stienice **pobunjenici su napali na preselicu kod Vitnja**, (k. 1067, oko 8 km j. i. od Sokolca). U Han Stienice stigla je preselica u 13,30 sati, kada je pod pratnjom jednog drugog sata iz Rogatice, produžila za Rogaticu.

Pri povratku sata, koji je pratio preselicu iz Sokolca, ovaj je **ponovo vodio borbu kod s. Kule** (6 km juž. od Sokolca).

Gubitaka nije bilo.

5.) U vo enim borbama od 14.—16. o. m. na pravcu Sokolac—Rogatica⁶ naknadno se doznaje, **da je Zagreba ka konjani ka pukovnja imala sliede e gubitke:**

a) 2 do astnika i 28 domobrana poginulo;

b) 5 astnika (od ovih 2 zapovjed. sata) i 33 domobrana ranjeno;

c) 2 astnika i 28 domobrana nestalo;

d) 35 domobrana bolesno.

Od nestalih astnika i domobrana pod c), domnjeva se, da su 2 astnika i 6 domobrana u toku 24. o. m. prona eni kod s. Cavarine (oko 5 km j. i. od Sokolca). Ovi **prona eni lieševi nisu podlegli od rana u borbi** (nije se nigdje pronašla rana od naboja) **ve izgleda, da su bili zarobljeni i kasnije pobijeni.**

Ove lieševe pronašao je i doneo u Sokolac jedan sat, koji je zato bio upu en iz Sokolca u s. avarine.

6.) Po prijedlogu bojnika Franceti a i po odobrenju njemakog i hrvatskog generala, u toku 26. o. m. predvi ena je akcija iš enja u pravcu Sokolac—Han Piesak—Vlasenica sa zadatkom da se raš isti taj pravac od pobunjenika i da se sara uje sa našim snagama na Drinja i.

U ovoj akciji sudjeluje **ustaška bojna bojnika Franceti a (sa jednim vodom gorskih topova) a sa njome sara uje IV. bojna Vojne Krajine.**

⁶ Protiv domobrana na sektoru Sokolac — Rogatica borili su se partizani Glasina kog bataljona i jedinice Prve proleterske brigade.

Ovu e akciju podpomagati i naše zrakoplovstvo te su sve pripreme po tome ve izvršene.

IV. ZONA:

Oblast Semizovac.

Dne 25. ovog mjeseca ispaljen je jedan naboj na stražara na mostu kod s. Vogoša (4 km j. i. od Semizovca) od koga je isti ranjen. Nije se moglo prona i ko je i odakle ispalio naboj.

V. i VI. ZONA:

Bez promjene.

VII. ZONA:

Oblast Jablanica.

Doznaje se, da je **dne 17. o. m. došlo do sva e izme u pobunjenika- etnika i pobunjenika-partizana i da su se podielili na dvie grupe, a 10 njih je odložilo oružje i ne e više da se bore.** Ovi bi se rado predali oružnicima ili domobranstvu, samo ne ustašama.

Poslie podjele ove **grupe su se utaborile i to: pobunjenici- etnici u selima:** Tilava, Petrovi i, Klek i Tv[^]dini i (sve 5—8 km juž. od Sarajeva);

pobunjenici-partizani u selima: G. i D. Podivi i, Ulobi , Or-eva voda, Kievo i Klanac (sve 2—6 km s. i. od Jablanice).⁷

VIII. ZONA:

Jedna grupa pobunjenika iz ove zone, navodno, je krenula ka Romaniji, u pomo nekoj svojoj jedinici.

VRIEME:

Obla no i južno.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliede e zadatke:

1.) **Razvi alo** oblast Doboj—Tesli za ra un II. domobranskog sbora.

2.) **Bombardiralo** sela u oblasti Pra e i u oblasti Sokolac—Rogatica.

3.) **Bacilo** streljivo posadi u Gornjem Teslicu.

Bacanje hrane posadi u V. Vakufu nije izvršilo, što je obrazloženo u to ki I. ovog izvješ a.

GUBITCI:

— mrtvih: 2 do astnika i 28 domobrana;

— ranjenih: 5 astnika i 33 domobrana i 1 oruž.;

— nestalih: 2 astnika i 28 domobrana (od ovih vjerojatno 2 astnika i 6 domobrana zarobljeno i pobijeno).

⁷ Odnosi se na jedinice Kalinovi kog NOP odreda.

OB I ZAKLJU AK:

1. — Stanje posade u V. Vakufu nepoznato. Prema podatcima, koji se imaju domnjava se, da su pobunjenici opkolili i napali na V. Vakuf.

2. — Jaka iscrpljenost i zamorenost eta Zagreba ke konjanike pukovnije poslie izdržanih borbi od 14.—16. o. m. u oblasti Sokolac—Rogatica kao i veliki postotak gubitaka u ljudstvu kod ove pukovnije. Navodno su gubitci pobunjenika 5—6 puta ve i.

Za izvjesno vrieme ove naše ete ne e biti sposobne za borbu.

3. — Vatreni prepad pobunjenika na prugu u oblasti Pra e kao i njihovi povici: »Došli su nam Crnogorci« sve više govore u korist ve iznjetom zaklju ku ovog zapovjedništva, da je ponovni napad jakih pobunjenikih snaga na Pra u uskoro vrlo vjerojatan (vidi izvješ e od 25. o. m. »Ob i zaklju ak«).

4. — U oblasti Sokolac—Rogatica jgš uvijek ima pobunjenika i ako su akcijama posljednjih dana bili dobro tu eni, ali ne više u ja im grupama⁸. Izgleda da su se ve e grupe premjestile ili ka Han Piesku ili ka Pra i. Vjerojatna posljedica ovog poraza je da se iz oblasti na desnoj obali r. Bosne, (oko Pepelari) prebacuje jedna ja a grupa pobunjenika ka Romaniji, kao pomo .

Koncentri na akcija naših snaga na pravcu Sokolac—Han Piesak—Vlasenica i Drinja a—N. Kasaba—Vlasenica, vjerojatno e povu i izvjesne njihove snage oko Pra e, te e time olakšati položaj naših posada u ovoj oblasti.

5.) Opaža se sve uspješnije istiskivanje pobunjenika- etnika od strane pobunjenika-partizana (komunista) i u Hercegovini i u Bosni.

Nastale sva e izme u njih idu nama u korist, jer im se time slabi veza i mo , ali je, sa druge strane, akcija partizana mnogo više opasna i u pogledu promi be i u pogledu normaliziranja prilika i života u ob e u ovim krajevima.

Svi imaju i podatci povoljni su za zaklju ak za jedan važan preokret i u pogledu držanja talijanskih posada u Bosni i Hercegovini t. j. ove e biti mnogo aktivnije u Uništavanju pobunjenika-partizana nego što su bile protiv pobunjenika- etnika.

Ova se aktivnost ve sprovodi.

(M.P.)

Zast. zapovjednika, pukovnik
Prohaska

⁸ Vidi dok. br. 85.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 27 FEBRUARA 1942 GOD. O BORBAMA NA TERI-
TORIJI BOSNE I HERCEGOVINE U VREMENU OD 1 DO 15
FEBRUARA**

ZAPOVJEDNIŠTVO
III. VOJNOG ZBORA
GLAVNO-STOŽERNI ODJEL

I

O . Broj 290
27 II - 1942

SARAJEVO

Predmet: O evidni izvještaj
za prvih 15 dana mjeseca
velja e 1942. godine.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (O ev. odjel);
2. — Predstojniku Poglavnikovog voj. ureda;
3. — Zapovjedniku III. Dom.sbornog podru ja;
4. — Zapovjedniku Vojne krajine.

Prema zapoviedi O ev. broj 4163/tajno od 17. studenog 1941.
godine, dostavlja se sljede i o evidni izvještaj za prvih 15 dana
mjeseca velja e 1942.godine.

I. — OB A UNUTARNJA SITUACIJA:

1. — Raspolože-
nje naroda ob-
zirom na vanj-
ske i unutar-
nje prilike i do-
ga aje.

/

a. — HRVATI:

Od prošlog izvještaja nema velikih promjena
u pogledu raspoloženja katoli kog i muslimanskog
djela stanovništva na podru ju ovog sbora.

Pošto akcija, koja je izvršena u cilju iš enja
podru ja isto ne Bosne, nije imala odlu uju eg
uspjeha, jer etni ko-komunisti ke bande koje su
se posljednjom akcijom razbjegle pred njema kim
i našim trupama, ponovo su se prikupile i po ele
žestoko da napadaju na naše položaje i preselice,

te time ho e da nam sprie e dotur hrane i streljiva za naše posade u Sokolcu, Rogatici, Pra i i Podgrabu.

Osim toga i svaki privredni posao usporen je, uslijed ega je oskudica u najpotrebnijim živim namirnicama iz dana u dan sve ve a što do vodi do poja anog nezadovoljstva u narodu.

S druge strane može se o ekivati, da e povoljni razvoj doga aja na ratištu, a osobito na Istoku i dalekom Istoku uliti više vjere u kona nu pobjedu naših saveznika te e i nervoza u mnogome popustiti.

Hrvati-muslimani još uvijek se drže rezervisano može se re i dosta hladno prema svemu što se oko njih doga a unato toga što su etni -ko-komunisti ke bande izvršile na zvjerski na in pokolj mirnog muslimanskog stanovništva na podru ju koje oni drže. Držanje Turske ima e u svakom pogledu veliki uticaj na držanje i naših Muslimana.

Stanje i raspoloženje našeg stanovništva na podru ju II. zone — 6. pješa ke divizije, izaziva sve ve u brigu zbog toga što se do sada nije poduzela nikakova akcija iš enja ve eg obima, niti sa naše niti pak sa talijanske strane. Posljednji doga aji pokazuju da odmetnici naro ito partizani, postaju sve drskiji (napad na vodovod kod Stolca i na oklopni vlak kod s. Duži ist. od Sinja). Sve ovo uti e na raspoloženje kod našeg naroda, tim više što su talijani u posljednje vrijeme izvršili mnoga hapšenja našeg naroda, a da se pravi uzrok za to hapšenje nezna.

Naš narod gubi u Talijanima svako povjerenje radi ovakvih i sli nih mjera i zamjera im to u svakom pogledu. Italijanske vojne vlasti trebale bi tiesno da sura uju sa našim vlastima i da zajedni ki preduzimaju mjere, kako bi se došlo do pozitivnih rezultata, a ne da oni sami rade u stvarima u kojima nisu orientisani, te tako svojim radom idu na štetu op oj stvari. Elementi koji su protiv naših narodnih interesa, ujedno su i protiv interesa sila osovina a na strani njihovih neprijatelja. Ovakvim se elementima nesmije ništa vjerovati jer oni idu samo za tim da pomute dobre odnose kako me u našim narodom, tako i me u saveznicima. Zato treba sprie iti da se ovakav

razorni elemenat uvla i bilo kod naših vlasti bilo kod vlasti naših saveznika i da se njihovoj zlonamjernoj mahinaciji stane na kraj.

b. — SRBI:

Srbski živalj kao što je napomenuto u svim do sada podnietim izvještajima, nepomirljiv je i oni koji pokazuju da su lojalni prema našoj državi to ne iskazuju što nam dobro žele, ve iz bojazni od proganjanja. Svi skoro naklonjeni su etni ko-komunisti koj akciji i potpomažu je. Veliku nadu polažu u pobjedu Engleske i Rusije, koja po njihovom shvatanju treba da bude u toku ove godine. U tome pogledu mnogo se što šta prepri ava po gradu i me u stanovništvom.

Tako se širi viest da e Srbiji pripasti 17 kotareva isto ne Bosne, dalje da e do i u Bosnu Talijani i da se o ekuju na prolje e zna ajniji događaji koji mogu biti fatalni po hrvatski narod i strance, a naro ito Nijemce.

c. — KOMUNISTI:

Oni rade bez obzira na mjere koje se protiv njih poduzimaju. Izgleda da komunizam prodire sve više i više u sve slojeve pu anstva bez obzira na vjeru i narodnost.

Naro ito je interesantno napomenuti kako je došlo do razdora izme u etnika-nacionalista i partizana i da se me usobno triebe.

d. — ŽIDOVI:

Pošto je ve ina njih odvedena u logore, svi koji su ostali mirni su i ne rade više protiv države. Simpatiziraju etni ko-komunisti ki pokret, ali to javno ne ispoljavaju.

e. — MANJINE:

Korektne su.

2. — Pobunjeni -
ke akcije i poduzete mjere:

I. ZONA:

Pukovnik Simi 1. velja e uspio je u 16 sati da probije pobunjeni ki front i da u e u Varcar Vakuf¹. Sobom je poveo 150 tovarnih konja sa životom, 8 grla sa poštom i 2 grla sa vojnom hranom.

¹ Mrkonji Grad su blokirali partizani bataljona »Pelagi « i »Iskra« Tre eg krajiškog NOP odreda.

2. II. pukovnik Šimi sa svojim snagama sretno se je povratio ponovo u Jajce.

U pogledu probijanja pukovnika Šimi a, doznaje se sljede e:

— energijom intervencijom oružni kog poru nika Gojka Buzan i a sa vodom oružnika i domobrana raspršio je pobunjenike, koji su se dali u pani no bjegstvo ostavivši na položaju 2 mrtva. Ovaj uspjeh bio je dovoljan da zdруг preko 200 grla tovarne stoke nesmetano produži dalje i stig-ne u Varcar Vakuf.

Poru nik Buzan i za ovo je posebno predložen za odlikovanje.

— u samom Varcar Vakufu stanje je vrlo slabo obzirom na tešku prehranu pu anstva. Osim toga preko 80% muslimana naklonjeno je komu-nizmu jer gube vjeru u mo i napredak naše dr-žave i što stoje pod jakom promi bom pobunje-nika.

II. ZONA:

1. — Oblast Sinj:

Grupa pobunjenika oplja kala je manastir Dragovi (10 km. j. i. od Vrlike). O oduzetim stva-rima pobunjenici su starješini manastira izdali potvrdu.

Zapovjednik Sinja izvješ uje da su pobu-njenici 1. II. napali na s. Maljkovo (13 km. j. i. od Vrlike) kao i oružni ku postaju Ribari (2 km. ist. od Maljkova). Upu eno je samovozom odred talijanskih vojnika i naših oružnika i domobrana. Gubitci kod pobunjenika 1 mrtav, a kod nas bez gubitaka.

2. — Oblast Dubrovnika:

1. velja e pobunjenici su kod s. Drijen (8 km. s. i. od Dubrovnika) napali talijansku kolonu koja je iz Dubrovnika išla u Trebinje. Borba je traja-la do 17 sati i kolona se je morala vratiti u Du-brovnik.

Oko 22 sata od s. Bosanaca ispaljeno je iz topova oko 20 hitaca u mjesto Drijen.

Gubitci: 1 talijanski vojnik mrtav i 5 ranje-no. Neprijateljski gubitci nepoznati.

7. velja e u 19 sati pobunjenici su napali i oplja kali teretni vlak Hum — Dubrovnik kod Zaplanike (6 km s. i. od Dubrovnika).

Tom prilikom poginulo je: 3 gra ana, i 4 ranjena, razoružan 1 oružnik i nekoliko gra ana kao i nekoliko talijanskih vojnika. Osim toga nestalo je: 1 ko ni ar i 60 putnika, vjerojatno odvedeni u zarobljeništvo. Uništeno nekoliko vagona kao i sam stroj.

9. velja e pobunjenici su napali mješoviti vlak Uskoplje — Zelenika na 268 km. Poginulo je 8 talijanskih vojnika, ranjena 2 i zarobljeno 60 vojnika, 7 željezni ara i 4 gra ana.

3. — Oblast Konjic:

Prema podacima pobunjenici se prikupljaju na prostoriji j. i. od Konjica gdje se ra ana da ih ima oko 1000 naoružanih i sa po 50—100 naboja. Ova je prostorija baza odakle se pobunjenici kre- u u razne pravce oblasti Konjica i Jablanice.

Milicioneri i naoružani seljaci s. Ježepresina (25 km. j. i. od Nevesinja) oplja kali su stoku i životne namirnice od grkoisto njaka u s. Sitnik. Kao odgovor na ovo etnici su otpo eli teror nad katoli kim selima, kojima su prije toga oduzeli svu stoku.

Zapovjednik oružni ke postaje Bjelimi i naredio je da se milicioneri pokoravaju oružni koj postaji i da vrate oplja kanu stoku, ali ostalo je sve bez uspjeha. Poduzete su mjere da se ovo sprije i.

4. — Oblast Stolca:

13. velja e od 16 sati vode se u neposrednoj blizini Stolca borbe izme u pobunjenika iz Berkovi a i italijanske posade. U akciji je i topništvo. Tom prilikom prekinut je i vodovod kod Dola, polomljena 3 samovoza i da je grad Stolac opkoljen od pobunjenika. Iz grada pobunjenici ne puštaju nikog. Talijanska posada stupila je u akciju, kojom prilikom poginula su 2 talijanska vojnika i 7 ranjeno².

⁵ Protiv Talijana kod Stoca borili su se partizani Stola kog ba- taljona.

5. — Oblast Trebinje:

13. o. m. u 20,30 sati vojni kontrolni vlak na pruži Hum — Trebinje naišao je na zaprieku i napadnut od pobunjenika. Ovom prilikom poginuo je poru nik Kuniši Ante, strojovo a je ranjen, a 10 domobrana je nestalo³.

Istog dana oko 11 sati nepoznati krilaš bacio je bombu izme u s. Mihani i⁴ i Dervenika³ (oko 7 km. ist. od Cavcata⁸).

III. ZONA:

Oblast: Sokolac — Rogatica i Pra a:

U borbi u tjesnacu sjev. od želj. postaje Mesi u⁷ — Rogatica sa naše strane bilo je gubitaka 1 mrtav i 6 ranjenih domobrana. Pobunjenici su raspršeni, njihovi gubitci su nepoznati⁸.

Zapovjednik posade u Rogatici dobio je pismo od etni kog vo e Radivoja Kosori a, koji traži pregovaranje, ali je ovaj odbio.

Oružni ka postaja Han Stjenica napadnuta je od 200—300 pobunjenika sa 3 strojnice. Oružnici su se pod borbom povukli u s. Gromile⁹.

Stožer pobunjenika sada se nalazi u s. Nehori i (8 km. s. z. od Sokolca) i da je zamjenik » i e- neki Boško Jugovi Ilija¹⁰, navodno advokat iz Sarajeva. Ovo je još u provjeri.

Pobunjenici su osim Vlasenice zauzeli još i sela: Kravica, Bratunac, Maga i i¹¹ (sve oko 10—15 km. sjev. od Srebrenice), a okolicu Vlasenice utvrdili.¹²

Oružni ka ophodnja iz Podgraba zapalila je s.Rada i i, u kojemu su se pobunjenici prikupljali i napadali naše dielove.

* Akciju na putu Hum — Trebinje izveli su partizani Šumskog bataljona.

¹ Miljani i

⁵ Drvenik

* Cavtat

* Mesi i

⁸ Ovu borbu protiv domobrana vodili su partizani So i ke i Gu- evljanske ete Romaniskog NOP odreda.

* Pomenuti napad izvršili su partizani Glasina ke i Gu evljanske ete Romaniskog NOP odreda.

¹⁰ Odnosi se na Boška Jugovi a, komandanta, i Pavia Goranina - Iliju, politkomesara Romaniskog NOP odreda.

¹¹ Magaši i

¹¹ Vlasenicu i pomenuta sela zauzeli su dijelovi Prve proleterске brigade.

4. velja e pokuš an je napad na most (koji je u opravci) izme u Podgraba i Pra e. Napad je odbijen.

Selo Nova Kasaba pala je 3. velja e u ruke pobunjenika. Cerska grupa od 1000 pobunjenika nadire od Bratunca i Kravice, a prevoze se samovozi ma. Sa srbijanske strane otvorena je strojopuš ana vatra. Jedna grupa pobunjenika preko Drine prebacila se je na našu stranu 4. velja e prema s. Djevonju¹³, ali je razbijena. •

Svi podatci dobiveni iz oblasti Sokolca slažu se u sliede em:

— da se ja e snage pobunjenika prikupljaju na prostoriji s. Margeti i — Košutica — Brajkovici i Vidovi i¹⁴.

— da se kod s. Košutica izra uje navodno aerodrom-uzletiš te, i

— da je izme u etnika i partizana nastao nesporazum, kao i da se etnici pred partizanima povla e prema Drini.

U borbi oko Rogatice sudjelovali su isključ ivo partizani.

U pravcu Vlasenice zapovje ena je akcija u dva pravca:

a) na pravcu Sokolac — Han Pijesak — Vlasenica, dielovi Sarajevske ustaške bojne,

b) na pravcu Kladanj — Vlasenica djelovati e milicioneri pod komandom podpukovnika Maška iz Kladnja.

7. velja e stigao je u 22,30 sati 1. sat III. bojne Vojne krajine sa kojom je iš la komora i hrana. U svome napredovanju ovaj sat nije naiš ao na otpor.

Kao lieva kolona bila je I. bojna 7. p. p. Ova bojna kod s. Gu eva napadnuta je sa svih strana od pobunjenika. Gubitci bojne bili su 2 mrtva, 2 ranjena i 7 nestalih domobrana¹⁵.

Moral kod bojne je vrlo dobar te se je i uspjelo probiti ka Rogatici.

8. velja e u 1,30 sati pobunjenici su napali Koran (923) 2 km. sjev. od Pra e. Napad je odbijen.

evanje
Vidri i

Ovaj napad izvrš ili su partizani Rogati kog NOP odreda.

Istog dana napadnuta je oružnica postaja Han Stjenica. Borba je vođena do 18 sati našto su se oružnici povukli ka Pra i.

Samovozi koji su prevozili ustaše napadnuti su bili pri povratku iz Sokolca za Sarajevo, napad je odbijen.

9. velja e pobunjenici su napali našu posadu koja uva žefj. tunel kod Razvaline Pavlovac na želj. pruzi Sarajevo — Višegrad (2,5 km. od Pra e). Ovaj napad nije mogao biti suzbijen iako j^ iz Pra e poslato 50 ljudi. Posada tunela i ustaše povukla se je na položaj 1 km. zap. od tunela.

10. velja e krenula su 2 ustaška sata iz Gromila u pravcu Han Stjenice. Kod s. Kule do e-kane su jakim vatrom iz šume sa obadvie strane puta. U borbi je u estvovalo nekoliko stotina pobunjenika sa dvie teške i nekoliko lakih strojnica.

Gubitci 3 mrtva i 20 ranjenih ustaša¹⁶.

U cilju iš enja terena od strane posade Rogatica upu ena je I. bojna 7. p. p. na pravcu Rogatica — Han Stjenica — Gromile.

Vod koji je 9. velja e bio upu en u razvijanje iz Gromila u pravcu Han Stjenice o ajni ki se je borio sa nadmo nijim neprijateljem, tako da je u borbi poginulo 12 domobrana i 33 zarobljena sa jednim astnikom.

Oružnici i milicioneri koji su došli iz Knežine u Sokolac po streljivo i hranu, napadnuti su bili od pobunjenika u kojoj je borbi ubijeno 6 pobunjenika i zarobljeno: 2 puške i 1 baca granata izra en od drveta.

11. velja e želj. tunel kod razvaline Pavlovac ponovo je vra en u naše ruke.

12. velja e u borbi oko Rogatice teško je ranjen satnik Vrkljan koji je bio ujedno i predstojnik kotarske oblasti za kotar Rogaticu.

13. velja e situacija se oko Rogatice pogoršala uslied velikog priliva pobunjenika, a hrane i streljiva ponestalo je. Za olakšanje stanja u Rogatici preduzeta je akcija iš enja sa pravca Sokolac — Han Stjenica — Rogatica.

I. bojna 7. p. p. koja je 10. velja e krenula iz Rogatice za Gromile napadnuta je od pobunje-

" Kod sela Kule ustaše su bile napadnute od partizana Glasi-na kog bataljona.

nika koji su ju celim putem pratili vatrom do Sokolca. U borbi je bilo gubitaka: 3 mrtva i 12 ranjenih domobrana, me u kojima i 1 astnik¹⁷.

Istog dana oružnici i milicioneri iz sela Knežine, koji su trebali da idu iz Sokolca za Knežinu da odnesu hranu i streljivo, napadnuti su 2 km. od Sokolca prema Knežini od pobunjenika s. Mandre, Vidri i i Laze. Pobunjenika je bilo oko 500. U ruke pobunjenika palo je 4000 naboja i sanduk bombi. Gubitci: 4 poginula i 12 ranjeno, što oružnika i što milicionera¹⁸.

13. velja e zbog neprestanih ja ih napada i teške obskrbe hranom i streljivom posade u Rogatici, a osobito na Glasincu, upu ena je bila 12. velja e iz Mokrog Zagreba ka konjani ka pukovnija sa 1 haubi kom bitnicom¹⁹ koja e 14. velja e poduzeti akciju iš enja i probijanja sa pravca Sokolac — Rogatica.

Istog dana zapovjednik 13. p. p. u Sokolcu primio je jedno pismo od biv. jugoslovenskog poru nika Zivka or evi a zapovjednika pobunjenika kog planinskog odreda u kojem se navodi:

— da je od našeg voda koji je 9 velja e upu en u razvi anje ostalo u etni kom zarobljeništvu 1 astnik i 33 domobrana od kojih je 1 uspio pobje i. 12 domobrana u o ajnoj borbi našli su smrt.

— uz pismo je priložio i raspis zapovjednika Višegradskog etni kog odreda iz kojeg se vidi da e 17 kotareva isto ne Bosne pripasti Srbiji, kao i da general Nedi snabdjeva etnike svim silama.

Ovog dana Zagreba ka konjani ka pukovnija stigla je u s. Podromaniju i sutra e produžiti put dalje za Sokolac — Rogaticu.

Istog dana pobunjenici su zauzeli Koran (923) u borbi je ranjeno više domobrana²⁰.

14. velja e zapovjednik posade u Pra i, po duzeo je napad radi povra aja Korana uz pripomo topni kog voda, napad je uspio i Koran je

¹⁷ Na putu Rogatica — Sokolac domobrane je napadao Glasi- na ki bataljon.

¹⁸ Pomenutu akciju izvršili su partizani Glasina kog bataljona.

" Baterijom

²⁰ Koran su napadali partizani Gu evljanske i Pra anske ete Romaniskog NOP odreda.

povra en u naše ruke. U borbi oko Korana naši su u toku 13. i 14. imali gubitaka: 3 domobrana mrtva, 1 astnik ranjen (nadporu nik Hajrovi), 1 domobran ranjen i 6 milicionera.

Akcija za otvaranje prometa na pravcu Sokolac — Rogatica, preduzeta je 14 velja e u jutro od strane Zagreba ke konjani ke pukovnije i jedne haubi ke bitnice. Napredovanje je vršeno cilog dana pod jakom borbom, koja je trajala do 19 sati. Akciju je poduprlo i naše zrakoplovstvo.

U toku borbe dielovi Zagreba ke konjani ke pukovnije stigli su u visinu s. Kule u 19 sati.

15. velja e ova akcija je produžena i dielovi ove pukovnije do 18 sati stigli su do Han Stjenice. U toku no i 14/15 velja e pobunjenici su izvršili jak napad, koji je odbijen.

Od po etka akcije iš enja Zagreba ka konjani ka pukovnija imala je sliede e gubitke:

— 2 astnika ranjena, 1 astnik promrzao, 8 mrtvih i 15 ranjenih domobrana²¹.

16. velja e pobunjenici su po eli da vrše jak napad na Pra u, Podgrab i Sjetlinu sa bliskom puš anom i strojopuš anom vatrom²².

IV. ZONA:

31. sije nja o. g. kod Reljevskog mosta koji vodi preko r. Bosne, jedna naša ophodnja oko 24 sata ubila je 2 odmetnika koji su imali namjeru da se sa ostalih 20 prebace na lievu obalu r. Bosne.

9 velja e pobunjenici su izme u sela Dubravine²³ i Breze odveli uvara želj. pruge Jusi a Muhameda kojeg su kasnije ubili.

U s. Bazovi 6. km. od Vareša primje eno je prikupljanje pobunjenika. Ra una se da ih je bilo oko 200.

10. velja e oko s. Okruglice pobunjenici odvođe muslimanima i katolicima stoku i hranu.

V. ZONA:

1. — Oblast Zenica:

1 sat Zeni kog zdruga sa pola ustaške bojne vršio je iš enje zemljišta u pravcu južno od Ze-

²¹ Ove akcije domobrani su preduzimali protiv partizana Glasi-na kog i Pra anskog bataljona i dijelova Rogati kog NOP odreda.

²² Sistematski pritisak na pomenuta mjesta vršili su partizani Pra anskog bataljona.

²³ Dobravine

nice — Stražnice (k. 444—278) na lijevoj obali Gostova kog potoka. Sa pobunjenicima nije se došlo u dodir.

3. velja e u 7,20 sati pobunjenici su napali s. Gorice (8 km. j. i. od Zenice) razoružali posadu u tamošnjoj školi (2 oružnika i nekoliko milicionera) i povelu ih sobom.

U vezi ovog napada na s. Gorice zapovjednik Zeni kog zdruga preduze e akciju iš enja 4. II. u dva pravca i to: iz Zenice preko s. Mutnice, zatim od Kaknja preko s. Biši i²⁴ niz rieku. Akciju e potpomagati oklopni vlak sa strojnicama i ba ca ima.

Akcija iš enja je uspjela, ali se je došlo do zaklju ka da su razoružani oružnici i milicionari zaspali, jer su se ponapijali. Isto tako utvr eno je da su se oružnici i milicioneri ponapijali u s. Putovi i i po eli zlostavljati mirno stanovništvo, uslijed ega se dala mogu nost pobunjenicima da ove oružnike i milicionere razoružaju. Povedena je istraga.

VI. ZONA:

14. velja e u 9 sati pobunjenici su u s. Kasati u²⁵ (2 km. j. z. od Sarajeva) zarobili 11 radnika koji su istili želj. prugu. Za njih su tražili zamjenu 7 ljudi koje su ustaše odveli.

VII. ZONA:

U toku 1. velja e ove godine izvršeno je nasilno izvi anje u 3 pravca:

a) Na pravcu ist. od s. Vojkovi a (oko 10 km. j. z. od Sarajeva) — Mladica — k. 748 — Krupa ki tijesnac tom prilikom nije se naišlo na otpor.

b) Na pravcu j. i. od Vojkovi a — Krupac, gdje je kod samog s. Krupca dobivena vatra iz 5 pušaka sa brda Slavljak²⁶ (833).

c) Na pravcu j. z. od Vojkovi a s. Grlica — Govnište, gdje se je naišlo na pobunjeni ku etu koja se je pod borbom povukla. 1 naš vod u napredovanju dobio je vatru sa boka od jedne druge

²⁴ Ti i i

" Kasati i

²⁵ Slavanj

etni ke ete, ali se je pod borbom uz pripomo milicionera izvukao.

9. velja e oko 2 sata upala je jedna ve a grupa pobunjenika u s. Vojkovi e i odvela jednog lana porodice Šešlije i 4 vola.

VIII. ZONA:

U toku no i 12/13 velja e jedna grupa od 500 pobunjenika izvršila je napad na Begov Han, zapalila pilanu i razrušila želj. prugu u dužini od '20 metara²⁷.

Prilikom napada 1 sat 15. p. p. sa 1 teškom i 8 lakih strojnica pao je u ruke pobunjenika. Povodom toga vodi se istraga. Uhi en je 1 astnik i nekoliko domobrana i oružnika.

Odmah su iz Zenice i Zavidovi a upu ene potjere i oklopni vlak. Pobunjenici su se sa plie- nom povukli.

U zoni Grada Sarajeva nije bilo zna ajnijih doga aja.

Iz svega iznjetog može se zaklju iti da se poslije naše i njema ke akcije, pobunjenici ponova prikupljaju u trouglu Višegrad — Rogatica — Sokolac — Olovo — Vlasenica i r. Drina, potpomo- gnuti iz Srbije i napadaju naše posade i sprie- avaju estim napadima dovoz hrane i streljiva.

U Hercegovini pak se prikupljaju radi izvr- šenja napada na Bora i Kalinovik.

Detaljniji podatci o operacijama dostavljaju se svakodnevno po zapoviedi V. T. Br. 1115/41. godinu.

3. — Akcija, rad i kretanje su- mljivih osoba, tu inskih age- nata, provoka- tora i antidržav- nih elemenata.

U no i 4/5. velja e oko 2 sata primje en je jedan nepoznati krilaš koji po zvuku motora mo- rao je biti ve eg tipa.

Pažnjom naših dielova koji su se nalazili u oblasti Romanije utvr eno je da je to bio dvomo-

" O akciji na Begov Han vidi dok. br. 147 primjedba 2.

torni krilaš, engleski iz kojeg su sa padobranima spustili: 1 bojniki engleske vojske Eliot Kavan, koji je bio na službi u Obavještajnom odjeljenju glavne engleske komande u Kairu, bivši jug. pri . poru nik Crnjanski Pavie, isprobani pilot i padobranac, narednik biv. jug. vojske Milkovi Petar, pilot i padobranac i engleski radiotelegrafista Robert Wilijam Kap.

Svi oni spustili su se na Romaniji padobranima i sa još 8 padobrana potrebnog promi benog materijala, 1.144 engleskih zlatnika i prijemnom i otpremnom krugovalnom postajom.

Na saslušanjima u ovom sboru izjavili su da su upu eni od strane engleske vrhovne komande da vide kakovo je stanje u Jugoslaviji, a osim toga dobili su podrobnija uputstva od generala Bogoljuba Ili a u Kairu.

Na traženje njema ke 718. divizije upu eni su u Beograd, o emu je dostavljen izvještaj od strane ovog sbora sa O evid, br. 201 od 8. veljae 1942. godine.

Osim ovih protiv interesa N. D. H. rade etni ko-komunisti ki agenti kojih ima mnogo. Od strane organa vlasti preduzimaju se potrebne mjere da se ovakvim i sli nim licima u e u trag.

4. — Strana promi ba:

Osim navedenog pod to . 3. — na ena je jedna naredba Višegradskog etni kqg odreda raspisana etni kim komandama na Romaniji u kojoj se pominje da e 17 kotareva isto ne Bosne pripasti Srbiji, jer da je to objavio general Nedi koji svim mogu im silama potpomaže etni ku akciju u Bosni.

Talijani u Hercegovini su popustljiviji prema etnicima te im je omogu ena ja a promi ba na štetu naše države.

5. — Prehrana:

Slaba je, jer se ne može ni sada da nabave najpotrebnije živežne namirnice.

Stanovništvo ide u okolna mjesta da putem šverca nabave potrebe, ali im se to sjedne strane oduzima na željeznicama, a s druge strane na gradskim mitnicama. Potrebno bi bilo da se sta-

novnicima dozvoli nositi manje koli ine hrane vlakovima, ako su te životne namirnice namijenjene za ishranu porodica, a ne preprodaji. Potrebno je da se ve jedanput organizira prehrana pu anstva na bolji i racionalniji na in.

6. — Odnos vojske sa ustaškim organizacijama i gra anskim vlastima.

U svakom pogledu korektni su i zajedni ki sura uju kako u borbi tako i u gradu.

II. STANJE NASE VOJSKE:

1. — Neraspoloženje, duh i disciplina.

Raspoloženje u vojsci je nešto bolje, ali još uvijek treba mnogo volje podignuti, da bude disciplina na dostojnoj visini.

Ima žalosnih primjera koji se moraju napomenuti što je u interesu za naše domobranstvo Naime u pitanju je uhi enje astnika i domobrana zbog pokazatog kukavi luka za vrieme borbi sa pobunjenicima, tako, na pr.:

— uhi en je konji ki bojniak Furtinger zbog kukavi luka,

— nadporu nik Klarin Stanko, zbog kukavi luka,

— nadporu nik Mijin Josip, zbog pijanstva, koji je od strane zapovjednika III. dom. sbora lišen ina astnika,

— domobrani Badrov Ante, Cui Ivan, Alaguši Božo, Salomon Božo (svi iz 15. p. p.) zbog otkazivanja poslušnosti i kukavi luka.

Svi ovi postupci od strane astnika i domobrana pokazuju ružnu sliku na naše domobranstvo, koji e ju zasluženu kaznu iskusiti.

Ima estih slu ajeva opijanja do astnika i domobrana, ali se prema takvim preduzimaju oštre mjere i kazne.

2. — Incidenti neredi ve eg zna aja.

Nije bilo, osim što je domobran Maroš Josip na službi u II. bojni 9. p. p. 6. velja e ranio poru nika Šukriju Karamehmedovi a zapovjedni-

ka 8. strojni kog sata i to na na in, što je došao u astni ku sobu, psovao mu majku i rekao »Sad si gotov Šukrija«. Povedena je istraga.

3. — Uticaj strane izvještajne službe i neprijateljske promi be u vojsci:

Prema svima znacima i slu ajevima neborjenja kako astnika, tako do astnika i domobrana može se pretpostaviti da neprijateljska promi ba ima udjela na ove, a što je ranija uo eno pa sada ponovo u Begov Hanu kod domobrana 15. p. p. ije je ljudstvo ve inom iz Dalmacije.

Kod ostalih pukovnija ovo nije zapaženo.

4. — Bještvo iz vojske.

Nije bilo.

5. — Ponašanje astnika, doastnika i momadi:

Ima slu ajeva opijanja astnika, do astnika i domobrana ali se takovi uzimaju na odgovor. Prekomjerno opijanje i pravljenje nereda kažnjava se strogo, pa i lišenjem ina.

III. VANJSKA SITUACIJA:

O vanjskoj situaciji nedostaju podatci osim što se prepri ava me u pu anstvom o pripojenju nekih kotareva Srbiji da bi navodno trebali do i ovamo Talijani i da e se uskoro isto ni dio Hercegovine anektirati u korist Italije.

IV. ZAKLJU AK:

1. — Politi ke prilike izgleda da se popravljaju, ali se sa sigurnoš u nemože re i da su još dobre.

2. — Pobunjeni ka akcija još uvijek je u jeku, jer kako je napried iznieto pobunjenici se ponova prikupljaju podržavani iz Srbije i promi bom iz Engleske i Rusije. Oni napadaju naše posade, ruše želj. pruge i napadaju vlakove, kao

i sprie avaju dovoz hrane i streljiva za naše istaknute dielove na položajima.

3. — Promet je bio uslied jakih sniježnih nanosa i pobunjeni kih napada u zastoju, ali se sada popravlja.

4. — Ishrana još uvijek slaba i nedovoljna, potrebno je da se preduzmu mjere prehrane bolje.

5. — Stanje u domobranstvu popravlja se, trebalo bi da se pošalju svježe snage, kako bi se ove odmorile, jer su dosta iscrpljene od estih napada, naro ito posada u Varcar Vakufu, Jajcu, Rogatici i u Hercegovini.

6. — Ob e stanje je za sada ZADOVOLJAVAJU E.

Zastupa zapovjednika
pukovnik **Prohaska**

BR. 152

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG ZBORA OD 27 FEBRUARA 1942 GOD. O BORBAMA U SARA- JEVSKOJ OBLASTI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
Velika Zupa Vrhbosna
O. V. T. broj 72/42

=

Sarajevo, 28. velja e 1942.

Predmet. Stanje pobunjeni ke
akcije na osnovi izvještaja
primljenih u vremenu od 26. II.
8 sati do 27. II. 8 sati.

- 1) ZUPANSTVU PRI POGLAVNIKU.
- 2) Podpredsjedni tvu vlade na ruke
gosp. Dr. Džafera Kulenovi a,
- 3) Gosp. Dr. Andriji Artukovi u, minist, un.
poslova
- 4) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost —
Zagreb.

Zapovjedni tvo III. domobranskog zbora Op. br. 1145/tajno
od 27. o. mj. dostavlja sliede e:

ZONA GRADA SARAJEVA:

Bez promjene.

I. ZONA:

Bez promjene. (Nije dobijeno pismeno izvješće).

O stanju naše posade u Varcar Vakufu, nema nikakvih podataka.

II. ZONA:

Oblast Kalinovik:

Pošto je Kalinovik ve od duže vremena obkoljen od pobunjenika to se izvješće a o radu naše i talijanske posade u Kalinoviku primaju sa ve im zakašnjenjima, jer se **tekli i moraju no u 1 pješice probijati** kroz pobunjeni ki prostor.

Od dva tako kasno primljena izvješća doznaje se o događajima u oblasti Kalinovika slijede e:

a) **U toku mjeseca sie nja pobunjenici- etnici¹** vršili su ogor ene napade na sela ob ine Uloško-bora ke, te su **zapalili 12 sela, ali im ipak nije uspjelo zauzeti Gornji Borac i okolna sela.** Odustali su od dalje borbe i povukli se u s. Obalj i sela Kalinovika.

Ovaj uspjeh nad pobunjenicima polu ili su milicioneri iz sela: Bor a, Zagorja i Bielimi a², koji su vo enim borbama zapalili 11 **srbskih sela** (vidi izvješće e ov. zapovjedni tva od 10. o. m. II-/4).

b) **Na dan 15. sie nja** ove godine **kod pobunjenika** je nastao **preokret**, jer su og toga dana primili u ruke zapovjedni tvo nad **cielim fo anskim krajem pobunjenici-partizani.**

Od toga dana napadi pobunjenika nisu se ograni ili samo na naše posade, ve su **po eli pucati i na Talijane. Po svaku cieniu htjeli su zauzeti Kalinovik.**

U daljih šest manjih borbi i prepada pobunjenika na posade Kalinovika, zajedni ki su istupile naše i talijanske snage. Naraito je bilo aktivno **talijansko topni tvo** sa utvrda oko Kalinovika.

U ovim borbama **pobunjenici nisu** imali uspjeha, ve su **svaki put bili odbijeni**, i ako su pri napadima koristili i svoje topni tvo.

Prema izjavi pobunjenika (preko naših pouzdanih ljudi), ovi imaju oko Kalinovika 1.—3.000 boraca, sa tri topa (1 haubica i 2 gorska topa), nekoliko strojica i više strojnih pušaka. Navodno, u streljivu oskudjevaju.

U koliko vrijeme bude pogodnije **treba o ekivati ja e pobunjeni ke akcije prema Kalinoviku**, kojega su odlu ili da u što kra em vremenu zauzmu.³

¹ Partizani Konji kog bataljona

² Bjelemi

³ Kalinovik su duže vremena držale u blokadi jedinice Kalinovi kog NOP odreda i dijelovi Prve proleterske brigade.

III. ZONA:

Oblast Sokolac:

Naša akcija na pravcu: Sokolac—Han Piesak—Vlasenica odpoela je 26. o. m. u 8 sati (vidi izvješće o ov. zap. od 26. o. m. III.).

Akcija se izvodi naprednim hodom u **tri kolone** i to:

— desna kolona: Ustaška bojna;

— srednja kolona: 1. sat IV. bojkre⁴, topni tvo i komora;

— lijeva kolona: ostatak IV. bojkre.

Po podacima koji su dobijeni do sada, **kolone** su sino do 18 sati **dostigle liniju: s. Kusa e—s. Vidri i—s. Brajakovi i.** (sve 3—4 km. s. z. od Sokolca).

Kod sela Nedi i⁵ i Brajakovi i lijeva kolona naišla je na dobro utvrđene položaje pobunjenika.⁶

Do sada poznati **gubitci naših** eta jesu:

— kod ustaške bojne: 2 astnika i 10 ustaša ranjeno;

— kod IV. bojne V. K.: 2 astnika i 14 domobrana ranjeno.

Oblast Rogatica:

Preselica, koja je 25. o. m. u jutro krenula iz Sokolca za Rogaticu (vidi izvješće o ov. zap. od 26. o. m. III.) **stigla je u Rogaticu** istog dana u 19,30 sati. Sat, koji je pratio preselicu od Han Stjenice do Rogatice, vodio je manju borbu kod Kovnja (4 km. s. z. od Rogatice). Gubitaka nije bilo.

Oblast Mokro:

Preselica od 4 samovoza, koja je išla 26. o. m. **od Mokrog ka Sokolcu, napadnuta** je od pobunjenika kod Ljeljena (4 km. s. i. od Mokrog).

Odmah je stigla po jedna ophodnja od Naromanije i Han Obo aša i uz pripomoć pratnje **pobunjenici su rastjerani**. Na našoj strani **gubitaka nije bilo**.

IV. ZONA:

Bez promjene.

V. ZONA:

Oblast Kakanj:

Opažena je jedna grupa pobunjenika koja se prebacuje iz Belih voda⁷ u s. Kondžino⁸ (7 km. sjev. od Kakanja).

VI. ZONA:

Zapovjednik zone dostavio je na uvid jedan **letak** (crvene boje) koji je **izdat od strane talijanskog zapovjedništva u Hercegovini**.

* Bojna, tj. bataljon Vojne Krajine. Vojnom Krajinom ustaše su nazivale grani ni pojas prema Srbiji i Crnoj Gori.

⁵ Nadi i

⁸ Pomenute akcije ustaše su preduzimale protiv dijelova Romaniskog NOP odreda i dijelova Prve proleterske brigade.

⁷ Bjela Voda

⁸ Kondžilo

(Priepis letka prilaže se za Glavni stožer domobranstva — Operativni odjel i za zapovjedni tvo 6. divizije).

Kratak sadržaj letka je: opominjanje gra anstva da ne prima na kona ište i da ne pomaže crnogorske komunisti ke bande u izvršenju nedjela, jer e svako takvo selo biti bez milosti predata ognju i ma u.

VII. ZONA :

Bez promjene.

VIII. ZONA :

Oblast Begov Han:

Dne 24. o. m. uhva eno je 14 pobunjenika, od kojih su 4 siekli balvane na dan 13. o. m. i polagali na željezni ku prugu.

Od ovih 10 je upu eno u Sl. Brod, a 4 predata priekom sudu u Sarajevo.

OB ENITO :

Zbog leda koji je plovio riekom Bosnom dne 24. o. m. oko 19 sati, porušen je kolsko-prometni most u Zavidovi ima, dužine oko 40 metara.

VRIEME :

Obla no sa sitnom kišom.

Zrakoplovstvo je dva puta pokušalo izvršiti dobivene zadatke, ali zbog slabog vremena **nije uspjelo.**

GUBITCI:

Ranjeno: 4 astnika (2 domobranska i 2 ustaška) i 24 momka (14 domobrana i 10 ustaša).

OB I ZAKLJU AK:

1. — Naš zaključak od 26. o. m. (posljednji stav), da su Talijani, zbog sve ve e brojnosti pobunjenika-partizana (naro ito crnogoraca) na njihovom okupacionom području, postali aktivniji, izgleda pravilan. U prilog ovome idu izniete zajedni ke akcije naših i talijanskih posada u Kalinoviku kao i sadržaj priloženog letka talijanskog vojnog zapovjedni tva.

2. — O stanju naše posade u V. Vakufu još nije dobiven nikakav izvještaj niti ma kakva viest.

Sve poduzete mjere o saznanju stanja kod pomenute posade, nisu pomogle. Slabo vrijeme osobito smeta, jer bi zrakoplovstvo ina e moglo donieti kakve podatke.

Izvještaj koji je primljen od nekog povjerenika — seljaka (prilikom zaključka ovog izvješ a) doznaje se, da su pobunjenici,

navodno, napali 25. o. m. Varcar Vakuf i da su složnim radom tamošnje naše i talijanske posade odbijeni.«

Prednje dostavljam na znanje.

Za dom spremni!

(M.P.) Zamjenik Velikog Župana
Podžupan:
(potpis ne itak)

BR. 153

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGOG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA NA PODRUJU SJEVERNE BOSNE U
VREMENU OD 16 DO 28 FEBRUARA 1942 GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNI TVO II. DOMOBRANSKOG SBORA
Broj 1931/tajno

U Brodu n/S., dne 4. ožujka 1942.

TAJNO

PREDMET: Doglasno izvješće
za vrijeme od 16. do 28. ve-
lja e 1942. godine.
SPOJ: O ev. br. 4163/Taj.-41.

GLAVNOM STOŽERU DOMOBRANSTVA (O ev.
odjel)
ZAPOVJEDNI TVU I. DOMOBRANSKOG SBORA
ZAPOVJEDNICTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
ZAPOVJEDNI TVU VOJNE KRAJINE
Sastavak. —

Prema zapovijedi O ev. br. 4163/tajno od 17. studenog 1941. godine dostavlja se slijedeće doglasno izvješće za vrijeme od 16. do 28. velja e 1942. godine sastavljeno iz prikupljenih podataka i primljenih dopisa.

I. — OP A UNUTARNJA SITUACIJA:

2. — etni ka akcija i poduzete mjere:

Kao najvažnije momente u etni ko-komunisti koj akciji i protuakciji naših snaga od zadnjeg izvješća do danas iznosim slijedeće događaje:

16. II. 1942.

Odmetnici napali ponovno opkoljenu posadu u s. Blatnica.

17. II. 1942.

U no i pokušaj pobunjenika napasti položaje obrane Tesli a.

Cestu Dubica—Prijedor odmetnici na nekoliko mjesta minirali¹.

Kod raš iš avanja pruge i opravka mostova na pruzi Tesli —G. Tesli odmetnici stalno smetaju vatrom tako, da se radnike mora zašti ivati oklopnim vlakom.

300 pobunjenika došlo od Bugojna dolinom Vrbasa i rijeice Ugar u Blatnice (kotar Tesli).

18. II. 1942.

Ponovni napadaj etnika na neposrednu odbranu Tesli a i smetanje raš iš avanja pruge Tesli —G. Tesli .

Prikupljanje etnika kod s. Trebave (5 km j. od Modri a).

Napadaj odmetnika na napreduju e njema ke bojne iz Bosanske Dubice zbog izvla enja njema ke bojne iz Prijedora i to 2x2 km južno od Bos. Dubice².

19. II. 1942.

Slab napadaj etnika na s. Orlova a (južno predgra e Banja Luke).

Odmetni ki pokušaj zaustaviti prama s. Agincima (4 km j. od Bos. Dubice) napreduju e njema ke ete. Odmetnici su se povukli prama istoku i jugu. Ubili 4 Nijemca, a 15 ranjenih me u njima zapovjednik bojne³.

Oko 1000 naoružanih partizana napali i zarobili opkoljenu posadu Han Kola⁴.

Pobunjenici sakupljaju se na prostoru Mahovljani — Romanovci (zapadno od puta Bos. Gradiška — Banja Luka)⁵.

Oko 1500 pobunjenika sa 11 strojnica napali milicionerske položaje (400) kod s. Cerska (9 km z. od Drinja e). Nakon 4 satnog otpora milicioneri povukli se prema Veljavoj Glavi⁶ (6 km j. z. od Zvornika).

¹ Na putu Dubica — Prijedor vršili su akcije partizani Drugo? krajiškog NOP odreda.

² Ove borbe protiv Nijemaca, koji su u to vrijeme preduzeli jake akcije u cilju izvla enja svojih opkoljenih garnizona u Prijedoru i Ljubiji, vodile su jedinice Drugog krajiškog NOP odreda.

³ U pomenutoj borbi Nijemcima su nanijeli gubitke partizani Drugog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda.

⁴ Ustaško-domobranksu posadu u Han Kolima likvidirali su dijelovi etvrtog krajiškog NOP odreda. Izme u ostalog, partizani su zaplijenili oko 50 pušaka, 9 ouško-mitraljeza i 130.000 puš anih metaka.

⁵ Na ovoj prostoriji djelovale su jedinice Drugog krajiškog NOP odreda.

⁶ Velja Glava

U no i 20/21. II. 30 kao domobrani presvu enih komunista razoružali domobransku stražu u kotarskoj oblasti u Bijeljini⁷, oslobodivši uhi enu komunistkinju Atifu Lipni evi .

21. II. 1942.

Kod Boljani a⁸ (12 km j. i. od Doboja) odmetnici napali teretni vlak, a kod Tesli a⁹ oklopni vlak.

Napadaj odmetnika na s. Malica (9 km j. z. od Dervente) — odbijen.

22. II. 1942.

U no i vatreni prepad etnika na selo Prav. Pridjel (4 km j. od Doboja).

23. II. 1942.

Grupa od 50 pobunjenika iz pravca Majevice napala selo Bukvica (16 km j. i. od Tuzle), a 100 odmetnika izvršili napadaj na uporište Vis k 452 (18 km j. i. od Tuzle)¹⁰, koji je odbijen. U no i na 24. II. selo Duratovci oplja kano od odmetnika (Klju) a naro ito katolicima bijela ženska odje a (zbog snijega).

24. II. 1942.

Oko 1200 pobunjenika zauzeli k. 324 (kod Banja Luke) blizu La eša¹¹, te su nakon naše intervencije protjerani¹².

25. II. 1942.

No ni napadaji etnika na s. Lišan¹³ (5 km z. od Drinja e), Brodi¹⁴ (10 km s. z. od Drinja e) i Maskuljin¹³ (12 km s. z. od Drinja e), koji su odbijeni.

26. II. 1942.

Na prostoru Tesli — Tešan¹⁵ prikupljaju se pobunjenici i ugrožavaju željezni ku prugu izme u s. Vrela i s. Kaloševac¹⁰ (s. i. od Tesli a).¹⁷

Od s. Leskova Voda (10 km z. od Doboja) ja i odmetni ki napadaj prema s. Kladari i Johovac (s. z. od Doboja).

⁷ Akciju je izvela grupa partizana Majevi kog partizanskog odreda.

⁸ Teretni voz kod Boljani a napali su partizani Ozrenskog NOP odreda.

⁹ Napad na oklopni voz kod Tesli a izvršila je grupa partizana etvrtog krajiškog NOP odreda.

¹⁰ Na ovoj prostoriji djelovali su partizani Majevi kog partizanskog odreda.

¹¹ Vjerovatno Lauš

¹² Odnosi se na partizane Treieg krajiškog NOP odreda.

¹³ Liješan^j

¹⁴ Glodi

¹⁵ Maskali i

¹⁶ Kaloševi

¹⁷ Na pomenutom terenu djelovali su partizani etvrtog krajiškog NOP odreda.

Kod Dugih Njiva (9 km s. i. od s. Osje ani) poja ana djelatnost odmetnika.

Pred napreduju om njema kom kolonom (6 km s. od Prijedora) odmetnici se povukli u isto nom pravcu.

Prama Prijedoru napreduju e Nijemce napali odmetnici kod k 237 (1 y2 km s. od Gaja a 8 km j. z. od Bos. Dubice), koji su južno od Gaja htjeli izbiti na cestu Bos. Dubica — Prijedor.

27. II. 1942.

Poja ana djelatnost odmetnika u kotaru Grada ac uslijed pristizanja poja anja iz Ozrena i Majevice, odmetnici zauzeli s. Skugri , ugrožavaju cestu Grada ac — Modri a, kao i sam Grada ac, kotarske ispostave u Bos. Samcu i Odžaku, gdje ima mnogo viškova hrane¹⁸.

Odmetnici napali s. Višnji evo (6 km s. od Ra e).

28. II. 1942.

Kod sela Adaševci (4 km j. od Sida) odmetnici stoje u borbi sa jednim ustaškim satom.

U no i upala je u s. Badljevina (8 km s. od Pakraca) jedna komunisti ka banda i razoružala stražu Volksgrupe odnijevši joj naoružanje i oplja kavši 24.000 Kuna iz op ine.

Na prostoru Gra anica — jugozapadno od Bosanskog Samca — Grada ac poja ana je aktivnost odmetnica, koji napadaju sela i plja kaju. Veza izme u Grada ca i Modri e još nije uspostavljena.

Sa naše strane poduzete su u drugoj polovici mjeseca velja e slijede e manje akcije i to:

15. velja e dovršene su borbe odreda dobrovolja ke narodne milicije Hadžiefendi a u prostoru s. Ribnica i s. Sjenokos (oko 20 km j. i. od Zavidovi a). Gubitci: pobunjenici, 14 mrtvih, naši bez gubitaka.

17. velja e opkoljena posada u s. Blatnica (13 km j. od Tesli a) probila se prema s. Komušine¹⁹ (8 km j. od Tesli a).

Akcija iš enja izvršena U prostoru 5—6 km zapadno od Banja Luke uz slabiji odmetni ki otpor.

Jedan domobranski i jedan milicionerski sat razvi ali sela Ajdinovi i i Dragoradi (6 km j. i. od Olova), pobunjenici potisnuti. Manji vlastiti gubitci.

18. velja e nastavljena akcija iš enja zapadno od Banja Luke, nije se naišlo na odmetnike.

19. velja e kod s. Jarak (12 km j. i. od Hrv. Mitrovice) uhi eno 20 komunista i raznog oružja.

¹⁸ Na ovaj teren povremeno su prelazili partizani Ozren?kogNOP odreda.

¹⁹ Komušina

20. velja e akcija prema Han Kolima uslijed snijega i vatre pobunjenika, obustavljena.

23. velja e odbijen pobunjeni ki napadaj na s. Malicu (9 km j. z. od Dervente).

24. velja e u no i odbijeni odmetni ki napadaji na sela: Liješanj (4 km z. od Drinja e), Glodi (8 km s. z. od Drinja e) i Maskulji²⁰ (10 km s. z. od Drinja e) kao i na milicionersko uporište kod s. Turija (7 km j. z. od Pura i a).

25. velja e poduzete su manje demonstrativne akcije kod Banja Luke prema s. Turjaku (24 km s. od Banja Luke) i s. Piškavica (22 km s. z. od Banja Luke).

28. velja e posade iz Modri e i Grada ca poduzimaju akciju prama s. Skugri .

U cilju izvla enja njema ke bojne iz Prijedora odpo ela je akcija njema kih bojni iz Bos. Dubice. Kod napredovanja napadnuti su Nijemci 2 km južno od Bos. Dubice vatrom sa svih strana, kao i naši zaštitni dijelovi.

19. velja e Nijemci stigli pod borbom do s. Aginci izgubivši skupa sa domobranstvom 10 mrtvih i 22 ranjena, do im su odmetnici imali ve e gubitke.

21. velja e stižu Nijemci do s. Grbavci (8 km j. z. od Bosanske Dubice). Uz osiguravanje komunikacija Bos. Dubica — s. Aginci sa strane naših eta Nijemci stigli do s. Knez Polje²¹ (12 km j. z. od Bos. Dubice), iju okolicu nakon dolaska njema kih poja anja iste i nastavljaju napredovanje uz etni ke napadaje kod s. Brekinja i Mlije anica (9 km j. od Bosanske Dubice).

23. velja e izgubili su Nijemci 9 mrtvih, 20 ranjenih i 13 nestalih, do im odmetnici 22 i 23. imaju gubitke od 35 mrtvih, 33 ranjenih i 14 zarobljenih. U ovoj akciji sura uju i ustaše zauzeli su 23. o. mjeseca sela: Vrioci i Verju²² (3 km z. od Bos. Dubice).

Kod s. Aginci odmetnici otvorili vatru na generala Fortnera. Uz stalne odmetni ke napadaje nastavljeno je napredovanje te 26. ovog mjeseca Nijemci su ušli u Prijedor²³.

3. — O komunistima:

Komunisti ka akcija od zadnjeg izvješ a poja ala se je na podru ju ovog sbora pa i sjeverno od Rijeke Save kao na pr. u okolini Pakraca i Hrvatske Mitrovice, gdje su se pojavile ja e komunisti ke bande. Ispoljuju se sve više i više nesporazumi i nesuglasice izme u komunista i etnika, pri emu se ali opaža sve uspješnije istiskivanje pobunjenika- etnika od strane pobunje-

²⁰ Maskali i

²¹ Knežpolje

²² Veriju

¹³ Odnosi se na njema ku ofanzivu prct'v partizana Drugog krajiškog NOP odreda u februaru 1942 godine. Vidi primjedbu br. 2.

nika-partizana. Uslijed ovih sva a izme u njih slabi se njihova mo i veza, ali opet s druge strane akcija partizana postaje više opasna i u pogledu promi be, te ko i time normaliziranje prilika i života u ovim krajevima. Na ovaj na in nastupa važan preokret u pogledu držanja njema kih, a naro ito talijanskih posada, koje e vjerojatno biti mnogo aktivnije i bezkompromisne u uništavanju ovih naših zajedni kih neprijatelja. Isto kao etnici vrše i komunisti velika nasilja nad pravoslavnim življem, koji sara uje ili pokušava da sura uje sa našim vlastima i vojskom. Komunisti ka akcija zauzimplje sve više maha kako to otkrivene zavjere pokazuju. I ako iz afere u Bijeljini proizlazi da su u istoj ve inom mlade osobe od 18—24 godine umješane, a ak i jedna 14 godišnja djevoj ica, ipak se ne smije izgubiti iz vida da komunisti ki agitatori svim mogu im promi benim sredstvima varaju neuki svijet o oo oj politi koj situaciji u našoj državi, Europi i cijelom svijetu, kao i o stanju na ratištima, koriste i pri tome sve negativne pojave, koje ra a ratno i revolucionarno doba.

IV. — OP I ZAKLJU AK:

Op a situacija na ovom podru ju je u našim rukama, i ako su prilike nadalje teške, a osobito u pogledu sigurnosti i aktivnosti odmetnika. Pobunjeni ka akcija ne jenjava, a sjeverno od r. Save dapa e poja ava se. Naro itu pažnju trebalo bi obratiti na prilike u Srijemu kako bi se onemogu ilo djelovanje komunista i etnika na tom podru ju, a da bi se izbjeglo sudbonosne posljedice po državne probitke, jer je Srijem žitnica naše države. Od strane njema kih snaga poduzeto iš enje prema Prijedoru bilo je uspješno. Kako bi se popraviti stanje na podru ju ovog sbornog zapovjedni tva i kako su raspoložive snage nedovoljne za likvidiranje pobunjenika neophodno je potrebno:

1. — Poboljšati opremu po svim granama, a naro ito dopuniti naoružanje sa što više strojopušaka, strojnica, baca a i osobito baca a plamena.

2. — Popunjavanjem domobranstva mla im pri uvnicima i pri uvnim astnicima mobiliziranjem potrebnog broja najmla ih godišta. I poduzimanjem mjera za podizanje oduševljenja pri uvnika pravednim pozivanjem na vježbu, ako se ne usvoji mobilizacija što je neophodno potrebno.

Iako standard života našeg naroda nije na takovoj visini kao kod njema kog, ipak bi se moralo životne uvjete u domobranstvu što više prilagoditi prilikama u njema koj vojsci ili barem onim ustaških postrojba, pošto su zadatci sviju isti i vode jednom cilju

(M.P.)

ZAPOVJEDNIK
general
Iser

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE E ORUŽNI KE PUKOVNIJE OD 3 MARTA 1942 GOD. O BORBI PROTIV PARTIZANA KOD SELA REKAVICE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
3. HRVATSKE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 599

U BANJA LUCI, Dne 3. ožujka 1942.

PREDMET: Izvješ e u vezi sa zauzimanjem Krupe na Vrbasu od strane pobunjenika.

1. VRHOVNOM ORUŽNI KOM ZAPOVJEDNI TVU
2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
3. SREDIŠ. DRZAV. UREDU ZA SUZB. KRIMINALITETA
4. ZAPOVJEDNI TVU II. DOMOBRAN. VOJNOG SBORA
5. ZAPOVJEDNI TVU BANJALU KOG ZDRUGA

Oružni ka postaja Kotor Varoš sa spisom Broj 179 od 3. ožujka 1942. izvješ uje:

„Dne 2. ožujka 1942. došao je iz partizanskog zarobljeni tva domobran Jure Topolovi , rodom iz sela Zabr a, kotara Kotoriš e, te na ovoj postaji u pogledu povla enja vojne posade iz Krupe na Vrbasu, izjavio sliede e:

10. velja e 1942. domobranska posada u Krupi na Vrbasu povla ila se je u pravcu Banja Luke i kada je došla do sela Reka-vice, sa ekali su ih partizanski odredi sa puš anom vatrom. Domobrani su borbu prihvatili koja je trajala nekoliko sati. Ovom prilikom poginulo je 40 domobrana a ranjeno je nekoliko domobrana i zapovjednik posade, do im je zarobljeno 80 domobrana. Zarobljene domobrane vratili su ponova u Krupu na Vrbasu gdje su ih preslušavali. 15 domobrana osu eno je od strane partizanu na smrt streljanjem, 13 ih je pušteno svojim ku ama a ostatak je zadržan i dalje u robstvu. Što e partizani sa njima u initi, nije mu poznato. Ostavili su u životu zapovjednika posade i zapovjednika oružni ke postaje do im su sve ostale oružnike p[oj]ubijali. Prilikom povla enja posade, nešto je streljiva ba eno u riek i Vrbasa nešto u bunar zbog ega su ih partizani zlostavljali. Za-

robljenu posadu partizani su hranili sa prženom kukuruzom što su i sami jeli¹. Glad kod partizana u veliko vlada. Partizani se priete najve im mukama ustašama kao i etnicima; deranjem kože sa živih ustaša i etnika kao i svakome onome tko ne e pri i u partizanske odrede. Nitko nesmiye ostati kod svoje ku e da obavlja svoje teža ke poslove, ve mora sve napustiti i primiti se borbe u korist komunisti ke Internacionale«.

Prednje izvješ e dostavljam na znanje i uvid.

Mjere za suzbijanje etni ko-komunisti ke akcije na području ove pukovnije, preduzimaju se od strane vojnih vlasti u suradnji oružni tva, ali je potrebno preduzeti iš enje teritorije ove pukovnije od etni ko-komunisti kih bandita sa jakim i dobro naoružanim vojnim snagama kako bi se njihova zvjerstva onemogu ila. —

(M.P.)

Zapovjednik, pukovnik:
Novak

¹ Ustaško-domobranksu posadu u Krupi, koja je duže vremena bila blokirana od partizanskih jedinica, likvidirali su dijelovi Tre eg krajiškog NOP odreda u zajednici sa Krajiškim proleterskim bataljonom prilikom njenog pokušaja da se probije iz obru a.

robljenu posadu partizani su hranili sa prženom kukuruzom što su i sami jeli¹. Glad kod partizana u veliko vlada. Partizani se priete najvećim mukama ustašama kao i etnicima; deranjem kože sa živih ustaša i etnika kao i svakome onome tko ne e pri i u partizanske odrede. Nitko nesmiije ostati kod svoje ku e da obavlja svoje teža ke poslove, ve mora sve napustiti i primiti se borbe u korist komunisti ke Internacionale».

Prednje izvješ e dostavljam na znanje i uvid.

Mjere za suzbijanje etni ko-komunisti ke akcije na području ove pukovnije, preduzimaju se od strane vojnih vlasti u suradnji oružni tva, ali je potrebno preduzeti iš enje teritorije ove pukovnije od etni ko-komunisti kih bandita sa jakim i dobro naoružanim vojnim snagama kako bi se njihova zvjerstva onemogu ila. —

(M.P.)

Zapovjednik, pukovnik:
Novak

¹ Ustaško-domobrasku posadu u Krupi, koja je duže vremena bila blokirana od partizanskih jedinica, likvidirali su dijelovi Tre eg krajiškog NOP odreda u zajednici sa Krajiškim proleterskim bataljonom prilikom njenog pokušaja da se probije iz obru a.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA NA PODRUJU HERCEGOVINE, CEN-
TRALNE I ISTO NE BOSNE OD 5 MARTA 1942 GODINE**

ZAPOVJEDNICTVO
III. DOMOBRANSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 1209/taj.

U Sarajevu, dne 5. ožujka 1942 g.

Predmet: Stanje po-
bunjeni ke akcije na
osnovi izvještaja pri-
mljenih u vremenu
od 4. ožujka 8 sati do
5. ožujka 8 sati.

1. — Glavnom stožeru Domobranstva (Operat. i
O evid, odjel),
2. — Vrhovnom zapovjedni tvu oružništva,
3. — Zapovjedni tvu: I. i II. dom. sbora,
4. — „ III. dom. sbor. podru ja,
5. — „ Vojne Krajine,
6. — „ 6. pješa ke divizije,
7. — „ 4. oružni ke pukovnije,
8. — „ zra ne luke Sarajevo,
9. — Velikom žup. V. 2. Vrhbosna (izvodno),
10. — Ravnatelj, žup. redar. Sarajevo (izvodno).

ZONA GRADA SARAJEVA:

Oblast Trebevi .

Po saznanju od seljaka, **oko 300 pobunjenika
došlo je u s. G. i D. Me uše i Blizanci**¹ (oba na juž.
padinama Trebevi , 1629)

Danas (5. o. m.) u jutro upu en je 1 astnik
sa 20 domobrana radi ispitivanja javljenog stanja.

I. ZONA:

Oblast V. Vakuf.

Savezno zapovjedi Mindom Glst. Op. br. 674
od 3. o. m., zapovjednik 6. pješa ke divizije izvje-

¹ Odnosi se na Trebevi ki bataljon Kalinovi kog NOP odreda.

Š uje, da je sa talijanskim vojnim vlastima postignut sporazum po pitanju bacanja hrane i streljiva našim etama u V. Vakufu uz pripomo talijanskih krilaša.

U koliko se bude moglo utvrditi postojanje naših eta u V. Vakufu ovi e otpremi hranu i streljivo u toku 5. o. m.

Ovo zapovjedni tvo poduzelo je mjere, da se još i sa našim krilašima baci u toku 5. o. m. izvjesna koli ina hrane i streljiva za tamošnju posadu, jer je bolje da posada primi malo više nego ništa².

II. ZONA:

Oblast Konjic.

Na putu Bjelimi ³ — Glavati evo (20—25 km j. i. od Konjica) **prona en je letak komunisti kepartizanske promi be**, pisan irilicom i umnožen na šapirografu.

(Prep letka samo za Glst. dom.-Oper. odjel).

III. ZONA:

Oblast Rogatica.

1.) **Pratnja preselice** (1 sat), koja je 3. o. m. krenula iz Gromile za Rogaticu (vidi izvješ e ov. zap. od 4. o. m. pod III.) bila je dne 4. o. m., **pr; povratku ka Gromile, ponovno napadnuta od pobunjenika.**

Doknadni gubitci u vo enim borbama jesu: 1 mrtav i 4 ranjena domobrana.

2.) Prema izvješ u zapovjednika posade Rogatica, **pobunjenici se prikupljaju u selima: s. Seljane** (3,5 km s. i. od Rogatice), **s. Plješivica** (2,5 km sjev. od Rogatice), **Kokovine i Gu evo** (5—6 km s. z. od Rogatice)⁴.

Ovo zapovjedni tvo izdalo je nalog, zapovjedniku posade u Rogatici da vrši povremene ispade svojim etama prema obližnim selima i iš enja terena od pobunjenika. Njegovom zahtjevu, da se pomenuta sela bombardiraju krilašima nisam mo-

² Mrkonji Grad blokirale su jedinice Tre eg krajiškog NOP odreda.

³ Bielemi

⁴ Tada je na tome terenu djelovao Rogati ki NOP i Dobrovo-lja ki odred.

gao odobriti, jer su suviše blizu same Rogatice i okolnih položaja, gdje su dielovi posade Rogatice te postoji velika vjerojatno a da budu bombardirane i naše ete. Osim toga posada u Rogatici je dosta jaka (dvie bojne) te ima u svojem sustavu i topni tvo, sa kojim može ga ati sva sela u okolici Rogatice.

Oblast Sokolac.

1.) **Dne 4. o. m. upu ena je preselica od saonica iz Sokolac za Žljebovi** sa obskrbnim potrebama za ustašku bojnu i IV. bojkru⁵.

Pratnja ove preselice (2 1/2 sata sa 2 strojnice) bila je **napadnuta od pobunjenika**, koji su davali **jaki otpor sa utvr enih uporišta ispred s. Košutice⁰**, sa obje strane ceste.

Zbog teškog stanja ove pratnje i preselice, upu eno je u susret iz Sokolca jedno poja anje, ali se ni ono nije moglo probiti. **Tek uz intervenciju jake topni ke paljbe pobunjenici su raspršeni i preselica je stigla u Žljebovi.**

Podrobniji podatci o ovoj borbi kao i gubitci nisu još poznati.

2.) **Dne 5. o. m., u izvo enju akcije iš enja na pravcu Sokolac — Han Pijesak, IV. bojkra produžuje iz Žljebovi ka Kram.**

(Opaska: u izvješ u od 4. o. m. pod III. stoji da je IV. bojkra krenula iz Žljebovi za Kram 4. o. m.. Me utim, kasnije je dobiveno izvješ e od zapovjednika IV. bojkre, da e mo i krenuti tek 5. o. m.).

IV. ZONA:

Oblast Breza.

Dne 4. o. m. oko 3 sata oko 30 pobunjenika, u domobranskom odielu, privukli su se u blizinu **naših straža na G. Breza** (2 km s. z. od želj. postaje Breza) i **izvršili napad paljbom⁷**.

Uz pomo jednog našeg voda, straža je uspijala odbiti napad.

Pobunjenici su navodno došli iz Okruglica (14 km s. i. od Breza) preko Vardište (4 km sjev. od Breza).

⁵ Bojna Vojne Krajine, tj. bataljon u sastavu ustaško-domobranskih jedinica na isto noj granici NDH.

* Napad na domobrane kod sela Košutice izveli su partizani Kopske ete Glasina kog bataljona Romaniskog NOP odreda.

* Prepad su izvršili partizani NOP odreda »Zvijezda«.

V. ZONA:

Oblast Zenica.

Jedna grupa od 30 pobunjenika, koja je dne 3. o. m. u 1,30 sati napala na bunker kod željez. mosta kod s. Gra anica (vidi izvješ e od 3. o. m.). upala je 2. o. m. oko 23,30 sati u s. D. Gra anica i u ku i jednog željezni ara izvršila pretres i oduzela 1 željezni ku bundu.

VI. i VII. ZONA:

Bez promjene.

VIII. ZONA:

Oblast Zavidovi i.

Dne 19. velja e oružni ka ophodnja postaje Krivaje, sukobila se sa jednom **pobunjeni kom ophodnjom u s. Hrge** (12 km ist. od Zavidovi i), kojom je prilikom **ubijen pobunjenik Stefanovi Slavko Davidov**, koji se je istakao u napadu na oruž. postaju Krivaja (21. XII. 1941.), i bio zapovjednik u Krivaji.

VRIEME:

Liepo sa miestimi nom maglom.

Zrakoplovstvo je izvršilo samo zadatke **bombardiranja sela**: Pepelari (6 km j. i. od Begov Han) Ledi i (10 km zap. od Trnovo) i s. Petrovi i (6 km juž. od Sarajevo).

Zbog magle nisu mogli biti izvršeni zadatci razvi anja i suradnje sa našim etama u akciji na pravcu Sokolac — Han Pijesak, niti pak bacanje hrane i streljiva u V. Vakuf i u s. Bjelemi i (14 km zap. od Kalinovika).

GUBITCI:

- mrtvih: 1 domobran;
- ranjenih: 4 domobrana.

(M.P.)

Zast. zapovjednika, pukovnik
Prohaska

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ETVRTE ORUŽNICKE PUKOVNIJE OD 7 MARTA 1942 GOD. O BORBI PROTIV PARTIZANA KOD SELA BRESTICE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
4. ORUŽNICKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 640

7. ožujka 1942

SARAJEVO

Predmet: Doga aji.

ZAPOVJEDNI TVU III-DOMOBRANSKOG ZBORA

SARAJEVO.

Dana 2. ovog mjeseca novo postavljena postaja Klju voda Gacko i postaja Stepen istog voda poja ane milicijom vodile su borbu sa odmetnicima kod sela Brestica, kotar Bile e. Naši gubitci 13 poginulo, me u kojima i zapovjednik postaje Klju , 12 ranjenih. Neprijatelj jak. Poja an mještanima okolnih sela. 3. ovog mjeseca borba je nastavljena¹.

Zapovjednik, pukovnik:
Gero

¹ Borbu protiv žandara i ustaške milicije kod sela Brestice vodile su jedinice partizanskih bataljona »Nevesinjska puška« i »Vladimir Gai novi «.

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TREĆEG DOMOBRA NSKOG
ZBORA O BORBAMA NA PODRUČJU SARAJEVSKE OBLASTI
I HERCEGOVINE 7 MARTA 1942 GODINE**

ZAPOVJEDNI TVO
III. DOMOBRA NSKOG SBORA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 1240/taj.

U Sarajevu, dne 7. ožujka 1942 g.

Predmet: Stanje po-
bunjeni ke akcije na
osnovi primljenih iz-
vještaja u vremenu
od 6. ožujka 8 sati do
7. ožujka 8 sati.

1. — Glavnom stožeru Domobranstva (Ope-
rat. i o evid, odjel),
2. — Vrhovnom zapovjedni tvu oružni-
štva,
3. — Zapovjedni tvu: I. i II. dom. sbora,
4. — III. dom. sbor. pod-
ru ja,
5. — Vojne Krajine,
6. — 6. pješa ke divizije,
7. — 4. oružni ke pukov-
nije,
zra ne luke Sara-
jevo,
9. — Velikom žup. V. 2. Vrhbosna (iz-
vodno),
10. — Ravnatelj, žup. redar. Sarajevo (iz-
vodno).

ZONA GRADA SARAJEVA:

**Oblast sjeverno
od Sarajeva.**

**Dne 23. velja e jedna oružni ka ophodnja sa
provjerom je ustanovila da se oko s. Nahorevo na-
lazi pet pobunjeni kih eta¹. Njihove straže nalaze**

¹ Na ovom terenu nalazile su se jedinice partizanskog odreda
»Zvijezda«.

se poviše Gajtan tvornice u Koševu, a s. Nahorevo su blokirali tako, da ne može nijedan gra anin iz njega iza i.

I. ZONA:

Bez promjene.

II. ZONA:

Oblast Bile a.

U **Bile** i stanje nepromjenjeno t. j. za puanstvo nema hrane, te je **obskrba najvažniji imbenik sadašnjeg stanja**. Po ovome pitanju moraju se poduzeti hitne mjere od strane upravnih vlasti.

Oblast Gacko.

1.) Savezno izvješ u ovog zap. od 6. o. m., doznaje se, da je **borba** oružnika i milicionera u **okolicima s. Brestica** protiv pobunjenika **vo ena i u toku 3. o. m.** Pobunjenici drže položaj oko s. Brestica (13 km j. z. od Gacko)².

Podrobnijim podacima o toku dalje borbe se ne raspolaže.

2.) Pošto **posadi u Gackom ponestaje hrane** i ostalih potreba, to je **zapovjednik 6. divizije urgirao na zapovjedni tvo Vojne Krajine**, da ova poduzme mjere obskrbe za tamošnju posadu (1. bojkra).

Ujedno je isti zapovjednik, koriste i susretljivost saveznika Talijana, isposlovao, da se **1.000 kgr. namirnica baci talijanskim krilašima u Gacko u toku 6. o. m.**

Od strane ovog zapovjedni tva dat je na raspoloženje **1 krilaš za bacanje novca posadi u Gacko i u Bile i**, što e se, ako vrieme dozvoli, izvršiti **u toku 7. o. m.**

I **pu anstvo u Gackom** je u smislu **obskrbe u teškom stanju**. O ovome je kotarski predstojnik iz Gackog izvietio Ministarstvo za obrt, veleobrt i trgovinu³.

² Odnosi se na partizane bataljona »Vladimir Ga inovi «.

* Bile u su blokirale slijede e partizanske jedinice: Ljubcvmirski partizanski bataljon, partizani iz Zavoda, bataljon »Luka Vukalovi « i dijelovi partizanskih bataljona Grahovskog, Banjskorudinskog i »Nevesinjska puška«. Gacko su blokirali: Prvi i Drugi udarni hercegova ki partizanski bataljon, Gata ki partizanski bataljon, Pivski partizanski bataljon i dijelovi partizanskog bataljona »Nevesinjska puška«.

Oblast Stolac.

Zapovjedni tvo VI. talijanskog sbora, na elno je odobrilo predlog zapovjednika 6. pješ. divizije, da se iz Stoca i neposredne okolice naoruža 300 milicionera, no s tim, da se znaju to ni podatci kome je sve oružje dato, radi to ne kontrole i davanja dovoljenja i propustnica.

(Vidi izvrieš e ov. zapovjed. od 16. velja e ov. godine pod II).

III. ZONA:

Oblast Vlasenica.

Prema do sada prikupljenim podacima o prikupljanju pobunjenika u ovoj oblasti, doznaje se, da se **stožer glavnog pobunjeni kog stana nalazi u Vlasenici**. Njihove glavne snage su u s. **Bratunac** (kod r. Drine u visini Vlasenica), u s. **Kravica** (21 km s. i. od Vlasenica) u s. N. Kasaba (14 km s. i. od Vlasenica), pl. Udr (14 km s. i. od Vlasenica), s. Rogozije⁴ (7,5 km s. i. od Vlasenica) i s. Korijen (13 km sjev. od Vlasenica)⁵.

Prema izvršenim izvi anjima našeg krilaša na dan 6. o. m. ustanovljeno je, da je **Vlasenica podpuno pusta** ali da **ima mnogo staza koje vode ka Vlasenici**. Tom prilikom krilaš je bombardirao Han Mitrovi i s. Buljevina (sve oko 6,5 km juž. od Vlasenica), gdje se navodno, nalazi zapovjednik pobunjeni kih snaga koje su operirale kod Han Pijeska za vrieme akcije iš enja na pravcu Sokolac — Han Pijesak.

Oblast Han Pijesak.

U izvršenju akcije iš enja Sokolac — Žljebovi — Han Pijesak, **Ustaška bojna i IV. bojkra stigle su 6. o. m. u Han Pijesak**.

Prema podacima, koji su dobijeni od krilaša 6. o. m. oko 16 sati doznaje se, da su naše snage (vjerojatno **Ustaška bojna**) **produžile nadiranje od Han Pijeska ka Olovu**. U tome nadiranju vjerojatno zbog pobunjeni kog otpora zadržani

⁴ Rogosija

⁵ U to vrijeme na pomenutoj prostoriји nalazile su se jedinice Druge proleterske brigade.

su prednji dielovi kod s. Stoguli (3 km. zap. od Han Pijesak). Pošto je krilaš ovaj otpor primjetio i bombardirao s. Stoguli, naši su produžili pravcem s. Japaga — s. Stoguli.

**Oblast Pale —
Pra a — Mokro.**

Po preslušanju jednog pobunjenika, koji se je vratio u Pale, doznaju se sliede i **podatci o pobunjenicima**:

- a.) u oblasti Pale ima ih oko 450⁰;
- b.) u oblasti Mokro ima ih oko 630 sa 7 strojnih pušaka⁷;
- c.) u oblasti sjeverno od Pra e ima ih oko 300 (pola etnika i pola partizana)⁸;
- d.) Crnogorci imaju svaki najviše po 15 naboja dok ostali imaju dosta streljiva;
- e.) pobunjenici oskudjevaju u hrani naročito u oblasti Mokro; oni sjeverno od Pra e imaju dosta hrane.

IV. ZONA:

Oblast Breza.

Dne 28. velja e o. g. pobunjenici su upali u s. **Višnjica** (9 km zap.⁹ od Breza) i **odveli 10 Hrvata** (1 muslimana i 9 katolika) kao osveta za ubijena 2 pobunjenika u borbi kod Tara in Dol (1,5 km juž. od s. Višnica) (vidi izvješ e ov. zap. od 1. o. m. pod IV.).

V. ZONA:

Oblast Zenica.

Od povjerenika dobijeni su sliede i **podatci o pobunjenicima** u ovoj oblasti:

- a.) u logorima Biela Voda, s. Pepelari, s. Šagovi i ima ih oko 600 (10 km j. i. od Begov Han)¹⁰.
- b.) kod Janji kog Vrh (4 km j. z. od Zenica) ima ih oko 70¹¹,
- c.) namjeravaju napasti na Zenicu kada se snieg malo digne.

⁰ Partizani Paljanskog bataljona Romaniskog partizanskog odreda

⁷ Mokranjski bataljon Romaniskog partizanskog odreda

* Glasina ki i Pra anski bataljon Romaniskog partizanskog odreda

* Selo Višnjica nalazi se isto no od Breze

¹⁰ Partizani Zeni nog odreda

¹¹ Dijelovi Zeni kog partizanskog odreda

VI. ZONA:

Bez promjene.

VII. ZONA:

Oblast Trnovo.

Po neprovjerenim podacima doznaje se, da su se **pobunjeni ke snage** iz ove oblasti **prebacile dielom ka Kalinoviku**¹².

VIII. ZONA:

Oblast Zavidovi i.

Dne 6. o. m. oko 22 sata **pobunjenici su zapalili s. Livade**¹³ (10 km s. i. od Zavidovi i) (vidi izvješ e ov. zap. od 6. o. m. pod VIII.).

Pokušan je i napad na želj. postaju Krivaja (8 km ist. od Zavidovi i), ali je odbijen.

OB ENITO:

Zapovjednik 6. divizije sa glavarom stožera vratio se je 6. o. m. iz Nevesinja po završenom obilasku tamošnje naše posade. Istom prilikom obišao je naše i talijanske ranjenike (od borbi kod Uloga) kao i posjetio tamošnjeg talijanskog zapovjednika.

VRIEME:

Dosta liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliede e zadatke:

1.) **Razvidalo pravac:** Sokolac — Han Pijesak i **sura ivalo** u akciji iš enja na tom pravcu.

2.) **Razvidalo prostor:** Kalinovik — s. Bjele-mi — s. Obalj.

3.) **Bombardiralo:** s. Brijegovi, Kopljevi i (3—5 km ist. od V. Vakufa), Kova evac i umezlije (1—2 km zap. od Jezero), s. Stoguli (3 km zap. od Han Pijesak), Han Mitrovi i s. Buljevina (oko 4,5 km sjev. od Han Pijesak).

¹² Odnosi se na udarni bataljon Kalinovi kog NOP odreda, koji je pod komandom Obrena Andri a (poginuo maja 1942 god. u borbi protiv Talijana na planini Rogoju) vršio pokret radi u estvovanja u napadu na ustaše u Bor u.

¹³ Napad na selo Livade, koje je bilo ustaško uporište, izvršili su partizani Zeni kog odreda.

4.) **Bacilo** hranu našoj posadi u V. Vakuf, pismeno izvješ e u Jajce, zapovjed u Rogaticu, streljivo u s. Bjelimi i rublje i duhan našoj posadi u Kalinovic .

GUBITCI:

Nema podataka.

(M.P.)

Zast. zapovjednika, pukovnik
Prohaska

BR. 158

v

**IZVJEŠTAJ KOTARSKJE OBLASTI U TREBINJU OD 9 MARTA
1942 GOD. O STANJU U JUŽNOJ HERCEGOVINI**

ZAPOVJEDNIŠTVO

VOJNE KRAJINE

Vojni odjel

O ev. Broj. 565/taj.

16. ožujka 1942 g.

SARAJEVO

Stanje javne sigurnosti i odmet. akcija na podruju kotara Trebinje.

Poglavnikovom vojnom uredu
Vojskovo i — doglavniku ' Ĩ
Mindom (Glst. o ev. odjel) 2,
III. domobranski sbor 1,

Kotarska oblast Trebinje sa br. 483/taj. od 9. ožujka 1942. dostavila je slijede e podatke:

„Za obrazloženje javne sigurnosti i odmetni ke akcije na podruju ovoga kotara izvještava se kako slijedi:

1) Podru je ob ine Lastva i podru je oružni ke postaje Lastva (sada napuštene) ugrožava komunisti ka banda na elu i pod vodstvom Save Kosanovi a¹ zv. »Mizara« iz sela Nudova² ob ine Grahovo — Crna Gora. Ova se banda sastoji od po prilici oko 1000 odmetnika. Svi su komunisti. Me u istima imade 70% Crnogoraca, a 30% doma eg živilja, skoro isklju ivo grko-isto njaci.

Ova banda ugrožava želj. prugu Trebinje — Bile e, na kojoj se u ob e ne obavlja promet. Ugrožava i onemogu ava promet na

¹ Narodni heroj Sava Kova evi

² Nudo

putu Trebinje—Bile a i Trebinje—Vilusi. Ista banda uništila je elektri nu hidrocentralu u Parežu koja je davala svjetlo za Trebinje i pogon vodocrpa na Vrelu Oko. Ista banda svakodnevno ugrožava Vrelo Oko (Arslanagi a most kao i sve b. b. linije na cijelom prostoru sa kojima ista vlada i koji ugrožava).

2) Podru je ob ine Grab—Zubci ugrožava komunisti koetni ka banda pod vodstvom Spasoje Spai a³ aka pravnog fakulteta rodod iz Graba, kotar Trebinje. Snaga ove bande broji se oko 1500—2000 odmetnika. Od ove bande imade 50% mještana grko-isto njaka iz ob ine Grab—Zubci, 30% sa podru ja Boke Kotorske i 20% Crnogoraca.

Ova banda ugrožava državni put Trebinje—Grab—Mr ine⁴—Vrbanja⁵ i sara uje sa bandom ozna enom pod 1 i 4 ovoga izvještaja.

3) Podru je ob ine Trebinje, Begovi Kula i Sumsko-Zahumska, te reon oružni ke postaje Trebinje, Jasen, Dobromani i Zmijanac ugrožava etni ko-komunisti ka banda pod vodstvom Obrena Draškovi a⁶ bivšeg na elnika ob ine Brdske—Begovi kula uz saradnju sa Vidom Kruni em, nadporu nikom biv. jugoslovenske vojske, Savom Brai om⁷ preduzima em i posjednikom iz Trebinja (rodod iz Glavani Brda), ja ina ove bande broji se 2—3000 odmetnika⁸. Oni su 80% etnici-srbi nacionalisti, a 20% komunisti i svi ve inom mladi ljudi otpušteni i samoupravni službenici. Ovu bandu sa injavaju isklju ivo mještani grko-isto njaci, koji su kod svojih ku a te uvaju stražu na istaknutim mjestima oko svojih naselja i svakodnevno vrše plja ke i ruše javne objekte. Naro ito ugrožava državni put Trebinje — Bile a i Trebinje — Ljubinje, sara uju sa banditima ozna enim] pod to . 1 i 4 ovog izvješ a. Prelaze rijeku Trebišnicu kod mosta Staro slano Dobromani u cilju ugrožavanja želj. pruge Duži—Hum—Zavala, te svi[h] b. b. linija na tom dijelu.

¹ Komesar Zuba kog partizanskog bataljona. Uhva en od etnika prilikom otstupanja hercegova kih partizanskih jedinica u Bosnu za vrijeme Tre e neprijateljske ofanzive i strijeljan na Mosku po etkom jula 1942 godine.

* Mrcine

⁵ Na ovom podru ju djelovali su partizani Šumskog i Ljubomirskog bataljona.

* Strijeljan od partizana Ljubomirskog bataljona kao narodni neprijatelj i saradnik okupatora. U ustanku nije imao nikakvih vojnih funkcija.

⁷ Strijeljan kao pomaga okupatora po presudi Okružnog suda u Mostaru 1945 godine. Nije nikad rukovodio bilo kojom vojnom jedinicom.

⁸ Odnosi se na partizane Površskog, Šumskog i Grahovskog bataljona.

4) Podru je ob ine Trebinje i Šuma, a reon oružni ke po- staje Trebinja, Ivanac⁹, Dobromani i Ravno, ugrožava komuni- sti ko- etni ka banda na elu i pod vodstvom Rade Pravice biv. sudca iz Bile a, kotar Trebinje. Sa istom je njegova sestra Dra- gica¹⁰ koja je svršila filozofiju. U njegovoj bandi ima ve i [broj] prvaka komunista iz Hercegovine, Crne Gore i ostalog dijela naše države, ve ina biv. službenika grko-isto njaka. Ja ina ove bande broji se oko 1000 odmetnika¹¹. Oni su 60% etnici Srbi naciona- listi a 60% komunisti¹². Ova banda ugrožava željezni ku prugu Trebinje — Hum — Zavala, Hum — Uskoplje — Gruda — Usko- plje — Dubrovnik te puteve Trebinje Dubrovnik i svu okolinu. Ova banda sara uje sa bandom pod 1 i 3 ovog izvješ a.

Glavna gnijezda, sjedište gore ozna enih bandi:

Banda ozna ena pod jedan ima sjedište u slijede im mje- stima:

Nudo, Lastva, Dubo ani i Dobri evo.

Banda ozna ena pod 2 ima sjedište u slijede im mjestima: Grab, Bogojevi Selo, Orašje, Konjsko i Kruševica.

Banda pod 3 ima sjedište u slijede im mjestima:

Begovi —Kula, Zagora, Domaševo, Zvjerina¹³, Zmijanac i Ljubomir.

Banda pod 4 ima sjedište u slijede im mjestima.

Donje Poljice—Slivnica—Ljubovo—Orah—Jasenica lug i Po- ljica—Popovo.

Naoružanje i dijelatnost bandita:

Prema prikupljenim podacima banditi su naoružani ve im dijelom puškama biv. Jugoslavije, a raspolažu i sa talijanskim oružjem. Osim toga svaki sektor ima 50 strojopušaka i po neko- liko strojica. Imaju dovoljno samokresa i nešto ru nih bombi. A naro ito su snabdjeveni sa dovoljnim brojem signalnih pištolja. Banda pod 1 i 2 ima više municije od onih pod 3 i 4. Prema pri- kupljenim podacima ve danas svi banditi raspolažu sa vrlo ma- lim brojem municije i ra una se po najviše 15 naboja za svaku pušku. Imaju i dinamita za rušenje postrojenja, a ovaj dinamit je biv. jugoslovenske vojske.

Banditi pod to . 1 i 2 organizirani su vojni ki u bataljone, satnije i vodove, banda pod to . 3 i 4 nije vojni ki organizirana i ve ina ih je kod svojih ku a i obavlja svoje redovne poslove. uva stražu od svakog iznena enja, a naro ito po visovima naro-

" Ivani a

¹⁰ Narodni heroj Dragica Pravica

¹¹ Na pomenutoj prostoriji djelovali su partizani Površskog ba- taljona.

¹² Omaška, vjerovatno treba da stoji: »Oni su 60% etnici Srbi nacionalisti, a 40% komunisti«.

¹³ Zvjerina

ito tako, da uvijek mogu vidjeti obhodnje¹⁴ naših i savezni kih snaga. Povremeno vrše plja ke i ubijanje našeg pu anstva.

Iz izloženih razloga vidi se, da je javna sigurnost na podru ju ovoga kotara teško ugrožena, uslijed [egal] trpi ogromne i neprocjenjive štete naše pu anstvo. Ishrana pu anstva sa izloženih razloga mnogo je otežana, a naro ito kada se ima u vidu, da je iz cijele okoline nešto pu anstva izbjeglo ispred bandi i sklonilo se u mjesto Trebinje. Priliko[m] bjegstva, izbjeglo pu anstvo nije moglo sa sobom ništa donijeti ni najmanje koli ine hrane, ni ma šta drugo, pa im je sva imovina po odmetnicima oplja kana.

U mjestu nalazi se savezni ka italijanska divizija »Marche« sa ogromnim brojem vojnika, ali do danas sa strane istih ništa nije preduzeto da se stanje popravi i da se odmetnici otjeraju i podru je kotara o isti. Ova divizija stigla je u Trebinje prije po prilici oko 1 mjesec dana i od njena dolaska mjesto da se stanje javne sigurnosti popravi, ono se je pogoršalo, jer do njena dolaska put Trebinje — Dubrovnik i želj, pruga Trebinje — Dubrovnik bio je nesmetan i siguran, a od njenog dolaska put Trebinje—Dubrovnik obustavljen je zbog komunisti ko- etni kih akcija, a želj. promet Trebinje — Dubrovnik svakodnevno se ugrožava i vrše se sa strane odmetnika plja ke vlakova i ubijanje putnika" te naših i savezni kih vojnika. Ovo stanje nepodnošljivo je i ako se produži ima e vrlo teški i štetnih posljedica po naše pu anstvo.«

Prednje se dostavlja sa zamolbom na uvid.

U. z. zapovjednika Vojkre
oružni ki pukovnik,
Jakovljevi

IZVJEŠTAJ MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA NDH
OD 10 MARTA 1942 GOD. O STANJU U BANJALU KOJ
OBLASTI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
TAJNICTVO MINISTRA.

T. broj: 1633-I-A-1942., U Zagrebu, dne 10. ožujka 1942.

Predmet: Petnaest-dnevno izvješ e o stanju i potrebama
velike župe Sana i Luka. —

MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavnom stožeru),

ZAGREB.

Velika župa Sana i Luka u Banja Luci poslala je ovom mi-
nistarstvu sliede e izvješ e, kojé se naslovu znanja-radi priop uje:
»Akcijom etni ko-komunisti kih bandi svi kotarevi ove
velike župe podpuno su odsje eni od Banja Luke, a i sa svim kota-
revima ne postoji ni prometna ni brzoglasna ni brzoglasna veza.

U pravcu prema Prijedoru pruga je uništesa i sve želje-
zni ke postaje spaljene su, tako da vojni ki vlakovi mogu i i samo
do želj. postaje Ivanjska¹.

U pravcu prema Jajcu državni put onesposobljen je za pro-
met i zauzet od pobunjenika², tako da se tim putem ne može od
Banja Luke ni jedan kilometar putovati.

U pravcu prema Kotoriš u državni put je tako er zauzet od
pobunjenika³ od sela Vrbanje, koja je udaljena od Banja Luke
6 km. Jedini put kojim se još obavlja promet je put prema Bos.
Gradišci, koji je tako er ugrožen od pobunjenika, jer su prije
izvjesnog vremena na tome putu isti pokušali minirati most-
na potoku Drago aju. a i s jedne i s druge strane spomenutog puta u
neposrednoj blizini, a naro ito na mjestima koji su pokriveni
šumom nalaze se pobunjenici i svakog asa mogu i ovaj put pre-
kinuti i na taj na in odsie i Banja Luku potpuno sa svih strana. —

Pored izloženog Banja Luka je od nazad nekoliko dana još
ja e ugrožena time, što su vojne posade koje su se nalazile u Han

¹ Partizani Drugog krajiškog NOP odreda vršili su sistematsko
rušenje željezni ke pruge Banja Luka—Prijedor u toku zime 1942 godine.
² Na putu Banja Luka—Jajce vršili su napade i diverzije parti-
zani Tre eg i etvrtog krajiškog NOP odreda.

³ Na komunikaciji Banja Luka—Kotor Varoš napadali su parti-
zani etvrtog krajiškog NOP odreda.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
TAJNOSTVO MINISTARSTVA
Broj: 1633-LA-1943, 078
U Zagrebu, dne 10. rujna 1943.

Predmet: Petnaest-dnevno izvješće o stanju i potrebama

Velika župa Sana i Luka;

MINISTARSTVO HRVATSKOG DEMOKRANSTVA

Glavnom stožeru

Z A G R E B

Velika župa Sana i Luka u Banja Luci poslala je ovom ministarstvu slijedeće izvješće, koje se naslovu znanja radi pripoduje:

"Akcijom četničko-komunističkih bandi svi kotarevi ove velike župe potpuno su odsječeni od Banja Luke, a i sa svim kotarevima ne postoji ni prometna ni brzoglasna ni brzoglasna veza.

U pravcu prema Prijedoru pruga je uništena i sve željezničke postaje spaljene su, tako da vojnički vlakovi mogu ići samo do želj. postaje Ivanjska.

U pravcu prema Jajcu državni put onesposobljen je za promet zauzet od pobunjenika, tako da se tim putem ne može od Banja Luke ni jedan kilometar putovati.

U pravcu prema Kotorišću državni put je također zauzet od pobunjenika od sela Vrbanje, koja je udaljena od Banja Luke 6 km. Jedinji put kojim se još obavlja promet je put prema Bos. Gradišci, koji je također ugrožen od pobunjenika, jer su prije izvjesnog vremena na tome putu isti pokušali minirati most na potoku Dragočaju, a i s jedne i s druge strane sponornog puta u neposrednoj blizini, a naročito na mjestima koji su pokriveni šumom nalaze se pobunjenici i svakog časa mogu i ovaj put prekinuti i na taj način odsjedi Banja Luku potpuno sa svih strana.

Pored izloženog Banja Luka je od nazad nekoliko dana još jače ugrožena time, što su vojne posade koje su se nalazile u Han Kolima i Krupi na Vrbsu dielom zarobljene i dielom uništene, kojom prilikom je pobunjenicima pao u ruke cjelokupni vojnički materijal, a naročito puške, teške strojnice, bacači mina i streljivo.

Dana 7 ovog mjeseca pokvaren je od strane pobunjenika banjalučki vodovod i grad je ostao potpuno bez vode. Ova okolnost je tim teža što su mnogi bunarevi uslijed zime zaazli.

Erije 2 dana pokvaren je i najbliži vodovodni rezervoar, koji je od Banja Luke udaljen svega 3 km. Iz ovoga rezervoara mogla se pumpom snabdjevati vodom Banja Luka bar u manjim količinama, što je sada otpalo.

Traženo je od strane gradskog poglavarstva, da oružništvo i vojska isti rezervoar osiguraju, dok se popravi, ali ovaj župi dostavljeno je da vojska nije mogla dati traženo osiguranje radi opekavanja vojnih snaga i slanja manjih odreda domobrana, koji bi lako mogli biti uništeni od strane pobunjenika.

Radi prekida prometa nemoguće je dovoziti veće količine hrane u grad, dok se iz okolnih sela hrana ne može dobiti pošto su ista dielom zauzeta od pobunjenika, dielom uništena, a dielom radi prijetnje pobunjenika da će vršiti represalije ne sajuju dovoziti hranu u grad. Zaliha u gradu nije bilo nikakvih tako, da je stanovništvo u

Kolima i Krupi na Vrbasu dielom zarobljene i dielom uništene, kojom prilikom je pobunjenicima pao u ruke cjelokupni vojni ki materijal, a naro ito puške, teške strojnice, baca i mina i stre-
lljivo⁴.

Dana 7 ovog mjeseca pokvaren je od strane pobunjenika ba-
njalu ki vodovod i grad je ostao potpuno bez vode. Ova okolnost
je tim teža što su mnogi bunarevi uslijed zime zamrzli.

Prije 2 dana pokvaren je i najbliži vodovodni rezervoar,
koji je od Banja Luke udaljen svega 3 km. Iz ovoga rezervoara mo-
gla se pumpom snabdjevati vodom Banja Luka bar u manjim
koli inama, što je sada otpalo⁵.

Traženo je od strane gradskog poglavarstva, da oružni tvo i
vojska isti rezervoar osiguraju, dok se popravi, ali ovoj župi do-
stavljeno je da vojska nije mogla dati traženo osiguranje radi
cjepkanja vojnih snaga i slanja manjih odreda domobrana, koji
bi lako mogli biti uništeni od strane pobunjenika.

Radi prekida prometa nemogu e je dovoziti ve e koli ine
hrane u grad, dok se iz okolnih sela hrana ne može dobiti pošto
su ista dielom zauzeta od pobunjenika, dielom uništena, a dielom
radi prietnje pobunjenika da e vršiti represalije ne smiju dovo-
ziti hranu u grad. Zaliha u gradu nije bilo nikakvih tako, da je
stanovni tvo u pogledu prehrane izloženo najve im ogor enjima.

Izložene okolnosti od velikih su utjecaja na moral i duh gra-
djanstva, kod kojeg je pokolebano povjerenje u državne oblasti⁶
i koje strahuje od neposrednog napada pobunjenika.

Kao što je uvodno navedeno ova velika župa nema ve duže
vremena nikakove veze ni izvješ a od podru nih joj kotarskih
oblasti, ali joj poznato je, da se osim sjedišta kotareva skoro sve
drugo podru je nalazi u rukama pobunjenika. —

Dana 23. II. 1942. dobiven je vojnim zrakoplovom izvještaj
kot. predstojnika iz Sanskog Mosta sa nadnevkom" 16. II. 1942.
Prema istom su pobunjenici potpuno obsjeli grad i stoje pred
neposrednim napadom na isti⁸. Okolna sela bježe u grad koji je
prepun izbjeglica bez hrane, krova i nov anih sredstava, tako da
na dan umire od zime i gladi desetak osoba. Pobunjenici pale sela
i ubijaju stanovni tvo.

Naro ito se teško dojmilo što su dvije satnije domobrana
povu ene iz Sanskog Mosta u Prijedor.

⁴ Ustaške posade u Han Kolima i Krupi likvidirali su partizani
etvrtog krajiškog NOP odreda.

⁵ Vodovodni rezervoar kod Banja Luke porušili su partizani et-
vrtog krajiškog NOP odreda.

⁶ Vlasti

⁷ Datumom

⁸ Sanski Most su opsijedali partizani Prvog bataljona Prvog kra-
jiškog NOP odreda.

Prema traženju kotarskog predstojnika ova velika župa zatražila je brzjavno od Ministarstva udružbe 100.000.— Kuna kao pomo izbjeglicama. Od podružnice Ravnateljstva za ponovu traženo je odobrenje, da se rublje u podržavljenim trgovinama u Sanskom Mostu može ustupiti domobranima pošto su isti mjesečima bez preobuke. Na Rizni ko upraviteljstvo upu en je zahtjev, da se poreznim uredima u odsje enim kotarevima dozvoli isplata inovni kih beriva na privremene priznanice, pošto se platni spiskovi ne mogu dostaviti.

Ova velika župa obratila se banjalu kom zdругu sa zahtjevom da se omogu i povremena zrakoplovna veza sa svim podru - nim kotarskim oblastima, koje su odsje ene kako bi se istim - mogla dostaviti najžurnija i najvažnija pošta i novac i dobiti od istih izvješ a o stanju u kotaru.

Gornje se dostavlja na znanje s molbom, da se mjerodavnim vojnim oblastima uputi zahtjev za poduzimanje potrebnih mjera osiguranja Banja Luke i iš enja ostalih oblasti ove velike župe od etni ko-komunisti kih bandi.«

ZA DOM SPREMNI!

Po ovlaš enju ministra unut. poslova
Veliki župan kod ministarstva unutar -
njih poslova:

(M.P.) **Dr Nikoli**

Dostavlja se:

- 1) Min. hrvatskog domobranstva (glavni stožer)
- 2) Zupanstvu pri Poglavniku,
- 3) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost,
- 4) Ustaškoj nadzornoj službi,
- 5) Ministarstvu udružbe,

Z a g r e b .

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA NA TERITO-
RIJI BOSANSKE KRAJINE U VREMENU OD 1 DO 15 MARTA
1942 GODINE**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNI TVO I. DOMOBRANSKOG SBORA
Br. 2387/Taj.

U Sisku, dne 23. ožujka 1942

PREDMET: Doglasni izvještaj
za prvu polovinu mjeseca o-
žujka 1942.

- 1). MINDOM — GLS.T. — O ev. odjel.
- 2). ZAPOVJEDNI TVU II. i III. DS.
- 3). VRHOVNOM ORUŽNI KOM ZAPOVJEDNI TVU.
- 4). Sastavak.

Na temelju zapoviedi Mindoma — Gls. — O ev. odjel
O ev. Br. 4163/taj. od 11. studenog 1941., dostavljam doglasno
izvješ e za prvu polovicu mjeseca ožujka sastavljeno na temelju
prikupljenih podataka i primljenih dopisa u slijede em:

I. OBCA UNUTARNJA SITUACIJA.

2). ETNI KA AKCIJA I PREDUZETE PROTIVMJERE.

Djelatnost pobunjenika i dalje je vrlo jaka, no ipak se u
ovom periodu primjetilo izvjesno popuštanje, naro ito na željez-
ni ku prugu Sunja — Biha . Ovo se ima pripisati i poduzetim
akcijama iš enja sjeverno od B. Novog.

Pretpostavlja se, da ovo prividno popuštanje ima veze sa
pripremanama za budu e njihove akcije.

I na dalje se njihova djelatnost ispoljava u rušenju i napa-
dajima na željezni ka postrojenja, domobranske posade, ophodnje
i straže, kojom prilikom teže da do u do streljiva i oružja.

U krajevima u kojima odmetnici podpunoma dominiraju i
koje ugrožavaju, sprije avaju odlazak domobranskim pri uvnici-
ma na vježbu, pa i u tom smislu vrše jaku promi bu.

Iz I. Krajiškog odreda smješteno je u školi Rujiške oko 150
ljudi, a od prilike isto toliko se nalazi na stražama. U jednoj sobi
te škole vrše omladinci vježbanja. Me u ovim pobunjenicima na-

lazi se i jedan lie nik, 1 veterinar, 1 sudac i jedan bivši jugoslovenski oružni ki poru nik, a ima me u njima i 15 žena, koje su smještene u jednoj drvenoj baraci pokraj škole. Politi ki komesar u Rujiški je neki Dušan Karan, bivši jugoslovenski redar iz Zagreba. Svakodnevno prije mraka razašilju straže od po 10 ljudi oboružanih puškama i oko 12 gra ana sa vilama. Me u njima primje eno je i 7 vojnika u talijanskim odorama, vjerovatno Talijani, jer vrlo slabo govore našim jezikom¹.

U školi imaju navodno 70 talijanskih pušaka sa bodovima.

Kao važnije momente u etni koj akciji od posljednjeg izvješ a do danas navodim slijede e:

U kotaru Cazin:

8. II. napadnuta oružni ka ophodnja, koja je sprovodila jednu osobu kod V. Kladuše. U borbi poginuo jedan oružnik.

2. III. napadnut je Vrnogra , ali je napad odbijen.

U kotaru Dvor n./U.

7) 8. III. izvršen je vatreni napad od strane pobunjenika na s. Matijevi ². Napad je odbijen bez žrtava.

U kotaru Bos. Novi.

1. III. porušena je ž. pruga izme u Dobrlina³ i B. Novog u duljini od oko 400 m. Popravak pruge izvršen⁴.

2/3. III. porušena je ž. pruga u duljini 100 m. u pravcu Blagaja⁵.

4/5. III. vatreni prepad na stražu na ž. pruzi Dobrljin — Ravnice, i jednom minom ošte ena ž. pruga kod B. Novog⁶. Kvar popravljen.

5/6. III. ponovni žestoki napad na ž. postaju Ravnice. Napad odbijen.

6. III. vatreni prepad na radnike koji su popravljali most kod Rudica.

6/7. III. napadnute straže na pruzi kod mosta na Strižni — odbijen⁷.

7. III. Vatreni napad na stražu kod mosta Rudice, kao i na 7. km. pruge Novi — Biha ³. Napadi odbijeni.

¹ Odnosi se na talijanske vojnike zarobljene u Medenom Polju 22 januara 1942 god. od strane partizana Vakufske etc.

² Matijevi i

³ Dobrljin

\ \ *, ⁷ Pomenute akcije izvršili su partizani etvrte etc Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda pod komandom Hamdije Omanovi a₈

⁸ Ovaj prepad izvršili su partizani Prvog krajiškog NOP odreda.

9/10. III. Vatreći napad na stražu Ravnice. Napad uz pomoć oklopnog vlaka odbijen.

10/11. III. Napadaji pobunjenika na straže na km. 31, 32, 33 kod Ravnice i pokušaj rušenja pruge na 33. km. Napadaji odbijeni. Isto tako odbijen je napad kod Blatne.

12/13. III. izvršen napad na most na Strižni. Napad odbijen.

13/14. III. Odbijen napad na ž. postaju Ravnice.

16/17. III. Izvršen vatreći napad na stražu km. 34 i stražu 19 kod Dobrljina. Napad odbijen.

14. III. nakon tromjesenog opsedanja zauzeta je od strane pobunjenika Budimli Japra i posada zarobljena⁹.

U kotaru Bos. Krupa.

12. III. iznenadno je napadnuta jedna talijanska jedinica prilikom vježbe kod Vu jaka (j. z. od B. Krupe) — talijanski gubitci 2 mrtva, 7 ranjena¹⁰.

U kotaru Biha .

10. III. sukob izmeću u milicionera i etnika kod s. Rujnice. Naših 8 ranjeno¹¹.

10. III. napali su seljaci i straža iz Turske Gate i avnika odmetnike u Bugarima, prisilili ih na povlačenje, ali su se kasnije zbog jakog neprijateljskog otpora povukli i razišli, a odmetnici zauzeli svoje stare položaje ugrožavaju i Tursku Gat¹². U borbi ranjeno 11 milicionera, dok neprijateljski gubitci nisu utvrđeni.

13. III. napali su etnici oružane grane na Lohovskim Brdima (j. od Biha a) 1 naš mrtav.

U Kordunskom Leskovcu i u Bugarima postoji navodno tendencija kod etnika za prekid borbe i predaju oružja, zbog navodnog razdora sa komunistima.

U kotaru Oto ac.

Iz sela Škara odvedena su i ubijena od strane pobunjenika 3 mještana.

U kotaru Gospi .

6/II. došlo je u Poitelju (obina Medak) do oružanog sukoba izmeću etnika i komunista, kojom prilikom su ubijena 4 etnika, pa se iz ovoga može zaključiti, da je u posljednje vrijeme

• Neprijateljsku posadu u Budimli Japri likvidirali su partizani Prvog krajiškog NOP odreda u zajednici sa jednim vodom Drugog krajiškog NOP odreda.

¹⁰ Italijane kod Vu jaka napali su partizani Drugog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda.

" Tada su na ovom terenu djelovale like partizanske jedinice.

došlo izme u njih dc nesuglasica, jer su komunisti za agresivnije vo enje akcija, dok su etnici pomirljiviji.

9/II došao je u Medak vo a etnika u podru ju oružni ke postaje Medak Gavro Stojanovi , pa je vodio pregovore sa zapovjednikom talijanske posade u Medku u cilju preduzimanja* zajedni kih akcija protiv komunista, te je u vezi s time 13/11 ušlo u Medak oko 40 naoružanih etnika na skijama pa su u tom mjestu pod zaštitom talijanske posade.

20/11 opkolilo je oko 400—500 komunista s. Medak — etnici koji su bili smješteni na periferiji ovog mjesta povukli su se u mjesto i o nadiranju komunista izviestili Talijane pa su u zajedni koj akciji potisnuli komuniste od Medka do zaseljka Papua, gdje su komunisti i dalje zadržali svoj glavni stan. Akcija iš enja produžena je i 21/11 pa su komunisti u povla enju vršili plja ke i paljenje u okolnim selima i ubijali one koji se nisu htjeli pridružiti njihovom pokretu.

21/11 spalili su odmetnici sijeno u Brlogu koje je domobranstvo kupilo za svoje potrebe.

U kotaru Knin.

U pobunjeni kim rukama nalaze se oružni ke postaje Krupa, Ervenik, Radu i , Padjane, Plavno, Strmica, Pola e i Štikovo pa u tom podru ju pobunjenici vrše razna nasilja i plja ke nad puanstvom.

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE DUBRAVA OD 17 MARTA 1942 GOD.
O DJELOVANJU PARTIZANA U JUŽNOJ HERCEGOVINI**

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA DUBRAVA
DUBROVNIK
V. T. Broj: 23/42

Dubrovnik 17. ožujka 1942 god.

PREDMET: Nedjeljni izvještaj
Velike Župe Dubrava.

- 1) Ministarstvu unutarnjih poslova
Tajni tvo Ministra ZAGREB
- 2) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost ZAGREB
- 3) Ob e upravnom povjereniku kod II.
Armate talijanske vojske ZAGREB
- 4) Uredu Poglavnika ZAGREB _
- 5) Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva Z A G R E B
- 6) Ministarstvu vanjskih poslova ZAGREB

A) Savezno okružnici Ministarstva unutarnjih poslova od 15. I. 1942. V. T. br. 14-I-A-1942. podnosim sliede e izvies e:

I. DA LI IMA POBUNA NA PODRU JU ZUPE

U prošlim izvies ima su detaljnije prikazane prilike u po-jedinim kotarskim oblastima i o crtano je podru je, u kojem go-spodare pobunjenici.

Ovo se ob e stanje nije poboljšalo, a u ovom vremenskom razdoblju dogodili su se ovi pojedini slu ajevi:

1) Kotarska oblast Ravno:

a) U ovom razdoblju su sa strane pobunjenika izvršene razne kra e i provale na štetu našeg pu anstva.

b) Samovozna kolona njema ke vojske u Mostaru, koja se je sastojala od 4 motorna kota a, jednog osobnog samovoza i 30 ka-miona, morala je prevesti duhan iz Ljubinja.

Dne 10 o. mj. ova je njema ka kolona napadnuta od etnika-partizana i to kod Badrlja e, na istom mjestu gdje su kolone na-padnute dne 3. sie nja i 9. velja e t. g.

U borbi koja je trajala preko 2 sata poginulo je 27 nema -kih vojnika, 12 ih je ranjeno, a 45 zarobljeno. Od 12 ranjenih je 7 u bolnici u Stolcu, doh ih je 5 zarobljeno. Mrtvi vojnici su pre-

veženi u Mostar i tamo pokopani, osim dvojice, koja su još na mjestu borbe¹.

Dne 11. t. mj. je jedan njemački zarobljeni vojnik od zapovjedni tva etnika-partizana donio kao tekli² pismo zapovjedni tva njemačke vojske, u kojem je saopćeno da se mrtvi mogu pokupiti i pokopati, a ranjenima da se pošalju ljekarije, aj, šećer i hrana, a zaprije³ eno⁴ je, da će biti ovi njemački vojnici poubijani, ako se u inima kakav napadaj na sela grčko-isto njaka u ovom kraju.

c) Ispod sela Hrgudi⁴, Cukavci⁵, Igrišta — gdje je Zapovjedni tva partizana⁶ — te desno i lijevo od sela Zegulje, na granici ravanjskog i stolac kotara — primjećuje se veliko sakupljanje partizana, koji se nalaze u pokretu i stalno se pripremaju, o čemu je poslano posebno izvješće dne 11. t. mj. pod br. 841/42.

Radi toga se očekuje skoriji napad na Ljubinje i Stolac, o kojoj kritičnoj situaciji je u prošlim izvješćima pruženo također dosta dokaza.

Talijanske vojničke posade su se smjestile u vojničke logore u Stolcu i Ljubinju, stavili oko njih žičane prepreke i ostale manje fortifikacije. Odbrana naših mjesta i naselja nije osigurana i naše pučanstvo i naša imovina je bez ikakve zaštite, na koju bi se moglo računati u slučaju napadaja.

2) Kotarska oblast Trebinje:

U prilogu pod A) dostavlja se skica⁸ ove kotarske oblasti iz koje je lako razvidna obična situacija i stanje naše vlasti u ovoj kotarskoj oblasti, o čemu je bila riječ u izvješću za mjesec velja u t. g. pod br. V. T. br. 9/42 od 28. veljače t. g.

Crvenim linijama je obilježeno područje, kojim potpuno gospodare etnici-komunisti, a crvenim točkama je označeno područje, koje oni djelomično drže u svojoj vlasti i koje stalno ugrožavaju i vrše napadaje na naše pučanstvo, i na našu imovinu, a naročito na željeznicu prugu Trebinje—Hum, o čemu je izvješće objavljeno u prošlim izvješćima.

Cestovni promet je potpuno onemogućen, a već duže vremena i brzoglasni i brzojavni, pa se održava još samo željeznički promet, koji je vrlo nesiguran.

¹ Pomenutu borbu protiv Nijemaca vodili su partizani Ljubinjskog i Stolačkog bataljona.

² Kurir

³ Zaprije eno

⁴ Hr uši

⁵ Cukovci

⁶ Odnosi se na partizane Stolačkog bataljona.

⁷ Stolačkog

⁸ Vidi skicu uz dok. br. 161.

3) Kotarska oblast Bile a:

Dne 9. t. mj. je u 20 sati i 30 minuta izvršen napad sa 3 bombe i revolverom na sred grada na kotarskog predstojnika — Junusa Dulepu i oružnika, njegovog pratioca, a istodobno na ku u Iliji Ori a, po Ustaškim vlastima postavljenog nadcestarskog povjerenika.

Kotarski predstojnik je teže ranjen, ali je izvan opasnosti za život, dok su ostali lakše ranjeni⁹.

Ovu viest je preko krugovala saobio Ing. Zeželi, koji sada zamjenjuje kotarskog predstojnika. Isti e da me u puanstvom vlada nestašica i glad, da ima pomora od gladi, a ovaj sluhaj, da je u oskudno i neosigurano puanstvo unio mnogo straha, pa moli, da se patnjama puanstva u inikraj.

Svaki promet sa ovom kotarskom oblasti prekinut je, a ima još oko 3.000 našeg puanstva, koje živi pod nepodnošljivim okolnostima. O njihovim prilikama je veizviešeno svakom zgodom.

Poduzete su mjere kod talijanskih vlasti, da se put otvori, što je obeano, ali bi bilo potrebno isto poduzeti i od strane Ministarstva.

4) Kotarska oblast Gacko:

U ovom razdoblju je primljeno od ove kotarske oblasti samo jedno izvješie i to brzojavka putem krugovala Stožeru naše 6. pješake divizije u Mostaru ovoga sadržaja.

»U kotaru vlada glad i bolest više smrtnih slučajeva od gladi me u izbjeglicama iz Fo e kojih ima u mjestu i okolini oko 500. Hrana ne dolazi peti mjesec pošta ve treimjesec, inovnici bez pla e i sredstava za život etvrtimjesec, najve a opasnost pomozite na koji bilo na in. Od 5. sie nja nema saobra aja nikakvog. Jedina veza vojna krugovalna postaja.«

Ob e je stanje vrlo kritično, a o napadajima etnika-korrtunista se ne mogu prikupiti podatci. Na posredovanje talijanske vojne vlasti obe ale su skori prenos hrane iz Mostara.

5) Kotarska oblast Stolac:

a) Dne 11. t. mj. su oko 7.30 sati oko 80 etnika-komunista, obu eni u odore talijanskih vojnika, upali u selo Baranje kraj Stolca i našu stražu, koja se je sastojala od 10 naoružanih lica. razoružali, potpuno svukli i nakon toga selo napustili. Za žrtve se ne zna¹⁰.

• Plan za likvidiranje kotarskog pretstojnika u Stocu napravio je štab Bile kog partizanskog bataljona. Izvršenje toga zadatka povjerenom je Glogovcu Žarku, koji je tom prilikom uhva en, otjeran u koncentracioni logor »Mamula« i strijeljan maja 1942 godine.

¹⁰ Ovu akciju izvršili su partizani Stola kog bataljona.

Naša straža se nije mogla upustiti u borbu, jer su napada i bili u odorama talijanskih vojnika.

Ovo je ve više puta opetovani slu aj, da se etnici-komunisti služe sa talijanskim vojni kim odorama, a nema nikakove mogu nosti, da se mogu raspoznati od talijanske vojske. Naše oružane jedinice se radi toga ne mogu i ne smiju upuštati s njima u borbu i oružjem se braniti, a kad se osvjedo e da su etnici-komunisti, onda je ve prekasno.

Potrebno bi bilo da talijanske vojni ke vlasti o ovom povedu više ra una i da omogu e raspoznavanje bilo na koji na in, ili da ovlaste, da se naša straža smije i mora poslužiti s mjerama opreznosti prema vojni kim propisima, pa makar se radilo i o talijanskim vojni kim jedinicama.

b) Svakim danom sve se više opaža pokret komunista-partizana, koji su u ovom kraju preuzeli zapovjedni tvo pobunjenih oružanih snaga u svoje ruke.

Oni se u neposrednoj blizini mjesta Stolac prikupljaju u ve-im grupama i izgleda da prikupljaju svoje ja e snage, o emu je bila rie i u prošlim izvješ ima.

Talijanska vojni ka posada je u vojni kom logoru, a ostale oružane snage nema dovoljno za obranu pu anstva.

Sa sigurnoš u se može re i i potvrditi, da je etni ko-komunisti ka oružana snaga, koja se je prikupila i iji se pokreti mogu promatrati, mnogo ja a od naše oružane snage i da u ovom kraju nema dovoljno snage za uspješnu obranu.

II. DA LI POSTOJI RAZDVAJANJE POBUNJENIKA I GRKOISTOCNOG ŽIVLJA

U ranijim izvješ ima su izneseni podatci, koji sigurno dokazuju, da su se razdvajanja izme u pobunjenika i grkoisto nog živilja sve više i više po ela razvijati.

1) U gradu Dubrovniku je zapažen Dušan Popara¹¹, bivši naelunik ob ine Plana, kotar Bile a, trgovac i posjednik sa milijonskim imetkom, veliki srbski nacionalista i jedan od vo a etnika u onom kraju. Saznalo se je, da je morao pobje i ispred komunista-partizana, ostavivši sav svoj imetak. Svojim izgledom je pokazivao, da je mnogo prepatio i da je bez osobitih sredstava za život.

2) Kotarska oblast Bile a je putem krugovala dostavila sliede u brzozavku našoj 6. pješa koj diviziji u Mostaru:

»Iz nepoznatih razloga oko 50 grkoisto njaka, ve inom omladinaca, sa nekoliko djevojaka iz Bile a pobjeglo partizanima. Tako er i dvojica muslimana, od kojih jedan sa itavom obitelji od

¹¹ Strijeljan od strane partizana kao narodni neprijatelj i saradnik okupatora marta mjeseca 1942 godine.

5 lanova, 13 naoružanih etnika iz Bile kog kotara stavilo se pod zaštitu ovdašnje talijanske posade.

Predvi a se napad partizana na gra'd Bile u, kojeg osiguravaju preostale vojne snage.

Pu anstvo izgladnjelo i prestrašeno smatra, da je prepušteno svojoj sudbini. S toga nije isklju eno daljnje pristupanje hrvatskog pu anstva partizanima.

Ako se još ra una vodi o ovome pu anstvu, moli se intervencija za otvaranje prometa i dovoza hrane.

Narodnosni probitci zahtievaju privremeno preseljenje izbjeglica u sigurnije krajeve. Moli se u tom pogledu, žurno preduzeti korake.«

Ova dva slu aja, koja su se zbila u toku ovog razdoblja pružaju dokaz, da postoji ozbiljna razmimoilaženja, dapa e otvoreni sukobi izme u komunista-partizana i etnika-srbskih nacionalista, O emu je sa konkretnim primjerima izvieš avano u prošlim izvieš ima.

III. KAKO SE RAZVIJA RAD NA SMIRIVANJU I SA KAKOVIM USPJEHOM?

Talijanske vojne vlasti nastoje iskoristiti sukob izme u komunista-partizana i srbskih nacionalista- etnika, vjeruju i, da e pomo u srbskih nacionalista mo i svladati akciju komunista.

Srbske nacionaliste- etnike favoriziraju u svakom pravcu i opravdavaju njihov pobunjeni ki stav. Ovo na elo rukovodi njihovu politiku pacifikacije, što dokazuju mnogobrojni primjeri, koji e biti niže pod to . IV. navedeni.

Me utim talijanskim vojni kim vlastima ne uspieva smiriti ni ovaj — srbsko-komunisti ki — dio grkoisto nog pu anstva. Oni ne pokazuju niti najmanju volju, da bilo sa svojim radom, bilo sa svojim vladanjem i držanjem, podpomognu i nastojanja naših vlasti, iskazuju i svoju lojalnost i spremnost da izvrše svoje dužnosti prema našem narodu i našoj državi.

U krajevima pak, gdje su pojedinci iskazali spremnost, ne mogu pristupiti radu i povjerenim im dužnostima uslied prijetnja i proganjanja sa strane pobunjenog elementa.

U ovaj stav talijanskih vojni kih vlasti pravog svjetla unose pod to . V. navedeni primjeri.

Naše vlasti tako er koriste svaku priliku i poduzimaju sve, što može koristiti našem uspješnom radu na smirivanju, o emu je ranije izvješ avano, navode i i pojedine slu ajeve.

IV. KAKO SE RAZVIJA NASA SURADNJA SA SURADNJOM TALIJANSKE VOJSKE

Naš rad u ovom pravcu je onakav, kako je prije prikazan, pa je dobar i uspješan.

V. KAKO SE DRŽE TALIJANSKE VOJNE VLASTI PREMA POBU- NJENICIMA A KAKO PREMA NAŠIM GRA ANSKIM I VOJNIM VLASTIMA

Napried je spomenuto, koje na elo rukovodi politiku talijanskih vlasti sa svrhom pacifikacije i normalizacije u ovim krajevima.

Ovaj njihov rad u ovom razdoblju karakteriziraju ovi primjeri:

1) U prošlom izvješću je istaknuto da talijanske vojničke vlasti traže, da se prispjela hrana mora dieliti svom puanstvu, da su ovu diobu stavili pod svoj nadzor i da su naredili reorganizaciju prehranbenih odbora u pravcu da u odbore uđu i grkoisto njaci.

Takav je nalog Mjesno Zapovjedništvo Talijanske vojske izdalo kotarskoj oblasti u Trebinju dne 4. t. mj. pod Br. 3592/Pres, di prot., koji se u priepisu prilaže, pod »b«.

Izvršavaju i ovaj nalog kotarski predstojnik u Trebinju je pozvao na sjednicu lica, koja su imala do i u prehranbeni odbor, me u kojima su bila dva grkoisto njaka, dva katolika, i dva muslimana, — a u istom sastavu i njihovi zamjenici. Sjednica je održana dne 4. t. mj. pa se priepis zapisnika prilaže pod »B«.

im je kotarski predstojnik naglasio, da odbornici moraju položiti prisegu našem Poglavniku i našoj državi, da e povjereni im rad savjesno i revno izvršavati, grkoisto njaci, premda baš u ovu svrhu delegirani, sa raznim izgovorima otklonili su, da se dužnosti prime, a to su isto uinili oni, koji su trebali stupiti mjesto njih.

Ovaj stav grkoisto njaka iznenadio je Mjesno Zapovjedništvo talijanske vojske u Trebinju, a niese ga mogli promijeniti ni intervencijom kod njihova popa, koji — izgleda — ima važnu riječ kod njih.

Ovaj primjer javno pokazuje da grkoisto njaci ne žele suradnju sa našim vlastima, naročito, ako se od njih traži prisega Poglavniku i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

To je ponukalo Talijanske vojne vlasti, da su ovlatile kotarskog predstojnika, da rad oko prehrane vrši na dosadašnji na in prema vlastitom naho enju, jer da grkoisto njaci znaju samo stalno podnositi pritužbe, a da ne e svojim radom da olakšaju tegobe ove zada e naših vlasti.

2) Kotarski predstojnik u Trebinju je saob io da mu talijanske vojne vlasti niese dozvolile, da se javno oglasi oglas Ob eg odsjeka Zapovjedništva Ustaške Nadzorne službe od 9. II. 1942. Br. 2331-Taj-1942 o upu enju na prisilni boravak u radni logor u Jasenovcu Vladimira Grubeši a i dr.

Talijanske vojne vlasti niese za ovu svoju zabranu dali nikakovo obrazloženje.

3) Kotarski predstojnik u Stolcu je saob io:

a) da je dne 19. XII. pr. g. talijanska vojna patrola oduzela od Bodiroke Marka, grkoisto ne vjere iz Gornjeg Poplata jedan samokres, ali da je Bodiroga odmah pušten i da do danas proti njemu nije vo en nikakav postupak.

b) Da je dne 6. o. mj. naša milicija u blizini Stolca na Komaju¹² uhvatila Milivoja Dereta, grkoisto ne vjere, bivšeg jugoslavenskog poru nika iz Dragovilja. Kod njega je na en samokres i nož i predan je talijanskim vlastima. O rezultatu i stanju istrage se ne zna.

4) U gradu Dubrovniku se ve dugo nalazi Dobroslav Jev e-
vi¹³, poznati etni ki kolovo a u društvu sa još nekim licima, koji se kre e po ulicama i u kafanama u pratnji samo jednog talijanskog do astnika. Zapaža se, da njegovo društvo eš e vodi živu diskusiju, koju promatraju, a možda i prate ostali gra ani.

Tako er se ovdje nalazi i Novica Kraljevi¹⁴ iz Trebinja, isto tako poznati srbski nacionalista i vo a etnika.

Osim toga stalno u Dubrovnik pridolaze razna lica, ve inom grkoisto ne vjere, koji uživaju potpunu slobodu.

Njihov rad i njihovo kretanje naše vlasti ne mogu kontrolirati, a to im prije e i talijanske vojne vlasti, jer se o tome staraju samo one.

5) Talijanske vojne vlasti niesu poduzele ja u i temeljitiju akciju iš enja, i ako se ona ukazuje neophodno potrebnom obzirom na stalno pogoršavanje ob ih prilika, što dovoljno i jasno dokazuju pojedini slu ajevi, o kojima se stalno izvies uje.

Razlog tome nije poznat, a ima dovoljno vojni ke oružane snage naše, a još mnogo više talijanske. Ona je u odnosu prema pobunjeni kim snagama u apsolutnoj premo i.

Sznaje se da talijanske vojni ke posade u Trebinju, a i ove u Dubrovniku od vremena do vremena otvaraju artiljerisku vatra u pravcu sjedišta pobunjeni kih zapovjedni tava, da li još koje vojni ke operacije poduzimaju, nije poznato.

6) Oružni ka postaja u Neum-Kleku podniela je ovo izvies e:

»Starješina italijanskih financijalnih stražara u Neum-Kleku naredio je glavaru sela u Neumu, da stanovništvo mora davati nedeljno po 8 kg. svježeg mesa za njegove stražare uz cienu od 30 kuna po kg. Ovo meso ima davati svaka ku a po redu, a ako stanovništvo to ne e davati dobre volje, da e oni sami oduzimati stoku i sebi klati. Na ovaj zahtjev starešine navedenih financijalnih stražara, stanovništvo se nije protivilo, jer se mislilo da to

¹² Komanje Brdo

¹³ etni ki komandant, sada u emigraciji.

¹⁴ Ubijen od partizana oktobra 1942 god. kao istaknuti saradnik okupatora i njihov vatreni agitator.

ne e dugo trajati. Pošto su se sve ku e u obližnjim selima Neumu, Ilinu polju, Radežu i Vranjevu-selu po jedan put obredile, to se traži da se i po drugi put meso izdaje, te je me u stanovništvom nastalo negodovanje sa ovakovim postupkom, a tim više, što se narod nalazi u velikoj oskudici ljudske hrane.

Posljednji slu aj bio je, da su došla 2 italijanska stražara pred ku u Mata Ba i a pok. Pera, iz sela Radeža na 25 velja e 1942 i zahtjevali da im Ba i izda meso, a ako ne izda, da e oni sami uzeti, našto im je zaklao ovna i meso izdao uz cieniu od 30 Kuna po kilogramu.«

Posebno izvješ e o ovom sluaju je dostavljeno pod Br. Taj. 821/1942. dne 10. t. mj.

VI. KAKOVA JE UOB E JAVNA SIGURNOST NAŠEG ŽIVLJA NA PODRUJU ŽUPE I STO SU PODUZELE TALIJANSKE VLASTI U TOM POGLEDU

Ve je više puta okolnosno prikazivano, da je javna sigurnost na itavom podruju ove Velike Župe uob e, a u nekim kotarskim oblastima posebice u vrlo slabom stanju. To dokazuju i slu ajevi, koji su napried izloženi, a koji su se dogodili u ovom razdoblju. Treba osobito imati u vidu ob u situaciju, koja pritiš e pojedine kotarske oblasti, kao Bile e, Gacko, Stolac, Trebinje, Ravno, pa se može lako ste i prava slika stanja javne sigurnosti.

Potrebno je pod svaku cieniu i na svaki na in omogu iti da naš narod dobije što više oružja i ostalih sredstava za obranu u vlastite ruke, jer samo na taj na in je sigurnost ve a i povjerenje u narodu ja e.

VII. KAKOVO JE RASPOLOŽENJE NAŠEG NARODA I TO:

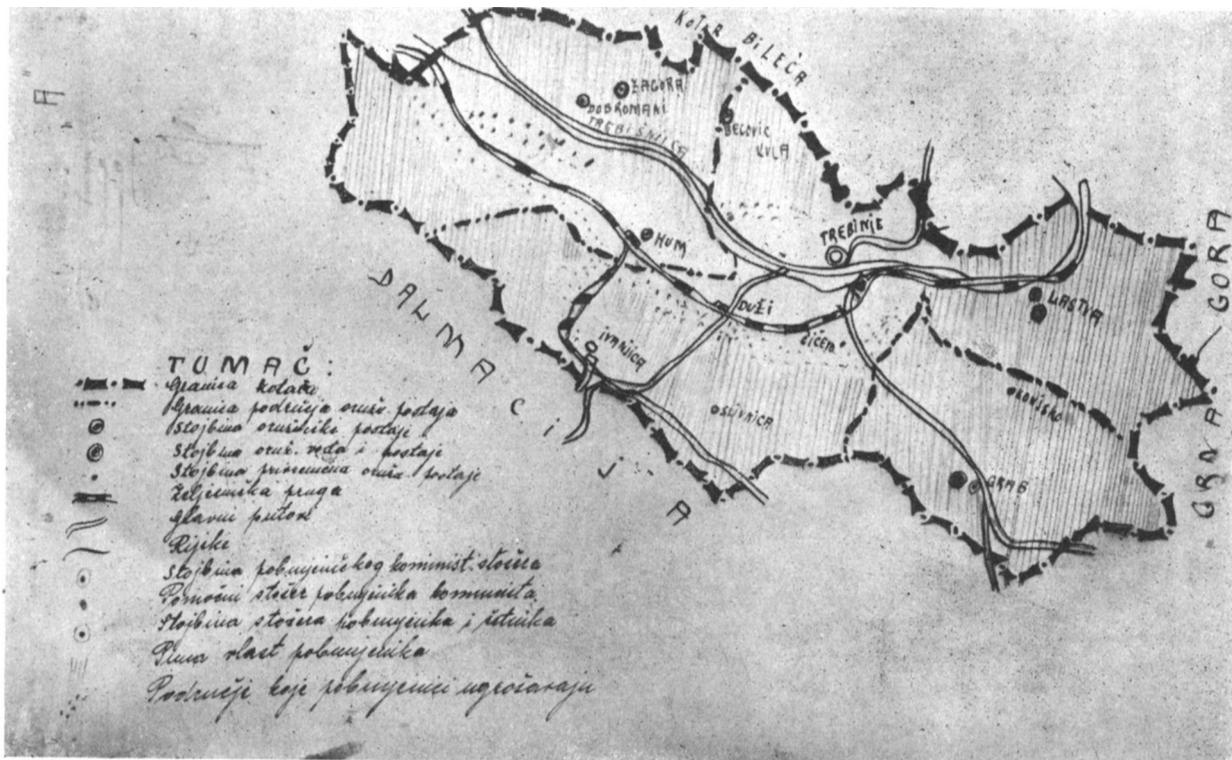
a) s obzirom na prilike u Zupi

Mora se i ovom prilikom naglasiti da je prehrana pu anstva najodlu niji imbenik, koji utje e na raspoloženje našeg naroda.

U podrujima, u kojima je mogu promet, prehrana se je nešto poboljšala, jer je stiglo krušne hrane, ali u krajevima, gdje je promet onemogu en, naše pu anstvo živi pod neizdržljivim prilikama. Tamo hara glad, golotinja, neimaština u svakom pravcu, a u najnovije doba i bolest. Smrtni slu ajevi su u estali.

Potrebno bi bilo osigurati i provesti sve preventivne mjere i sva sredstva za njihovo suzbijanje i za njihovo širenje, jer e kasnije biti mnogo teže.

O ovim tegobama je podneseno izvješ e ranije, pa se i ovom prilikom moli, da se o ovom problemu ve sada povede ra una i za njegovo rješ enje dadu nadležnima upute i namaknu potrebna sredstva.

Fotokopija skice iz dokumenta br. 161

b) obzirom na našu suradnju sa talijanskim vlastima:

Još uvijek vlada ranije istaknuto dobro raspoloženje našeg naroda, kojega nису uskolebali ni slu ajevi, koji su dosad istaknuti, a koji bi mogli biti — za raspoloženje naroda od vrlo velike i odlu ne važnosti —.

c) obzirom na neprijateljsku promi bu:

Neprijateljska promi ba je još uvijek vrlo živahna, a nije ni udo, kad se u Dubrovniku pove ava broj raznih neprijateljskih elemenata, ali ipak u našem narodu ne polu uje nikakav uspjeh

Neprijateljsku promi bu uspješno suzbija naša promi ba, koja je dobro organizirana, a koja e se znatno poja ati, ako se uspije otvoriti krugovalnu postaju, koja je ve u pripremi, pa makar je sa malom snagom.

ZA DOM SPREMAN!

(M.P.)

Veliki Župan:

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 19 MARTA 1942 GOD. O BORBAMA NA PODRUJU
HERCEGOVINE I CENTRALNE BOSNE**

ZAPOVJEDNICTVO
III. DOMOBRANSKOG SBOKA
Glavnostožerni odjel
Op. Br. 1397/taj.

U Sarajevu, dne 19. ožujka 1942. g.

Predmet: Stanje pobunjeni ke
akcije na osnovi izvještaja
primljenih u vremenu od 18.
ožujka 8 sati do 19. ožujka
8 sati.

1. — Glavnom stožeru Domobranstva (Operat.
i O evid, odjel),
2. — Vrhovnom zapovjedni tvu oružništva,
3. — Zapovjedni tvu: I. i II. dom. sbora,
4. — „ III. dom. sbor. podru ja,
5. — „ Vojne Krajine,
6. — „ 6. pješa ke divizije,
7. — „ 5. oružni ke pukovnije,
8. — „ zra ne luke Sarajevo,
9. — Velikom žup. V. 2. Vrhbosna (izvodno),
10. — Ravnatelj, žup. red. Sarajevo (izvodno).

ZONA GRADA SARAJEVA:

Bez promjene.

I. ZONA:

Oblast V. Vakuf¹.

**Stanje u V. Vakufu je vrlo teško, osobito po pu-
anstvo jer nema hrane. Ima smrtnih slu ajeva zbog
gladi i moral je kod pu anstva propao.**

**Našoj posadi u V. Vakufu ba ena je u toku 18. o.
m. hrana i novac.**

Za rješnje pitanja hrane za pu anstvo u V. Vaku-
fu, ovo je zapovjedni tvo uputilo jednog astnika Veli-

¹ Mrkonji Grad

koj župi Vrhbosna, radi dogovora u pripremanju potrebne hrane, a koja bi se eventualno bacila pomo u naših krilaša².

Oblast Jajce.

1. — Dne 17. o. m. pobunjenici su izvršili napad na radnike koji popravljaju prugu Jajce—D. Vakuf.

Naši domobranci odbili su napad.

2. — No u 17./18. o. m. pobunjenici su ponovo pokušali porušiti prugu na istom mjestu.

Oblast Travnik.

Dne 17. o. m. pobjeglo je iz Travnika 14 komunista koji su se kod tamošnjeg redarstva vodili kao sumnjivi i imali se svakog dana javljati.

II. ZONA:

Oblast Metkovi .

Doznaje se od zapovjednika oružnika da na području s. Pasi na (22 km s. z. od Metkovi) ima mnogo pobunjenika, navodno, 800 od kojih je 400 naoružano strojnica-
ma, bombama i puškama. Prijeti opasnost da se sva susjedna sela kao i oružnici postaja Novosela bitno napadnuta.

U toku posljednjih dana bila su ve dva napada pobunjenika na ovom području (vidi izvješće od 17. o. m. i 18. o. m. pod II.).

Oblast Bile a.

Dne 17. o. m. u 2,30 sati pobunjenici su napali pododjel I. bojke na Toru — k. 566 (Nikolja glava). Borba je trajala do 5 sati. Ojaan vod domobrana na Toru se sjajno držao i napada odbio bez svojih gubitaka.

Italijansko topništvo stupilo u dejstvo.

Ja ina napada oko 100.

Oblast Gacko.

U toku 18. o. m. pomo u našeg krilaša baeno je za posadu u Gacku hrana i streljivo.

Oblast Stolac.

Prema podacima koji su dobiveni, stanje ok:> Stoca je sve teže. (Samo za Operat. odj. Glst. dom. priepis izvješće a Orpost Stolac br. 118/taj.).

² Aviona

³ Nova Sela

Pobunjenici pojaavaju svoj pritisak i sve više ugrožavaju kraj. U s. **Hrduši (12 km j. i. od Stolac)**, **navodno, ih ima oko 3.500**. Njima su se pridružili svi grkoisto njaci iz okolnih sela.

Naših oružnika je mali broj i ne mogu osigurati ovaj kraj od napadaja. Zbog toga, ustaški logornik iz Stoca traži, da se ljudstvo ne poziva na oružne vježbe.

Kao što je ve izvješ eno, radi se na organiziranju 300 milicionera u Stocu, što je ve odobreno i od strane talijanskih vojnih vlasti. Do sada je naoružano 50 milicionera.

Oblast Mostar—Nevesinje.

Stanje u oblasti Bišina (na putu Nevesinje—Mostar) je sve teže. Okolna sela **Zulji**, Kamenio i Rabina (sve 8—12 km j. z. od Nevesinja) su stalno ugrožena od pobunjenika. Ovi pozivaju naše seljake da pre u u njihovu crvenu vojsku.

Ovakvo stanje bio je jasan predznak da e pobunjenici u ovoj oblasti izvršiti skori napad. **Tako je dne 18. o. m. u 6 sati od strane pobunjenika napadnuta oružni ka postaja Bišina. Svi spojevi sa njom su prekinuti, a postaja demolirana⁴**. Talijani su intervenirali (u 11 sati upu eni iz Mostara, a u ve e istog dana su se vratili.).

U borbi poginuo jedan naš domobran i 2 seljaka.

Zapovjednik 6. divizije zapovjedio je, da se u Bišinu uputi jedan vod domobrana.

III. ZONA:

Oblast Sokolac—Pale—Rogatica.

Koncentri na akcija iš enja poduzeta u dane 16., 17. i 18. o. m. na prostoru Rogatica—Podgrab—Gromile završena je u toku 18. o. m.

U koliko se raspolaže podacima o završetku ove akcije, izgleda da je tekao ovako:

a.) **I. konjani ki sklop (iz Gromile) je u toku 18. o. m. krenuo pravcem s. Narandži i preko s. Bogovi i na Pale**. U toku hoda naišao je na borbu naše milicije koju je ova vodila kod Careve Vode, a u težnji da se probije i do e u dodir sa sklopom. (Za ovoga se u toku 17. o. m. nije znalo gdje je).

⁴ Zandarmerisku stanicu u **Bišini** napali su dijelovi **Bišinskog** partizanskog bataljona.

Došavši iza le a pobunjenika, sklop je pomogao raspršivanje pobunjenika, koji su bili zadržali miliciju.

U ovoj borbi poginuo je 1 ustaša sa Pala a na eno je 4 mrtva pobunjenika.

Sklop je stigao u Pale u toku 18. o. m., bez gubitaka u toku 17. i 18. o. m.

b.) II. bojna 1. p. p. (iz Podgraba) vodila je u toku 18. o. m. žestoke borbe naro ito na Vienac (k. 1025, oko 4 km sjev. od Pra a), gdje su odbiena etiri pobunjeni - ka napada.

Zbog sve ja eg grupiranja i napadaja pobunjenika na Vienac, ovaj je morao biti napušten i **bojna se po ela povla iti ka Pra i.** Borba se još vodila 18. o. m. u 18 sati.

U toku 16. i 17. o. m. bojna je imala gubitke: poginulih 5 domobrana, ranjeno 2 astnika i 27 domobrana, nestalo 3 domobrana⁵.

c.) III. bojkra nalazi se u Rogatici. Kako se naknadno doznaje ova je bojna još pred mrak dne 16. o. m. bila napadnuta od novo formiranog Drinskog partizanskog odreda⁶ (stožer mu je u Goraždi) od ovoga razbiena i morala se povu i istog dana u Rogaticu. Osim ve javljenog gubitka (izvieš e od 18. o. m.) ova je bojna izgubila i 14.000 puš anih naboja što je palo u ruke pobunjenika.

Prema viestima koje se imaju, Rogatica je još uvijek ugrožena. Jako bombardiranje iz krilaša (17. o. m. pred mrak) izgleda da je imalo jak u inak, jer je u toku 18. o. m. i u toku no i 18./19. o. m. bilo samo puškaranje.

Oblast Sokolac.

Doznaje se da se **pobunjenici prikupljaju** jednim dielom **kod s. Lu evnik** (9 km zap. od Sokolac) a jednim dielom na prostoru: **s. Pediše, Debelo Brdo, Mandra** (sve 3—4 km sjev. i zap. od Sokolac).

U toku no i pobunjenici su bacali raketle.

IV. ZONA:

Oblast Breza.

Dne 18. o. m. oko 16 sati pobunjenici (navodno preko 200) su napali na mješoviti vlak na pruzi Breza—

⁵ Borbu protiv domobrana kod Vijenca vodili su dijelovi Druge proleterske brigade.

* Pomenute napade oko Rogatice preduzimale su jedinice Druge proleterske brigade u zajednici sa mjesnim partizanima.

Vareš a na mjestu izme u **Dabravine i Pajtov Han. Lokomotiva je prevrnuta** pri pokušaju da se vrati u Brezu.

Pruga je bila zatvorena balvanima i kamenjem. Napad je izvršen bombama i puškama.

Odmah je upu en oklopni vlak iz Breze i iz Vareša (sa jednim odjelom njema kih vojnika) koji su odvukli vagone.

Poginuo 1 domobran a ranjen je loža . Na en 1 mrtav pobunjenik i doveden u Brezu.

Pobunjenici su odveli 5 domobrana, 2 njema ka vojnika, 1 njema kog nadlie nika (ovaj je ranjen) i nekoliko putnika, od kojih su neke odmah pustili. Pobunjenici su navodno tražili ustaše".

V., VI., VII. i VIII. ZONA:

Bez promjene.

OB ENITO:

Zapovjednik 5. pješa ke divizije (pukovnik Prohaska) sa glavarom stožera vratio se je 18. o. m. po podne iz Pra e u Sarajevo.

VRIEME:

Liepo.

Zrakoplovstvo je izvršilo sliede e zadatke:

1. — **Sura ivalo u akciji iš enja na prostoru:** Gromile — Pra a — Rogatica;

2. — **Bombardiralo** sela Magaljdol, Vuji i, Mo ioci, Kneževi i i Kutoš⁸ (sve juž. od Jajce);

3. — **Bacalo hranu, streljivo i novac** našim posadama u Gacko, Mjedenik (za milicionere u Bora), Kalinovik, Bjelemi , Umoljane i Rogaticu.

GUBITCI:

— mrtvih: 7 dom. i 1 ustaša;

— ranjenih: 2 ast. i 27 domobrana;

— nestalih: 8 dom., 1 njem. nadlie nik i 2 njemaka vojnika.

OBOI ZAKLJU AK:

U posljednje vrieme zapažena su sve ja a grupiranja i sve eš i napadaji pobunjenika u oblasti Metkovi-

Ovu akciju izvršili su partizani odreda »Zvijezda«. Kutaš

a, Stoca i Nevesinja. U tim oblastima stanje našeg puanstva je sve teže a naše domobranske i oružni ke snage nemo ne su da to stanje olakšaju.

O stanju u oblasti Metkovi dostaviti e se Glavnom stožeru (za Operat. odj.) poseban spis pod brojem ovog zapovjedni tva Op. Br. 1402/taj.

Napadom na Bišinu pobunjenici pokušavaju odsje i promet Nevesinje — Mostar. Ako taj pokušaj uspije i promet bude za duže vrieme prekinut biti e i Nevesinje obkoljeno i morati e se i tamošnjoj našoj posadi bacati obskrba pomo u krilaša.

Zast. zapovjednika, pukovnik

Prohaska

(M.P.)

BR. 163

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE EG DOMOBRANSKOG
ZBORA O BORBAMA U VREMENU OD 23 DO 24 MARTA
1942 GODINE**

ZAPOVJEDNI TVO

III. DOMOBRANSKOG SBORA

Glavnostožerni odjel

Op. Br. 1466/taj.

U Sarajevu, dne 23. ožujka 1942. g.

Predmet: Stanje pobunjeni ke akcije na osnovi izvještaja primljenih u vremenu od 23. ožujka 8 sati do 24. ožujka 8 sati.

1. — Glavnom stožeru domobranstva (Operativni i o evidni odjel);
2. — Vrhovnom zapovjedni tvu oružništva;
3. — Zapovjedni tvu I. i II. domobranskog sbora
4. — „ III. Dom. sbor. podru ja;
5. — „ Vojne Krajine;
6. — „ 6. pješa ke divizije;
7. — „ 4. oružni ke pukovnije;
8. — „ Zra ne luke Sarajevo;
9. Velikom županu V. Z. Vrhbosna.
10. — Rav. žup. redarstva Sarajevo.

I. TAKTIKA SITUACIJA,
(na području III. domobran, sbara)

Pojedinosti o radu neprijatelja
i naših eta (po zonama)

ZONA GRADA SARAJEVA:
Bez promjene.

I. ZONA:

Oblast Kupres.

1. — Dobijene su ponovne viesti, da je obkoljena oružnička postaja Ravno (15 km. juž. od Kupres) i da je njeno održanje u pitanju.

2. — Dne 23. o. m. u 11 sati napadnuto je s. Kuka-vice (6 km. j. i. od Kupres) i borbe se još vode. Potankosti nepoznate.

Oblast V. Vakuf.

1. — Od Glavnog stožera domobranstva dobijena je brzojavka slijedećeg sadržaja:

»Na našu intervenciju 2. armata odobrila povlačenje bojne Rataj iz Varcar Vakufa zajedno sa talijanskom posadom u mjesto, "gdje će se povući i talijanska posada. Glavni stožer nastojati će potom izvesti i bojnu Rataj i uputiti je u Travnik.«

2. — Od bojnika Rataja iz V. Vakufa, dobiven je izvještaj po kojemu se vidi u glavnim crtama tok borbe dne 15. veljače i prilikom probijanja ove bojne iz Jajca za V. Vakuf, pokušaji ove bojne, da se probije iz V. Vakufa za Jajce, tok napada pobunjenika i obrane V. Vakufa dne 25. veljače o. g. kao i obnova stanje u V. Vakufu.

Pošto će se o ovome poslati Glavnom stožeru poseban izvještaj to će se u ovom izvješću spomenuti samo gubitci, koje je ova bojna pretrpjela dne 15. veljače o. g., jer se ti podaci još nisu do sada imali kao to ni.

Poginulo je: 27 osoba (među njima jedna se i nadporučnik Buzanić — vjerojatno poginuo);

Ranjeno je: 1 astnik (poručnik Papić), 2 do astnika (od ovih stožerni narednik Šapina), 25 domobrana, 5 oružnika, 6 granata.

Nestalo je: 1 astnik (poručnik Radelj) po svim obaveštenjima izgleda zarobljen), 58 domobrana, 8 oružnika, 44 granata, 60 konja.

Izgubljena oprema: 74 puške, 4 strojopuške, jedno postolje za tešku strojnicu, 6 praznih kutija za streljivo,

4 prazna redenika za tešku strojnicu i oko 3.000 naboja u svemu.¹

II. ZONA:

Oblast Prozor.

Iz Travnika dobijene su u toku 23. o. m. oko 17 sati **ponovne vesti**, da je **Prozor obkoljen od strane pobunjenika**.

Oblast Konjic.

1. — Prema podacima, dobivenim iz Konjica (Orvod² Konjic) doznaje se, da je dne 20. o. m. u **napadu na s. Vrdolje** (vidi izvješ e ovog zapovjedni tva od 23. o. m. pod II) **u estvovalo oko 500 pobunjenika**.

Istog dana, pošto se je talijanska vojska, koja je uspiela povratiti s. Vrdolje, vratila u Konjic, pobunjenici su ponovo zauzeli s. Vrdolje a naši su se milicioneri morali povu i.

U toku no i 20. o. m. oko 22 sata milicioneri s. Vrdolje oja ani milicionerima iz s. Džepi, izvršili su povratni napad i uspieli povratiti s. Vrdolje.

U ovim borbama poginula su 3 milicionera a 6 ih je ranjeno i izgubljene 2 puške. Pobunjenici su imali 30 što mrtvih što ranjenih³.

2. — **Dne 21. o. m. u 10 sati Talijani su izvršili zamjenu zarobljenika**. Za svoja dva inžinjera vratili su partizanima porodicu od 3 lana komuniste Bili Pere⁴ iz Jablanice i komunistu Franju Novak⁵ iz Mostara.

Razmjena je izvršena na uš u rijeke Biele u Neretvu (3 i pol km isto no od Konjic), sa cerimonijalom, a u prisustvu po jednog roja pobunjenika i talijanske vojske.

O ovome talijanske vojne vlasti izviestile su ustmeno našeg zapovjednika Orvod Konjic dne 20. ov. mjeseca.

3. — **O stanju u oblasti Konjic** kao i o namjerama pobunjenika u ovoj oblasti **prilaže se priepis izvješ a Orpost⁶ Konjic** (samo za Glavni stožer Oper, odjel).

¹ Opsjedanje Mrkonji Grada vršili su partizani Tre eg krajiškog NOP odreda.

² Oružni ki vod, t.j. žandarmeriski vod

³ Akciju na selo Vrdolje izvršila je jedna kombinovana eta Bora kog partizanskog bataliona u ja ini od 45 boraca. Tom prilikom partizani su držali selo Vrdolje 24 asa. Poginula su 3, a ranjena 2 partizana; zaplijenjeno je 12 pušaka, 2 pištolja i nekoliko ru nih bombi.

⁴ Poginuo u borbi protiv etnika juna 1942 god. na Borcima.

⁵ Franc Novak

* Oružni ka postaja, t.j. žandarmeriska stanica

Iz pomenutog izvješ a doznaje se, da pobunjenici namjeravaju rušiti prugu u oblasti Konjica i izvršiti napad na Konjic.

Oblast Gacko.

Dne 22. o. m. talijanski krilaši bombardirali su s. Samobor (7. km. j. i. od Gacko).

III. ZONA:

Oblast Sokolac.

1. — **Dne 23. o. m. kod s. Dihalji** (5 km. j. z. od Sokolca) **nekoliko pobunjenika otvorilo je paljbu** na ljudstvo sekcije za popravku cesta, koji su išli * Sokolca za Romaniju. Ljudstvo se je vratilo u Sokolac.

2. — **Dne 23. o. m. išla je preselica od 5 samovoza** iz Pala za Sokolac i vratila se, **bez uznemiravanja.**

3. — **Dne 23. o. m. oko 23 sata pobunjenici su izvršili napad na Sokolac iz pravca s. Vraži i i Mandra** (2—3 km. sjev. odnosno zap. od Sokolac). Napad je odbijen.

Oblast Rogatica.

Dne 23. o. m. oko 11 sati jedan naš krilaš, prilikom bacanja hrane našoj posadi u Rogatici, srušio se je u Rogaticu i sav se je razbio. Poginuli su pilot i izvidnik.

IV., V., VI., VII. i VIII ZONA:

Bez promjene.

ZRAKOPLOVSTVO:

Vrieme je bilo pogodno za rad zrakoplovstva.

Ono je izvršilo sliede e zadatke:

1. — **Razvi alo** okolicu Rogatice u cilju pronalaska pobunjeni kog baca a, koji je ga ao Rogaticu.

2. — **Bombardiralo** sela: Plješevica, Kr i i, Vragolovi, Maravi i, Mesi i, Varošiste, Gu ^o i Lepenica (sve u okolicu Rogatice).

3. — **Bacalo** hranu i akumulatore i službeno pismo u Rogaticu.

4. — **Pratilo** preselicu na dielu puta od Naromanije do Han Obo aš (na putu Mokra—Sokolac).

GUBITCI:

Poginulo: 3 milicionera.

Ranjeno: 1 astnik, 2 do astnika, 25 domobrana, 5 oružnika i 6 milicionera.

Nestalo: 1 astnik, 58 domobrana, 8 oružnika.

Izgubljena oprema: 74 puške, 4 strojopuške, 3000 naboja.

Kratka ocjena takti ke situacije.

1. — Prema viestima, koje su dobivene i u toku 23. o. m. potvrđuje se ozbiljnost stanja u oblasti Prozora. Pobunjenici nadiru iz pravca Kupresa a djelomično se pojavljuju i kod Gornjeg Vakufa. Navodno je već obkoljen i sam Prozor.

Ako se uzme u obzir i podatci o namjerama pobunjenika u oblasti Konjic t. j. da će u skoro vrijeme ovi napasti Konjic i zauzeti ga, onda je Prozor i sa te strane ugrožen.

2. — Eventualnim napuštanjem Varcar Vakufa od strane naše i talijanske posade pobunjenici će zauzeti V. Vakuf i time zavladatai cijelim područjem zap. od linije Jajce — Donji Vakuf.

Osim toga napuštanjem V. Vakufa u znatnoj mjeri biti će ugroženo i Jajce, koje je prema imaju im potrebama, već sada u dosta delikatnom stanju t. j. već djelomično obkoljeno.

3. — Prebacivanje izvjesnih dijelova pobunjenika iz s. Blace, Borci i Bijela (sve 4—10 km. j. i. od Konjic) u sela u dolini potoka Idbar (6.5 km. zap. od Konjic) kao i ka s. Galjevo (4 km. sjev. od Konjic), daju domnevati da pobunjenici namjeravaju zaobići i Konjic sa sjev. i zap. strane u cilju rušenja pruge sjev. i zap. od Konjica i sa tih strana izvršiti obilni napad na Konjic, koji je, prema imaju im podacima, u skorom izgledu.

Vlastite namjere takti ke naravi.

1. — Poduzeti će se potrebne mjere preko talijanskih vojnih vlasti, radi interveniranja u oblasti Kupresa i Prozora, jer Prozor spada u demilitiziranu zonu, a Kupres u talijansku zonu.

Naših snaga nema ni u Kupresu ni u Prozoru, a talijanske snage u mogućnosti su da interveniraju iz Konjica, Kupresa i Bugojna.

2. — Zamoljen je Glavni stožer domobranstva (Opod"), da intervenira kod italijanskih vlasti, da njihova i naša posada u V. Vakufu ne napuštaju ovaj grad, jer će inače i Jajce biti u pitanju.

⁷ Operativni odjel

O eventualnom napuštanju V. Vakufa izvješteni su odmah zapovjednik I. zone (pukovnik Šimi) i Velik: Župan u Jajcu, radi poduzimanja pravodobnih mjera opreze u Jajcu i okolnim posadama i evakuacija puanstva iz V. Vakufa.

3. — O stanju kod Konjica izvješteno je talijansko zapovjedni tvo u Mostaru (preko zapovjednika 6. divizije), radi poduzimanja potrebnih mjera.

II. OSOBITI DOGA AJI IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI.

Nije bilo.

III. NAMJERE ZA RAD IZVAN ZONE BORBENE DJELATNOSTI.

Nije bilo doga aja, koji bi izazvali namjere.

Zastupa zapovjednika
pukovnik Prohaska

BR. 164

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE DUBRAVA OD 24 MARTA 1942 GOD.
O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA U HERCEGOVINI

NEZAVISNA I[^]ZAVA HRVATSKA

VELIKA ZUPA DUBRAVA Dubrovnik, 24. ožujka 1942 god.
DUBROVNIK

V. T. Broj: 25/42

PREDMET: Nedeljni izvještaj

Velike Župe Dubrava.

- 1) Ministarstvu unutarnjih poslova
Tajni tvo Ministra ZAGREB
- 2) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost
ZAGREB
- 3) Ob e upravnom povjereniku kod
II. Armate talijanske vojske SUŠAK
- 4) Uredu Poglavnika ZAGREB
- 5) Ministarstvu Hrvatskog Domobranstva
ZAGREB
- 6) Ministarstvu vanjskih poslova ZAGREB

A) Savezno okružnici Ministarstva unutarnjih poslova od 15. I. 1942. V. T. br. 14-1-A-1942. podnosim sljede e izvješ e:

I. DA LI IMA POBUNA NA PODRUJU ZUPE

U prošlim izvješima su detaljnije prikazane prilike u pojedinim kotarskim oblastima i ocrtano je područje, u kojem gospodare pobunjenici.

Ovo se obestanje nije poboljšalo, a u ovom vremenskom razdoblju dogodili su se ovi pojedini slučajevi:

1. Kotarska oblast Ravno:

a) Iz podataka, koje je u ovome razdoblju dostavila kotarska oblast Ravno, saznaje se, da su počinjene opet razne provalne krađe u mjestu Ljubinju. Ova kotarska oblast ne gospodari sa vrlo velikim dijelom svoga područja, pa joj je vlast vrlo skupe.

b) Iz podataka, koje je dostavila kotarska oblast Stolac saznaje se:

aa) da su etnici-komunisti sa jakom snagom opkolili selo Premilovo polje u obini ljubinskoj.

bb) da su se sakupili po mjestima Hrdjuse¹, Pocrnje i Uboško², i da napasti sela Gornji-Poplat i Zegulju, a odmah iza toga da prijeti neposredna opasnost i za grad Stolac.

cc) U kasnijem izvješiu kotarska oblast Stolac saopćuje, da su odmetnici zauzeli dne 11. t. mj. Premilovo Polje³.

2. Kotarska oblast Trebinje:

Iz izvješća Oružničke postaje u Dubrovniku od 18. t. mj. T. Br. 156/1942 se saznaje, da su:

a) Dne 15. o. mj. u selo Grebce, kotara Trebinje došli: Lazo Milaković, Dušan Kokošar iz Jasenice luga⁴, Mirko Mileti i Jovo Mileti, Perov oba iz sela Vlake, te da su seljacima u Grebcima održali govor o partizanskom pokretu. Popisali seljake za pripomoću u slučaju da se pojave u selu hrvatski službenici i talijanski vojnici, zaprijetivši, da će ih pobiti, ako bi im uskratili pomoć. Tom prigodom isti su izjavili, da su došli u selo na zapovjednjihovog zapovjedništva u Lastvi⁵, a da će u veće broju u roku od dva dana ponovno doći i pokupiti sve živežne namirnice od seljaka i spremiti ih u etni ko-komunistička skladišta za ishranu njihove vojske i onih porodica, koje se k njima pridruže.

b) Dne 14. ov. mj. oko 17 sati etni ko-komunistički banditi došli su u selo Grebce i odveli sa sobom Pera Garvana istaknutog Hrvata, starog 65 godina, uzevši mu nekoliko kg. soli, koju je so

¹ Hr uši

² U pomenutim selima nalazili su se partizani Južno-hercegovačkog odreda.

³ Neprijateljsku posadu u Premilovom Polju likvidirali su partizani Stolačkog bataljona.

* Jasenica Luga

⁵ U Lastvi se tada nalazio Operativni štab za Hercegovinu.

morao sam na le ima nositi. O sudbini imenovanog Garvana, ništa nije poznato.

3) U toku ovoga razdoblja ovoj velikoj Zupi nisu dostavljeni nikakovi podatci o događajima u kotarskim oblastima Bile e i Gacko, jer su još uvijek prekinute sve prometne veze sa ovim oblastima.

3. Kotarska oblast Stolac:

a) Dne 12. t. mj. su komunisti napali na selo Kremnice⁶, kod Š epan Krsta, u kojoj je borbi ranjen mješ anin Lovro Lon ar.

b) Tako er su komunisti-partizani napali oružni ku postaju Bakra ušu⁷. U ovoj borbi su poginuli 7 gra anskih lica i jedan domobran a ima ih više ranjenih. Intervencijom talijanske vojske komunisti ko-partizanski odredi su protjerani.

c) O napadaju komunista na njema ku vojni ku kolonu na putu Trebinje—Stolac⁸ poslano je posebno izvješ e pod Br. Taj 900/42 od 17.tek. mj. i u prošlom nedeljnom izvješ u.

Kotarska oblast u Stocu naknadno izvješ uje, da je prigodom ovoga napadaja bilo što mrtvih, a što ranjenih oko 100 komunista, pa da se radi toga osje a neraspoloženje me u njima, a da se i me u mješ anima, koji su njima naklonjeni tako er osje a neraspoloženje i da žale toliki gubitak, a osim toga, da se i jedni i drugi boje njema ke odmazde.

Kotarska oblast u Stocu je pod Taj..broj 209—42 dostavila još i ovo izvješ e:

»Dne 21. o. mj. došao je iz Berkovi a kao kurir zarobljeni njema ki podoficir Konrad, koji je podpisatom saop io sliede e:

Svi zarobljeni njema ki vojnici, kojih imade sada u svemu 44 (jedan teško ranjeni vojnik je umro) nalaze se od 16. o. mj. u Berkovi ima i smješteni su tu zajedno sa zarobljenim talijanskim astnicima i vojnicima. Od ve ine talijanskih astnika i vojnika oduzeli su uniforme, koje sada zajedno sa oružjem nose partizani. Svi i njema ki i talijanski vojnici kao i astnici moraju svaki dan raditi u polju od 7 u jutru do 11 i po i od 1 i po do 6 sati poslije podne. Sakupljaju i slažu kamenje, pilaju i cijepaju drva. Partizani s njima grubo postupaju, ak ih i tuku i šamaraju. Hrana im je vrlo slaba.

II. DA LI POSTOJI RAZDVAJANJE POBUNJENIKA I GRKOISTOCNOG ŽIVLJA

Danomice se sve više i više iz raznih izvješ a sti u dokazi, da me u pobunjenicima postoje razdvajanja.

⁶ Ovai napad izvršili su partizani Stola kog bataljona.

* Bakroluša Draga. Napad na ovu žandarmerisku stanicu izveli su partizani Drugog nevesiniskog bataljona.

⁸ Pomenutu njema ku kolonu napali su dijelovi Stola kog i Ljubinjskog partizanskog bataljona.

Zapovjedni tvo oružni ke postaje Jasen, dostavilo je ovo izvješ e pod Br. 17/taj-1942, koje glasi:

»Izme u 13 ili 15 ožujka 1942 godine preko pouzdanih lica podpisati je saznao i provjerio stanje i me usobne borbe etnika i komunista na podru ju ove postaje u sliede em:

1. izme u 10 i 14 ožujka 1942 godine predalo se je talijan-skim vlastima u Trebinju 11—13 potpuno naoružanih etnika iz ob ine Ljubomir, kotar Bile ki i sobom su doveli jednoga talijan-skog vojnika, koji je bio zarobljen me u komunistima u Ljubo-miru. Talijanske vlasti su ove etnike razoružali i drže ih kod sebe u Trebinju.

2. U istom me u vremenu tako er se je predalo talijanskim vlastima u Bile u oko 32 etnika me u kojima se nalazi i njihov vo a biv. oružni ki narednik Sava Kova iz Ljubomira, kotar Bi-le a, koji su tako er od talijanskih vlasti u Bile u razoružani i zadržavaju ih kod sebe.

U koliko se moglo saznati od izvjesnih osoba da se u Ljubo-miru još priprema viši broj etnika za predaju našim i talijan-skim vlastima, ali navodno nijesu još sigurni, da e im se osigu-rati li ni i porodi ni život.

Ova njihova predaja je uslijedila navodno zato, jer su se zavadili sa komunistima u Ljubomiru, koji su po dokazu nad-mo niji od etnika i da ima viši broj etnika, koji su se silom pri-lika primili komunisti ke partije, komunisti su skoro ve inom došli sa svojim vo ama iz Crne Gore i vrše pritisak na stanovni-štvo po Ljubomiru, da se bore u redovima komunizma, a to mje-štani ne e, da se primaju ve izbjegavaju i predaju se našim odno-sno talijanskim vojnim vlastima⁹.

3. U koliko se moglo saznati od strane italijanskih pojedinih vojnika u izgledu je, da italijanske vojne vlasti namjeravaju izbjegle etnike organizovati eventualno i podpomo i ih da se bore protivu komunizma te ovi to teško i o ekuju i navodno je u izgledu, da e ovo pre i u djelo u najskorije vrieme.

Me u etnicima i komunistima vlada neizdrživa glad od koje djeca ve podlježu i rade na sve na ine, da bi došli do ma kakove hrane preko svojih jednomišljenika u varošima i okolice njene.«

ZA DOM SPREMAN!

(M.P.)

Zamjenik Velikog Župana,
Podžupan:
(potpis ne itak)

" U to vrijeme u Hercegovini je nastala oružana borba izme u etnika i partizana. etnici su se stavili pod zaštitu Talijana i za-jedno sa njima u estvovali u akcijama protiv partizanskih jedinica.

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA TRE E ORUŽNI KE PUKOVNIJE. O BORBAMA I AKCIJAMA PARTIZANA NA PODRUJU BOSANSKE KRAJINE I TUZLANSKE OBLASTI U VREMENU OD 28 JANUARA DO 25 MARTA 1942 GODINE¹

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
3. ORUZNICKE PUKOVNIJE
J. S. Broj 296/Tajno

TAJNO

U BANJA LUCI, dne 31. ožujka 1942.

PREDMET: Doglasno izvješće dostavlja.—

1. — VRHOVNOM ORUŽNI KOM ZAPOVJEDNI TVU
ZAGREB,
2. — POVJER. ZA USPOSTAVU JAV. REDA I POR.
ZAGREB,
3. — ZAPOVJEDNI TVU I. DOMOBRANSKOG SBORA
SISAK
4. — ZAPOVJEDNI TVU II. DOMOBRANSKOG SBORA
BROD n/S,
5. — ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG SBORA
SARAJEVO,
6. — ZAPOVJEDNI TVU 1., 2., 4, 5. 6. ORUŽNI KE
PUKOVNIJE i
7. — MJESNOM ZAPOVJEDNI TVU BANJA LUKA.
8. — Kopija u spise:

U smislu privremenog Uputa za organizaciju i rad izvještajne službe u vojsci, izdanog po Glavnom Stožeru Vojskovo e pod V. T. Broj 1123 od 22. srpnja 1941., dostavljam doglasno izvješće, prema prikupljenim podacima od podre enih mi oružni kih jedinica u vriemenu za posljednjih 15 dana u sliede em;

I. — OBICA UNUTARNJA SITUACIJA:

- 2.— etni ko-komunisti ka akcija i preduzete protiv-mjere:
etni ko-komunisti ka akcija u posljednje vrieme nije bila toliko aktivna, jedino na podruju oružni kog krila Biha , od posljednjeg izvješća a do danas njihov nastup bio je najaktivniji.
Kod istih kako sam iznio u posljednjem doglasnom izvješću, za sada vlada neko zatišje i prema svima izgledima može se re i

¹ Na originalu izvještaja nedostaje završni dio.

da je ovo uslijedilo samo zato, što su opazili, grupiranje naših snaga, zbog čega pobunjenici sve svoje jače dijelove postepeno povlače u bolje utvrđene i strategijske položaje (Planine) odakle misle da će dati najjači otpor našim oružanim snagama i slomiti njihovu borbenu moć. Gledom na tok operacija koje vode naše oružane snage u predjelima Kozare i Prosare vidi se, da pobunjenici na svim sektorima pred našim oružanim snagama uz sasvim mali i mjestimični otpor napuštaju mjesta koja su se do tada nalazila u njihovim rukama. Ali svakako da ovo čine dok ne dođu do svojih glavnih utvrđenih položaja gdje misle da će imati veći uspjeh od onoga kojeg su imali prošle jeseni u Mrakovici.

Po selima koja su nezaštićena našim i savezničkim oružanim snagama pobunjenici i nadalje vrše razna nasilja, pljačke, odvođenja i ubijanja mirnog stanovništva.

Kao važnije događaje iznosim sljedeće:

28. siječnja 1942. oko 19 sati, jedna grupa od 30 naoružanih pobunjenika došla je u selo Zgon, kotar Ključ, i od istomjesnog seljaka Ive Bari a odnijela: 1 vojničku pušku, 40 naboja za istu, 2 muška nova odijela i drugih raznih predmeta u vrijednosti oko 40.000 Kuna.

4. veljače 1942. oko 6 sati, došla je jedna grupa pobunjenika poviše sela Zgona, na zv. mjestu »Grabovi«, kotar Ključ, te zapalile jednu kuću u vlasništvu seljaka Muradifa i Šaćira Kulosmana, oba iz sela Zgona, opalile i kotara Ključ, nanievši im štetu za oko 50.000 kuna.

5. veljače 1942. prije pola dana, od strane pobunjenika u selu Zgonu, na zv. mjestu »Radi«, kotar Ključ, ranjen je u desno rame istomjesni seljak Ibrahim Smaji, u slučaju kada je imenovani skupljao sijeno da nosi stoci. Istome je ukazana liječnička pomoć, u mjestu Ključ u gdje je i zadržan u Bolnici na liječenje.

15. veljače 1942., jedna domobranska komora sastojala se od oko 200 domobrana, 60 oružnika, 50 naoružanih milicionera i 59 konja, pod zapovjedništvom bojnika g. Rataja, zapovjednika II. bojne, 9. pješake pukovnije, te poručnik Buzan i em i 2 oružnika sa postaje Jajce, prenose i hranu iz Travnika za granstvo opkoljenog grada Varcar Vakufa, bila je izmeću Maganja² i Privila³, kotar Varcar Vakuf, napadnuta od strane pobunjenika. Ovom prilikom nastradao je sve i jedan konj, do im je vojska sa zapovjednikom bojne i 50 milicionera koji su gonili konje izbjegli u Varcar Vakuf. U ovoj borbi kod sela Privila poginuo je poručnik Buzan i a nestao pri uvni- domobranski poručnik Marko Radalj⁴.

² Magaljdol

³ Previla

⁴ Domobransku komoru napali su dijelovi partizanskog bataljona »Iskra« Trećeg krajiškog NOP odreda.

25. velja e 1942. jedna ophodnja u ja ini od 6 domobrana koja je iz Klju a pošla sjevero-isto no od r. Sane da osmatra predteren. Kada je ophodnja došla na mjesto Zelina kotar Klju , na zv. mj. »Krajevi«, iznad obale r. Sane, pobunjenici su na njihov otvorili vatru iz strojo-puške i na mjestu ubili domobrana Sulju Ljuti a, a ostali su se bez borbe povukli u Klju . Domobran je rodod iz sela Zgona, kotar Klju , pa je njegov-lješ predan rod-bini radi sahrane.

28. velja e 1942. oko 7 sati, iz mjesta Klju a, krenuo je jedan odred talijanskih vojnika t. j. njihov oko 40 u državnu šumu zv. »Hanilovo Vrelo« 2 km. udaljeno od mjesta Klju a, pod zapovjedni tvom jednog talijanskog astnika, sa namjerom da tamo nasijeku drva za svoje svagdanje potrebe. Pri dolasku na oznaeno mjesto i kada su vojnici po eli da sijeku drva, iznenadno su pobunjenici na iste otvorili sa sviju strana puš anu vatru. Talijanski vojnici primili su borbu i istu vodili oko 1.30 sati dok nije pristigla pomo iz Klju a od talijanske i hrvatske vojske, kada im je uspelo pobunjenike natjerati u bjeg u pravcu pl. Visa k. 1456. Na mjestu napadaja poginulo je 7 talijanskih vojnika a 13 ih je teže i lakše ranjeno od kojih povrijeda u bolnici Klju u je umrlo 3 tal. vojnika, 9 talijanskih vojnika je zarobljeno a 3 mazge-mule su ubijene⁵. Tako er je na strani pobunjenika poginuo etnik Luka Ožegovi iz sela Bravskog, kotar Klju . 12. ožujka 1942. povratili su se ovih 9 talijanskih vojnika iz zarobljeni tva ali bez oružja.

1. ožujka 1942. oko 5 sati, jedna skupina od oko 120 dobro naoružanih pobunjenika, izvršila je napadaj sa puš anom vatrom na mjesto Vrnogra , kotar Cazin, sa tri strane⁶. Oružni ka posada u mjestu primila je borbu koju je vodila sve do 14 sati kada su pobunjenici od strane oružnika i domobrana razbijeni i natjerani u bijeg. Ovom prilikom na našoj strani poginuli su domobrani Osman Kostić , Ale Kostić i Zaim Elezović , 2 civila su poginula i 3 ranjena. Na strani pobunjenika poginulo ih je 16, a zarobljeno 9 komada puš aka vojnikih, jedna strojna puška i dvije gra nske puške. Broj ranjenih pobunjenika nije poznat.

1. ožujka 1942. oko 21 sat, Mustafa Sadiković i Zarif Muratović iz Vrnogra a, odveli su istomjesne porodice Dmitrović , jednu udovu i tri njene k eri stare 20, 18 i 17 god. i iz porodice Djuje Stević udovu i dvi|jel| k erke stare 14 i 7 godina, svi kotara Cazin, nepoznato kuda. Naknadno se je doznalo da su sve ove žen-skinje silovane a zatim na sadisti ki na in mu ene i ubijene pošto su ih 24 sata držali pod svojom vlasti.

⁵ Na pomenute italijanske vojnike napala je Bravska eta Prvog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda.

⁶ Borbu protiv žandara u Vrnogra u vodili su partizani iz Banije

2. do 6. ožujka 1942. oružni ka ophodna pod zapovjedni tvom zapovjednika oružni ke postaje Bos. Brod, otkrila je 35 željeznih kra a, razne trgova ke robe, izvršenih u razdoblju od 21. studenog 1941. do 28. velja e 1942. prilikom prevoza, pretovara i utovara robe u vagone na želj. postaji Bos. Brod. Ove kra e koje su padale na teret države iznosile su za oko 408.640.18 kuna. Po vodom ove kra e uhi eno je 7 osoba i nekoliko jataka koji su od istih robu za jeftin novac kupovali. Sa svima je postupljeno po zakonu, od strane navedene ophodnje.

4. ožujka 1942. pobunjeni ke horde izvršile su oružani napadaj na grad Varcar Vakuf i ovom prilikom zapalili istomjesnu oružni ku postaju i još nekoliko zgrada⁷. Prilikom ove borbe poginuo je zamjenik zapovjednika postaje, oružnik Jozo Madžar, Mustafa Kuli i domobran Suljo Aljuki -Nuhi , a ranjen je oružnik Isidor Vincekovi . Osim toga poginula su 2 oružnika koja su došla iz Travnika. Do im je zapovjednik oružni ke postaje V. Vakuf stožerni narednik Ilija Dubravac ranjen u ruku. Talijanske trupe ovom prilikom stupile su u borbu protivu pobunjenika i poubijale oko 300 etnika i komunista, nakon ega su se ostali povukli od mjesta V. Vakufa.

4. ožujka 1942, lugarski vježbenik Tomo Serti , rodom iz Trstenaca, op ine Derventa, kotara istog, U šumi zvanj »Vu je jame« (Planina Motajica) našao je seljaka Petra Condri a, iz sela Bijelog Brda, op ine i kotara Derventa, gdje na svojim saonicama goni iz državne šume drva, za koja pomenuti ondri nije imao izvoznice, radi ega mu je Serti pokušao zaplieniti. Ovom prilikom izme u njih dvojice nastala je sva a i napokon i tu a. Lugar Serti u razjarenom stanju opalio je na Condri a iz svoje puške jedan naboj zadavši mu teške povrede, od kojih je prigodom prevoza svojoj ku i na saonicama umro.

5. ožujka 1942. pobunjeni ke skupine pokidale su brzoglasno-brzobjavnu liniju na cesti Srnica—Gra anica, udaljeno 23 km. od Srnica, pokidana žica pored samih izolatora za oko 100 m. Isto tako pokidana je linija na državnoj cesti Srnice—Grada ac kod sela Kerepa, gdje su pobunjenici izsjekli 5 b. b. stupova a žicu odnieli.

6. ožujka 1942. oko 10 sati, jedna skupina od oko 40 naoružanih pobunjenika izvršila je oružani napadaj na selo Šturli e, kotar Biha ⁸. Naše straže koje su se nalazile u tom selu, primile su borbu i istu vodile dok im je stigla pomo istomjesnih naoružanih seljaka i naših domobrana koji su se nalazili u susjednim selima Hurjanima i Salopekima, pod zapovjedni tvom nadporu -

⁷ Mrkonji Grad su napali partizani Tre eg krajiškog NOP odreda. Vidi dok. br. 93.

⁸ Napad na selo Sturli izvršili su kordunaši i li ki partizani.

nika Kova evi a. Ovom prilikom naše ujedinjene snage uspjele su pobunjenike natjerati na povla enje do sela Šiljkova e, kotar Biha . Za vrijeme borbi u ovome selu popaljeno je oko 35—40 grko-isto nja kih domova iz kojih su pobunjenici davali otpore. Isto tako ovom prilikom spaljeno je i selo Bogovolje, kotar Biha . Poginulo je 10 grko-isto njaka do im na strani naoružanih grana i domobrana nije bilo gubitaka. —

No u izme u 6. i 7. ožujka 1942. upala je jedna skupina pobunjenika u selo Kožuhe, kotar Doboj, i oplja kala istomjesnu radnju Bogdana Jovi a, a zatim se udaljila nepoznato kuda. Vriednost oplja kanih stvari nije procjenjena.

No u izme u 7. i 8. ožujka 1942. jedna skupina naoružanih pobunjenika izvršila je oružani napadaj na vojnu posadu u Hadžiburju⁹, kotar Bos. Dubica, koja se sastojala od domobrana i legionara. Ovom prilikom poginula su 3 domobrana i jedan legionar kao i jedan ustaša a zarobljeno je 17 domobrana i 4 legionara. Sudbina zarobljenih legionara i domobrana je nepoznata¹⁰.

9. ožujka 1942. u 6.30 sati, pobunjeni ke skupine izvršile su oružani napadaj na naše vojne posade koje se nalaze na položajima u Bos. Petrovom selu, kotar Gra anica. — Naše snage primile su borbu koja je trajala sve do 11 sati istoga dana. Ovom prilikom poginulo je 2 a ranjeno 10 domobrana, do im na strani pobunjenika gubitci niesu poznati. Našim snagama uspjelo je pobunjenike razbiti i natjerati na povla enje¹¹.

9. ožujka 1942. na želj. pruzi Suhopolje—Boljani ¹², kotar Gra anica, naletio je teretni vlak na postavljenu minu od strane pobunjenika. Vlak je sa službenim kolima izba en iz šina a zatim su odmah pobunjenici navalili na vlakopratno osoblje i domobrane, vikaju i da se predaju i da im se ništa dogoditi ne e. Domobrani su primili borbu i nakon kra e borbe pobunjenici su se povukli u šumu. Vlakopratno osoblje poslie borbe došlo je u Karanovac bez da je tko poginuo i povre en do im dali je tko na strani domobrana poginuo ili ranjen nije poznato pošto su isti ostali na položajima¹³.

No u 9. ožujka 1942. oko 1 sat, pobunjenici su zapalili pokretno imanje (ardak) profesora Nurije Djumruk i a u selu Maši ima, kotar Bos. Gradiška. Vatra je jednovremeno podmetnuta pod sami ardak i sve gospodarske zgrade tako da je požar jedno-

⁹ Hadžibair

¹⁰ Zandarmerisku stanicu u Hadžibairu likvidirali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

¹¹ Akciju na Bos. Petrovo Selo izveli su dijelovi Ozrenskog NOP odreda.

¹² Boljani

¹³ Pomenutu diverziju izvršili su partizani Ozrenskog NOP odreda.

vremeno buknuo kod svih zgrada. Spašena je samo jedna nova štala i dvije kukuruzane. Šteta se nemože utvrditi bez stru nih osoba.

10. ožujka 1942. u 4 i 6 sati pobunjeni ke skupine izvršile su oružani napad na selo Trstenovac¹⁴ i Marin Most, kotar Cazin, od pravca Rujnice, kotar Biha . Oružni ka ophodnja u selu Trstenovcu prihvatila je borbu koja je trajala do 11 sati. Odbivši pobunjenike uz dobijenu pomo domobrana i oružnika iz Cazina. Naši oružani odredi iz sela Vrste, Pe ke i Drežnika, kotar Biha pri prolazu kroz selo Rujnicu, kotar Biha bili su napadnuti od strane pobunjenika. Ovom prilikom naše snage su svo ovo selo zapalili. Na našoj strani ranjeno je što teže što lakše 8 milicionera kojima je odmah ukazana lije ni ka pomo u Biha u i preduzeto bolni ko lie enje.

10. ožujka 1942. oko 10 sati, oružni ka ophodnja postaje Ljubljani¹⁵, krilnog oružni kog zapovjedni tva Doboj, sa domobranima i milicionerima, kod sela So anice Velike, kotar Derventa, sukobila se sa oko 60 naoružanih pobunjenika. Borba je trajala 6 sati kada je ophodnji uspjelo pobunjenike prisiliti na povla enje, prema selu Crn u i Osinju kotara Derventa, bez vlastitih gubitaka.

11. ožujka 1942. u 10 sati, dvije skupine od oko 100 naoružanih pobunjenika neopaženo su se privukle do blizu na 1 km. od vojarne oružni ke postaje Ljupljanica, kotar Derventa, te na vojarnu i željeniz ku postaju osuli puš anu vatru. Odred od 50 oružnika, domobrana i milicionera pod zapovjedni tvom pri uvnog poru nika Josipa Petrana, prihvatio je borbu i nakon 4 sata borbe napada e protjerao bez vlastitih gubitaka.

11. ožujka 1942. oko 3 sata, jedna skupina naoružanih pobunjenika, došla je u selo Razboj, kotar Bosanska Gradiška, te od istomjesnih težaka oduzeli 6 kožnih kaputa, a iz trgovine Vojine Kavulje odnieli su ovom prilikom 400 paklova malih duvana, 60 komada malih šibica, 100 komada cigaret-papiri a i 1 kišnu kabanicu. Po izvršenim operacijama uzeli su kola sa konjima Trivuna Kasagi a i odvezli se u pravcu sela Kukulja, kotar Bos. Gradiška.

12. ožujka 1942. oko 12 sati, dvije satnije talijanske pješadije I. regemente, 2 armate, koje se nalaze kao posada u Bos. Krupi, pošle su na vježbu u pravcu sela Mali Radi , kotar Bos. Krupa, udaljeno 7 km. od B. Krupe. Ovom prilikom oko 13 sati pobunjeniki ke bande izvršile su oružani napadaj na talijansku vojsku u kojem napadaju je poginuo 1 talijanski vojnik, a ranjen je jedan astnik, 1 do astnik i 7 vojnika. Istoga dana oko 17 sati talijanske satnije povratile su se u mjesto Bos. Krupu, dok su ranjene i

" Trstovac

¹⁵ Lujljanica

mrtvog otpremili sa vlakom u Biha . Gubitci na strani pobunjenika nemogu se saznati pošto talijanske starješine ovo nikome ne saop avaju ve drže u tajnosti.¹⁶—

No u izme u 12. i 13. ožujka 1942. etni ko-komunisti ke horde upale su u selo Klokotnicu, kotar Gra anica, te od istomjenskih seljaka odniele 44 komada vojni kih pušaka i 900 naboja za iste. Oružje je izdato od strane vojnih vlasti seljacima radi obrane sela od pobunjenika. Zapovjednik dobrovolja kog sata u ovom selu je uhi en sa još 24 osobe kao saboteri i predati pokretnom priekom sudu u Tuzli na zakonski postupak.

No u izme u 12. i 13. ožujka 1942. oko 24 sata, došla je jedna grupa od 7—8 naoružanih sa puškama pobunjenika u selo Karazivce¹⁷, kotar Banja Luka, te od istomjenskih seljaka, i to: Nikoli Mora i i Jovanki Sobot odnieli po jedan kožni kaput, a od trgovca Save Ratkovi a 100 paklova savskoga duvana, manji broj cigareta i nekoliko komada baterija za džepne lampe. Nakon izvršene plja ke pobunjenici su se izgubili nepoznato kuda.

14. ožujka 1942. oko 5 sati, naoružane pobunjeni ke skupine izvršile su žestok oružani napadaj na selo i oružni ku postaju Budimli Japru, biha kog oružni kog krila, kotar Bos. Novi, te nakon žestoke borbe sa oružnicima i vojnom posadom, pobunjenicima je uspjelo istoga dana osvojiti i uzeti u svoje ruke Budimli Japru. Ovom prilikom pobunjenici su oružnike poubijali a posadu u ja ini jedne satnije nešto u borbi pobili a ostalo ljudstvo su zarobili razoružali i nakon tri dana pustili na slobodu.¹⁸ Ovo izvješ e je primljeno od domobrana koji su došli iz pobunjeni kog zarobljeni tva.

15. ožujka 1942. oko 11 sati, pobunjeni ke skupine pripucale su na stražu oružni ke pri uve u selu Crkvine na zv. mjestu »Corle«, kotar Bos. Krupa. Straža u ja ini od 20 momaka prihvatila je borbu sa pobunjenicima kojoj je pritekao u pomo sa svojom ophodnjom oružnik Alija Osmanovi te zajedni ki nakon 2 sata borbe pobunjenike razbili. Ovom prilikom oružniku Aliji Osmanovi u od strane napada a prošao je jedan puš ani naboj kroz kapu i neznatno mu okrznuo kožu na glavi. Drugih pak gubitaka na strani ophodnje i domobrana nije bilo, do im je na strani pobunjenika poginulo njih 5—6—

16. ožujka 1942. pobunjeni ke bande izvršile su jaki oružani napadaj na mjesto Kozarac, kotar Priedor. Pobunjenici su ovom prilikom savladali oružnike i domobrane u Kozarcu, od kojih je

¹⁶ Ovaj napad izveli su partizani Drugog bataljona Prvog krajiškog NOP odreda.

¹¹ Karajzovci

" Domobranksu posadu i žandare u Budimli Japri napali su partizani Prvog krajiškog NOP odreda.

ve i dio zarobljen nešto se razbježalo u raznim pravcima a nešto izginulo¹⁹. 17. III. t. g. po ele su pristizati u Priedor manje grupe domobrana i oružnika koji su po pobunjenicima raspršeni iz Kozarca. Borba izme u naših snaga i pobunjenika vodila se je od 16. ožujka 1942. 3 sata pa sve do 11 sati istoga dana. Ovom prilikom poginulo je 8—10 domobrana i oko 12 ih je ranjeno. Isto tako je ve i broj pobunjenika poginuo, koje su oni odmah natovarili na nekoliko saonica i skriveno otjerali nepoznato kuda.

16. ožujka 1942. oko 14 sati, na cesti Srnice — Gra anica jedna grupa naoružanih pobunjenika susrela je seljaka Matu Dražeti a, iz sela Peševaca²⁰, op ine Turbe, kotara Travni kog, istoga vezali u lance, zlostavljali i oteli mu 3.000 Kuna. Tako er su na istom mjestu uhvatili seljaka Petra Anti a, iz sela Dubrava, op ine Dubrovci, kotar Gra anica, izvršili nad istim premeta inu ali mu ništa niesu oplja kali a niti su ga zlostavljali. Pobunjenici su bili obu eni u ustaške, domobranske, oružni ke i selja ke srbijanske odore, sa vojni kim puškama naoružani a nekoji izme u njih imali su i velike brade.

18. ožujka 1942. vodstvo njema kih manjina (Kulturbunda) po elo je sa iseljavanjem njema kih pripadnika iz sela: Sitneša, Brezovljana i Noži kog, kotar Prnjavor, za Windhorst (Novu Topolu)- Za izvršenje ovoga zadatka pošlo je 150 njema kih vojnika i 28 naših oružnika i domobrana. Kada su ovi došli u selo Noži ko, kotar Prnjavor, nastavili su sa izseljavanjem pu anstva i njihove imovine. Komunisti im su bili obavješteni o ovome izseljavanju odmah su dobili pomo od oko 500 naoružanih ljudi koji su 20. ožujka t. g. izjutra sa svih strana napali na njema ke i naše snage u selu Noži koj, prisilivši ih na povla enje i obustavu izseljavanja. Njema ka vojska prigodom povla enja ostavila je pobunjenicima nekoliko kola oružja i streljiva. Ovom prilikom poginuo je jedan njema ki vojnik i 2 su ranjena, do im na strani naših oružnika i domobrana nije nitko povre en.²¹

No u 19. ožujka 1942. oko 1 sat jedna grupa od 60 naoružanih pobunjenika došla je iz sela Bali a, Simine i Slatine, kotar Bugojno, na željezni ku prugu na zv. mjestu Barice (4 km. od D. Vakufa prema Jajcu), kotar Vakuf, te pokidala oko 400 metara željezni ke pruge i porušila jedan omanji most na istoj.

21. ožujka 1942. bra a Bego i Fehim Suljkanovi iz sela Otoke, kotar Bos. .Krupa, otišli su u šumu od sela udaljenu oko 1 km. da si nasjeku i dovezu drva. Kada su oko 12 sati došli u šumu i nešto drva nasjekli, tada su došli nekoliko pobunjenika koji su Begu Suljkanovi a na cesti kod njegovih kola ubili a njegovog

¹⁹ Kozarac su oslobodili partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

²⁰ Pieševi i

³¹ Nijemce i žandare kod sela Noži ka napali su partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

brata Fehima sa kolima i konjima zarobili i sa sobom otjerali prema Baštri — Bužim u pravcu sela Banjana, kotar Bos. Krupa.

24. ožujka 1942. oko 19 sati, jedna pobunjenici ka skupina došla je na željezni ku prugu izme u Suhog-polja i Boljani a, kotar Gra anica te neprimjetno razmontirala tra nice željezni ke a zatim postavila zasjede radi ekanja svoga plijena. Teretni vlak koji je u 19.20 h istoga dana iz Karanovca prema Doboju naišao, naletio je na taj dio tra nice i izkliznuo kojom prilikom je lokomotiva sa službenim kolima i 7 vagona se prevrnulo u jarak. Pošto se je vlak prevrnuo pobunjenici su na istog osuli puš anom vatrom te zarobili 4-ricu od vlakopratnog osoblja i jednog domobrana koji se je sa njima u vlaku nalazio, do im je jednoj osobi od vlakopratnog osoblja uspjelo izbje i zarobljavanje. Službena kola ovom prilikom su pobunjenici zapalili. Za sudbinu zarobljenog vlakopratnog osoblja i domobrana za sada se nezna.²²—

24. ožujka 1942. oko 22 sata, jedna skupina od oko 400 naoružanih pobunjenika izvršila je napadaj na domobransku stražu 7 sata Bjelovarske doknadne Bojne, koja je osiguravala željeznicu prugu izme u Dobrljina — Ravnice do potoka »Strižna«. Straža je borbu prihvatila koja je trajala oko 1 sat kada su pobunjenici brojno ja i uspjeli probiti se na željezni ku prugu i oko 60 domobrana zarobiti dok su se ostali domobrani razbjegli prema Dobrljinu i izbjegli razoružavanje i zarobljavanje. Pobunjenici su ovom prilikom potrgali 2 i po km. želj. pruge izme u Dobrljina i Ravnica, kotar Bos. Novi. Ovaj dio pruge ni do sada nije stavljen u promet. Gubitci na strani domobrana koji su prugu osiguravali a niti na strani pobunjenika nijesu poznati.²³

No u izme u 24. i 25; ožujka 1942. knez sela Miškovci, kotar Derventa, Jozo Matuka, obilaze i straže u svome selu svratio se je u ku u Gojka Mihi a, gdje su nakon kratkoga vremena došli pred ku u 4 naoružana pobunjenika i viknuli pri ulazu sa vrata Matuki, »ne-mrdaj«, a potom su ga detaljno pretražili, ali kod istoga ništa sumnjivog niesu pronašli. Zatim su mu rekli da se nikoga ne plaši jer da je on dobar ovjek i da dobro sa narodom postupa. Pri napuštanju ku e rekli su da iz iste prije 5 sati u jutro nesmije nitko izlaziti. Odatle su otišli do istomjesnog seljaka Joze Lješka te od istog odnieli 2 lova ke puške, jedan kožni kaput, 2 džepna sata i cieli pribor za jedne muške cipele. Za vrijeme premeta ine Jozine ku e Jozu su vezali te za cielo vrijeme dok su premeta ine u ku i vršene istoga su bosa i u samom donjem vešu pred ku om držali, a pošto su svoj plien obavili istoga su pustili i izgubili se prema planini Motajici ispalivši uz put oko 15 puš anih naboja.

²² Ovu diverziju izvršili su partizani Ozrenskog NOP odreda.

²³ Akciju su izveli partizani Drugog krajiškog NOP odreda.

25. ožujka 1942. u 1.30 sati, jedna skupina pobunjenika izvršila je napadaj iz neposredne blizine na bunkere u kojima se nalazila oružna straža sa milicijom u selu Cerovac, kotar Tešanj. Straža je borbu prihvatila koja je trajala oko 30 asaka, te pobunjenici kada su čuli zvonjavu crkvenih zvona na uzbunu-zbijeg mještana. Iz sela Cerovca i Poto ana narod je potrao u pravcu napadnute straže ali ovo im su pobunjenici primjetili dali su se u bijeg u pravcu sela Vrućice, kotara Tešanj. Na strani straže nije bilo vlastitih gubitaka.

U svim napred navedenim pobunjenim akcijama preduzete su protu-akcije od strane naših domobransko-ustaških oružnih snaga, a pored toga preduzeto je i išćenje terena i osloboćenje mjesta od pobunjenika koja se nalaze pod njihovom vlašću, i to:

11. ožujka 1942. oko 8 sati otpočele su akcije išćenja terena po našim vojno-ustaškim i oružnim snagama, na području jugozapadno i sjevero-zapadno od varoši Prnjavora u pravcu sela Vijačana²⁴, Mravice, Radunjevaca, Rakovca te šume »Careve Gore, Vučjaka« kao i ostalih okolnih sela koja pobunjenici već nekoliko mjeseci drže u svojim rukama. Svuda su naše snage uspješno napredovale gone i pred sobom pobunjenike i horde a uz minimalne vlastite gubitke u ljudstvu.

Tako su preduzete akcije išćenja od strane naših snaga u predjelima Kozare i Prosare, te tok borbi kako se nezvanično saznaje na svima sektorima za naše oružane snage svuda se povoljno razvija. Stoka i ostale živežne namirnice koje pobunjenici u napuštenim selima ostavljaju svuda se prikuplja po našim snagama i odprema na sigurna mjesta.

18. ožujka 1942. domobranci, ustaše i naoružani građani ponova su zauzeli mjesto Veliku Kladašu, kotar Cazin, koja je bila u pobunjenim rukama od 22. veljače t. g. Ovom prilikom pobjeglo je dosta muslimana-komunista u Petrovu Goru. Oružna postaja u Velikoj Kladaši ponovno je uspostavljena.

3. Akcija komunista:

Komunistička akcija na pukovskoj teritoriji zauzela je najjači uticaj a pogotovo me u nekim pučanstvom kojeg na lak način lažnom promidžbom zavede i stavi u svoju službu. Komunistički agitatori služe se svim mogućim sredstvima i zavaravaju neuki svijet pripovjedaju i mu o stanju na ruskom bojištu i o velikim pobjedama Crvene armije, pa čak zalaze tako duboko da uspjevaju kod pojedinaca uvjeriti ih da su ruske trupe došle do Poljsku granicu, a gdje im na ovaj način nebude dobro uspjevalo oni tada upotrebljavaju razna nasilja i ubojstva. Utjecaj ko-

¹¹ Via ani

munista u pobunjeni kom pokretu je vrlo jak, njihove voje igraju glavnu ulogu, a u nekim mjestima uspjeli su se i etnicima nametnuti za voje što etnici jako toleriraju jer su se u posljednje vrijeme po eli vidno razilaziti u pogledu vodstva, etnici to nikako ne dozvoljavaju da komunisti nad njima imaju vlast, ali ipak su obe struje solidarne u borbi protiv Nezavisne Države Hrvatske, koja je i jednima i drugima trn u oku. Ali i pored svega toga me u istima se i nadalje primjeuju znaci velikog neslaganja i idejnog razilaženja izmeu komunista i etnika.

Primjera radi za ovo razilaženje izmeu etnika i komunista navodim slijedeće sluajevе:

5. ožujka 1942. u selima Javoranima i Lipovcu, kotar Kotorišće (Kotor Varoš) došlo je do velikog sukoba izmeu etnika i komunista. Borba je trajala nekoliko dana. Na strani etnika poginulo je oko 170 ljudi a na strani komunista da se ni broja ne zna. Poginuo je etnički zapovjednik poručnik Janko Tešanović. Ovaj sukob izmeu ovih dviju razno-idejnih borbenih stranaka došao je samo zbog toga što komunisti ovdje da pod svaku cijenu podjarmlje etnike pod svoju vlast ali etnici to niti pod koju cijenu nedozvoljavaju.²⁵

U posljednje vrijeme nepoznatog dana kod varoši Korenice, kotar isti izmeu etnika i komunista došlo je do velikoga nesporazuma u pogledu izvršivanja zadataka komunističkih vođa. Pošto etnici nisu sa komunistima htjeli vršiti napadaja na mjesto Korenicu. Komunisti su tada uhvatili 10 etnika koje su odveli u mjesto Krbavcu²⁶, kotar Korenica, i streljali ih.

Od posljednjeg izvješća pa do danas zapaženi su na području pukovnije, još i slijedeći sluajevi komunističke akcije; i to:

2. ožujka 1942. napustio je svoju dužnost u iteljskoj školi iz sela Željne Srednje²⁷, Petar Borota. Isto tako napustio je svoju dužnost u iteljskoj Branko Šimi iz Skugri a Donjega i u iteljskoj Arnatovi iz Tolise, sa još 2 etnika, svi iz kotara Gradaca, te se svi priključili ili pobunjenim kordama koje bjesne u obližnjim mjestima. Svi su navodno bili skloni komunizmu.

16. ožujka 1942. jedna nepoznata osoba došla je kod gostionice Manojla Mitrovića, iz sela Srnica srpskih, općine Srnice, kotar Gradaca, koja je neko vrijeme sjedila u njegovoj gostionici, a po izlasku iz njegove gostionice, pod stolom je ostavila jedno pismo u kojem se poziva srpsko pučanstvo da se složi i zajednički istjera dušmanina iz njihove zemlje, jer da njihova zemlja plaća

²⁵ Pomenutu borbu protiv etnika vodili su partizani četvrtog krajiškog NOP odreda pod komandom Danka Mitrova. Tom prilikom poginulo je oko 17 partizana a među ranjenima bio je i dr Mladen Stojanović.

²⁰ Krbavica

²⁷ Srpska Zelinja

njihova djeca nevinna se kolju a naposljetku potpis nekog poru nika Benkovi a.

Za 16/17. ožujka 1942. od strane etnika pozvan je sastanak na kojem treba da sudjeluju svi ugledniji ljudi iz Osje ana i okolnih sela, kotara Doboje. Sastanak se je imao obaviti u selu Trebavi, kotar Doboje t. j. selo koje se nalazi u rukama etnika. Pojedini ljudi nekoji milom a neki od straha udovoljili su zahtjevima etnika. Od strane etnika na ovom sastanku prisustvovali su Milan Mari , iz sela Kožuha, Boško Urošević posjednik i Ranko Vasiljevi , nared. topni ki biv. Jug. vojske, oba iz sela Bušletića, sva tri kotara dobojskog. Ovom sastanku naročito su se odazvali mještani sela, Osje ana Gornjih i Donjih, Kožuha, i vija, Bušletića i Poturica — sva kotara dobojskog. Glavnu riječ na ovom sastanku imao je etnik Milan Mari , koji je prije nekoga vremena došao iz Srbije pa je prisutnima izme u ostaloga rekao: Da je poslat od strane vođe etnika Jezdimira Dangića i Stevana Botića, radi organizovanja isto etničkih jedinica, i da se imaju eliminirati sve pristalice partizana, da etnička komanda ima zadatak da nemilosrdno uništava komunizam, a sa hrvatskim vlastima da se izbjegavati svaki sukob gdje se to bude moglo. Dangić i Botić vode sobom vrlo veliki broj boraca (Bosanač) koji su ranije ilegalno prebjegli u Srbiju. Ovi borci da sa sobom nose pored strojnica i oko 10 topova.

Milan Mari jednom od svojih pouzdanih ljudi rekao je: da je Stevo Botić i Jezda Dangić, od strane njemačkog guvernera za Srbiju prije kraja vremena pozvani i primljeni kod istoga pa da im je njemački Guverner rekao »Da prikupe sve bosance iz Srbije i da sa njima krene u Bosnu radi uništavanja komunističkih bandi, pa da u svima mjestima u Bosni gdje uspiju oistiti komuniste odmah uspostave svoju vlast,« i da je od istoga Guvernera Dangić određen za zapovjednika operativnih snaga a Botić za zapovjednika zaposjednute pozadine radi uspostave reda i mira.

18. ožujka 1942. Mitar Kovačević, ratar iz sela Osje ana, kotar Doboje, predao je jedno pismo zapovjedniku oružničke postaje Osje ana, krilnog oružničkog zapovjedništva Doboje, u kojem pismu Komanda Trebavskog etničkog odreda upozorava zapovjednika postaje da se u zadnje vrijeme na teritoriji njihove komande a na području njegove postaje poele kretati neka naoružana lica koja šire komunizam, narušavaju i raznom propagandom i pucnjavom oružja javni red i mir i tako izazivaju reakciju kod mirnog stanovništva i da je legalnim vlastima i njihovim oružanim snagama jedini zadatak da se sačuva i zaštiti mirno stanovništvo ilegalnih sankcija. Dalje se poziva zapovjednik postaje, da razumije cjelu stvar, te da nebi iz nekih pobuda preduzeo kakove mjere, sa kojima bi nedužno stanovništvo nastradalo, te da nebi sebi pripisao u grijeh posljedice, koje se mogu sa zdravoga razuma rezono-

vati. Da e njihova komanda pak sa svoje strane preduzeti sve mjere da bi se ovakova lica pohvatala i stavila pod najstrožiju zakonsku normu. Te da se zapovjednik ovim obavještava znanja i ravnanja radi.

6. Prehrana i promet:

Stanje u prehrani je ured o ajno i zabrinjavaju e, a pogotovo kod siromašnijih slojeva svijeta i nižeg inovni kog stališa. Oskudica je nastala u najpotrebnijim živežnim namirnicama za prehranu pu anstva. Ova oskudica zahvatila je maha u svima krajevima podru ja ove pukovnije a još pogotova da se i ne govori u onim krajevima kuda su hara ile ili i sada hara e pobunjeni ke bande, gdje narod nije mogao ništa od usjeva posijati a i tko je posijao nije mogao plod obrati od pobunjeni kih napadaja i uništavanja ljetine. Veliku nestašicu u živežnim namirnicama trpi i oružni tvo, koje je na položajima i nemože nabavljati hranu iz vojnih skladišta, pak je prepušteno na milost i nemilost pojedinih i nesavjesnih trgovaca koji artiklima svakoga dana dižu nemilosrdno ciene.

Osobita je oskudica na masti, ulju, še eru i u op e mesnatim proizvodima. Cijene masti i gdje se putem šverca dobije kre e se oko 300 kuna po jednom kilogramu. Imade dosta pu anstva koje gladauje, jer nema ni kruha, pošto nema gdje a niti zašto kupiti. Cijena drvetu u pojedinim gradovima kre e se oko 1.000 Kn. po jednom prostornom metru, tako da mali službenik nije u stanju za svoja beriva u studenim danima obskrbiti se samo drvetom a za ostale živežne potrebe pitanje je kako e ostati u životu. Kontrola mjerodavnih inbenika u kupoprodaji živežnih namirnica nije niti na najmanjem nivou, uslied ega šverc nemilosrdno caruje. Seljak i ako nešto donese od živežnih namirnica na prodaju to uzme samo onaj tko ima velika beriva i bogati ljudi jer mali ovjek uslijed velike cijene nije u stanju kupiti. Zbog ovakvog stanja u prehrani pu anstvo je bez obzira na vjeru veoma zabrinuto i nezadovoljno sa ovako do sada, slabom organizacijom prehrane. —

Željezni ki promet na pukovskoj teritoriji odvija se uz veoma velike poteško e i neredovno, u prvom redu zbog pobunjenike akcije koja je svoj plan najviše usredoto ila na željezni ke objekte i prometala. Najnormalniji promet održava se na pruzi Brod—Sarajevo.

Cestovni promet u svima pravcima i cestama na teritoriji Ove pukovnije, sasvim je ugrožen ili obustavljen uslied pobunjeniki h prepada. Autobusni promet odvija se jedino, normalno i redovno na liniji Banja Luka — Oku ani.

Brzjavni i brzglasni promet, u koliko još postoji izme u pojedinih važnijih mjesta i komunikacija, esto je u prekidu i

odvija se uz velike poteškoće, jer pobunjenici stalno ruše i uništavaju b. b. postrojenja i linije.

7. — Odnosi vojske sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima:

Ovi su svugdje dobri i korektni. Ovo važi i za oružni tvor.

8. — Odnosi sa saveznicima, koji se djelovi nalaze u našoj zemlji:

Odnosi sa saveznicima, koji su sa vojskom korektni su i srdačni, dok im sa saveznicima talijanskom vojskom su odnosi korektni ali ne i srdačni. —

II. — STANJE U VOJSCI:

1. Raspoloženje, duh i stega u vojsci:

Raspoloženje, moral i vojni duh, kod domobrana i pri-
vratnika i nadalje je dosta slab, što se vidno odražuje u svakom
jačanju sukoba sa pobunjenicima, kada ili uzmi u borbu ili se bez
borbe predavaju. Stega je prilično. Vojničko držanje nešto je
slabije.

Raspoloženje, moral i vojni duh kod oružnika, kao i stega,
u glavnom su dobri, izuzev pojedinih usamljenih slugu koji se
odmah uzimaju u postupak i nastoje od strane pozvatih starješina
odkloniti.

2. — Incidenti, neredi i izgredi veća stila:

Od posljednjeg izvještaja pa do danas, nije bilo incidenata,
nereda i izgreda veća stila, osim dole navedenog slugu:

16. ožujka 1942. oko 9 sati, naišao je od sela Glinice prema
selu Vrnogrova, kotara Cazin, I. ustaški slugu iz Topuskog radi
išetanja terena prema Velikoj Kladuši. Kada je naša straža u selu
Grabovcu, kotara Cazin, gdje je bilo 10 domobrana primjetila kroz
maglu, da se s istom približava veća skupina ljudi, a uslijed magle
nije mogla raspoznati tko dolazi, straža je na dolaze u skupinu
otvorila pušani vatru i stupila u borbu sa slugu, da se pribli-
žuju banditi-pobunjenici. Ustaše su tako otvorile jaku pušani
vatru prema straži gdje se je otvorila žestoka borba, kada je naš
straži pristiglo i pojačanje iz Vrnogrova. Na strani ustaša bilo
je oko 280 slugu sa puškama, strojnim puškama i strojnicama
te jednim slugu granata, dok im je na strani straže u borbi
sudjelovalo oko 50 naoružanih ljudi. Borba je trajala od 9—11 sati.
Iz slugu na položaj oružnika slugu izbacio je 8 granata od
kojih je lakše ranjen domobran Avdo Košti, Camil Kusumovi i
Elez Elezovi.

Nakon dvosatne borbe ustanovljeno je, da dolaze ustaše sa
ne etnici, te je odmah pozvan zapovjednik ustaškog slugu, da sa
10 slugu bez oružja priđe slugu koji straži radi legitimiranja,

što je ovaj nakon kra eg vriemena u inio jer su ustaše bile obavješ ene, da se Vrnogra nalazi u etni kim rukama. Kada je zapovjednik ustaškog sata sa 10 momaka bez oružja došao do straže, izvršeno je me usobno legitimiranje te nakon toga borba je prekinuta i postignut zajedni ki sporazum.

13. ožujka 1942. pješa ki vodnik na službi u 22 satu, 5. bojne 2. pješa ke pukovnije, koja se nalazi u Biha u, uzeo je 2 puške, 2 torbice streljiva i nekoliko bombi, odnio na obalu r. Une, bacio 2 bombe kod same obale a zatim iz puške sam sebe ranio u dlan ruke, te tako donio puške, streljivo i bombe sa izgovorom da je vodio borbu sa etnicima, kojom prilikom da je uspio, etnike pobiti a oružje zaplieni i donieti u svoju jedinicu. Povedenim izvidima ustanovljeno je, da je ovaj vodnik cieli navedeni slu aj fingirao, samo kako bi na taj na in dobio promaknu e u viši in. Isti je lišen slobode protiv koga se od strane vojnih vlasti vode izvidi.

IV. — OP I ZAKLJU AK:

Op e prilike na podru ju pukovnije, kao i prilike javne sigurnosti su još uvijek veoma slabe i zabrinjavaju e, a sve uslied jakih pobunjeni kih snaga koje su se vrsto ugniezdile na pukovskom podru ju, i sve dok se jednom ne unište jakim i dobro naoružanim domobranskim snagama, koje bi istodobno operirale u svim pravcima kako pobunjenici nebi mogli prelaziti i izbjegavati u manje opasna podru ja i tako prikrivati se i zadavati opasne udarce državnim probitcima, hrvatsko pu anstvo ne e do i do nervnog smirenja. —

U rukama pobunjenika do sada se nalaze sliede e podru ne mi oružni ke postaje, i to: Glodina, Šipovo, Gerzovo, Grkovci, Preodec²⁸, Prekaja, Trubar, Resanovci, Bos. Grahovo, Drvar, Oštrej, Gornji Ribnik, Sitnica, Krnjeuša, Vrto e, Kulen Vakuf, Rmanj Manastir, Potoci i Mlinište — sve Bos. Petrova kog oružni kog krila; Lipa, Drenovo Tjesno, Benakovac, Lušci Palanka, Glodina, Johovica, Trža ka Raštela i Budimli Japra — sve Biha kog oružni kog krila; Knežica, Gornje Sereflije, Žirovac, Rujevac, Kadina Vocia, Drakseni i, Orahovo, Turjak, Skender Vakuf, Mari ka, Piskavica, Krupa na Vrbasu, Siprage, elinac, Han Kola, Kozarac i Svodna — sve Banjalu kog oružni kog krila: Hrva ani i Blatnica — sve Dobojskog oružni kog krila. Nadalje su radi što efikasnije obrane od pobunjenika izvršena preseljenja pojedinih oružni kih postaja kako sliedi: Oružni ka postaja Ravnice u Bužim, Glodina u Otoku, Ripa u Golubi , Stari majdan u Staru Ri-

jeku i Ilidža kod Sanskog Mosta u Vrh-Polje — sve biha kog oružni kog krila; oružni ka postaja Bravsko u Sanicu Gornju, — Bos. Petrova ko oružni ko krilo; Oružni ka postaja Klupe u Gor. Tesli, Dragalovci²⁸ u Jelah, Osje ani u Tursko Grabsko, Podnovlje u Božince i Srnice u Hrgove Donje — sve Dobojskog oružni kog krila.

Ekonomsko stanje je veoma teško. Prehrani pu anstva trebalo bi žurno posvetiti najve u pažnju i pružiti mu u ovim teškim danima potrebnu državnu pomo, kako nebi došlo do teških i kobnih posljedica po same državne probitke.

Izvještajna služba se vrlo teško razvija, a ovo naro ito tamo gdje se kre u i zadržavaju pobunjeni ke horde, ili pak na podru ju koje pobunjenici drže u svojim pritežanjima. Na podru jima gdje god su nastanjeni grko-isto njaci podataka tamo nikakovih se nemože dobiti i ako se kradimice dobiju redovno su neto ni i nemiše im se pridati osobita povjerenja. Isto tako pu anstvo se ustru ava davati organima vlasti ma kakove podatke o pokretima i namjerama etnika i komunista jer se boji osvete i teške kazne

** Dragolovci

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ETVRTE ORUŽNI KE PUKOVNIJE O BORBAMA U HERCEGOVINI I ISTO NOJ BOSNI U VREMENU OD 11 DO 26 MARTA 1942 GODINE

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA

ZAPOVJEDNIŠTVO

4. ORUŽNI KE PUKOVNIJE

Taj. J. S. Broj 690

Sarajevo, dne 26. ožujka 1942.

Predmet: Doglasno
izvješ e.

1. VRHOVNOM ORUŽNI KOM ZAPOVJEDNI TVU,
2. ZAPOVJEDNI TVU II. DOMOBRANSKOG ZBORA,
3. ZAPOVJEDNI TVU II. DOMOBRANSKOG ZBORNOG PODRU JA BANJA LUKA,
4. ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG ZBORA,
5. ZAPOVJEDNI TVU III. DOMOBRANSKOG ZBORNOG PODRU JA TRAVNIK,
6. ZAPOVJEDNI TVU 3. PJEŠ. DIVIZIJE TUZLA,
7. ZAPOVJEDNI TVU VOJNE KRAJINE,
8. ZAPOVJEDNI TVU 1. ORUŽNICKE PUKOVNIJE,
9. ZAPOVJEDNI TVU 2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE,
10. ZAPOVJEDNI TVU 3. ORUŽNICKE PUKOVNIJE,
11. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST,
12. SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA SUZBIJANJE KRIMINALITETA ZAGREB.

Prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe i zapovjedi Vrhovnog Oružni kog Zapovjedni tva Taj. J. S. Br. 320 od 31. srpnja 1941. predlažem sliede e izvješ e, za vrieme od 11. ožujka 1942. do zaklju no 26. ožujka 1942.

I. OPCA UNUTARNJA SITUACIJA:

1. Raspoloženje naroda obzirom na vanjske i unutarnje prilike i doga aje:

Raspoloženje Hrvata prema državi dobro je.

Dolazak ve ih ustaških postrojba u ove krajeve, uliva narodu povjerenje u mo i snagu naše Domovine.

Ima i osje a se povremeno nezadovoljstvo. Razlog, što narod nema dovoljno hrane i što je uznemirivan napadima komunista — partizana, etnika i razbojnika.

Uspjehi »Oružanih snaga Osovine« na bojištima Evrope, Afrike i Azije primaju se u narodu sa zadovoljstvom.

Grko-isto ni živalj nepomirljiv je. Digao se na ustanak. U koliko je ostao u selima pomaže pobunjenike u svakom pogledu.

Ve e i manje grupe grko-isto nih seljaka, koji su do sada bili u selima i o ekivali toplije dane, u posljednje vrijeme odme u se i priklju uju odmetnicima. Me u njima i žene.

Zidovi su djelimi no internirani. Koji su još slobodni ruju i u koliko još imaju sredstava finansiraju ustanak. Oni pak Židovi, koji se nalaze u odmetni kim redovima, sa istima rade.

Manjine: Njema ke, ma arske i ostale, u koliko ih ima, lojalne su.

2. etni ka akcija i preduzete mjere:

etni ka i komunisti ko-partizanska akcija, poprimila je i prima sve više, karakter razbojni ko-plja kaške akcije. etnici, u koliko ih još imade i komunisti-partizani ubijaju po selima naše ljude, plja kaju i odvođe stoku i hranu. Po putevima plja kaju i ubijaju putnike. Ruše prugu i objekte. Sijeku brzoglasne i brzojavne linije.

Na podru ju krila Bile e, svojim razornim radom, djeluju komunisti. Gone zaostale etni ke grupe, koje primaju talijanske vojne vlasti, da bi ih upotrebili u borbi protiv komunista.

Ipak je uspelo komunistima nadvladati etnike. Komunisti sada vrše jaku promi bu me u seljacima time, da je pobjeda na njihovoj, komunisti koj strani, pa e im do i bolja budu nost.

Na podru ju krila Sarajevo, djeluju komunisti-partizani. U koliko je bilo etnika prešli su komunistima, dog su se etni ke vo e povukli granici Srbije, ve im dijelom u kotar Vlasenicu i Srebrenicu¹.

Na podru ju krila Tuzle, djeluju etnici i komunisti-partizani. Jedni i drugi su jaki; osobito na podru ju »Majevice«, Br kog i Bijeljine.

Dana 20. velja e 1942 došlo je do borbe izme u etnika i partizana. etnici su napali stožer partizana u selu Vukosavci — Lopare, kotar Tuzla. U borbi su poginuli vi eniji komunisti, me u njima i Dr. Mujbegovi ². Poginulo je 10 etnika.

Poslije ovoga sukoba komunisti su se po eli prikupljati u Vukosavcima — Lopare, dolaze i iz Posavine.

¹ Srebrnica

² Pored ostalih poginuli su Fadil Jahi -Spanac, polit, komesar Majevi kog partizanskog odreda i Ivan Markovi -Irac, komandant istog odreda. Obadvojica su proglašeni za narodne heroje.

Dana 27. velja e 1942. etnici su ponovno napali komuniste. etnika je bilo oko 600, a partizana 400³.

Jedni i drugi su imali gubitaka u mrtvim i ranjenim; pa su se partizani povukli u »Majevicu Planinu«.

Kao važnije, iznosimo slijede e doga aje:

Dana 8. ožujka 1942. odmetnici su napali stražu njema kih vojnika i domobrana, u selu Jošanici, kotar Sarajevo. Pod pritiskom odmetnika straža se je povukla u Gornju Vogoš u. Poslata pomo odbila je odmetnike.

Dana 8. na 9. ožujka 1942. oko 30 odmetnika upali su u selo Lukavicu, kotar Sarajevo, te seljaku Anti Fiši u otjerali kravu vrijednu 5.000 kuna.

Dana 10 ožujka 1942. ve a grupa komunista-partizana došla je u selo Lokve, kotar Sarajevo, i vršila komunisti ku promi bu me u muslimanima.

Dana 11. ožujka 1942. u 21.30 sati, odmetnici su bacili u Bile i u stan kafanara Avdi a Zajke dvije bombe. Poginula je jedna djevojka, a njena majka ranjena.

Dana 11. ožujka 1942. pod pritiskom odmetnika, talijanske oružane snage, i oružnici postaje Ulog, krila Bile e, napustili su Ulog i povukli se u Nevesinje.

Dana 12. ožujka 1942. u 14 sati na cesti Vrelo Bosne — Blažuj, kotar Sarajevo, grupa od 40 odmetnika napala je dva seljaka i jednog domobrana i oteli im sa kola 2 kante ulja, 500 kg. še era, jednog konja i 7.200 kuna, a domobrana zarobili.

Oružni ka postaja Ilidža, te ustaše iz sela Ilidže i Hadži a u potjeri za odmetnicima stigli su ih i primorali na borbu. Borba je trajala 2 sata. Pregledom terena prona ene su otete stvari, a domobran je oslobo en.

Dana 12. ožujka 1942. u 20.30 sati i 13. ožujka 1942. u 2.20 sati, došlo je do borbe izme u oružni kog potjernog odjela i odmetnika u selu Lukavici, kotar Sarajevo. Odmetnici su odbijeni.

Dana 14. ožujka 1942. u 1.45 sati, oružni ki potjerni odjel i milicija, sukobili su se sa odmetnicima u selu Lukavici, kotar Sarajevo. Borba je trajala do 3.30 sati istog dana. Odmetnici odbijeni. Nismo imali gubitaka.

Dana 14. ožujka 1942. u 8 sati, odmetnici su u selu Vojkovi u, kotar Sarajevo, iz jedne kafane pucali na domobrane. Dva domobrana su poginula a jedan ranjen. Odmetnici su zapljениli jednu strojnicu, a zatim se povukli u »Igman Planinu«.

Dana 18. ožujka 1942. u 16 sati komunisti-partizani napali su mješoviti vlak, izme u sela Dabravine i Pajtov Hana.

* Odnosi se na borbu partizana Maievi kog odreda protiv etnika, poslije koje su se partizani povukli u Bira . Od majeви kih partizana formiran je u Bir u Drugi udarni bataljon koji je avgusta 1942 god. ušao u sastav Seste isto nobosanske brigade.

Pošto su stavili kamene i drvene prepreke vlak je stao. Partizani su zarobili 5 domobrana, jednog njema kog vojnog liječnika, jednog njema kog vojnika i jednog oružnika sa postaje Vareš. Poginuo je jedan odmetnik. Poginuo je jedan domobran, a loža je ranjen⁴.

Pomo ni parni stroj partizani su pustili nizbrdo, koji se je nakon 200 m. vožnje prevrnuo i zapalio.

Dana 18. ožujka 1942. u 6.30 sati komunisti-partizani njih 350—400, napali su oružni ku postaju Bišina, krila Bile e⁵. Borba je trajala do 14 sati. Komunisti su iz bacila bacali na vojarnu mine, a zatim pozvali oružnike na predaju. Oružnici se pozivu odazvali nisu ve produžili borbu. Napad je odbijen. U borbi je poginuo jedan domobran i jedan seljak.

Gubitci partizana: Jedan poginuo, dok se po tragovima krvi moglo zaključiti, da je bilo više ranjenih.

Zaplijenili smo 5 vojnih pušaka i dvije kabanice.

Dana 18. ožujka 1942. u 2 sata odmetnici su na prugi Bijeljina — Ugljevik km. 25 i 500 razorili željezni ku prugu, pokidali b. b. liniju i prepilili 12 stubova, pa se zatim povukli u »Majevicu«.

Promet je isti dana uspostavljen.

Dana 18. ožujka 1942. odmetnici su se prikupljali pred selom Brezovim Poljem, kotar Breko, u namjeri da isto napadnu. Oružnici ki odjel i legionari postaje Brezovo — Polje⁶, krila Tuzla, napao je odmetnike i potisnuo ih. Gubitaka nije bilo.

Dana 20. ožujka 1942. u 15.30 sati sukobili su se oružnici, domobrani i ustaše sa odmetnicima između Carevih Voda i Jasena, kotar Sarajevo, područje je oružničke postaje Pale. Borba je trajala do 18.30 sati. Jedan oružnik i jedan ustaša ranjeni.

Dana 20. ožujka 1942. u 16.30 sati, odmetnici su kod šumarke kuće u »Vrelo Bosne« kotar Sarajevo, napali 5 samovoza, u kojima se je pored ostalih nalazio ravnatelj za javni red i sigurnost Nezavisne Države Hrvatske g. Kvaternik⁷.

Poginuli su jedan redarstveni agent i redarstveni šofer.

Oružnici postaje Ilidža i ustaše dali su se u potjeru za odmetnicima i stupili u borbu. Uspjelo im je izvući i samovoz i poginule. Gubitci, jedan ustaša ranjen.

⁴ Na voz između sela Dobravine i Pajtov Hana izvršili su akciju partizani Zeni kog bataljona.

⁵ Zandarmerisku stanicu u Bišini napala je jedna eta partizanskog bataljona iz Bišine, dok su ostale dvije ete tog bataljona i jedna eta Prvog udarnog bataljona bile na obezbjeđenju.

⁶ Brezovo Polje

⁷ Pomenute ustaške automobile napali su partizani Igmanskog bataljona.

Dana 20. ožujka 1942. pod pritiskom odmetnika, oružnici postaje Rilje, krila Bile e povukli se u Nevesinje. Putem su od etnika razoružani.

Dana 21. ožujka 1942. u 3 sata odmetnici su napali na lje ilište Kasin Dol⁸, kotar Sarajevo. Ustaše su napad odbili. Borba je trajala do 4.50 sati.

Dana 22. ožujka 1942. u 4.30 sati odmetnici su napali selo Miso e⁹, kotar Visoko. Milicija napad odbila. Gubitaka kod milicionera nije bilo. Gubitci odmetnika više ranjenih.

Dana 23. na 24. ožujka 1942. odmetnici su oplja kali posjedniku Janku Hercki iz sela Bare, kotar Sarajevo, 7 simentalških krava, vrijednih 150.000 kuna, pa ih otjerali u pravcu Nahoreva.

Kako u posljednje vrijeme odmetnici sve više i eš e plja - kaju stoku pojedincima u bližoj i daljnjoj okolini Sarajeva, to je zamoljeno zapovjedni tvo III. domobranskog zbora, da sa ja im snagama preuzme iš enje.

Preduzete su potrebne mjere i upu ene potjere.

3. O komunistima:

Komunizam se širi na podru ju krila Bile e osobito na grani nom podru ju Crne Gore.

etni ka akcija skoro potpuno je likvidirana. etnici su davali otpor i borili se sa partizanima, ipak su partizani nadvladali. Partizani sada vrše pritisak na grko-isto ne ! muslimane, da stupe u njihove redove i vrše promi bu, da se zajedni ki bore protiv Ustaša, etnika i fašista.

Na podru ju ostalih krila rade još etnici i komunisti. Ve i broj etnika povukao se je istoku na grani no podru je Srbije — Vlasenice — Srebrenica.

Na podru ju Bijeljina i Br ko nastavljaju razornim radom etnici i komunisti. Me u obim grupama, došlo je do borbe kod Vukosavci — Lopare, kotar Tuzla. Partizani su se povukli u »Planinu Majevicu«.

4. O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tu inskih i neprijateljskih agenata, provokatora i antidržavnih elemenata:

Nije ništa opaženo. Sva sumnjiva lica drže se pod nadzorom i kontrolom.

5. O stranoj propagandi u narodu:

Stranu propagandu i promi bu vrše etnici u korist Engleske, a komunisti u korist Rusije.

6. O prilikama prehrane i prometa:

U zastoju je željezni ki promet Pra a — Višegrad — Vardište, Pra a — Ustipra a — Fo a. Na istoj relaciji i putni ko-

⁸ Kasindo

* Miso

kolski promet, te Sarajevo — Kalinovik, Sarajevo — Vlasenica — Srebrenica — Tuzla — Lopare — Br ko.

Prehrana slaba.

7. O odnosima vojske sa ustaškim organizacijama i sa granskim vlastima:

Odnosi su dobri.

8. O odnosima sa saveznicima vojskama, koji se dijelovi nalaze na našoj teritoriji:

Odnosi sa Njemačkom vojskom su srdačni, a sa talijanskom korektni.

II. AKCIJA NAŠIH SNAGA:

Dana 16., 17. i 18. ožujka pod osobnim rukovodstvom zapovjednika 5. pješačke divizije preduzeta je veća akcija isenja na području: Sokolac — Mokro — Praga — Rogatica.

U akciji su učestvovali: 1. sklop Zagrebačke konjaničke pukovnije, dva sata III. bojne Vojne Krajine i II. bojna 1. pješ. pukovnije iz Podgraba.

Sve naše jedinice vodile su jake borbe sa pobunjenicima; pa gdje više, gdje manje tukle i raspršile.

U toku 16. i 17. ovog mjeseca imali smo gubitaka: Poginula 5 domobrana, ranjeno 2 astronauta i 27 domobrana, nestalo 3 domobrana.

Akcija je završena 18. ožujka, 1942.

V. OBILJEŽENJE AKCIJE:

Nemanje raspoloživih udarnih snaga za veću akciju isenja, jedan je od uzroka, da su mnoge naše posade opkoljene.

Sada su opkoljene sljedeće posade: Bileće, Gacko, Kalinovik, Rogatica i Han Pijesak.

VI. ORUŽNICKE POSTAJE KOJE SU ZAUZELI POBUNJENICI:

a) Krilo Sarajevo: Oružni kuć postaju Trnovo, Ledić, Jahorina i Ozren¹⁰:

b) Krilo Tuzla: Sve postaje oružničkog voda Srebrenica. Lopare, Šibošica, Koraj demolirana i Tavna demolirana — zapaljena.

c) Krilo Bileće: Oružni kuć postaju Divin, Zmijanac, Jasen, Krstava, Vlahovići, Jasenik, Kazanci, Lukavac, Grab-Zubci, Dobromani i Lastva¹¹.

d) Krilo Višegrad u Rogatici.

e) Krilo Foča u Sjetlini.

¹⁰ Ozren su držali partizani Romaniskog odreda.

¹¹ Navedene žandarmerijske stanice u Hercegovini likvidirali su ustanici u toku juna, jula i avgusta 1941. god. Sve su stanice zapaljene.

VII. KOJE SU ISELILE POD PRITISKOM POBUNJENIKA U DRUGA
MJESTA I KAMO?

Rilje u Nevesinje¹².

VIII. KOJE SU VRA ENE U NASE RUKE I OBNOVLJENE:

Zapovjednik pukovnik:
(M.P.) **Pavi**

BR. 167

**IZVJEŠTAJ ORUŽNI KE POSTAJE ALIPAŠIN MOST OD 26
MARTA 1942 GOD. O BORBAMA PARTIZANA PROTIV USTA-
ŠA U KASINDOLU I GORNJOJ MLADICI**

ORUŽNI KA POSTAJA ALIPAŠIN MOST

Broj 1342

26. III 1942 god.

Alipašin Most (kotar sarajevski)

Predmet: Napad odmetnika na
Ustaše Gor. Mladice
i Kasindol izvješta-
va. —

ZAPOVJEDNI TVU 4. ORUŽNI KE
PUKOVNIJE

SARAJEVO

Dana 20 ožujka 1942 godine, izvršen je napad od strane odmetnika na Ustaše u Kasindolu¹, a po svršenom napadu ustaše su zašle poviše Kasindola i pokupili sve familije grko-isto ne vjere od kojih 16 muških su navodno ubili, a 35 ženskih osoba i djece otjerali sa autom u pravcu Sarajeva. —

Ovaj postupak Ustaša, saznali su i ostali muškarci grko-isto - njaci okolnih sela oko Kasindola, pa boje i se da i njih ustaše ne poubijaju pokupili su svoje familije i životne namirnice kao i stoku te su prebjegli preko no i kod odmetnika. —

^{1a} Ovu žandarmerisku stanicu likvidirali su partizani Prvog udarnog bataljona.

¹ Ovaj napad izvršili su partizani Trebevi kog bataljona Kalinovi kog NOP odreda.

Po ovome podnešen je izvještaj pod Broj 1331 od 25 ožujka 1942 godine. — (Spoj naš J S Br. 801/42 26/3. V.O. zapovjed zone Šaraj, i Ravnateljstvu)

25 ožujka 1942 godine, ponovno su odmetnici napali na Ustaše u selu Gornje Mladice, kotara Sarajevo, u kojoj borbi su poginuli Ustaše Franjo Bor i iz Travnika i Drago Maduna iz Zenice,¹ a teže je ranjen i Zvonko I akovi iz Vareša, a od strane odmetnika dvojica su poginula². —

Po svršenoj borbi Ustaše su popalile selo Gornje Mladice oko 10 kuća, a malo kasnije " stigla je Ustaška željeznička vojna sanitetska ekipa³ i popalili oko 20 kuća u okolini Kasindola. —

U koliko je još šta bilo od životnih namirnica i živoga blaga Ustaše su zašle i pokupili te dotjerali u Kasindol. —

Razaslato:

Zapovjedni tvu 4. oružničke pukovnije,
Zapovjedni tvu mjesta, Krilnom i vodnom
Zapovjedni tvu i Kotarskoj oblasti Sarajevo.

Zapovjednik narednik:
Nikola Sturica

² Na ustaše u selu Gornje Mladice napali su partizani Trebevičkog bataljona Kalinovi kog NOP odreda.

³ Ilidža

**IZVJEŠTAJ ORUŽNI KE POSTAJE PALE OD 31 MARTA 1942
GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ŽANDARE I USTAŠKE
MILICIONERE U SELU BOGOVICIMA**

ORUŽNI KA POSTAJA PALE

Br. 708

31. ožujka 1942 god.

U PALAMA (kotar Sarajevski)

Predmet: Izvještaj o napa-
du odmetnika na stalnu op-
hodnju u Bogovi u¹ dostavlja. —

Zapovjedništvu 4. oružni ke pukovnije Sarajevo,
Zapovjedništvu oružni kog krila Sarajevo,
Zapovjedništvu oružni kog voda Sarajevo,
Kotarskoj oblasti Sarajevo.

Dana 30. qžujka 1942. u jutru oko 6 sati, odmetnici opkolili su selo Bogovi e, u kome se je selu nalazila stalna ophodnja ove postaje u ja ini od 9 oružnika i 50 naoružani milicionera muslimana iz sela Bogovi a.

Nakon što su odmetnici opkolili selo i ophodnju pozvali su da im se preda, oružnici na poziv odmetnika predati se nisu htjeli, ve su otvorili vatru na odmetnike izme u kojih je borba trajala sve do 10 sati². —

U ovoj borbi poginulo je 8 milicionara, ranjeno 2 oružnika i to: vo a ophodnje vodnik Nurko Durmiševi i pri uvni oružnik Nazif Šatrovi i 3 milicionera. Ostali oružnici [i] milicioneri vide i da su odmetnici od njih nadmo niji po snagama i oružju pošto su odmetnici pucali osim iz pušaka još i sa teškim mitraljezom i baca em mina, te su na juriš udarili na odmetnike na onu stranu od kuda su najmanje navaljivali, i na taj na in izbjegla su 4 oružnika i 30 milicionera sa oružjem, a do im 5 oružnika i ostatak milicionera što nije poginulo po odmetnicima su zarobljeni. —

Stalna ophodnja u Bogovi ima bila je naoružata osim pušaka i sa jednom strojnom puškom, sa kojom je rukovao Ibro Spa- hi pa kada je ovaj poginuo i kada su oružnici i milicionari ispred

¹ Bogovi i

* Pomenutu borbu protiv žandara i ustaških milicionera vodili su partizani Pra anskog bataljona.

odmetnika po eli odstupati Velija Spahi uzeo je strojnu pušku i sa njome izbjegao od odmetnika, koju je i doneo na ovu postaju. Od ove strojne puške nedostaje cijev i okvir, za kojega Spahi tvrdi da je on taku strojnu pušku i uzeo ispred poginulog Spahi a.

Koliko se je moglo ustanoviti od oružnika odmetnici su zarobili i to: vo u ophodnje Nurku Durmiševi a, pri uvnog oružnika Nazifa Šatrovi a, Zejnila Lili a i Mušana Omerovi a, a do im za sudbinu pri uvnog oružnika Huse Kozli a nezna se.

Prema to nim izjavama izbjeglih oružnika i milicionera odmetnika je moglo biti u napadu na njih za oko 500.

Dali je odmetnika u ovoj borbi bilo mrtvih ili ranjenih ustanoviti se moglo nije, jer su oružnici i milicioneri napad odmetnici odbijali iz rovova, a pobunjenici tako er su pucali iz zaklona koji su u napred bili zauzeli.

Prema napred iznetom sada odmetnici drže u svojim rukama selo Bogovi e, a naši nikakovih snaga niti u selu Hoto ini kota 1034, Majdanima i enenovi ima³ koja se mjesta nalaze sjevero-isto no od mjesta Pala, Careve Vode, Kalu er⁴, Rakovac i Jelovci koja se mjesta nalaze sa sjeverne strane od mjesta Pala, i na taj na in odmetnici zauzeli su sva ona mjesta, koja su držali u svojim rukama do akcije iš enja od naših snaga koja je izvršena bila 15. sije nja 1942.

Zapovjednik postaje:
Stožerni narednik
Cale

³ Cemanovi i
⁴ Kalu eri